

Draško M. Bosanac

KOMPANIJSKO PRAVO

(Pravo privrednih društava)

Beograd, 2015. godine

S A D R Ž A J

PREDGOVOR	11
-----------------	----

KOMPANIJSKOG PRAVO I OPŠTA PITANJA

1. IZBOR TERMINA	13
2. POJAM I PREDMET KOMPANIJSKOG PRAVA	13
3. METODI KOMPANIJSKOG PRAVA.....	16
4. ISTORIJSKI RAZVOJ KOMPANIJSKOG PRAVA.....	16
4.1. Međunarodna zajednica	16
4.2. Srbija	18
5. ZNAČAJ KOMPANIJSKOG PRAVA	19
6. ODNOS KOMPANIJSKOG PRAVA SA DRUGIM GRANAMA PRAVA.	20
6.1. Kompanijsko pravo i građansko pravo	20
6.2. Kompanijsko pravo i privredno i trgovinsko pravo.....	21
6.3. Kompanijsko pravo i radno pravo.....	21
6.4. Kompanijsko pravo i ostale srodne grane prava.....	22
7. IZVORI KOMPANIJSKOG PRAVA.....	23
7.1. Izvori kompanijskog prava koje utvrđuje država.....	23
7.1.1. Ustav	23
7.1.2. Zakoni	24
7.1.3. Podzakonski akti	24
7.1.4. Sudska praksa.....	25
7.2. Autonomni izvori kompanijskog prava	25
7.2.1. Običaji.....	25
7.2.2. Poslovni kodeksi	26
7.2.3. Autonomni akti	26
7.3. Pravna nauka ili doktrina	27
8. PRINCIPI I NAČELA POSLOVANJA U PRIVREDI	27
8.1. Opšti principi privrednog poslovanja.....	27
8.2. Načela privrednog poslovanja.....	28

II SUBJEKTI PRIVREDNOG PRAVA Glava I - PREDUZETNIK

1. Pojam	30
2. Imovina i odgovornost za obaveze	30
3. Poslovno ime preduzetnika	31
4. Sedište preduzetnika i izdvojeno mesto obavljanja delatnosti.....	31
5. Delatnost preduzetnika.....	31
6. Poslovođa i ostali zaposleni kod preduzetnika	32
7. Gubitak svojstva preduzetnika i kontinuitet obavljanja delatnosti od strane naslednika	32
8. Nastavak obavljanja delatnosti u formi privrednog društva	33

Glava II - PRIVREDNO DRUŠTVO

1. Osnovni pojmovi	33
1.1. Pojam i osnovna svojstva privrednog društva	33
1.2. Delatnost privrednog društva	35
1.3. Registracija privrednog društva	35
1.4. Mesna nadležnost suda	35
1.5. Pravne forme i članovi društva	35
1.6. Vreme trajanja privrednog društva	36
1.7. Vrste privrednih društava.....	36
2. Osnivački akt, statut i ugovori u vezi sa društvom	37
2.1. Osnivački akt i statut.....	37
2.1.1. Izmene osnivačkog akta i statuta	38
2.2. Ugovori u vezi sa društvom	38
3. Odgovornost za obaveze društva	39
3.1. Odgovornost članova i probijanje pravne ličnosti	39
4. Sedište društva i prijem pošte	39
4.1. Sedište	39
4.2. Dostavljanje i adresa za prijem pošte.....	39
5. Poslovno ime privrednog društva	40
5.1. Poslovno ime.....	40
5.2. Skraćeno poslovno ime	40
5.3. Jezik i pismo poslovnog imena	40
5.4. Upotreba poslovnog imena, pečata i drugih podataka u dokumenatima	41
5.5. Ograničenja prenosa i korišćenja naziva.....	41
5.6. Ograničenja u pogledu poslovnog imena.....	41
5.7. Zaštita naziva društva	41
5.8. Ograničenja korišćenja nacionalnih ili službenih imena i znakova	42
5.9. Ograničenja korišćenja ličnih imena.....	42
6. Zastupanje privrednog društva i zastupnici	42
6.1. Zastupnici.....	43
6.1.1. Zakonski (statutarni) zastupnici	43
6.1.2. Ostali zastupnici.....	43
6.1.3. Punomoćnici po zaposlenju	43
6.2. Prokura	44
6.2.1. Vrste prokure	44
6.2.2. Ograničenja prokure.....	45
6.2.3. Opoziv i otkaž prokure.....	45
6.2.4. Prokura preduzetnika	45
6.3. Odgovornost i ograničenja za zastupnike, punomoćnike po zaposlenju i prokuriste	45
6.3.1. Prekoračenje ovlašćenja	45
6.3.2. Ograničenja zaključenja ugovora u ime privrednog društva	45
6.3.3. Potpisivanje zastupnika.....	46
7. Imovina i kapital društva	46
7.1. Imovina, neto imovina i osnovni kapital.....	46

7.2. Ulozi u društvo.....	46
7.2.1. Vrste uloga	46
7.2.2. Obaveza uplate, odnosno unosa uloga	46
7.2.3. Posledice preuzimanja obaveze na uplatu, odnosno unos uloga.....	47
7.2.4. Posledice neuplate odnosno neunošenja uloga	47
7.2.5. Odgovornost u slučaju prenosa udela, odnosno akcija	48
7.2.6. Utvrđivanje vrednosti nenovčanog uloga	48
8. Posebne dužnosti prema društvu	49
8.1. Dužnost pažnje.....	50
8.2. Dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes	51
8.2.1. Pojam	51
8.2.2. Odobravanje pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa	51
8.3. Dužnost izbegavanja sukoba interesa	52
8.4. Dužnost čuvanja poslovne tajne.....	52
8.4.1. Pojam poslovne tajne	52
8.4.2. Izuzeци od dužnosti čuvanja poslovne tajne.....	53
8.4.3. Posledice povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne	53
8.5. Dužnost poštovanja zabrane konkurenčije.....	54
8.6. Pravila za podnošenje tužbi zbog povrede posebnih dužnosti.....	54
8.6.1. Rok za podnošenje tužbi	54
8.6.2. Vrste tužbi	55
9. Pravo na informisanje članova društva	56
9.1. Pravo na informisanje i pristup aktima i dokumentima	56
9.2. Korišćenje akata ili dokumenata društva	56

Glava III - PRAVNE FORME PRIVREDNIH DRUŠTAVA-PRIVREDNA DRUŠTVA U UŽEM SMISLU

1. ORTAČKO DRUŠTVO	57
1.1. Pojam, osnivanje i pravna priroda	57
1.1.1. Ugovor o osnivanju.....	58
1.1.2. Ugovor ortaka	58
1.2. Ulozi u društvo, ortački udeli i prenos udela	58
1.2.1. Ulog i ideo.....	58
1.2.2. Prenos udela	58
1.3. Poslovođenje	59
1.4. Prava ortaka	60
1.5. Pravni odnosi društva i ortaka prema trećim licima	61
1.6. Prestanak ortačkog društva	61
1.7. Prestanak svojstva ortaka.....	62
1.7.1. Smrt ortaka-nastavljanje društva s naslednicima	62
1.7.2. Isključenje ortaka	63
1.7.3. Istupanje ortaka.....	63
2. KOMANDITNO DRUŠTVO	64
2.1. Pojam, osnivanje i evidencija podataka	64

2.2. Ulog, udeo, dobit i gubitak	65
2.3. Vođenje poslova, zastupanje društva i prava komanditora.....	66
2.4. Odgovornost komanditora	67
2.5. Prestanak člana komanditnog društva.....	67
2.6. Prestanak komanditnog društva	68
3. DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU.....	68
3.1. Pojam, odgovornost i sloboda ugovaranja	68
3.2. Osnivački akt	69
3.2.1. Sadržina osnivačkog akta.....	69
3.2.2. Izmene osnivačkog akta	70
3.3. Sticanje svojstva društva i evidencija podataka o članovima društva	70
3.4. Osnovni kapital	70
3.5. Udeli.....	71
3.5.1. Osnovna pravila	71
3.5.2. Sopstveni udeli društva.....	72
3.5.3. Sloboda prenosa uloga	73
3.5.4. Dodatne uplate i zajam društvu.....	75
3.6. Isplate članovima društva	76
3.6.1. Pravo na isplatu dobiti	76
3.7. Prestanak svojstva člana	76
3.7.1. Istupanje člana društva.....	76
3.7.2. Isključenje člana društva.....	78
3.8. Upravljanje društvom.....	79
3.8.1. Skupština.....	79
3.8.2. Direktori	81
3.8.3. Nadzorni odbor	82
3.9. Unutrašnji nadzor poslovanja	84
3.9.1. Organizovanje unutrašnjeg nadzora.....	84
3.9.2. Poslovi unutrašnjeg nadzora	84
3.10. Prestanak društva	84
3.10.1. Načini prestanka društva.....	84
3.10.2. Prestanak društva na zahtev člana društva.....	84
3.11. Akti i dokumenti društva	85
4. AKCIJONARSKO DRUŠTVO	86
4.1. Pojam i odgovornost za obaveze.....	86
4.2. Opšte karakteristike akcionarskog društva	87
4.3. Osnivanje društva.....	88
4.3.1. Osnivački akt i prvi statut društva	88
4.3.2. Ugovori sa akcionarima nakon registracije društva.....	89
4.4. Akcije i druge hrtije od vrednosti.....	89
4.4.1. Vrste i klase akcija	89
4.4.2. Podela i spajanje akcija	92
4.4.3. Nominalna vrednost akcija	92
4.4.4. Utvrđivanje tržišne vrednosti akcija	92
4.4.5. Emisiona cena akcija.....	93
4.4.6. Prenos akcija i prava iz akcija.....	93

4.4.7. Zamenljive obveznice i varanti	94
4.5. Odnos društva i akcionara.....	94
4.5.1. Raspodela dobiti.....	94
4.6. Sopstvene akcije.....	97
4.7. Kapital.....	98
4.7.1. Povećanje osnovnog kapitala.....	98
4.7.2. Smanjenje osnovnog kapitala	99
4.8. Upravljanje društvom.....	100
4.8.1. Skupština.....	100
4.8.2. Jednodomno upravljanje	104
4.8.3. Dvodomno upravljanje.....	107
4.9. Akti i dokumenti društva	112
4.10. Prestanak društva	113

Glava IV- STICANJE I RASPOLAGANJE IMOVINOM VELIKE VREDNOSTI

1. Pojam i osnovne odredbe	114
2. Postupak sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti.....	115
3. Posledice odredaba o raspolaganju imovinom velike vrednosti	115

Glava V- POSEBNA PRAVA NESAGLASNIH AKCIONARA

1. Pravo nesaglasnih akcionara na otkup akcija.....	116
2. Postupak ostvarivanja prava na otkup akcija	116
3. Sudska zaštita nesaglasnih akcionara.....	116

Glava VI-PROMENE PRAVNE FORME

1. Pojam promene pravne forme društva	117
2. Priprema akata i dokumenata u vezi sa promenom pravne forme društva	117
3. Sprovođenje postupka promene pravne forme društva.....	118
4. Registracija promene pravne forme društva i pravne posledice registracije	118

Glava VII-STATUSNE PROMENE

1. Pojam i vrste statusnih promena društva	119
1.1. Pojam statusne promene	119
1.2. Vrste statusnih promena.....	119
2. Redovni postupak sprovodenja statusne promene društva	120
2.1. Akti i dokumenti u vezi sa statusnom promenom.....	120
2.2. Obaveštavanje o sprovodenju statusne promene	121
2.3. Odluka o statusnoj promeni i njeno pravno dejstvo.....	122
3. Pojednostavljeni postupak statusne promene društva	123
3.1. Pojednostavljeni postupak u slučaju pripajanja kontrolnom društvu	123
4. Promena osnovnog kapitala i neraspoređena imovina i obaveze	123
4.1. Povećanje osnovnog kapitala društva sticaoca	123

4.2. Zabrana stvaranja prividnog kapitala	124
5. Registracija statusne promene i pravne posledice registracije.....	124
6. Zaštita prava članova društva prenosioca i trećih lica.....	124

Glava VIII-PRINUDNI OTKUP AKCIJA I PRAVO NA PRODAJU

1. Prinudni otkup akcija	125
2. Pravo na prodaju akcija.....	125

Glava IX -PRESTANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA

1. Likvidacija	126
1.1. Pojam i pokretanje likvidacije	126
1.2. Likvidacioni upravnik	127
1.3. Obaveštavanje poverilaca i prijavljivanje potraživanja	127
1.4. Likvidacioni bilansi i izveštaji.....	129
1.5. Obustava likvidacije i pokretanje stečaja.....	129
1.6. Dokumenti koji se sastavljaju nakon isplate poverilaca	130
1.7. Okončanje likvidacije i odgovornost za štetu	130
1.8. Prinudna likvidacija	132
1.8.1. Razlozi za pokretanje postupka	132
1.8.2. Pokretanje postupka prinudne likvidacije	132
1.8.3. Posledice brisanja društva iz registra u slučaju prinudne likvidacije.....	133
2. Stečaj	133
2.1. Pojam i osnovi stečaja.....	133
2.2. Stečajni razlozi.....	135
2.2.1. Prepostavka trajnije nesposobnosti plaćanja.....	136
2.2.2. Posebni slučajevi u kojima se stečajni postupak obustavlja ili zaključuje bez odlaganja.....	136
2.2.3. Slučajevi na koje se ne primenjuje Zakon o stečaju	136
2.3. Nadležnost i organi stečajnog postupka.....	137
2.3.1. Nadležnost.....	137
2.3.2. Organi stečajnog postupka	137
2.4. Pravila stečajnog postupka.....	143
2.5. Ovlašćeni predлагаči stečajnog postupka	143
2.6. Pokretanje prethodnog stečajnog postupka	144
2.7. Tok stečajnog postupka.....	144
2.8. Stečajna masa.....	146
2.9. Utvrđivanje potraživanja u stečajnom postupku.....	147
2.10. Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika	148
2.11. Unovčenje i deoba stečajne mase	148
2.12. Zaključenje stečajnog postupka	150
2.13. Reorganizacija.....	150
2.14. Međunarodni stečaj	151

Glava X-POVEZIVANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA

1. Osnovna pravila	153
2. Ugovori o kontroli i upravljanju	154
2.1. Pojam, zaključenje, izmene i prestanak	154
2.2. Prava, obaveze i odgovornosti iz ugovora o kontroli i upravljanju	155
2.3. Zaštita akcionara i poverilaca kontrolisanog društva.....	155

Glava XI-OGRANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA I PREDSTAVNIŠTVO STRANOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

1. Ogranak privrednog društva	157
2. Predstavništvo stranog privrednog društva	158

Glava XII-POSLOVNA UDRUŽENJA

1. Privredne komore	159
1.1. Sistem komora	159
1.2. Članovi komore.....	160
1.3. Delatnost komore i finansiranje	160
1.4. Odnos komora i drugih organa i organizacija.....	161
1.5. Organi i organizacije privredne komore	161
1.6. Akti komore	162
1.7. Opšta udruženja	162
1.8. Specijalizovani sudovi pri privrednim komorama.....	163

Glava XIII-JAVNA PREDUZEĆA

1. Delatnosti od opštег interesa	164
2. Osnivanje i poslovanje javnog preduzeća.....	164
3. Organi javnog preduzeća	166
4. Odnos prema osnivaču.....	169
5. Praćenje realizacije programa poslovanja i kontrole redovnosti plaćanja	170
6. Promena delatnosti, sedišta, poslovnog imena	170
7. Ovlašćenja osnivača.....	171
8. Obezbeđivanje zaštite opštег interesa	171
9. Javnost u radu	171
10. Ostvarivanje prava na štrajk.....	172

Glava XIV-POSEBNA AKCIONARSKA DRUŠTVA

1. Banke.....	172
1.1. Pojam i osnivanje.....	172
1.1.1. Pojam	172
1.1.2. Osnivanje	173

1.2. Poslovanje banke	176
1.2.1. Poslovi koje banka može obavljati	176
1.2.2. Kapital banke	177
1.2.3. Upravljanje rizicima.....	177
1.2.4. Odnos banke s klijentima.....	178
1.2.5. Tajnost podataka	179
1.2.6. Finansijska evidencija, izveštavanje i objavljivanje podataka i informacija i spoljna revizija	180
1.2.7. Udruženje banaka.....	181
1.3. Organizacije banke i način upravljanja bankom.....	181
1.3.1. Organi banke.....	181
1.3.2. Filijale i predstavnistička.....	183
1.4. Prestanak rada banke.....	184
1.5. Kontrolna funkcija Narodne banke Srbije	184
1.6. Udruženje banaka Srbije	185
2. Berze hartija od vrednosti.....	185
2.1. Hartije od vrednosti.....	185
2.2. Berze hartija od vrednosti	187
3. Centralni register hartija od vrednosti.....	190

Glava XV-POSEBNE FORME PRIVREDNIH SUBJEKATA

1. Narodna banka Srbije	192
1.1. Osnovne odredbe	192
1.2. Organi Narodne banke Srbije.....	194
1.2.1. Izvršni odbor	194
1.2.2. Guverner i viceguverneri	194
2. Društva za osiguranje	196
2.1. Obavljanje i karakteristike poslova osiguranja.....	196
2.2. Akcionarsko društvo za osiguranje	199
2.2.1. Osnivanje, sticanje i gubitak statusa	199
2.2.2. Organi društva.....	200
2.2.3. Firma društva	202
2.2.4. Opšti akti, godišnji plan poslovanja i akti poslovne politike	202
2.2.5. Saglasnost za ulaganje u druga pravna lica.....	202
2.3. Društvo za uzajamno osiguranje	202
2.4. Posrednici i zastupnici u osiguranju	203
2.4.1. Posredovanje u osiguranju	203
2.4.2. Zastupanje u osiguranju	204
2.5. Agencija za pružanje usluga u osiguranju	206
2.6. Imovina i poslovanje društva za osiguranje.....	206
3. Društva za upravljanje investicionim fondovima i investicioni fondovi.....	207
3.1. Društva za upravljanje investicionim fondovima	207
3.2. Investicioni fondovi	209
3.2.1. Otvoreni investicioni fond	210

3.2.2. Zatvoreni investicioni fond	211
3.2.3. Privatni investicioni fond.....	212
4. Zadruge	212
4.1. Osnovna obeležja	212
4.2. Osnivanje zadruge.....	213
4.3. Delatnost, sedište i firma zadruge.....	214
4.4. Vrste zadruga	214
4.5. Sticanje i prestanak statusa zadrugara.....	215
4.6. Upravljanje zadrugom i organi zadruge.....	216
4.7. Imovina zadruge.....	216
4.8. Raspodela dobiti.....	217
4.9. Zadružni savezi	217

Glava XVI-OSNOVI REŠAVANJA SPOROVA U PRIVREDI

1. Privredni sud	218
2. Arbitražno rešavanje sporova	219

POSEBAN DEO-PRILOG OSNOVI KOMPANIJSKOG PRAVA EVROPSKE UNIJE (EU)

1. IZVORI KOMPANIJSKOG PRAVA EU	221
1.2. Primarni izvori	221
1.2.1 Ugovori o osnivanju.....	221
1.2.2. Konvencije između država članica	221
1.2.3. Sporazumi Unije sa trećim državama i međunarodnim organizacijama	222
1.3. Sekundarni izvori	222
2. DIREKTIVE PRAVA EU	223
2.1. Harmonizacija nacionalnih propisa.....	223
2.2. Direktive kompanijskog prava EU.....	224
2.2.1. Prva direktiva	224
2.2.2. Druga direktiva	225
2.2.3. Treća direktiva	226
2.2.4. Četvrta direktiva.....	226
2.2.5. Šesta direktiva	227
2.2.6. Sedma direktiva	227
2.2.7. Osma direktiva	228
2.2.8. Deseta direktiva	229
2.2.9. Jedanaesta direktiva	229
2.2.10. Dvanaesta direktiva	229
2.2.11. Trinaesta direktiva	230
3. PRIVREDNA DRUŠTVA OSNOVANA OD EU	230
3.1. Evropska kompanija.....	230
3.2. Evropska ekonomski interesna grupacija (EEIG)	232
3.3. Ostali privredni kolektiviteti EU.....	233
LITERATURA.....	234

PREDGOVOR

Knjiga Kompanijsko pravo ima, prvenstveno, funkciju da se bavi osnovnim karakteristikama i pitanjima kompanijskog prava u Srbiji, kroz pozitivnopravna rešenja privrednih subjekata u Zakonu o privrednim društvima ("Službeni glasnik RS", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr.zakon i 5/2015) i u posebnim zakonima koji se bave nekim od tih subjekata (Zakon o bankama, Zakon o Narodnoj banci Srbije, Zakon o zadrugama, Zakon o osiguranju, Zakon o javnim preduzećima, Zakon o privrednim komorama itd.). Predstavljanje pravnog okvira za delovanje privrednih subjekata na domaćem i međunarodnom tržištu, kroz tematske jedinice knjige, ima za cilj da tim subjektima pomogne u izboru najboljih statusnih i ostalih rešenja koja su prepostavka uspešnog poslovanja u različitim privrednim delatnostima. Zbog ovog cilja knjiga može biti interesantna i subjektima i interesnim grupama koji se elementima kompanijskog prava bave iz praktičnih, teorijskih ili naučnih razloga, koristeći pri tome što veći broj izvora u potrazi za željenim rešenjima.

Knjiga je namenjena i prilagođena i potrebama studenata osnovnih i master studija, jer se, u osnovi, uklapa u prihvocene standarde za fakultetske udžbenika, što je uslovilo izostavljanje detaljnije teorijske analize pojedinih instituta i značajnijih doktrinarnih i teorijskih izlaganja pojedinih pitanja, kao i detaljnijeg istorijskog i hronološkog prikazivanja pojmovnog i ostalih određenja, što je prisutno u knjigama ovog tipa. Namenjena je i predmetu Kompanijsko pravo na master studijama-pravo Fakulteta za poslovne studije i pravo u Beogradu, ali i predmetima Privredno pravo (prva godina OAS Pravo na Fakultetu za poslovne studije i pravo) i Poslovno pravo i etika (četvrta godina na Fakultetu za strateški i operativni menadžment), kao pretežni deo njihove nastavne materije. Zbog ove namene autor je pri izradi knjige nastojao da uvaži osnovna opredeljenja Bolonjske deklaracije, vodeći računa i o usklađenosti tematskih jedinica sa nastavnim planom i programom Fakulteta za poslovne studije i pravo, po kome je cilj izučavanja predmeta sticanje osnovnih znanja o bitnim institutima kompanijskog prava. Pri tome je imao u vidu i opšteusvojene kriterijume za obavljanje nastave i na drugim fakultetima koji za predmet imaju bavljenje privrednim društvima (u užem i širem smislu).

Oblast koju uređuje kompanijsko pravo je dinamična u svojim privrednopravnim pojavnim oblicima, koji se često menjaju po zahtevima tržišta uslovljavajući i odgovarajuće reakcije države i njenih organa, nekad bitnije, a nekad terminološkog karaktera, što je, naročito, izraženo u državama tranzicije, kao što je Srbija, pa autor u tematskim jedinicama knjige, kako je istakao, daje presek sadašnjeg stanja, sa povremenim osvrtom na ranija rešenja. Radi se o određenom pristupu interpretaciji aktuelnih zakonskih rešenja, uz odredene paralele sa rešenjima prethodnog zakona. Knjiga prati promene posebnih zakona u toku 2014. godine, posebno izmene i dopune Zakona o stečaju.

Kroz strukturu knjige autor pristupa predstavljanju materije prateći koncept zakonodavca i dodajući određene napomene pojedinim pitanjima, detaljnije iznoseći koncept uređenja društva s ograničenom odgovornošću, kao najzastupljenijeg oblika društva u našoj zemlji, naglašavajući njegove prednosti i mane u odnosu na druge oblike privrednih društava, posebno po pitanju odgovornosti osnivača za obaveze društva, koje određuje njegovu pravnu prirodu. Aktuelni zakonodavac je redefinisao ovu odgovornost

uvodenjem pojma "probijanje pravne ličnosti". U tom centralnom delu rada moguće je zapaziti i detaljan pristup uređenju akcionarskog društva u njegovom opštem obliku, kako ga uređuje matični zakon, što je i teorijska i pravna osnova za osvrt na posebna akcionarska društva, u formi banaka, berzi, društava za osiguranje, u daljem tekstu knjige.

U prilogu knjige autor iznosi osnovni koncept kompanijskog prava EU, kao deo prepostavke nastavka harmonizacije nacionalnog prava sa međunarodnim pravom. Ovakvo metodološko rešenje pravdamo nespornom obavezom da bi se, u osnovnoj strukturi knjige, ovim pravom morali pozabaviti detaljno, kroz razmatranje njegovih instituta i pojavnih oblika, uticaja njegove prirode i rešenja na nacionalna prava, što u momentu pripreme knjige nije bilo moguće. Autor je svestan manjkavosti ovakvog pristupa, jer bi pojedini instituti kompanijskog prava u kontekstu pripadajućih određenja kompanijskog prava EU, bili sagledani u realnijem svetlu.

Prateći novoustanovljene pristupe obradi predmetnih instituta za stručnu javnost i potrebe studente visokošolskih institucija (gde se, prvenstveno, misli na obim i praktičnu primenjivost materije) autor se, nakon višedecenijskog rada u privredi u različitim oblastima (bankarstvo, rudarstvo, poljoprivreda, trgovina) našao pred složenim zahtevom i zadatkom da se opredeli za interpretaciju materije kompanijskog prava koja će korisnicima knjige pružiti osnovna znanja iz ove oblasti na način da ona budu primenjiva i iskorištena u praktičnom ponašanju, u njihovom, eventualnom, profesionalnom angažmanu u radu privrednih subjekata. Uspešnost njegovog nastojanja oceniće studenti i stručna javnost, kao ciljna grupa korisnika.

Istovremeno, ovom knjigom autor želi dati sopstveni doprinos daljoj afirmaciji kompanijskog prava u našoj zemlji, kao mlade grane prava, koja u okviru privrednopravne i građanskopravne oblasti, svakodnevno potvrđuje svoju autonomnost i posebnost i potrebu daljeg razvoja.

U Beogradu, februara 2015. godine

Autor

KOMPANIJSKO PRAVO

I OPŠTA PITANJA

1. IZBOR TERMINA

Za izučavanje predmeta Kompanijskog prava (u daljem tekstu: kompanijsko pravo) neophodno je pojasniti osnovne odrednice ove grane prava i njene sličnosti i razlicitosti sa pravima koja su s njom u određenoj međuzavisnosti. Doktrinarne rasprave nisu primerene štivu ove namene, ali njihovi krajnji stavovi mogu biti korišćeni za omeđenje ovog prava kod nas. Nesumnjivo, ovo pravo je pravo u nastajanju¹ i za nas u ovoj knjizi sa pretežnim svojstvom "prava privrednih društava", u odnosu na više ili manje slične grane prava (privredno, poslovno, korporacijsko itd.). "U Francuskoj je uobičajen naziv za ovu disciplinu "Pravo društava" (*Droit des sociétés*) ili "Pravo trgovačkih/trgovinskih društava" (*Droit des sociétés commerciales*), a u Engleskoj "Kompanijsko pravo" (*Company Law*) i u pravu SAD "Korporacijsko pravo" (*Corporation Law, The Law of Corporations*)"²

Autor se opredeljuje, u množini terminoloških i pojmovnih dilema, za kompanijsko pravo, čiji će predmet interesovanja biti pravo privrednih društava, u užem i širem smislu, i privrednih subjekata i instituta koji su sa njima u uskoj funkcionalnoj vezi, uvažavajući svrshodnost teorijske rasprave oko prava srodnih kompanijskom pravu i ovog prava, ali u studijskim oblicima koji zahtevaju zaključke o pretežnosti pojedinih svojstava. U razradi pojedinih elemenata prava privrednih društava biće reči i o međudejstvu svojstava pojedinih grana prava prisutnih u poslovanju ovih društava.

2. POJAM I PREDMET KOMPANIJSKOG PRAVA

"Pravo je društvena tvorevina. Ono je istorijski kontingenčna odlika određenih društava, koja se pojavljuje sa usponom sistematskih oblika društvene kontrole ponašanja od strane institucija. Na jedan način, pravo stupa na mesto običaja, a na drugi način ono počiva na običaju, jer je pravo sistem primarnih pravila koja usmeravaju i procenjuju ponašanja ljudi i sekundarnih pravila koja govore o tome kako se primarna pravila prepoznavaju, sprovode i menjaju".³ Deo ovog određenja prava uopšte je i kompanijsko pravo, kao mlada grana prava, nastalo pojedinjavanjem specifičnosti delovanja privrednih subjekata i formiranjem novih instituta iz građanskog, poslovnog i trgovačkog prava.

Pojam kompanijskog prava moguće je, kao i druge grane prava, definisati na više načina, čime se bavi pravna doktrina, bez suštinskih razlika u pristupu ovom pitanju. Pojam kompanijskog prava, kao i svake grane prava i svakog instituta, određuje se, prvenstveno, prema njegovom predmetu, čija osobenost određuje osobenost samog

---

¹ Vasiljević M., Kompanijsko pravo-Pravo privrednih društava Srbije i EU, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Službeni glasnik, Beograd, 2007., str. 22.

² *Isto*, str. 23.

³ Hart H., Pojam prava, Pravni fakultet u Beogradu i JP "Službeni glasnik", Beograd, 2013., str. 15.

pojma. Metodološki, pojam i predmet subjekta izučavanja se posmatraju i odvojeno, no u funkciji našeg predmeta, sagledaćemo ih **jedinstveno**, kao međuzavisnu pojavu.

Po jednoj definiciji "*predmet Kompanijskog prava (Prava privrednih društava) je izučavanje pravnih normi koje uređuju društvene odnose privatnopravnog udruživanja lica pravnim poslom radi ostvarivanja određenog zajedničkog ekonomskog interesa (cilja)*"⁴, dok po drugoj radi se o "*skupu pravnih normi kojima se regulišu ekonomski odnosi, odnosno celokupnost ekonomskih transakcija koje privredni subjekti i ostali subjekti ekonomskog procesa obavljaju kako unutar zemlje, tako i izvan njenih granica*"⁵. Iz obe definicije proizilaze određene zajedničke karakteristike predmeta kompanijskog prava i to: 1) *ostvarivanje određenog ekonomskog i pravnog posla i odnosa; 2) posredno proizilazi da se međusobna prava i obaveze učesnika u ovom poslu uređuju na određeni način (što ukazuje na ugovor); 3) pretpostavljena statusna uređenost učesnika ovih odnosa je posebna pravna zajednica koja nastaje udruživanjem lica* (mada se tu statusno ne uklapa preduzetnik kao fizičko lice, ali i on je institucionalizovani privredni subjekt, iako ne privredno društvo-prim. autora). **Možemo reći, da se kompanijsko pravo bavi, prvenstveno, privrednim društvima i delom ostalih privrednih subjekata i odnosima u koje oni stupaju u obavljanju privredne delatnosti u cilju sticanja dobiti i ostvarivanja maksimalnog profita.**

Pojmovni i značenjski okvir kompanijskog prava, kako smo istakli, obitava u postojanju različitosti terminskih pristupa stručne javnosti koja odnose u privređivanju kvalifikuje kao "privredno pravo", "poslovno pravo" ili "trgovinsko pravo", sa argumentima za koje tvrdi da su preovlađujući. *Smatramo da je termin "poslovno pravo" širi od pojma "privredno pravo"*, jer se određeni vidovi poslovanja odvijaju i pored privrednih odnosa, sa manjim ili većim uticajem na ove odnose, i *opredeljujemo se za koncept da institute i odnose privrednog prava treba proučavati kroz dve novodefinisane grane užih prava u odnosu na privredno pravo: kompanijsko pravo* (pravo privrednih društava), *kojim se mi bavimo u ovom udžbeniku i trgovačko ili trgovinsko pravo*. Ovakvo opredeljenje, u širem značenju, kompanijsko pravo smatra delom privrednog prava, sasvim opravdano, ali to ne ograničava njegovo svojstvo posebne grane prava, sa prisutnim privrednopravnim institutima i odnosima. U našoj knjizi biće prisutna **koegzistencija ovih grana prava** u odnosu opšteg i posebnog.

Na osnovu ovakvog konceptualnog opredeljenja prava koje uređuje odnose u privredi može se reći da u odnosu na pojam privrednog prava i kompanijsko pravo ima **trostruko značenje**, odnosno da ga je moguće pojmovno različito posmatrati i to: 1) kao *grani pozitivnog prava*; 2) kao *naučnu disciplinu* i kao 3) *pedagošku disciplinu*.

1) Kao **grana pozitivnog prava**, kompanijsko pravo predstavlja *skup pravnih normi* ili *pravnih pravila* koji uređuju položaj privrednih subjekata (preduzetnici, privredna društva u užem i širem smislu, specijalizovane organizacije i ostali subjekti u privredi) u poslovanju, odnose u koje oni stupaju u poslovanju, međusobno i sa ostalim subjektima (prvenstveno državnim organima), i ostala pitanja važna za obavljanje privredne delatnosti.

2) U značenju **naučne discipline** kompanijsko pravo, kroz doktrinarne stavove i mišljenja, *izučava i objašnjava pravne norme* kojima, kao grana pozitivnog prava, uređuje privredne i ekonomske odnose u društvu i položaj privrednih subjekata, posebno

⁴ Vasiljević M., *nav. delo*, str. 25.

⁵ Kostadinović S., *Kompanijsko pravo*, Univerzitet "Braća Karić", Beograd, 2006., str. 40.

privrednih društava. Stavovi i mišljenja nauke o pojedinim institutima, odnosima, teorijskim konceptima i ostalim pitanjima privređivanja i privrede uopšte, često predstavljaju predlog i inicijativu zakonodavcu i nadležnim organima za formulisanje pravnih normi odgovarajućih potrebama privrednih subjekata i uvažavanju objektivnih tržišnih uslova privređivanja u određenim ekonomskim stanjima društva, naročito koristeći, koliko je moguće, međunarodna i uporedna rešenja. Rezultati teorijske i doktrinarne rasprave mnogih aktuelnih pitanja, nesporni i praktično primenjivi, trebaju uticati na poboljšanje pretpostavki obavljanja privredne delatnosti. *Dinamični tržišni odnosi zahtevaju stalno međudejstvo privredne teorije i prakse i njihovih pojavnih oblika.*

3) Kompanijsko pravo predstavlja i ***pedagošku disciplinu***, u kojoj se sistemski i kontinuirano izlažu instituti kompanijskog prava u funkciji nastave na visokoškolskim i drugim ustanovama obrazovanja.

Knjiga se predmetom kompanijskog prava bavi na način da se u *uvodnim stranama* bavi osnovnim pitanjima i institutima kompanijskog prava koji određuju i karakterišu njegovo pravno biće, prvenstveno: pojam, predmet, metode, istorijski razvoj, značaj, odnos sa drugim granama prava, izvori, principi i načela poslovanja u privredi. *Preostali, pretežni, deo knjige* bavi se operacionalizacijom važećih normi i pitanja kompanijskog prava kao prava privrednih društava, kroz privredne subjekte, posebno privredna društva, u *užem smislu*, njihove pravne norme, statusne promene, njihov prestanak, a zatim razmatranjem privrednih društava, u *širem smislu* (banke, berze hartija od vrednosti, društva za osiguranje, investicioni fondovi, zadruge, slobodne zone, javna preduzeća). Autor smatra da je u pristupu problematici kompanijskog prava, po navedenoj analogiji neophodan osvrt na *kompanijskog prava Evropske unije*. Kako, iz određenih razloga, nije moguće u ovom trenutku to pravo razmotriti u njegovom potpunom pojmovnom i značenjskom određenju i njegovom međuodnosu sa nacionalnim kompanijskim pravom, autor se opredelio za koncepcionsko rešenje upoznavanja sa osnovima ovog prava u posebnom prilogu knjige, kako bi u tom obliku bila dostupna zainteresovanom čitaocu.

Govoreći o predmetu kompanijskog prava treba napomenuti da ni ovo pravno-teorijsko pitanje, kao i mnoga druga iz raznih oblasti prava, nije zaokruženo i da se vode rasprave oko sadržine predmeta tog prava, čime se on širi ili sužava u svom pojmovnom određenju. Tranzicioni problemi prisutni su i ovoj oblasti prava, u sukobu ranijih, tradicionalnih rešenja, i potreba tržišne privrede, pronalaženju prihvatljivih formi i modela privređivanja i istovremenog približavanja, naročito, kompanijskom pravu Evropske unije.

Ovde treba istaći da je kompanijsko pravo pod velikim uticajem javnog prava (upravnog, finansijskog prava), jer su interesi države u njemu vrlo izraženi. "Nasuprot tome, uticaj javog prava na dinamički deo privrednog prava (*trgovinsko pravo-primedba autora*) je manji, što znači da je primena načela autonomije volje privrednih subjekata u njemu mnogo šira."⁶

---

⁶ Carić S., Vitez M. i Veselinović J., Privredno pravo, Privredna akademija Novi Sad, Novi Sad, 2006., str. 18.

3. METODI KOMPANIJSKOG PRAVA

Svaka naučna disciplina, pa time i pravna, koristi načine postupanja u proučavanju elemenata svog predmeta koji se nazivaju metodi proučavanja ili istraživanja. Reč **metod** potiče od grčke reči *méthodos* (istraživanje, ispitivanje, put i način istraživanja; lat.*methodus*) i ona predstavlja "*misaoni ili praktični postupak koji omogućava da se dođe do znanja o predmetu istraživanja*".⁷ U kontekstu našeg predmeta radi se o proučavanju i istraživanju uređivanja pravnog položaja privrednih subjekata i odnosa u koje oni stupaju u svom poslovanju i delovanju. Ovo proučavanje i istraživanje se vrši **odgovarajućim metodima društvenih nauka**, mada i tu postoje različita shvatanja što čini načine, postupke i tehniku izučavanja pojedinih instituta i fenomena.

Činjenica da je kompanijsko pravo pozitivnopravna disciplina uslovjava važnost korišćenja metoda uređenja i obrade privrednopravnih propisa, ali kao naučna disciplina ovo pravo svoje institute treba posmatrati i u kontekstu društveno-ekonomskih i političkih odnosa, kako bi se time potvrđivala njihova praktična primenjivost i adekvatnost privrednim potrebama društva. U ovim funkcijama primenjuju se određeni metodi *opšteg karaktera* i metodi *posebnog karaktera*, kao: *analitički, deduktivni, induktivni, ciljni, normativni, uporedni ili komparativni, opisni ili deskriptivni, istorijsko-razvojni, sociološki* i dr. Primena navedenih metoda omogućuje, relativnu, usklađenost privrednopravnih rešenja sa društveno-ekonomskim i drugim bitnim stanjima u društvu, jer se ona koriste i treba da deluju u konkretnom društvenom i državnom okruženju i time se samopotvrđuju ili u slučaju neefikasnosti zahtevaju izmene, korišćenjem drugih metoda i metodoloških postupanja.

Primena većeg broja metoda u istraživanju i proučavanju privrednih odnosa doprinosi stvaranju **odgovarajuće privrednopravne regulative** koja privrednim subjektima osigurava prepostavke željenog privrednog delovanja, a državi mogućnosti za ubrzani i stabilniji razvoj pojedinih privrednih oblasti.

4. ISTORIJSKI RAZVOJ KOMPANIJSKOG PRAVA

4.1. Međunarodna zajednica

Norme privrednog (trgovinskog) prava razvijale su se paralelno sa razvojem društveno-ekonomskih odnosa određenih tehnološkim razvojem i sveopštim napretkom društava. Praoblike trgovinskog prava sadrže asirsko, feničansko i vavilonsko pravo, a Hamurabijev zakonik (iz 18. veka p.n.e) sadrži pravila o kupoprodaji, zajmu, kreditu, posredništvu i dr. Pravila trgovinskog i pomorskog prava imala je Stara Grčka, od kojih su neke preuzeli Stari Rimljani, mada su pravila građanskog prava zadovoljavala tadašnju potrebu za uređenjem trgovačkih odnosa rimskih trgovaca.

U periodu kada su nosioci privrednih aktivnosti bili pojedinci, kao fizička lica, ovi odnosi su bili uređivani normama građanskog prava. No, razvojem kapitala i njegovom koncentracijom, promenom oblika privređivanja, intenziviranjem privrednih odnosa, glavni privredni subjekti postaju određeni privredni kolektiviteti, paoblici privrednih društava (što je i začetak elemenata kompanijskog prava), potiskujući primat fizičkih lica kao nosioca privrednih aktivnosti. Kratkom hronologijom propratićemo taj proces

⁷ Vujakljić M., Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1996/97, str. 541.

pojmovnog zaokruženja i afirmacije privrednih društava kao kolektiviteta u privrednom poslovanju.

Rimsko pravo poznavalo je *universitas*, *societas* i *collegiu*, kao oblike udruživanja radi obavljanja određenih delatnosti, pretežno privrednih.⁸ *Universitas* je bilo pravno lice sa vlastitom imovinom odvojenom od imovine članova, koji nisu odgovarali za obaveze pravnog lica. *Societas* je bio ortakluk nastao na ugovornoj osnovi samostalnih lica, nije imao pravni subjektivitet (kao pravna lica), kao ni imovinu odvojenu od imovine članova. Imovina namenjena zajedničkim ciljevima pripadala je članovima u idealnim delovima. Udruženja u koja se udruživalo radi zadovoljenja profesionalnih potreba (trgovci, zanatlije) zvala su se *collegia*. Za njihovo osnivanje bila su potrebna najmanje tri člana, ali ostanak u društvu sam jednog člana nije značio, automatski, i prestanak udruženja.

Srednjovekovno pravo je razvijalo privredna društva u skladu sa prirodnom poslovanju i potreba koje je nametnuo razvoj trgovčkih odnosa, a na temeljima ugovornih kategorija rimskog prava, i zahvaljujući delovanju tadašnjih beležnika (notara) i statutima gradova. Razvila su se tzv. *društva lica*: *commenda* i *compagnia*. *Commenda*, kao društvo, nastalo je na osnovu ugovora kojim se imalac kapitala (*commendator*) udruživao sa preduzetnikom koji je bio pomorski prevoznik ili trgovac (*tractator*) i koristeći taj kapital obavljao trgovinu u cilju sticanja dobiti i zaključivao pravne poslove sa trećim licima kojima je *commendator* ostao nepoznat, jer nije bio ugovorna strana. *Compagnia* je nastala u severnotalijanskim gradovima u XIII veku kao *societas fratum* (društvo braće), a nakon smrti trgovca čija se imovina, po tadašnjim običajima, nije mogla deliti, nego su njome morala zajednički upravljati braća. Značajno je da se u statutima italijanskih gradova za nastanak ovog društva tražio upis u javni registar koji je dostupan svakome (*mercanzia*), što je i preteča konstitutivnosti upisa u registar za sticanje svojstva pravnog lica. Krajem XV veka u Italiji nastaju prva *društva familije*, u kojima bi glava porodice, koja je dominirala u društvu-majci, postajala svojim ulogom u kapitalu glavni član (*senior socius*) u drugim društvima, a u nekim društvima tu ulogu su prepuštali drugom članu (*junior socius*), ali su bili podređeni glavnom članu čime se obezbeđivala veza između svih društava.

U srednjem veku društva su bila uređena običajima i fragmentirano statutima gradova. Prvi pisani akt koji je uredio društva datira iz 1673., a donet je u Francuskoj-*Ordonnance sur le commerce*.

Period nakon srednjeg veka (novi vek) bio je karakterističan po velikim kolonijalnim osvajanjima i intenzivnom razvoju trgovine, jača sloj trgovaca, čiji je ekonomski uticaj sve izraženiji i koji osnivaju interesna udruženja i vode organizovanu cehovsku borbu. **Poslovno iskustvo i običaji**, koje su trgovci stvorili u prometu roba, kao i njihova ekomska snaga uticali su na **stvaranje trgovčkog prava**. Masovnim međunarodnim prometom roba nastao je prvi oblik međunarodnog, nadnacionalnog, prava, tzv. *lex mercatoria*. "Ova faza u razvoju trgovčkog prava naziva se faza integracije trgovčkog prava"⁹ Kasnije razdoblje *lex mercatoria* gubi značaj, jačaju nacionalna prava kroz kodifikacije trgovčkih prava država, dešava se "dezintegracija trgovčkog prava." Prve kodifikacije trgovčkog prava izvršene su u Francuskoj u XVIII

⁸ O tome detaljno: Vasiljević M., *nav. delo*, str. 37.

⁹ Carić S., Vitez M. i Veselinović P., *nav.delo.*, str. 22.

veku, a zatim i u drugim zemljama (Nemačka, Švajcarska, Italija itd.). Srednjovekovna društva zatvorenog tipa nisu odgovarala, već nastaju prao blici akcionarskoh društava gde se kapital udružuje na novim osnovama. Za takva društva koja se osnivaju u XVII veku bila je potrebna kraljevska koncesija (*charter*), što značu da su bila pod državnim nadzorom. Razvojem akcionarstva pojatile su se i zloupotrebe prava akcionara. Uvođenje liberalizma u ekonomiju (XIX vek) akcionarska društva doživljavaju svoj tržišni procvat, ali napušta se sistem koncesija za osnivanje, a ona postaju društva privatnog prava.

Period kodifikacija počinje donošenjem prve kodifikacije trgovinskog prava *Code de commerce* (1807) godine u Francuskoj, koji je, između ostalog, bio i kodifikacija privrednih društava, a samim tim i akcionarskog društva. Ovakvu kodifikaciju Nemačka nije izvršila do danas, već je pitanje trgovačkih društava uredila sa više posebnih zakona.

4.2. Srbija

Istorijski razvoj privrednog (kompanijskog) prava u Srbiji moguće je posmatrati kroz nekoliko karakterističnih perioda i u kontekstu razvoja privrednog prava uopšte. Razvoj ovog prava odvijao se u okolnostima različitih statusa srpske države, kako u fazama njene samostalnosti tako i u situacijama kada je ona bila deo širih državnih zajednica.

Ozbiljniji razvoj privrednog prava u Srbiji započinje **kodifikacijom trgovačkog prava 1847. godine** donošenjem "*Esnafске uredbe*", a zatim i donošenjem *Trgovačkog zakonika 1860. godine*, po ugledu na francuski trgovački zakonik (radi se o skraćenom prevodu *Code de commerce* iz 1807. godine). Naredne godine po kodifikaciji trgovačkog prava doneti su Zakon o stečajnom postupku i Zakon o posrednicima. Zakon o osiguravajućim društvima je donet 1892. godine, a Zakon o akcionarskim društvima 1896. godine.¹⁰

U Kraljevini Jugoslaviji (SHS) kodifikacija trgovinskog prava se sporo odvijala donošenjem pojedinih zakona kao što su: Zakon o osnivanju akcionarskih društava iz 1922. godine, Zakon o čeku, Zakon o menici i Zakon o stečaju iz 1929. godine, Zakon o suzbijanju nelojalne utakmice i Zakon o javnim skladištima iz 1930. godine. Trgovački zakon koji je donet 1937. godine, koji je trebao biti ozbiljan korak ka ubrzanju kodifikacije trgovinskog prava, nikada nije stupio na snagu, jer nije donet posebni zakon o njegovom stupanju na snagu.¹¹

Posle Drugog svetskog rata razvoj trgovinskog prava se odvija u okolnostima državnog upravljanja privredom, koje je, sve jačim uticajem tržišnog načina privređivanja, prolazilo kroz različite faze obeležene pojedinim sistemskim zakonima. Faza izraženog državnog upravljanja privredom započela je Zakonom o preduzećima 1946. godine, da bi Zakon o upravljanju privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima iz 1950. godine postavio temelje samoupravljanju. Osnovni zakon o preduzećima je donet 1965. godine u cilju traženja efikasnijih formi privrednog organizovanja i delovanja, a Zakon o udruženom radu 1976. godine kao pokušaj

---

10 Kostadinović D., Privredno pravo, Niš, 2011., str. 96.

11 Carić S., Vitez M. i Veselinović J., *nav.delo.*, str. 24.

učvršćenja samoupravljanja u udruženom radu, što nije imalo sistemski uspeh. *Zakon o preduzećima iz 1988. godine je nastojanje da se učini novi korak ka stvaranju pravnog okvira za tržišni način poslovanja.*

Zakon o privrednim društvima iz 2004. godine¹² imao je naglašenu tendenciju usvajanja međunarodnih i uporednih privrednih rešenja u cilju usklađivanju domaće privredne regulative sa tim rešenjima. Mnogi od instituta su nekritički preuzeti i u praksi nisu mogli biti ostvareni na način koji bi potvrdio njihovu svrshodnost u domaćim privrednim odnosima uslovjenim tranzicionim slabostima i promenama. Zbog uočenih slabosti ovog zakona donet je 2011. godine novi **Zakon o privrednim društvima**¹³ (daljem tekstu: i Zakon), sa naglašenom željom zakonodavca da stvari bolje i jasnije uslove za poslovanje domaćih i stranih privrednih subjekata. *Ova knjiga baviće se važnijim pozitivnopravnim rešenjima iz tog zakona.*

5. ZNAČAJ KOMPANIJSKOG PRAVA

Upoznavanje sa pojmom i predmetom kompanijskog prava ukazalo je na njegov značaj u uređenju osnovnih privrednih i poslovnih odnosa u društvu. Okolnosti ubrzanih privrednih razvoja, nepredvidivost tržišnih promena i potreba za novim oblicima privređivanja i poslovanja zahtevaju odgovarajuće privredno zakonodavstvo i ostalu regulativu u ovoj oblasti. Kompanijsko pravo, kao skup normi i pravnih pravila koji uređuje položaj privrednih subjekata i odnose u koje oni stupaju u svom obavljanju delatnosti, predstavlja taj regulacioni mehanizam kojim se institucionalizuju pojedini instituti i odnosi i daje im se pravni legitimitet, pravni osnov i okvir postojanja i delovanja. Kao deo pravnog sistema društva kompanijsko pravo se naslanja na mnoge grane tog sistema, bez obzira da li je iz njih izvedeno (građansko pravo) ili je u odnosu opštije grane prava ili naučne discipline u odnosu na posebnu (kompanijsko i trgovinsko pravo, ali i bankarsko pravo, berzansko pravo, pravo osiguranja, saobraćajno pravo itd.) i čini pravni sistem koji je prepostavka funkcionisanja države.

Odnosi koje, između ostalih grana prava, uređuje kompanijsko pravo bitni su za funkcionisanje svakog društva, jer ekonomija je odrednica načina života društvene zajednice i njenog stanovništva i zbog toga, osim prirodnih i opštelijudskih resursa koji određuju stepen njene razvijenosti, **važno je pravno uređivanje tih potencijala**, jer faktičko održanje odnosa u bilo kojoj društvenoj oblasti nije moguće, naročito ne dugoročno.

Uređenje delovanja privrednih subjekata, od uslova njihovog osnivanja, pravnog subjektiviteta, obavljanja delatnosti, korišćenja pravnih instrumenata zaključivanja poslova i ostvarenja svrhe postojanja-sticanje dobiti, do prestanka privrednih subjekata, zahteva značajnu pravnu regulativu, koju čini veliki broj pravnih izvora, kojima ćemo se baviti u daljem tekstu udžbenika. **Zakoni** predstavljaju osnovne izvore kompanijskog prava i nosioci su sistemskih rešenja, koja se dalje konkretizuju aktima niže pravne snage, kako bi bili primenjivani na konkretnе odnose i situacije. Norme kompanijskog prava u uslovima, navedenog ubrzanih privrednih razvoja i "nestabilnog privrednog zakonodavstva"¹⁴ moraju uređivati realne privredne odnose, formulisane na način da se

¹² "Službeni glasnik RS", br. 125/04.

¹³ "Službeni glasnik RS", br. 36/11, 99/11, 83/2014 -dr. zakon i 5/2015.

¹⁴ Besarović I., Poslovno pravo (Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje), Beograd, 2010., str. 44.

izbegne njihovo preširoko tumačenje, ali da poseduju pretpostavke potrebne fleksibilnosti, kako bi mogle biti primenjene na masovne privredne odnose, koji se često razlikuju u svojim ekonomskim i pravnim prirodama. Pri tome, u dinamici odnosa i normi koje ih uređuju, treba voditi računa o okolnosti da norme ne budu ograničavajući faktor privrednog razvoja, ali i ***da se osigura potreban nivo pravne sigurnosti privrednog delovanja***. Ovaj cilj svrshodnog normiranja privrednih odnosa u svakom trenutku funkcionisanja tržišta nije lako ostvariti.

Značaj kompanijskog prava sagledaćemo i u kontekstu odnosa sa drugim i srodnim granama prava, što će potvrditi bitnost ove grane prava u pravnom sistemu zemlje, kroz međuzavisnost njegovih konstitutivnih elemenata-pojmovnu, funkcionalnu i normativno uređenu.

6. ODNOS KOMPANIJSKOG PRAVA SA DRUGIM GRANAMA PRAVA

Iz kratkog prikaza značaja kompanijskog prava vidljivo je da bilo koju granu pravu ne možemo u bilo kom stručnom ili naučnom postupanju posmatrati izdvojeno od drugih grana prava i pravnog sistema u celini, "jer kako su društveni odnosi koji su regulisani odgovarajućim pravnim normama isprepleteni, tako su i grane prava koje izučavaju te norme isprepletene, a njihovo dvojenje prvenstveno je u funkciji nastavno-naučnih potreba."¹⁵ Utvrđili smo da je kompanijsko pravo grana pozitivnog prava i kao takvo deo pravnog sistema zemlje, koji mora biti usklađen i harmoničan skup svojih konstitutivnih delova kako bi bila ostvarena zakonitost i pravna sigurnost, kao temelj funkcionisanja društva kao skupa javnog i privatnih interesa svojih subjekata.

Iako je kompanijsko pravo moguće sagledati u odnosu na veći broj grana prava, što ima opšti značaj, jer su veze specifične i određuju mnoge pravne situacije, ograničićemo se na odnos sa granama prava koji je neposredno u funkciji našeg izučavanja. Pri tome, treba istaći da pojedini autori¹⁶ u pojedinjavanju odnosa grana prava razmatraju i odnos užih i širih grana prava (npr. kompanijskog i trgovinskog, kompanijskog i privrednog).

Polazno stanovište iznošenja odnosa kompanijskog prava sa drugim granama prava, kao osnova prepoznatljivosti njihovih pravnih priroda, je da ovo pravo pripada oblasti *privatnog i imovinskog prava*.

6.1. Kompanijsko pravo i građansko pravo

Autori iz oblasti kompanijskog prava jedinstveni su u stavu da je ovo pravo ***najtešnje povezano sa građanskim pravom***, jer se razvilo iz privrednog ili trgovinskog prava, koje je nastalo iz građanskog prava, prilagođavajući njegove institute potrebama novonastalih uslova privređivanja i razvoju robne proizvodnje i tržišta. Obe ove grane prava su, po svojoj prirodi, *imovinska prava*, što njihov odnos čini specifičnim mnogim zajedničkim svojstvima. Principi i instituti građanskog prava su u toj meri univerzalni i

---

¹⁵ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 27.

¹⁶ *Isto*.

stub su mnogih grana prava tako da njegov uticaj i prisustvo u tim granama prava predstavljaju stalnu i podrazumevajuću pojavu. Odnos kompanijskog i građanskog prava **odnos je opšteg i posebnog prava**, odnosno opštih i posebnih pravila, što se u praksi ispoljava i na način da se u uređenju određenog privrednog odnosa, u nedostatku pravila kompanijskog prava, primenjuju pravila građanskog prava kao opšteg prava, kao pomoćna ili supsidijarna (lat. *subsidiarius*). Obrnuti postupak nije dopušten¹⁷, odnosno *pravilima kompanijskog ili privrednog prava ne mogu se popunjavati pravne praznine u materiji građanskog prava, već se moraju primeniti drugi izvori prava.* Opštost građanskog prava odnosi se, naročito na opšta pravila ugovornog prava: pravni subjektivitet, građanski ortakluk, ugovor o osnivanju društva, slobodu ugovaranja, zastupanje i punomoćje, odgovornost za obaveze, opšta pravila hartija od vrednosti, opšta pravila naslednog prava i sl.

6.2. Kompanijsko pravo i privredno i trgovinsko pravo

U kontekstu terminoloških i bitnijih razlika definisanja ovih grana prava osvrnućemo se na njihov odnos u određenim nespornim karakteristikama. **Privredno pravo** se bavi, prvenstveno, privrednim subjektima i odnosima u koje oni stupaju u obavljanju privredne delatnosti i njihovim odnosom sa državom. Kako ovo pravo sadrži, uglavnom, imperativne propise, a kompanijsko pravo dispozitivne, pa povezanost tih prava "postoji posebno na planu uređivanja slobode privređivanja i preduzetništva kao domena kompanijskog prava i ograničenja te slobode kao domena privrednog prava, kao i na planu slobodne konkurenциje i njenih ograničenja (nelojalna utakmica, monopolistički sporazumi, ograničenje slobode grupisanja privrednih društava i slobode statusnih promena, preuzimanje otvorenih akcionarskih društava i slično)".¹⁸ Iako je kompanijsko pravo, na određeni način, nastalo u okviru **trgovinskog prava** ova dva prava nisu u klasičnom odnosu opšteg i posebnog prava. Istakli smo da se kompanijsko pravo bavi *statickim aspektom privrednih društava* (osnivanje, statusne promene, upravljanje, odlučivanje, uređivanje kapitala, prestanak itd.) trgovinsko pravo se bavi *pravnim poslovima u koje stupaju privredni subjekti u obavljanju svoje delatnosti i pravnim instrumentima* (npr. ugovori) kojima se ti odnosi zasnivaju

6.3. Kompanijsko pravo i radno pravo

Kompanijsko i radno pravo su dve posebne grane prava koje imaju niz dodirnih tačaka i međuzavisnost u određenim odnosima i institutima kada se dopunjaju u osiguranju prepostavki za funkcionisanje njihovih pojedinih segmenata delovanja. Ovde se, prvenstveno, radi o statusnim oblicima u kojima deluju privredni subjekti, odnosima statusnih elemenata (bilo stalnih bilo promenjivih, kao npr. *pravne posledice stečaja*) prema oblicima angažovanja rada, pitanje participacije zaposlenih u upravljanju privrednim subjektima, posebno privrednim društvima, pitanje fleksibilnih oblika

¹⁷ Carić S., Vitez M. i Veselinović J., *nav. delo*, str. 19.

¹⁸ Isto, videti opširnije.

¹⁹ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 28.

zapošljavanja u praćenju potreba za konkretnim radom privrednih subjekata određenih uslovima tržišnog poslovanja i dr. Delovanje privrednih subjekata zavisi od konkretnog angažovanja rada koji je uređen normama radnog prava, ali i ostvarivanje tih normi moguće je samo u funkcionišućoj privredi koju uređuje, u najvećem delu, privredno pravo.

Ovaj *odnos povezanosti* kompanijskog i radnog prava u pojedinim situacijama je značajno izražen i potvrđuje potrebu da se radno pravo kao predmet izučava na svim fakultetima na kojima se pretežnost naučnih disciplina odnosi na organizaciju ekonomskih aktivnosti i privređivanja (ekonomija, menadžment). *Uspešno upravljanje privrednim subjektima i ljudskim resursima nije moguće bez poznavanja osnovnih normi radnog prava koje uređuje oblike angažovanja rada, prava i obaveze zaposlenih i uticaja rada na položaj privrednih subjekata na tržištu.*

6.4. Kompanijsko pravo i ostale srodrne grane prava

Govoreći o odnosu kompanijskog prava i drugih grana prava moguće je ovo pravo staviti, sa razlogom, u odnos sa mnogim granama prava, ali detaljniji osvrt na te odnose prevazilazi potrebe ovog udžbenika. Odnos sa *ustavnim pravom, upravnim pravom, pravom industrijske svojine* i nekim *procesnim pravima* bitno određuje pojedine institute i odnose kompanijskog prava.

Treba spomenuti odnos privrednog prava sa "srodnim" granama prava, koje srodnost crpe iz činjenice da su se izdvojila iz ovog prava i s njim se nalaze u jačoj ili slabijoj vezi, kao što su: poresko pravo, berzansko pravo, pa i stečajno pravo koje se, postepeno, pretvara u posebnu granu prava.

Berzansko pravo se "bavi tzv.dinamikom privrednog života (trgovina serijskim hartijama od vrednosti koje emituju privredna društva i drugi privredni subjekti u zakonom definisanom postupku)"¹⁹, čime se bavi, u širem obimu, trgovinsko pravo, kao deo privrednog prava, dok se, kompanijsko pravo bavi statikom privrednog života. Berzansko tržište kod nas nije dovoljno razvijeno, kao ni propisi koji ga uređuju što je mogući izvor pravne nesigurnosti.

Poresko pravo, iako javno pravo, ima dodirnih tačaka sa kompanijskim pravom, kao kombinacijom privatnog i javnog prava, sa pretežnošću ovog prvog. Bitna veza ovih grana prava ogleda se u činjenici da je "izbor pravnih formi organizovanja privrednih subjekata (*od; ad; doo ili ad-primedba autora*) u dobroj je meri uslovjen poreskim propisima za različite vrste tih subjekata, s jedne strane, a s druge strane, poresko pravo i polazi od klasifikacije privrednih subjekata koju čini kompanijsko pravo (*kao deo privredenog prava-primedba autora*), za određivanje različitih vrsta poreza za te subjekte."²⁰

Stečajno pravo kod nas još nije posebna grana prava, ali je izuzetno važno, jer se bavi pravnim aspektom insolventnosti privrednog subjekta, što će u našem društvu još dugo biti ekonomsko-pravna pojava, i mi ga u okviru kompanijskog prava izučavamo kroz institut *zaključenje stečaja društva*, kao oblika i razloga prestanka privrednih društava.

---

¹⁹ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 28.

²⁰ Isto, str. 30.

7. IZVORI KOMPANIJSKOG PRAVA

Kao i kod drugih grana prava **najopštija podela** izvora kompanijskog prava je podela na materijalne i formalne izvore. *Materijalne izvore* predstavljaju društveno-ekonomski i politički odnosi u jednom društvu, odnosno sveukupno stanje u jednom društvu određeno delovanjem snaga na vlasti, *stvarno ili faktičko stanje*, dok **formalni izvori** predstavljaju oblike i forme kroz koje se materijalni izvori institucionalizuju, pravno oblikuju i konstituišu. Ti formalni izvori u privrednom pravu su *opšti pravni akti*, akti koji na opšti način uređuju prava, obaveze i odgovornosti, koji se odnose na neodređen broj slučajeva i lica. Na osnovu ovih opštih pravnih akata nastaju *pojedinačni pravni akti* koji sadrže pojedinačnu pravnu normu i kojima se uređuju konkretni odnosi pojedinih učesnika odnosa u privredi. *Poznavanje pravnih izvora, bilo koje grane prava, ima veliki teorijski i praktični značaj i prepostavka je razumevanja, odgovarajućeg tumačenja i primene njenih pravnih normi.*

Dalja podela izvora kompanijskog prava je moguća po raznim kriterijumima. Prema **poreklu** izvori se dele na *domaće* (unutrašnji ili nacionalne) i *medunarodne* izvore (predstavljaju, uglavnom zaključeni sporazumi ili konvencije između dve ili više država kojima se uređuju njihovi privredni odnosi). Domaći izvori kompanijskog prava dele se, *zavisno od toga ko ih donosi*, na **izvore koje utvrđuje država-državni izvori** i na **izvore koje utvrđuju nedržavni, pretežno, privredni subjekti-autonomni izvori privrednog prava**.

7.1. Izvori kompanijskog prava koje utvrđuje država

Izvori prava koje utvrđuje država (*heteronomni ili kogentni izvori*) *su opšte pravne norme kojima država uređuje odnose u privredi, a koje učesnici u ovim odnosima-privredni subjekti moraju primenjivati kako su formulisane, bez mogućnosti da budu drugačije uređene od nedržavnih subjekata*. Ove izvore predstavljaju: ustav, zakoni i podzakonski akti.

7.1.1. Ustav

Ustav, kao *najviši pravni akt jedne zemlje* ili *akt najveće pravne snage*, predstavlja osnovni izvor kompanijskog prava, kao i svih drugih grana prava. Njime se *utvrđuju načela i principi* po kojima funkcioniše konkretno društvo-država, naročito ekonomsko i političko uređenje zemlje. Ustav Republike Srbije²¹ u trećem delu utvrđuje **ekonomsko uređenje** (osnovna načela, sloboda preduzetništva, položaj na tržištu, ravnopravnost svih oblika svojine, državna imovina, zemljište, čuvanje nasleđa i zaštita potrošača) i **javne finansije** (porezi i drugi prihodi, budžet, javni dug, ujednačavanje razvoja, Narodna banka Srbije i državna revizorska institucija). U članu 82. Ustav utvrđuje da "ekonomsko uređenje u Republici Srbiji počiva na tržišnoj privredi, otvorenom i slobodnom tržištu, slobodi preduzetništva, samostalnosti privrednih subjekata i ravnopravnosti privatne i drugih oblika svojine. Republika Srbija je jedinstveno privredno područje sa jedinstvenim tržištem roba, rada, kapitala i usluga".

²¹ "Službeni glasnik RS", br. 83/06

Na ovim principima treba da se zasnivaju instituti i odnosi kompanijskog prava koje izučavamo u ovom udžbeniku.

Ovde treba istaći da svi pravni akti državnih i nedržavnih subjekata moraju biti u saglasnosti sa ustavom, kao i svi potvrđeni (ratifikovani) međunarodni ugovori, konvencije i drugi akti međunarodnog karaktera. O saglasnosti ovih akata sa Ustavom odlučuje Ustavni sud Srbije.

7.1.2. *Zakoni*

Zakoni, iako nisu najviši pravni akti u hijerarhiji pravnih akata, *predstavljaju najvažnije izvore* svih grana prava, pa i kompanijskog prava, u zemljama koje pripadaju sistemu kontinentalnog prava (*civil law*) kome pripada i naša zemlja. U zemljama anglo-američkog prava (*common law*), gde je pravni sistem zasnovan na precedentnom i običajnom pravu, najvažniji izvor kompanijskog prava je sudska praksa (tzv. slučajevi-cases). Zakoni uopšte, a to treba istaći i za zakone u oblasti kompanijskog prava, sadrže *imperativne (obavezujuće ili kogentne) norme*, čija je primena obavezna i koje se ne mogu menjati voljom subjekata na koje se odnose i *dispozitivne (potporne) norme*, koje se uvek primenjuju ako ih subjekti odnosa koje uređuju ne isključe. U tumačenju i primeni prava bitno je imati u vidu ovu različitost u obaveznosti pravnih normi.

Zakoni su najvažniji izvori kompanijskog, i drugih grana, prava, zbog toga što se njima uređuju pojedine pravne oblasti u suštinskim određenjima njihovih instituta i pojmove, a konkretizuju se nižim pravnim aktima.

Na području kompanijskog prava osnovni izvor prava je Zakon o privrednim društvima i zakoni vezani za institute iz ovog zakona kao što je Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre²² i ostali zakoni. Vezano za delatnost i ostalih privrednih subjekata značajni su: Zakon o javnim preduzećima; Zakon o zadrušama; Zakon o stečaju; Zakon o deviznom poslovanju; Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju; Zakon o slobodnim zonama; Zakon o trgovini; Zakon o bankama; Zakon o osiguranju; Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata itd. Osim navedenih zakona koji se *neposredno primenjuju* na privredno poslovanje postoje i zakoni koji se *posredno primenjuju* u ovoj oblasti, kao što su zakoni koji uređuju sudske postupke i ostali zakoni procesnog karaktera.

7.1.3. *Podzakonski akti*

Privredni odnosi se, u određenoj meri, uređuju osim zakonom i **podzakonskim aktima**, koje *donose izvršni i upravni državni organi na osnovu ovlašćenja sadržanih u zakonu*. Podzakonski akti su: *uredbe, naredbe, pravilnici, upustva, odluke i dr.* *Podzakonskim aktima konkretizuju se pojedina zakonska rešenja privrednih odnosa kako bi se lakše primenjivala u praksi, jer odredbe zakona često ne mogu biti dovoljno detaljnije da je njihovim tumačenjem moguća odgovarajuća primena na neke faktičke situacije i stanja.* Vlada Republike Srbije donosi, uglavnom, uredbe o pojedinim pitanjima različitih pravnih oblasti pa tako i privrednopravne, dok ostale podzakonske akte donose ministerstva, inspektorati, zavodi i dr. Podzakonski akti su potrebni i korisni,

²² "Službeni glasnik RS", br. 99/2011 i 83/2014.

no preterano donošenje ovih akata stvara *pravnu nesigurnost*, jer su promene česte i privredni subjekti ne mogu svoje poslovanje zasnovati na sigurnijim kriterijumima, uslovima i pravnim osnovima. Osim moguće "prenormiranosti" podzakonskim aktima prisutna je i opasnija pojava, u mnogim pravnim oblastima, da državni organi, izvan zakonskih ovlašćenja, donose određene akte i time *neovlašćeno stvaraju pravo*, često vođeni uskim stranačkim i ličnim interesima.

7.1.4. Sudska praksa

Preovlađujuće je mišljenje u našoj privrednopravnoj teoriji da **sudska praksa nije formalnopravni izvor kompanijskog prava**, kao ni u drugim zemljama kontinentalnog prava, ali stanovišta sudova o pojedinim privrednopravnim pitanjima i odnosima imaju značaj za tumačenje i primenu zakona i formiranje jedinstvene sudske prakse."Stanovišta sudske prakse, iako neobavezna za privredne subjekte, u postupanju sudova imaju obavezujući karakter.Tako postaju neformalni, ali faktički i dopunski, pomoćni izvor prava, uključujući i privrednog prava."²³

7.2. Autonomi izvori kompanijskog prava

U uvodnom izlaganju o izvorima kompanijskog prava istakli smo da autonomne izvore **utvrđuju nedržavni subjekti**, uglavnom privredni, slobodnom voljom koja je ograničena samo obavezujućim državnim normama. Relativno slobodna volja strana učesnica privrednog odnosa određuje pravnu prirodu tog odnosa.

Autonomi izvori kompanijskog prava su: običaji; poslovni kodeksi i autonomni akti.²⁴

7.2.1. Običaji

Običaji su *pravila koje stvaraju privredni subjekti dugotrajnim ponavljanjem istog ili sličnog ponašanja u istim ili sličnim poslovnim situacijama i njima se uređuju odnosi učesnika prometa roba i usluga*. Radi se o **poslovnoj praksi** koja je opšteprihvaćena i korišćena od strane privrednih subjekata prilikom zaključenja poslova u delatnostima koje obavljaju. Poslovni običaji ne smeju biti u suprotnosti sa javnim poretkom države i moralom društva, na što sud, u primeni ovih običaja, pazi po službenoj dužnosti (*ex officio*).

Iako se radi o teorijskom pitanju, običaje treba razlikovati od običajnog prava, jer je u njihovoj primeni važna okolnost da je ona korisna za ugovorne strane, dok je kod običajnog prava prisutna obaveznost primene njegovih normi. Obaveznost je svojstvo pravnih normi koje običaje, vremenom, pretvaraju u običajno pravo. Dispozitivnost običaja omogućuje ugovornim stranama da njihovu primenu mogu isključiti izričito ili prečutno.

U oblasti kompanijskog prava poslovni običaji nemaju ulogu koju imaju u trgovinskom pravu, jer se razvijaju tek odskora, u poslednju deceniju, a i zato što ova

---

²³ Carić S., Vitez M. i Veselinović J., *nav. delo*, str. 26.

²⁴ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 35.

nepisana pravila ponašanja, po svojoj prirodi, ne daju potrebnu pravnu sigurnost učesnicima na tržištu kapitala.

7.2.2. Poslovni kodeksi

Poslovni kodeksi predstavljaju **zbornike pravila ponašanja u određenim statusnim oblicima i odnosima privrednih subjekata** i oni sve više dobijaju na značaju kao izvori kompanijskog prava. Poslovni kodeksi predstavljaju način ustanovljenja pravila ponašanja privrednih subjekata u poslovanju sa trećim licima i stvaranju "unutrašnjeg reda", u smislu organizacije rada i obavljanja delatnosti, pa, tako, imamo *kodekse upravljanja kompanijama, kodekse berzi, kodekse poslovnog ponašanja* i slično. Poslovne kodekse, kao izvore autonomnog prava, donose "udruženja privrednih subjekata (privredne komore, udruženja berzanskih posrednika, udruženja poslodavaca i sl.), kao i same grupacije privrednih subjekata (holdinzi, koncerni, grupe društava)".²⁵ *Ni relativnost sankcija, koje prate neponašanje privrednih subjekata po prihvaćenim kodeksima, ne umanjuje praktični značaj ovog izvora kompanijskog prava, jer mnoga pitanja privrednog poslovanja moguće je rešavati u okviru autonomnog prava, a uvek ostaje i mogućnost rešavanja spornih pitanja pravnim sredstvima pred nadležnim državnim organima.*

7.2.3. Autonomni akti

Zakoni, a u našem slučaju Zakon o privrednim društvima, ostavljaju u okviru svoje regulative relativnu autonomnost subjektima da urede međusobne odnose. **Osnivački akti** privrednih društava (ugovor i odluka) uređuju osnovna pitanja organizacije društva, odnose društva prema članovima, međusobne odnose članova i druga pitanja unutrašnje organizacije i poslovanja. Osim osnivačkog akta, kao osnovnog opštег akta društva, zakon ostavlja mogućnost da članovi društva donesu i druge akte kojima će detaljno urediti pojedina pitanja i odnose u društvu. Ti akti su u formi posebnog ugovora koji zakonodavac definiše kao "**ugovore u vezi sa društvom**" koje član društva može zaključiti sa jednim ili više članova istog društva, kojim se uređuju njihovi međusobni odnosi u vezi sa društvom, ako zakonom nije drugačije određeno. Ovaj ugovor proizvodi dejstvo isključivo između članova društva koji su ga zaključili. U ortačkom društvu ugovor se naziva **ugovor ortaka**, u komanditnom društvu i društvu s ograničenom odgovornošću **ugovor članova**, a u akcionarskom društvu **ugovor akcionara**.

Aкционarsko društvo pored osnivačkog akta i ugovora akcionara ima i **statut** kojim se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa zakonom, ako posebnim zakonom nije drugačije propisano.

Autonomni akti su prilika da se zakon optimalno primeni u određenom privrednom subjektu i da rešenja autonomnog karaktera budu u skladu sa slovom i duhom zakona, što je prepostavka zakonitog poslovanja i stvaranja dela uslova za uspešno poslovanje u konkretnom tržišnom okruženju. Ovo naročito i iz razloga što autonomni akti pravno obavezuju učesnike u njihovom donošenju i često su u njima

---

²⁵ Isto.

sadržane pravne osnove za delovanje državnih organa u odnosu na ponašanje u poslovanju privrednih subjekata. *Jasno formulisane odredbe autonomnih akata pretpostavka su željenog funkcionisanja privrednog subjekta, poverenja potencijalnih poslovnih partnera i članova.*

7.3. Pravna nauka ili doktrina

Pravna nauka nigde, osim u Švajcarskoj, nije formalni izvor prava, pa ni kompanijskog, jer ne stvara pravo i njena pravna shvatanja ne obavezuju sudove. Međutim, uticaj pravne nauke je prisutan u svim pravnim sistemima, jer njena pravna shvatanja i tumačenja pojedinih instituta, odnosa i pravnih stanja, svojim stručnim autoritetom, utiču na rešenja zakonodavca, praksu sudova i ponašanje subjekata pojedinih grana prava, ovde kompanijskog prava. Zbog tog uticaja pravna nauka predstavlja *pomoćni, interpretativni, posredni izvor kompanijskog prava*, mada ona nije kod nas dovoljno razvijena iz razloga sporog formiranja pravne tradicije.

8. PRINCIPI I NAČELA POSLOVANJA U PRIVREDI

Primena osnovnih instituta kompanijskog prava, biće odgovarajuća samo ukoliko se poznaju osnovna pravila privrednog poslovanja, sadržana u opštim principima i načelima ovog poslovanja, koje ćemo upoznati u njihovim osnovnim karakteristikama.²⁶

8.1. Opšti principi privrednog poslovanja

Opšte principe privrednog poslovanja moguće je različito definisati, no u uslovima razvijenog tehnološkog razvoja i intenzivnih tržišnih odnosa radi se o: tržišnoj privredi; slobodi privređivanja; slobodi kretanja i regulatornoj ulozi države.

Tržišna privreda je u svetu duže vreme preovlađujući oblik poslovanja, a u našoj zemlji, iako sa osetnim zakašnjenjem, razvijaju se njeni pojavnici oblici sve intenzivije, jer je to i uslov uključivanja u međunarodne privredne tokove. *Tržišna konkurenčija*, kao važna karakteristika tržišne privrede, jedan je od faktora ostvarenja dobiti kao osnovnog motiva poslovanja. Težnja je da se na tržištu poštaju osnovne pretpostavke njegovog funkcionisanja, no prisutan je i čitav niz nepravilnosti, kako na mikro tako i na makro nivou poslovanja. Tako, često se javlja *nelojalna konkurenčija* u bespoštednoj borbi za primat na određenom tržištu, *monopolsko ponašanje* zloupotrebom položaja određenog privrednog subjekta u društvu, *različite vrste špekulativnih radnji* i sl.

Naša privreda, tranzisionog karaktera, puna je nepravilnosti koje je potrebno prevazilaziti razvojem afirmisanih privrednih principa, zakonskim privatizacijama i javnim nabavkama, razvojem tržišta kapitala, radne snage, stručnosti i znanja i ostalim aktivnostima koje podržavaju i prate primenu novih tehnologija u svim oblastima delovanja.

Sloboda privređivanja je temelj tržišne privrede i predstavlja širok pojam autonomnog nastupa na tržištu, izborom oblika u kojem će se delovati, svojinskog odnosa, vrste delatnosti. *Svi privredni subjekti moraju imati iste uslove poslovanja u istim*

²⁶ Opširnije videti kod Besarović I., *nav.delo*, str. 47-52.

okolnostima delovanja, koje mora garantovati državna regulativa i ostala pravna pravila. Sloboda privređivanja uz prava podrazumeva i obaveze privrednih subjekata da uvažavaju prava ostalih, čime se stvaraju zdravi tržišni odnosi u kojima do izražaja dolaze sposobnosti i kvalitet privrednih subjekata. *Sloboda privređivanja nije neograničena*, jer država interveniše u privredi, uređujući privredni sistem, razvojnu i socijalnu politiku društva, ona je "korektor tržišnog ponašanja privrednih subjekata"²⁷ Tu se ispoljava i **regulatorna uloga država**, koja mora biti takva da u uređenju određenih ekonomskih odnosa podržava objektivno date zakonitosti tržišnog poslovanja.

Sloboda kretanja odnosi se na kapital, robe, usluge i rad na tržištu i bitan je preduslov funkcionisanja tržišne privrede.

8.2. Načela privrednog poslovanja

Da bi se ostvarili principi privrednog poslovanja u obliku tržišne privrede privredni subjekti moraju se pridržavati osnovnih načela privrednog poslovanja i to: načela poštenja i savesnosti, načela samostalnosti privrednih subjekata, načela ravnopravnosti privrednih subjekata, načela teretnosti, načela neformalnosti, načela zabrane konkurenčije i načela zabrane uspostavljanja monopolističkog položaja.

Načelo poštenja i savesnosti ima značaj za sve ugovorne odnose i sadrže ga svi trgovački i građanski zakonici. Zakonom nije moguće odrediti sadržinu ovog načela, ali njenu kvalifikaciju nadležni organi utvrđuju na osnovu svih okolnosti pojedinog slučaja ili ugovornog odnosa. Standardi određivanja poštenja i savesnosti razlikuju se u pojedinim društvima, ali njegova univerzalnost treba biti prepoznatljiva. Specifičnost privrednih odnosa često zahteva i posebnu pažljivost u pojedinim ugovornim odnosima pa je tako ustanovljen standard "*pažnja dobrog privrednika*" (članom 714. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima²⁸ je predviđeno da je kod ugovora o ostavi "ostvaroprimac dužan čuvati stvar kao svoju sopstvenu, a ako je ostava uz naknadu, kao dobar privrednik, odnosno dobar domaćin".), "*uredan privrednik*" i sl., čime se ističe njihova stručna i profesionalna odgovornost.

Načelo samostalnosti privrednih subjekata je bitna pretpostavka ostvarenja navedenog opšteg principa privrednog poslovanja-slobode privređivanja. Privredni subjekt slobodno i samostalno posluje u okviru registrovane delatnosti i uslova određenih imperativnim normama. Samostalnost privrednih subjekata ograničava se povredom normi i prava trećih lica (npr. u stečajnom postupku).

Načelo ravnopravnosti privrednih subjekata istakli smo u okviru opšteg principa slobode privređivanja, po kome svi privredni subjekti moraju imati iste uslove poslovanja u istim okolnostima delovanja, bez obzira na na tip svojine koju imaju ili pravnu formu u kojoj deluju.

Načelo dvostranosti i teretnosti. Karakteristika privrednopravnih poslova, u odnosu na građanskopravne, je njihova *teretnost*, tj. oni se ugovaraju i ostvaruju uz naknadu, bez obzira da li se završetkom posla ostvaruje očekivana dobit ili ne. *Dobročini poslovi su mogući, ali su retki i nekarakteristični za privredne odnose.*

---

²⁷ Isto, str. 48.

²⁸ "Službeni list SFRJ", br.29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i 31/93 i "Službeni list SCG", 1/2003-Ustavna povelja.

Načelo neformalnosti. Masovnost i brzina zaključivanja trgovačkih poslova zahtevaju neformalnost u njihovom zaključivanju, *konsenzualizam*, kada se ugovori zaključuju prostom saglasnošću volja i pristankom ugovornih strana. Obaveznu pismenu formu zakoni predviđaju samo kod složenih pravnih odnosa sa trajnjim izvršenjem obaveza (ugovor o građenju; ugovor o zastupanju, ugovor o transferu tehnologija; ugovor o osnivanju trgovačkih društava; ugovor o stranom ulaganju i dr.). Osim zakonske pismene forme postoji i ugovorena pismena forma koju predviđaju kao obaveznu ugovorne strane (*forma "ad solemnitatem"*), čije nepoštovanje ima za posledicu apsolutnu ništavost ugovora.

Za razliku od zakonske i ugovorene pismene forme postoji i dokazna forma (*forma "ad probationem"*) koja služi za dokazivanje postojanja ugovora i njegove sadržine, te se on ne može dokazivati drugim dokaznim sredstvima.²⁹ *Pismeni oblik ugovora u našem pravu, kao pretežni, je, u pravilu, u funkciji dokaza da je ugovor zaključen.*

Načelo zabrane nelojalne konkurenциje proizilazi iz navedenog značaja konkurenциje za funkcionisanje tržišne privrede. *Nelojalna konkurenca je svaki vid ponašanja privrednih subjekata protivan poslovnim običajima kojim se nanosi ili može naneti šteta drugom privrednom subjektu.* Pitanje zaštite konkurenциje uređeno je posebnim zakonom-Zakon o zaštiti konkurenциje.³⁰

Načelo zabrane uspostavljanja monopolističkog položaja na tržištu neutrališe pojavnje oblike i posledice nelojalne konkurenциje. Monopol može nastati *pravnim aktom* (zaključivanje monopolskog sporazuma) ili *faktički*, što je češći slučaj, korišćenjem određenih pogodnosti koje ima privredni subjekt (političke, teritorijalne, itd.). *Monopolsko ponašanje je, kao mana privatizacije u tranziciji, snažno prisutno i u našem društvu.*

---

²⁹ Vasiljević M., Trgovinsko pravo (deveto izmenjeno i dopunjeno izdanje), Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2006., str. 27.

³⁰ "Službeni glasnik RS", br. 51/09.

II SUBJEKTI PRIVREDNOG PRAVA

Glava I

PREDUZETNIK

1. Pojam

Pojam i pravni položaj preduzetnika ranije su bili, istovremeno, uređeni Zakonom o privatnim preduzetnicima³¹ i prethodnim Zakonom o privrednim društvima³², bez bitnih razlika u tom određenju. Donošenjem važećeg Zakona o privrednim društvima prestao je da važi navedeni posebni zakon i institut preduzetnika je jedinstveno uređen novim zakonom. Po ovom zakonu preduzetnik je "*poslovno sposobno fizičko lice koje obavlja delatnost u cilju ostvarivanja prihoda i koje je kao takvo registrovano u skladu sa zakonom o registraciju*". Prethodne definicije nisu isticale da se radi o *poslovno sposobnom fizičkom licu* (osnovano se može prepostaviti da je poslovnu sposobnost zakonodavac podrazumevao, što, pravno, nije najbolje rešenje), a govorile su o "sticanju dobiti", kao cilju obavljanja delatnosti, dok aktuelni zakon govori o "*ostvarivanju prihoda*". Isto tako, navedeni Zakon o privatnim preduzetnicima predviđa "radnju", kao institucionalni oblik obavljanja delatnosti preduzetnika (koja je mogla biti: trgovinska i druga radnja, biro, studio, agencija i sl.), dok ni prethodni ni važeći zakon radnju ne predviđaju izričito. Razlike u definiciji pojma preduzetnika, koje smo istakli, nemaju suštinski karakter, a aktuelna definicija, verovatno, teži da bude *jedinstveno određenje*.

Aktuelni zakon preduzetnikom smatra i "*fizičko lice upisano u poseban registar, koje obavlja delatnost slobodne profesije, uređenu posebnim propisom*". **Individualni poljoprivrednik nije preduzetnik, u smislu ovog zakona, osim ako posebnim zakonom nije drugačije uređeno.**

U pravnoj teoriji preduzetnik je različito pojmovno određen, uz šire prisutnu konstataciju da je on "*individualni trgovac*" i "pravna forma za individualno organizovanje preuzeća kao privrednog subjekta"³³, čime je svrstan u **individualne pravne forme privrednog subjekta**, zajedno sa jednočlanim privrednim društvom, dok su dvočlana i višečlana privredna društva svrstana u **kolektivne privredne subjekte**.

Preduzetnik se registruje na *neodređeno* ili na *određeno vreme*.

2. Imovina preduzetnika i odgovornost za obaveze

Preduzetnik, kao individualno organizovan privredni subjekt, **nema poseban pravni subjektivitet**, jer **nema imovinu odvojenu od imovine preduzetnika kao fizičkog lica**, pa za sve obaveze nastale u vezi sa obavljanjem delatnosti odgovara celokupnom svojom imovinom i u tu imovinu ulazi i imovina koju stiče u vezi obavljanja delatnosti. Ovaj oblik odgovornosti preduzetnika za obaveze ne prestaje brisanjem preduzetnika iz registra. Dakle, **preduzetnik za obaveze odgovara neposredno i neograničeno celom svojom imovinom, bez mogućnosti ograničenja takve odgovornosti**.

³¹ "Službeni glasnik RS", br. 54/89, sa kasnijim izmenama i dopunama

³² "Službeni glasnik RS", br. 125/04

³³ Besarović I., *nav.delo*, str. 66 i Vasiljević M., Kompanijsko pravo, "Službeni glasnik", Beograd, 2007., str. 56

3. Poslovno ime preduzetnika

Preduzetnik obavlja delatnost pod poslovnim imenom. Poslovno ime preduzetnika obavezno sadrži: *ime i prezime preduzetnika, opis pretežne delatnosti, oznaku "preduzetnik" ili "pr" i sedište*. Ovakvo poslovno ime može da sadrži i poseban naziv kao i oznake kojima se bliže određuje predmet poslovanja preduzetnika.

Poslovno ime preduzetnika mora da se razlikuje od naziva drugog preduzetnika tako da ne izaziva zabludu o identitetu sa drugim preduzetnikom, odnosno zabludu o predmetu poslovanja preduzetnika.

Poslovno ime preduzetnika **registruje se** u skladu sa zakonom o registraciji (Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre, dalje: i zakon o registraciji).

Na poslovno ime preduzetnika **shodno se primenjuju odredbe Zakona o privrednim društvima kojima je uređeno pitanje poslovnog imena privrednog društva** (članovi 23. do 27. i članovi 29. i 30.- skraćeno poslovno ime; jezik i pismo poslovnog imena, upotreba poslovnog imena, pečata i drugih podataka u dokumentima; ograničenja prenosa i korišćenja naziva, ograničenja u pogledu poslovnog imena; ograničenja korišćenja nacionalnih ili službenih imena i znakova i ograničenja korišćenja ličnih imena), o čemu će detaljnije biti reči u delu knjige koji se bavi privrednim društvima.

4. Sedište preduzetnika i izdvojeno mesto obavljanja delatnosti

Sedište preduzetnika je mesto iz koga preduzetnik upravlja obavljanjem delatnosti. Preduzetnik može obavljati delatnost i izvan sedišta u skladu sa zakonom (**izdvojeno mesto**). *Izdvojeno mesto se registruje u skladu sa zakonom o registraciji.*

Preduzetnik može obavljati delatnost i **van određenog prostora** (po pozivu stranke, od mesta do mesta i sl.) kada je po prirodi same delatnosti takvo obavljanje delatnosti jedino moguće ili uobičajeno. Preduzetnik je *dužan da istakne svoje poslovno ime* u svom sedištu, kao i na svakom izdvojenom mestu, osim u slučaju rada van određenog prostora.

Mesto obavljanja delatnosti mora ispunjavati uslove utvrđene propisima za obavljanje te delatnosti.

Adresa sedišta preduzetnika registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

5. Delatnost preduzetnika

Preduzetnik **ima pretežnu delatnost**, koja se registruje u skladu sa zakonom o registraciji, a može obavljati i druge delatnosti koje nisu zakonom zabranjene, za koje ispunjava propisane uslove, uključujući i stare i umetničke zanate i poslove domaće radinosti. *Ministar nadležan za poslove privrede* bliže određuje poslove koji se u smislu zakona smatraju starim i umetničkim zanatima, odnosno poslovima domaće radinosti, način sertifikovanja istih i vođenje posebne evidencije izdatih sertifikata.

Posebnim zakonom može se *usloviti registracija* ili obavljanje određene delatnosti izdavanjem prethodnog odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa.

Preduzetnik je u obavezi da o periodu **prekida obavljanja delatnosti istakne obaveštenje** na mestu u kome obavlja delatnost. Prekid obavljanja delatnosti se registruje u skladu sa zakonom o registraciji i *ne može se utvrđivati retroaktivno*.

6. Poslovođa i ostali zaposleni

Preduzetnik može pisanim ovlašćenjem poveriti poslovođenje poslovno sposobnom fizičkom licu-poslovođi. Poslovođenje može biti *opšte* ili *ograničeno* na jedno ili više izdvojenih mesta obavljanja delatnosti. Poslovođa **mora biti u radnom odnosu kod preduzetnika**, osim u slučaju ako je preduzetnik iz opravdanih razloga privremeno odsutan (bolest, školovanje, izbor na funkciju i sl.), a nema zaposlenog poslovođu, on može opšte poslovođenje poveriti članu svog porodičnog domaćinstva za vreme tog odsustva, bez obaveze da ga zaposli.

Poslovođa **ima svojstvo zakonskog zastupnika** u skladu sa Zakonom o privrednim društvima i registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Lica koja rade za preduzetnika moraju kod njega biti u radnom odnosu (*zaposleni*) ili angažovana po drugom osnovu u skladu sa zakonom (*ugovor o radu van radnog odnosa*). *Izuzetno, član porodičnog domaćinstva* može raditi kod preduzetnika bez zasnivanja radnog odnosa: 1) povremeno tokom dana i to isključivo u sedištu, ako je njegovo prisustvo neophodno zbog prirode delatnosti preduzetnika (da se trgovačka radnja preduzetnika ne bi zatvarala tokom radnog vremena, da bi se utovarila roba, da bi se očistio poslovni prostor i sl.); 2) privremeno tokom ospozobljavanja za obavljanje delatnosti starih i umetničkih zanata, odnosno poslova domaće radinosti, ako preduzetnik obavlja tu delatnost; 3) u vreme kada preduzetnik koristi godišnji odmor u skladu sa zakonom.

Zakon o privrednim društvima ovako detaljnije uređuje pitanja radno angažovanih kod preduzetnika kako bi se smanjila mogućnost faktičkog radnog odnosa ili "rada na crno", bez pravnog osnova angažovanja, čemu pogoduje način i forma obavljanja delatnosti preduzetnika.

7. Gubitak svojstva preduzetnika i kontinuitet obavljanja delatnosti od strane naslednika

Preduzetnik gubi svojstvo preduzetnika **brisanjem iz registra privrednih subjekata, zbog prestanka obavljanja delatnosti**. Preduzetnik prestaje sa obavljanjem delatnosti *odjavom* ili *po sili zakona*. Preduzetnik odjavu ne može izvršiti sa danom koji je raniji od dana podnošenja prijave o prestanku rada nadležnom registracionom organu. *Brisanje iz registra se ne može vršiti retroaktivno*.

Preduzetnik prestaje sa radom *po sili zakona* u sledećim slučajevima: 1) *smrću ili trajnim gubitkom poslovne sposobnosti*; 2) *istekom vremena, ako je obavljanje delatnosti registrovano na određeno vreme*; 3) *ako mu je poslovni račun u blokadi duže od dve godine, na osnovu zahteva za brisanje preduzetnika iz registra koji podnese Narodna*

banka Srbije ili Poreska uprava; 4) ako je pravosnažnom presudom utvrđena ništavost registracije preduzetnika; 5) ako mu je pravosnažnom presudom, izvršnom odlukom nadležnog organa ili suda časti komore u koju je učlanjen izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti; 6) u slučaju prestanka važenja odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa, koji je, u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, posebnim zakonom propisan kao uslov za registraciju; 7) u drugim slučajevima propisanim zakonom.

U slučaju smrti ili gubitka poslovne sposobnosti preduzetnika, **naslednik**, odnosno **član njegovog porodičnog domaćinstva** (bračni drug, deca, usvojenici i roditelji) koji je pri tome i sam poslovno sposobno fizičko lice **može nastaviti obavljanje delatnosti** na osnovu rešenja o nasleđivanju ili međusobnog sporazuma o nastavku obavljanja delatnosti, koji potpisuju svi naslednici, odnosno članovi porodičnog domaćinstva. Ovo lice *dužno je da u roku od 30 dana od dana smrti preduzetnika prijavi nastavak obavljanja delatnosti registru u skladu sa zakonom o registraciji.*

Poslovno sposobni naslednik može nastaviti obavljanje delatnosti preduzetnika i za života preduzetnika ako to pravo vrši *na osnovu raspodele zaostavštine za života*, u skladu sa propisima kojima se uređuje nasleđivanje.

8. Nastavak obavljanja delatnosti u formi privrednog društva

Preduzetnik može doneti odluku o nastavku obavljanja delatnosti u formi privrednog društva, pri čemu se shodno primenjuju odredbe Zakona o osnivanju date forme društva. Ako dva ili više preduzetnika obavljaju delatnost slobodne profesije, uređenu posebnim zakonom, zajedničku odluku o nastavku obavljanja delatnosti donose jednoglasno.

Na osnovu **odluke preduzetnika o nastavljanju obavljanja delatnosti** u formi privrednog društva vrši se *istovremeno brisanje preduzetnika* iz registra privrednih subjekata i **registracija osnivanja privrednog društva**, koje preuzima sva prava i obaveze preduzetnika nastale iz poslovanja do trenutka osnivanja tog privrednog društva.

Nakon gubitka svojstva preduzetnika zbog osnivanja privrednog društva preduzetnik kao fizičko lice *ostaje odgovoran celokupnom svojom imovinom za sve obaveze nastale u vezi sa obavljanjem delatnosti do trenutka brisanja preduzetnika iz registra.*

Glava II

PRIVREDNO DRUŠTVO

1. Osnovni pojmovi

1.1. Pojam i osnovna svojstva privrednog društva

Zakon o privrednim društvima je u članu 2. privredno društvo (u daljem tekstu i: društvo) definisao kao "**pravno lice koje obavlja delatnost u cilju sticanja dobiti**", dok definicija prethodnog Zakona o privrednim društvima glasi: "*Privredno društvo je pravno lice koje osnivaju osnivačkim aktom pravna i/ili fizička lica, radi obavljanja delatnosti u cilju sticanja dobiti*". U ovim definicijama nema bitne razlike i pitanje je teorijskog

pristupa koliko i da li ova definicija treba biti sadržajnija, što bi podrazumevalo da bude sastavljena od svih elemenata i svojstava instituta privredno društvo. U ovoj knjizi za raspravu o ovom pitanju nema prostora, a ni potrebe, ali svakako je dobro ukazati na mogućnost različitog pristupa određivanju pojedinog pojma. *Pozitivnopravno rešenje definicije je ono koje ćemo dalje koristiti* u razradi proučavanog instituta

Osnovno svojstvo privrednog društva je, svakako, da je ono **pravno lice**, imajući u vidu da postoje i privredni subjekti koji nisu pravna već fizička lica, kao preduzetnici. Isto tako, treba napomenuti da nije svako pravno lice koje učestvuje u privrednopravnom prometu privredno društvo, jer pored privrednog društva postoje i druge pravne forme u kojima deluju pravna lica kao privredni subjekti (privredna društva u širem smislu, razni oblici preuzeća i sl.).

Privredno društvo *stiče svojstvo pravnog lica registracijom u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata*, a sada je to pomenuti Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre.

Smatramo korisnim da se osvrnemo na teorijski koncept pravnog položaja privrednih društava uopšte, koji određuju njegova svojstva koja ga čine specifičnim privrednim subjektom i institucionalnim oblikom privrednog delovanja. **Osnovna svojstva privrednog društva** su: 1) *pravni subjektivitet*; 2) *samostalnost*; 3) *voljni način nastanka*; 4) *racionalno organizovano jedinstvo materijalnih i personalnih elemenata*.³⁴

1) **Pravni subjektivitet** privrednog društva *se ispoljava kroz njegov status pravnog lica*, sa svim karakteristikama tog statusa, kao što su prava, obaveze i odgovornosti koje izviru iz zakona, akta o osnivanju i drugih pravnih akata. Pravna teorija *razlikuje pravni subjektivitet privrednog društva od njegove pravne i poslovne sposobnosti*. Kako smo videli, *pravni subjektivitet* je svojstvo društva da bude subjekt u pravu, *pravna sposobnost* je da bude nosilac prava i obaveza, a *poslovna sposobnost* da svojo voljom stiče prava i preuzima obaveze u pravnom prometu. Postoje mišljenja da je razlikovanje pravne i poslovne sposobnosti kod pravnih lica *prevaziđeno*.³⁵

U kontekstu pravnog subjektiviteta privredno društvo je institucionalizovani oblik obavljanja privredne delatnosti u cilju sticanja dobiti.

2) Privredno društvo je u pravnom pogledu **samostalno kao subjekt u pravu** u odnosu na njegove osnivače, lica koja mu naknadno pristupe, druge privredne subjekte i državu. Samostalnost privrednog društva ograničena je zakonom, javnim poretkom i moralnim normama društva i u tom omeđenju društvo je samostalno, bez mogućnosti dodatnih ograničenja njegovog delovanja na tržištu. *Samostalnost privrednog društva je bitna prepostavka njegovog pravnog subjektiviteta*.

3) Privredno društvo je **nastalo slobodnom voljom njegovih osnivača**, koja je materializovana u odredbama osnivačkog akta (ugovor ili odluka).

4) **Racionalno organizovano jedinstvo materijalnih i personalnih elemenata** odnosi se na organizaciju i jedinstvo imovine i lica usmerene na bavljenje određenom privrednom delatnošću u cilju sticanja dobiti.

---

³⁴ Carić S., Vitez M., Veselinović J., *nav.delo*, str. 34.

³⁵ *Isto*

1.2. Delatnost privrednog društva

Zakon je pitanje delatnosti uredio sa nekoliko odredaba, čime je otvorio široke mogućnosti privrednim subjektima za izbor delatnosti i obavljanje privrednih poslova, pod uslovom da ispune uslove predviđene posebnim zakonima i ostalim propisima. Isto tako privredno društvo *može menjati delatnost* u toku svog privrednopravnog statusa.

Društvo ima **pretežnu delatnost**, koja se registruje u skladu sa zakonom o registraciji, a **može obavljati i sve druge delatnosti koje nisu zakonom zabranjene**, nezavisno od toga da li su određene osnivačkim aktom, odnosno statutom.

Posebnim zakonom može se usloviti registracija ili obavljanje određene delatnosti izdavanjem prethodnog odobrenja, saglasnosti ili drugog akta nadležnog organa.

1.3. Registracija privrednog društva

Registracija privrednog društva (i preduzetnika), odnosno registracija podataka i dokumenata, propisanih zakonom obavlja se **u skladu sa zakonom o registraciji**.

Dejstvo registracije prema trećim licima. *Treća lica koja se u pravnom prometu pouzdaju u registrovane podatke ne mogu snositi štetne pravne posledice proistekle iz netačno registrovanih podataka. Smatra se da su treća lica upoznata sa registrovanim podacima počev od narednog dana od dana objavljivanja registracije tih podataka u skladu sa zakonom o registraciji.* Ova lica mogu dokazivati da je za njih bilo nemoguće da se tokom perioda od 15 dana od dana objavljivanja registrovanih podataka upoznaju sa tim podacima. S druge strane, društvo može dokazivati da su treća lica bila upoznata ili su morala biti upoznata sa dokumentima društva i podacima o društvu i pre njihove registracije u skladu sa zakonom o registraciji.

1.4. Mesna nadležnost suda

Zakon je pitanje mesne nadležnosti suda, vezano za oblast koju uređuje, normativno smestio uz pitanje registracije, mada je to bilo moguće i u kontekstu sedišta privrednog društva. Tako se ističe, da je u parničnim i vanparničnim postupcima pokrenutim u slučajevima predviđenim Zakonom o privrednim društvima, kao i u sporovima koji proizilaze iz ovog zakona, *nadležan sud određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova prema sedištu privrednog društva i preduzetnika, odnosno prema mestu poslovanja ogranka stranog pravnog lica, osim ako je Zakonom predviđena mesna nadležnost drugog suda.*

1.5. Pravne forme i članovi privrednog društva

Pravne forme privrednog društva, koje postoje u našem privrednopravnom sistemu su: 1) *ortačko društvo*; 2) *komanditno društvo*; 3) *društvo s ograničenom odgovornošću* i 4) *akcionarsko društvo*. Ovakav redosled pravnih formi privrednog društva nije uslovljen njihovim značajem i zastupljeničku u našem privrednom sistemu, već je zadat normativnim konceptom zakonodavca.

Članovi društva su lica koja ga osnivaju ili mu naknadno pristupe, kao osnivači, i to: 1) u ortačkom društvu-*ortaci*; 2) u komanditnom društvu-*komplementari i komanditori*; 3) u društvu s ograničenom odgovornošću-*članovi društva s ograničenom odgovornošću* i 4) u akcionarskom društvu-*akcionari*. Zajednički naziv za ova lica je **član društva**. Član društva može biti **fizičko i pravno lice**.

Ortaci, komplementari, komanditori i članovi društva s ograničenom odgovornošću i podaci o njima, registruju se u skladu sa zakonom o registraciji. *Ovo se, zbog specifičnosti statusa ne odnosi na akcionare kao članove akcionarskog društva.*

1.6. Vreme trajanja privrednog društva

Privredno društvo se može osnovati **na određeno ili neodređeno vreme**. Smatra se da je društvo osnovano na neodređeno vreme ako osnivačkim aktom, odnosno statutom akcionarskog društva, nije drugačije određeno.

Ako osnivačkim aktom odnosno statutom nije drugačije određeno, privredno društvo koje je osnovano na određeno vreme može **produžiti vreme trajanja društva** ili **nastaviti poslovanje kao društvo osnovano na neodređeno vreme** ako do isteka vremena na koje je osnovano, odnosno do okončanja postupka likvidacije, u skladu sa zakonom:

1) u slučaju **ortačkog društva i komanditnog društva** o tome *odluku donesu svi ortaci, odnosno komplementari* i da odluka bude u istom roku registrovana u skladu sa zakonom o registraciji;

2) u slučaju **društva s ograničenom odgovornošću i akcionarskog društva** o tome *odluku doneće skupština dvotrećinskom većinom glasova svih članova društva* i ta odluka bude u istom roku registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

1.7. Vrste privrednih društava

Privredna društva je moguće klasifikovati različitim kriterijumima i *time se bavi pravna nauka, a ne zakonodavac*. Različite klasifikacije privrednih društava, zanimljive za pravnu teoriju, poznaju strana prava, posebno **nemačko** (npr. *individualistička i kolektivistička društva; društva-ugovori i društva-institucije; društva s javnim upisom akcija i društva bez javnog upisa akcija* itd.), **englesko** (npr. *inkorporisana društva /spadaju u osnovi u društva-institucije/ i neinkorporisana društva /spadaju u osnovi u društva-ugovore/*; zavisno od nekih osobenosti osnivanja i statusa kompanije se dele na *privatne i javne*; zavisno od načina osnivanja kompanije se dele na: *chartered kompanije /osnovane na osnovu "kraljevske povelje"/; statutory kompanije /osnovane specijalnim aktom parlamenta / itd.) i američko (partnership-u užem smislu-odgovara javnom trgovackom društvu, a u širem smislu-kada se javlja u raznim formama: limited partnership-odgovara komanditnom društvu; closely held corporations-najviše odgovara društvu s ograničenom odgovornošću i zatvorenom akcionarskom društvu, s tim što može biti i na udele i na akcije (bez javnog upisa); joint ventures-društvo za jedan određeni posao i publicly held corporations-konstrukcija im je akcionarskog tipa (sa javnim upisom akcija)*)³⁶.

³⁶ O tome vidi detaljnije: Vasiljević M., Kompanijsko pravo, "Službeni glasnik", Beograd, 2007., str. 64 do 68. i Carić S., Vitez M., Veselinović J., *nav.delo*, str. 35.

Smatramo da je, u cilju boljeg upoznavanja sa privrednim društvima i njihovim karakterom, potrebno istaći još neke vrste ovih društava i kriterijume koji ih opredeljuju.

Prema **kriterijumu organizaciono-pravne forme** privredna društva se dele na:

- 1) privredna društva *u užem smislu* (ortačko društvo, komanditno društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo)
- 2) privredna društva *u širem smislu* (tzv. posebna privredna društva ili društva sa specijalizovanim statusom-banke, osiguravajuća društva, zadruge, berze, državna i javna preduzeća i dr.);

Prema **kriterijumu vremena** na koje se društvo osniva postoje:

- 1) društva osnovana na neodređeno vreme i
- 2) društva osnovana na određeno vreme;

Prema **kriterijumu broja članova** društva se dele na:

- 1) jednočlana, koja jedno lice osniva odlukom o osnivanju
- 2) višečlana, koja dva ili više lica osnivaju ugovorom o osnivanju;

Prema **kriterijumu odgovornosti članova** postoje:

- 1) društva s ograničenom odgovornošću i
- 2) društva s neograničenom odgovornošću;

Prema **kriterijumu značaja veze pri osnivanju** (veze kapitala ili lične veze, s obzirom na lična svojstva osnivača-odnos *intuitu personae*) privredna društva se dele na:

- 1) društva kapitala (akcionarska društva i društva s ograničenom odgovornošću)
- 2) društva lica (personalna društva) u obliku ortačkog ili komanditnog društva;

Prema **kriterijumu načina nastanka** društva se dele:

- 1) društva koja nastaju slobodnom voljom osnivača i
- 2) društva koja se osnivaju zakonom ili upravnim aktom (akt državnog organa ili organa lokalne samouprave);

Prema **kriterijumu povezanosti s drugim privrednim društvima** postoje:

- 1) povezana društva (matično holding društvo i zavisna društva) i
- 2) nepovezana (samostalna) društva;

Osim navedenih vrsta privrednih društava postoji još vrsta po različitim kriterijumima (nacionalna i nadnacionalna privredna društva; registrovana privredna društva i faktička privredna društva; opšta i specijalizovana privredna društva i dr.).

2. Osnivački akt, statut i ugovori u vezi sa društvom

2.1. Osnivački akt i statut

Osnivački akt je **konstitutivni akt društva** koji ima **formu odluke o osnivanju** ako društvo osniva jedno lice ili **ugovora o osnivanju** ako društvo osniva više lica. Prilikom osnivanja društva, potpisi na osnivačkom aktu *overavaju se* u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa.

U ortačkom društvu, komanditnom društvu i društvu s ograničenom odgovornošću osnivačkim aktom se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa zakonom za svaku pojedinu formu društva. Akcionarsko društvo pored

osnivačkog akta ima i **statut** kojim se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa Zakonom, ako posebnim zakonom nije drugačije propisano.

Lice koje naknadno pristupi društvu osnivački akt društva, odnosno statut društva obavezuje od dana sticanja svojstva člana društva u skladu sa Zakonom.

Osnivački akt i statut sačinjavaju se ***u pisanoj formi*** i ***registrouju se*** u skladu sa zakonom o registraciji.

2.1.1. Izmene osnivačkog akta i statuta

Osnivački akt ortačkog društva, komanditnog društva i društva s ograničenom odgovornošću *menja se odlukom* ortaka, komanditora i komplementara, odnosno skupštine u skladu sa Zakonom. Odluku *potpisuju* članovi društva koji su za nju glasali i ona se *overava* u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa, ako je to predviđeno osnivačkim aktom i ako je obaveza registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

Osnivački akt akcionarskog društva ne menja se. Statut akcionarskog društva menja se odlukom skupštine, odnosno drugog organa određenog Zakonom, u skladu sa njegovim odredbama.

Zakonski zastupnik društva je u obavezi da nakon svake izmene osnivačkog akta, odnosno statuta sačini i potpiše *prečišćeni tekst* tih dokumenata. Izmene osnivačkog akta i statuta, kao i prečišćeni tekstovi tih dokumenata nakon svake izmene, registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Osnivački akt se može oglasiti ***ništavim*** samo po osnovima predviđenim Zakonom, a ništavost utvrđuje nadležni sud. *Ništavost osnivačkog akta društva nema dejstvo na pravne poslove društva sa savesnim trećim licima, što je garant pravne sigurnosti privrednog poslovanja.*

2.2 Ugovori u vezi sa društvom

Član društva može zaključiti ugovor sa jednim ili više članova istog društva **kojim se regulišu njihovi međusobni odnosi u vezi sa društvom** ako ovim zakonom nije drugačije određeno. Ovaj ugovor se zaključuje **u pisanoj formi**, a njime članovi društva mogu urediti: 1) *posebne obaveze tih članova prema društvu*; 2) *prava i obaveze tih članova u vezi sa prenosom udela odnosno akcija*; 3) *kako će glasati u skupštini, po određenim ili svim pitanjima*; 4) *način preraspodele dobiti između tih članova*; 5) *način rešavanja blokade u odlučivanju*; 6) *druga pitanja od značaja za njihove međusobne odnos*.

Ugovor proizvodi dejstvo isključivo između članova društva koji su ga zaključili. Istakli smo da se u slučaju ortačkog društva ovaj ugovor naziva ***ugovor ortaka***, u slučaju komanditnog društva i društva s ograničenom odgovornošću ***ugovor članova***, a u slučaju akcionarskog društva ***ugovor akcionara***.

3. Odgovornost za obaveze društva

3.1. Odgovornost članova i probijanje pravne ličnosti

Članovi društva odgovaraju za obaveze društva u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju pojedine pravne forme društva, kao i u slučajevima koje Zakon smatra **probijanjem pravne ličnosti**.

Komanditor, član društva s ograničenom odgovornošću i akcionar, kao i zakonski zastupnik tog lica ako je ono nesposobno fizičko lice, koji zloupotrebi pravilo o ograničenoj odgovornosti, odgovara za obaveze društva. **Zloupotreba prava postoji** ako neko od navedenih lica: 1) upotrebi društvo za postizanje cilja koji mu je, inače, zabranjen; 2) koristi imovinu društva ili njome raspolaže kao da je njegova lična imovina; 3) koristi društvo ili njegovu imovinu u cilju oštećenja poverilaca društva; 4) radi sticanja koristi za sebe ili treća lica umanji imovinu društva iako je znalo ili moralo znati da društvo neće moći da izvršava svoje obaveze.

Poverilac društva može podneti tužbu protiv lica navedenih u prethodnom odlomku nadležnom суду prema sedištu društva u roku od šest meseci od dana saznanja za zloupotrebu, a najkasnije u roku od pet godina od dana zloupotrebe. U slučaju da potraživanje ovog poverioca nije dospelo u trenutku saznanja za zloupotrebu, rok od šest meseci počinje da teče od dana dospeća potraživanja.

4. Sedište društva i prijem pošte

4.1. Sedište

Sedište društva je mesto na teritoriji Republike Srbije iz koga se upravlja poslovanjem društva i koje je kao takvo određeno osnivačkim aktom ili odlukom skupštine. Ako društvo trajno obavlja svoju delatnost u mestu različitom od svog sedišta, treća lica mogu protiv društva zasnovati nadležnost suda i prema tom mestu.

Odluku o promeni sedišta **donosi skupština društva**, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno.

Adresa sedišta društva registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Sedište društva je važan kriterijum za njegovu individualizaciju i ima višestruki značaj. Prema sedištu se određuje:

- mesto zaključenja i izvršenja ugovora i drugih pravnih poslova;
- nadležnost suda i drugih državnih organa, naročito poreske uprave i sl.

4.2. Dostavljanje i adresa za prijem pošte

Dostavljanje, opštih predmeta dostavljanja, se vrši na **adresu sedišta društva**. Izuzetno, društvo može da ima **posebnu adresu za prijem pošte** koja je registrovana u registru privrednih subjekata na koju se vrši dostavljanje.

Ako je dostava pismena društvu na adresu za prijem pošte, odnosno na adresu sedišta društva ako društvo nema registrovanu adresu za prijem pošte, putem preporučene pošiljke u smislu zakona kojim se uređuju poštanske usluge, bila bezuspešna, *smatraće se da je dostava te pošiljke uredno izvršena istekom roka od osam dana od dana drugog slanja te pošiljke, pod uslovom da je između ta dva slanja proteklo najmanje 15 dana.*

Dostava pismena u sudskom, upravnom, poreskom i drugim postupcima vrši se u skladu sa posebnim zakonima.

Društvo može da ima **adresu za prijem elektronske pošte**, koja se registruje u skladu sa zakonom o registraciji. Urednost dostavljanja elektronskog dokumenta društvu određuje se u skladu sa zakonom koji uređuje elektronski dokument.

5. Poslovno ime privrednog društva

5.1. Poslovno ime

Privredno društvo mora učestvovati u pravnom prometu pod posebnim imenom, koje se naziva poslovno ime (raniji termin je bio "firma", i on se u praksi još koristi). Poslovno ime privrednog društva je ***naziv, odnosno ime pod kojim ono posluje***. Privredno društvo posluje i učestvuje u pravnom prometu pod poslovnim imenom koje je registrovalo u skladu sa zakonom o registraciji.

Poslovno ime obavezno sadrži ***naziv, pravnu formu i mesto u kome je sedište društva***.

Naziv je karakteristični deo poslovnog imena po kome se to društvo razlikuje od drugih društava.

Pravna forma se u poslovnom imenu označava na sledeći način: 1) za **ortačko društvo**: "ortačko društvo" ili skraćenicom "**o.d.**" ili "**od**"; 2) za **komanditno društvo**: "komanditno društvo" ili skraćenicom "**k.d.**" ili "**kd**"; 3) za **društvo s ograničenom odgovornošću**: "društvo s ograničenom odgovornošću" ili skraćenicom "**d.o.o.**" ili "**doo**"; 4) za **akcionarsko društvo**: "akcionarsko društvo" ili skraćenicom "**a.d.**" ili "**ad**".

Uz poslovno ime privrednog društva u postupku likvidacije dodaje se oznaka "**u likvidaciji**".

Poslovno ime može da sadrži i ***opis predmeta poslovanja društva***. Poslovno ime **sadrži i druge elemente** ako je to propisano zakonom.

5.2. Skraćeno poslovno ime

Društvo može u poslovanju, pored poslovnog imena, da koristi i skraćeno poslovno ime, ***pod istim uslovima pod kojim koristi poslovno ime***.

Skraćeno poslovno ime obavezno sadrži ***naziv i pravnu formu*** i registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

5.3. Jezik i pismo poslovnog imena društva

Poslovno ime privrednog društva je ***na srpskom jeziku***, na ciriličkom ili latiničkom pismu. Izuzetno, naziv društva može biti ***na stranom jeziku*** ili može da sadrži pojedine strane reči ili karaktere, na latiničkom pismu engleskog jezika, kao i arapske ili rimske brojeve.

Društvo može u poslovanju koristiti ***prevod poslovnog imena*** ili prevod skraćenog poslovnog imena na jeziku nacionalne manjine ili stranom jeziku, pri čemu se naziv ne prevodi. Prevod poslovnog imena registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

5.4. Upotreba poslovnog imena, pečata i drugih podataka u dokumentima

Poslovna pisma i drugi dokumenti društva, uključujući i one u elektronskoj formi, koji su upućeni trećim licima sadrže poslovno ili skraćeno poslovno ime, sedište, adresu za prijem pošte ako se razlikuje od sedišta, matični broj i poreski identifikacioni broj društva (**u praksi tekst memoranduma društva**).

Privredno društvo može uz poslovno ime da upotrebljava grb, zastavu, amblem, oznaku ili drugi simbol Republike Srbije ili strane države, domaće teritorijalne jedinice i autonome pokrajine, međunarodne organizacije, uz saglasnost nadležnog organa te države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije.

Društvo nije dužno da upotrebljava pečat u poslovnim pismima i drugim dokumentima društva, ako zakonom nije drugačije propisano.

Društvo ne može isticati prema trećim savesnim licima nedostatke u pogledu forme poslovnih pisama i drugih dokumenata propisane Zakonom.

5.5. Ograničenja prenosa i korišćenja naziva

Naziv privrednog društva **ne može se preneti na drugo društvo, osim kao posledica statusne promene** u kojoj taj naziv preuzima društvo sticalac od društva prenosioca koje statusnom promenom prestaje da postoji.

Ako pravno lice član privrednog društva, čiji je naziv sadržan u nazivu društva, prestane da bude član tog društva, *naziv tog društva može nastaviti da sadrži* taj naziv samo uz saglasnost tog lica.

5.6. Ograničenja u pogledu poslovnog imena

Poslovno ime privrednog društva **ne može biti takvo** da: 1) vređa javni moral; 2) može izazvati zabludu u pogledu pravne forme društva; 3) može izazvati zabludu u pogledu pretežne delatnosti društva. Poslovno ime koje ne ispunjava navedene uslove ne može se registrovati u registru privrednih subjekata.

U slučaju da poslovno ime vređa javni moral republički javni pravobranilac može tužbom nadležnom суду protiv privrednog društva koje vrši tu povреду (društvo prekršilac) *zahtevati promenu naziva društva*. Postupak po tužbi je *hitan*. Presudu kojom se nalaže promena naziva društva prekršioca sud po pravosnažnosti, po službenoj dužnosti (*ex officio*), dostavlja registru privrednih subjekata radi registracije.

Ako društvo prekršilac u roku od 30 dana od pravosnažnosti presude ne izvrši presuđenu promenu naziva, **registar privrednih subjekata po službenoj dužnosti pokreće postupak prinudne likvidacije društva prekršioca**.

5.7. Zaštita naziva društva

Naziv privrednog društva ne sme biti istovetan nazivu drugog društva, već se mora razlikovati od naziva drugog pravnog lica tako da ne izaziva zabludu o

identitetu sa drugim društvom. U slučaju povrede ove obaveze zainteresovano lice može **tužbom** protiv privrednog društva prekršioca zahtevati: 1) *promenu naziva društva prekršioca i/ili* 2) *naknadu nastale štete*. Tužba se može podneti u roku od tri godine od dana registracije naziva društva prekršioca u skladu sa zakonom o registraciji, a postupak po ovoj tužbi je *hitan*.

Pravna posledica, ukoliko društvo prekršilac u predviđenom roku ne izvrši promenu naziva je *pokretanje postupka prinudne likvidacije društva prekršioca*.

5.8. Ograničenja korišćenja nacionalnih ili službenih imena i znakova

Poslovno ime privrednog društva može da sadrži naziv Republike Srbije ili njene teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine, **uz prethodnu saglasnost** nadležnog organa u skladu sa zakonom, kao i naziv strane države ili međunarodne organizacije, uz saglasnost nadležnog organa te države ili međunarodne organizacije. Prethodna saglasnost, kao obavezan uslov, se odnosi i na nazine na stranom jeziku, kao i na pridevske oblike tih naziva. *Izuzetno*, prethodna saglasnost nije potrebna ako poslovno ime osnivača sadrži naziv te države, domaće teritorijalne jedinice i autonomne pokrajine ili međunarodne organizacije, jer se pretpostavlja da je taj uslov ispunjen kod registracije poslovnog imena osnivača.

5.9. Ograničenja korišćenja ličnih imena

Poslovno ime privrednog društva može da sadrži lično ime fizičkog lica uz njegovu saglasnost, a ako je to lice umrlo **uz saglasnost njegovih zakonskih naslednika**. Ako član privrednog društva čije je lično ime sadržano u nazivu društva prestane da bude član tog društva, naziv tog društva može nastaviti da sadrži to lično ime samo uz saglasnost tog lica, a ako je to lice umrlo uz saglasnost njegovih zakonskih naslednika.

U slučaju povrede odredbe o ograničenju korišćenja ličnih imena u poslovnom imenu privrednog društva, ako je to lice umrlo njegovi zakonski naslednici, ostvaruju zaštitu kao u slučajevima povrede odredbi o nazivu privrednog društva.

Bez obzira na prethodnu saglasnost fizičkog lica ili njegovih naslednika da poslovno ime privrednog društva sadrži njegovo lično ime ako privredno društvo svojim poslovanjem ili na drugi način povređuje čast i ugled lica čije je ime uneto u njegovo poslovno ime, to lice, a ako je ono umrlo njegovi zakonski naslednici, može tužbom nadležnom sudu da zahteva brisanje njegovog imena iz poslovnog imena društva i naknadu eventualne štete koja mu je pričinjena.

6. Zastupanje privrednog društva i zastupnici

Zastupanje, u najširem smislu te reči, pa i u kontekstu privrednog prava i njegovog pravnog prometa, možemo definisati kao **preduzimanje pravnih radnji u ime i za račun zastupanog**.

Istakli smo da su privredna društva pravna lica i ona kao takva ne mogu neposredno nastupati u pravnom prometu u obavljanju svoje delatnosti, već to mogu samo preko svojih zastupnika i lica koja ih predstavljaju, dok preduzetnik, kao privredni subjekt fizičko lice, može neposredno sklapati poslove, što je pravilo, ili to činiti preko zastupnika ili punomoćnika, što je, u praksi, izuzetak. Dakle, privredni subjekti preuzimaju obaveze u pravnom prometu putem zastupanja, *posredno*, a u nekim pravnim formama i *neposredno*.

Privredna društva zastupaju zastupnici društva, *po samom zakonu* ili *po opštem aktu* društva, individualno ili kolektivno.

6.1. Zastupnici

6.1.1. Zakonski (statutarni) zastupnici

Zakonski (statutarni) zastupnici privrednog društva, u smislu Zakona o privrednim društvima, su lica koja su tim zakonom kao takva određena za svaki pojedini oblik društva. Zakonski zastupnik društva može biti **fizičko lice** ili **društvo registrovano u Republici Srbiji**.

Društvo mora imati najmanje jednog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice.

Društvo koje ima funkciju zakonskog zastupnika, tu funkciju vrši preko svog zakonskog zastupnika koji je fizičko lice ili fizičkog lica koje je za to ovlašćeno **posebnim punomoćjem** izdatim u pisanoj formi.

Zakonski zastupnici privrednog društva *registruju se* u skladu sa zakonom o registraciji.

6.1.2. Ostali zastupnici

Osim zakonskih zastupnika, zastupnici privrednog društva, u smislu Zakona, su i **lica koja su aktom ili odlukom nadležnog organa društva ovlašćena da zastupaju društvo** i kao takva su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji..

Ako neko privredno društvo u kontinuitetu prihvata da neko lice postupa kao zastupnik na način kojim se treće lice dovodi u uverenje da ima pravo na zastupanje, smatraće se da je društvo konkludentno to lice ovlastilo za zastupanja, osim ako društvo ne dokaže da je treće lice znalo ili je moralno znati za nepostojanje ovlašćenja za zastupanje tog lica (*ovlašćenje konkludentnom radnjom*).

Zastupnik je dužan da postupa u skladu sa **ograničenjima svojih ovlašćenja** koja su utvrđena aktima društva ili odlukama nadležnih organa društva. **Ograničenja ovlašćenja zastupnika ne mogu se isticati prema trećim licima.** Izuzetno od ovoga, ograničenja ovlašćenja zastupniku u vidu obaveznog supotpisa mogu se isticati prema trećim licima, ako su registrovana u skladu sa zakonom o registraciji.

6.1.3. Punomoćnici po zaposlenju

Lica koja kao zaposleni u privrednom društvu rade na poslovima čije obavljanje u redovnom poslovanju uključuje i zaključenje ili ispunjenje određenih ugovora ili preduzimanje drugih pravnih radnji, ovlašćena su da kao punomoćnici društva zaključuju

i ispunjavaju te ugovore, odnosno preduzimaju te pravne radnje u granicama poslova na kojima rade ***bez posebnog punomoćja***.

Pod *pojamom zaposlenog* u smislu Zakona o privrednim društvima smatra se fizičko lice koje je u radnom odnosu u društvu, kao i lice koje nije u radnom odnosu u društvu, ako obavlja funkciju u društvu, za razliku od Zakona o radu, kao matičnog zakona u oblasti radnih odnosa, koji pod zaposlenim smatra fizičko lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca. Dakle, Zakon pod zaposlenim smatra i lica koja su angažovana u radu van radnog odnosa.

6.2. *Prokura*

Prethodni Zakon o privrednim društvima ponovo uvodi u naš privrednopravni sistem institut prokure, pošto jedno vreme on nije bio predmet pozitivnopravnog rešenja.³⁷ Inače, ovaj institut je kod nas preuzet iz nemačkog trgovачkog prava i prvi put je bio normativno uređen u Trgovackom zakonu za Kraljevinu Jugoslaviju iz 1937. godine. "*Prokura je zakonska forma ovlašćenja kojim privredno društvo ovlašćuje jedno ili više lica za zaključivanje pravnih poslova i radnji u vezi sa delatnošću društva.*"³⁸. Zakon o privrednim društvima, u članu 35. definiše prokuru kao "**poslovno punomoćje kojim društvo ovlašćuje jedno ili više fizičkih lica (prokuristi) da u njegovo ime i za njegov račun zaključuju pravne poslove i preduzimaju druge pravne radnje**". *Izuzetno*, prokura se može izdati i samo za ogrank društva.

Prokura je ***neprenosiva*** i prokurista ne može dati punomoćje za zastupanje drugom licu.

Prokura se **izdaje** odlukom ortaka, komanditora i komplementara, odnosno skupštine, ako osnivačkim aktom odnosno statutom nije drugačije određeno. Prokurista se **registruje** u skladu sa zakonom o registraciji.

6.2.1. Vrste prokure

Prokura može biti ***pojedinačna*** ili ***zajednička prokura***. Ako je prokura izdata za dva ili više lica bez naznake da se radi o zajedničkoj prokuri, *svaki prokurista postupa samostalno*.

Ako je prokura izdata kao zajednička prokura, pravni poslovi koje zaključuju ili pravne radnje koje preduzimaju prokuristi punovažni su uz izričitu saglasnost svih prokurista, osim ako je u prokuri navedeno da je za punovažnost dovoljna saglasnost tačno određenog broja prokurista. Ova saglasnost prokurista može biti data kao *prethodna* ili *naknadna*.

Izjava volje ili pravna radnja učinjena prema jednom prokuristi ima pravno dejstvo kao da je učinjena prema svim prokuristima.

---

³⁷ "Prokuru je poznavao i Osnovni zakon o preduzećima iz 1965. godine, ali ne i Zakon o udruženom radu iz 1976. godine i Zakon o obligacionim odnosima"-kod Vasiljevića M., *nav.delo*, str.125

³⁸ Carić S., Vitez M., Veselinović J., *nav.delo*, str. 54.

6.2.2. Ograničenje prokure

Prokurista **ne može bez posebnog ovlašćenja** da: 1) zaključuje pravne poslove i preduzima pravne radnje u vezi sa sticanjem, otuđenjem ili opterećenjem nepokretnosti i udela i akcija koje društvo poseduje u drugim pravnim licima; 2) preuzima menične obaveze i obaveze jemstva; 3) zaključuje ugovore o zajmu i kreditu; 4) zastupa društvo u sudskim postupcima ili pred arbitražom.

Ograničenja prokure koja nisu izričito predviđena Zakonom nemaju dejstvo prema trećim licima. Izuzetno, dozvoljeno je ograničiti ovlašćenja prokuriste supotpisom zakonskog zastupnika društva ili drugog prokuriste (zajednička prokura).

6.2.3. Opoziv i otkaz prokure

Privredno društvo može *opozvati* prokuru u svako doba. Društvo ne može da se odrekne prava da opozove prokuru, niti se to pravo na bilo koji način može ograničiti ili usloviti.

Prokurista može *otkazati* prokuru u svako doba, uz obavezu da u narednih 30 dana računajući od dana dostave otkaza društvu zaključuje pravne poslove i preduzima druge pravne radnje ako je to potrebno radi izbegavanja nastanka štete za društvo.

6.2.4. Prokura preduzetnika

Preduzetnik izdaje prokuru *lično* i **ne može preneti ovlašćenje za izdavanje prokure na drugo lice.**

6.3. Odgovornost i ograničenja za zastupnike, punomoćnike po zaposlenju i prokuriste

6.3.1. Prekoračenje ovlašćenja

Zastupnik privrednog društva, punomoćnik po zaposlenju i prokurista **odgovaraju za štetu** koju nanesu društvu prekoračenjem granica svojih ovlašćenja. **Izuzetno**, ova lica ne odgovaraju za štetu ako su postupala u skladu sa odlukom nadležnog organa društva, odnosno ako su njihove radnje naknadno odobrene od strane tog organa.

6.3.2. Ograničenja zaključenja ugovora u ime privrednog društva

Zastupnik društva, punomoćnik po zaposlenju i prokurista ne može bez posebnog ovlašćenja nastupati kao druga ugovorna strana i sa privrednim društvom zaključivati ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime, a za račun drugog lica, niti u ime i za račun drugog lica. *Ovo ograničenje ne primenjuje se na zakonskog zastupnika koji je istovremeno i jedini član društva.*

Posebno ovlašćenje za nastupanje kao druga ugovorna strana daje se odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine, osim ako je osnivačkim aktom, odnosno statutom drugačije određeno.

6.3.3. Potpisivanje zastupnika

Svaki zastupnik društva i prokurista prilikom potpisivanja dokumenata u ime društva dužan je da uz svoj potpis navede svoju funkciju u društvu. Navođenje funkcije nije formalni uslov za validnost potписаног dokumenta.

7. Imovina i kapital društva

7.1. Imovina, neto imovina i osnovni kapital

Imovinu privrednog društva, u smislu Zakona, čine stvari i prava u vlasništvu društva, kao i druga prava društva. **Neto imovina (kapital)** privrednog društva jeste razlika između vrednosti imovine i obaveza društva. **Osnovni (registrovani) kapital** društva je novčana vrednost upisanih uloga članova društva u društvo koje je registrovano u skladu sa zakonom o registraciji.

7.2. Ulozi u društvo

7.2.1. Vrste uloga

Ulozi u privredno društvo mogu da budu **novčani i nenovčani** i izražavaju se u dinarima.

Ako se uplata **novčanog uloga** vrši **u stranoj valuti**, u skladu sa zakonom koji uređuje devizno poslovanje, dinarska protivvrednost uloga obračunava se po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate uloga.

Nenovčani ulozi mogu biti u **stvarima i pravima**, ako Zakonom za pojedine forme privrednih društava nije drugačije određeno. Mogućnost drugačijeg određenja se, prvenstveno, odnosi na **rad i usluge** kao oblik nenovčanog uloga, koji je moguć kod društva s ograničenom odgovornošću, dok kod akcionarskog društva, u pravilu, ne može biti ulog, osim ako zakonom nije drugačije predviđeno.

7.2.2. Obaveza uplate, odnosno unosa uloga

Lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog **odgovaraju društvu za izvršenje te obaveze i u obavezi su da naknade štetu** koja je društvu prouzrokovana propuštanjem ili kašnjenjem izvršenja te obaveze.

Novčani i nenovčani ulog prilikom osnivanja privrednog društva ili povećanja osnovnog kapitala **mora se uplatiti, odnosno uneti u roku** određenom u osnivačkom aktu, odnosno odluci o povećanju kapitala, s tim da se taj rok računa od dana donošenja osnivačkog akta, odnosno odluke o povećanju kapitala i ne može biti duži od:

1) **u slučaju povećanja kapitala akcionarskog društva**, koje je javno društvo po osnovu uspešno izvršene javne ponude akcija, ili čije su akcije uključene u trgovanje na regulisanom tržištu, odnosno na multilateralnoj trgovачkoj platformi, u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala (dalje i: **javno akcionarsko društvo**) novčanim ulogom putem javne ponude-**odmah po okončanju roka za upis akcija**, u skladu sa zakonom koji uređuje tržište kapitala, a u ostalim slučajevima **dve godine**;

2) *pet godina za ostala društva*, osim kada se akcije izdaju u postupku javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala **kojom akcionarsko društvo postaje javno akcionarsko društvo**, kada se *ulog mora uplatiti odmah po okončanju roka za upis akcija*.

Privredno lice ne može oslobođiti lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno da unesu u društvo određeni ulog, obaveze da uplate odnosno unesu taj ulog, osim u postupku smanjenja kapitala uz primenu odredbi Zakona o zaštiti poverilaca (član 319.). Izuzetno od navedenog, jednoglasnom odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine, osim ako je drugačija većina, ali ne manja od obične većine glasova svih članova društva, predviđena osnivačkim aktom, odnosno statutom, može se obaveza lica, koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno da unesu u društvo određeni ulog, uz njihovu saglasnost, zameniti drugom obavezom i to: 1) obaveza na uplatu novčanog uloga u društvo obavezom na unos nenovčanog uloga iste vrednosti, osim u slučaju javne ponude akcija; 2) obaveza na unos nenovčanog uloga u društvo obavezom na uplatu novčanog uloga iste vrednosti; 3) obaveza na unos jednog nenovčanog uloga u društvo obavezom na unos drugog nenovčanog uloga iste vrednosti.

7.2.3. Posledice preuzimanja obaveze na uplatu, odnosno unos uloga

Po osnovu preuzete obaveze lica, koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog, **stiču ideo u društvu, odnosno akcije društva**. Ulozi koji su uplaćeni, odnosno uneti u društvo **postaju imovina društva**.

7.2.4. Posledice neuplate, odnosno neunošenja uloga

Osnivačkim aktom, odnosno statutom u slučaju akcionarskog društva, može se predvideti i **obaveza plaćanje ugovorne kazne** za slučaj neblagovremenog izvršenja, odnosno neizvršenja preuzete obaveze lica koja su osnivačkim aktom ili na drugi način preuzela obavezu da uplate odnosno unesu u društvo određeni ulog, *kada je u pitanju nenovčani ulog*. Ukoliko ova lica ili lice propusti da izvrši obavezu uplate odnosno unošenja uloga privredno društvo može da ga pozove pisanim putem da tu obavezu izvrši u naknadnom roku koji *ne može biti kraći od 30 dana od dana slanja tog poziva*. *Izuzetno, javno akcionarsko društvo* je dužno da ovaj poziv uputi u roku od *90 dana od dana isteka roka za izvršenje obaveze člana društva*, ako kraći rok nije određen osnivačkim aktom, odnosno statutom.

Ako više članova društva nije izvršilo svoju obavezu uplate ili unošenja uloga u privredno društvo *istovremeno im se dostavlja poziv* kojim se određuje rok za izvršenje obaveze, kojim se i upozoravaju da će u slučaju propuštanja izvršenja obaveze u naknadnom roku biti **isključeni iz društva**. Privredno društvo je obavezno da pozive za ispunjenje preuzete obaveze, u roku od tri dana od slanja članovima društva, objavi i na internet stranici registra privrednih subjekata, u trajanju najmanje jednakom dužini trajanja rokova iz prethodnog stava ove tematske jedinice.

Ako član privrednog društva nije izvršio obavezu uplate odnosno unošenja u društvo određenog uloga i u naknadnom roku, **društvo može doneti odluku o isključenju tog člana iz društva, a javno akcionarsko društvo je u obavezi da doneše tu odluku.**

7.2.5. Odgovornost u slučaju prenosa udela, odnosno akcija

U slučaju prenosa udela, odnosno akcija, prenosilac i sticalac udela ili akcija **odgovorni su solidarno prema privrednom društvu** za obaveze prenosioca u vezi sa ulogom nastale do tog prenosa, u skladu sa odredbama Zakona za svaku pojedinu formu društva. Prava privrednog društva u odnosu na obaveze prenosioca i sticaoca udela ili akcija *ostvaruju se tužbom nadležnom sudu, koju osim društva mogu podneti i članovi društva koji poseduju ili predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva.*

7.2.6. Utvrđivanje vrednosti nenovčanog uloga

Vrednost nenovčanog uloga utvrđuje se: 1) **sporazumno** od strane svih članova društva; 2) **putem procene**, u skladu s odredbama Zakona. U **javnim akcionarskim društvima** vrednost nenovčanog uloga utvrđuje se *isključivo putem procene* u skladu sa odredbama Zakona.

Procena vrednosti nenovčanog uloga. Vrednost nenovčanog uloga u društvu procenjuje *ovlašćeni sudski veštak, revizor ili drugo stručno lice* koje je od strane nadležnog državnog organa Republike Srbije ovlašćeno da vrši procene vrednosti određenih stvari ili prava. Ovu procenu može vršiti *i privredno društvo* koje ispunjava zakonom propisane uslove da vrši procene vrednosti stvari ili prava koja su predmet procene. Procena vrednosti, *ne može biti starija od godinu dana* od dana unosa nenovčanog uloga i registruje se i objavljuje u skladu sa zakonom o registraciji.

Sadržaj procene vrednosti. Procena vrednosti nenovčanog uloga sadrži naročito: 1) *opis svake stvari odnosno prava koji čine nenovčani ulog; 2) korišćene metode procene; 3) izjavu da li je procenjena vrednost najmanje jednaka:* (1) nominalnoj vrednosti udela koji se stiču, u slučaju ortačkog društva, komanditnog društva i društva s ograničenom odgovornošću ili (2) nominalnoj vrednosti akcija koje se stiču, odnosno računovodstvenoj vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti, uvećanoj za premiju koja se plaća za te akcije ako ona postoji, u slučaju akcionarskog društva.

Izbor procenitelja. U slučaju procene vrednosti nenovčanog uloga prilikom osnivanja društva ovlašćene procenitelje *biraju sporazumno članovi društva*, a u ostalim slučajevima to lice *bira odbor direktora*, odnosno *nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno.

Izmenjene okolnosti. U slučaju da su od dana vršenja procene nenovčanog uloga po odredbama Zakona pa do momenta unošenja ovog uloga u društvo nastupile okolnosti koje umanjuju vrednost tog nenovčanog uloga, društvo je u obavezi da pre unosa tog uloga izvrši *novu procenu vrednosti* u skladu sa odredbama Zakona.

Pravo članova društva ako nova procena nije izvršena. Ako društvo iz razloga utvrđenih Zakonom nije izvršilo novu procenu nenovčanog uloga članovi društva koji su posedovali udele ili akcije koji predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva na dan donošenja odluke o upisu udela odnosno izdavanju akcija putem tog nenovčanog uloga imaju pravo da sve do njegovog unosa u društvo pisanim putem od društva

zahtevaju da izvrši procenu vrednosti tog nenovčanog uloga u skladu s odredbama Zakona, pod uslovom da i u trenutku podnošenja tog zahteva poseduju udele ili akcije koji predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva. Ako društvo ne postupi u skladu sa *zahtevom članova društva za novom procenom nenovčanog uloga* u roku od 15 dana od dana prijema tog zahteva članovi društva imaju pravo da zahtevaju da *nadležni sud u vanparničnom postupku utvrdi vrednost predmetnog nenovčanog uloga*. Zahtev nadležnom суду може да се поднесе до истека рока од 90 дана од дана уноса nenovčanog uloga у društvo.

Zakon posebno predviđa i uređuje *izuzetak* od обавезе procene vrednosti nenovčanog uloga koji ne чине хартије од вредности и инструменти тржишта новца, као и утврђивање вредности хартија од вредности и инструмената тржишта новца (члан 56. до 58. Zakona)

Pobijanje sporazumno utvrđene vrednosti nenovčanog uloga- Ако је вредност nenovčanog uloga утврђена споразумно од стране чланова društva у складу са одредбама Zakona, а društvo није у могућности да измирјује своје обавезе уредовном току пословања, *poverilac društva* има право да захтева да *nadležni sud u vanparničnom postupku utvrdi vrednost nenovčanog uloga u vreme unošenja tog uloga*. Ако суд у поступку утврди да је вредност nenovčanog uloga била мања од споразумно утврђене наложиће члану društva који је унео тај nenovčani ulog да разлику до споразумно утврђене вредности tog uloga исплати društву и да solidarno са društвом snosi трошкове судског поступка.

Član društva који је унео nenovčani ulog за који је споразумно утврђена вредност, snosi терет доказивања вредности tog nenovčanog uloga.

Zahtev nadležном суду да у vanparničnom поступку утврди вредност nenovčanog uloga у време unošenja tog uloga не може да се поднети по истеку рока од пет година од дана уноса nenovčanog uloga у društvo.

Zabrana povraćaja uloga. Članovima društva не може да се изврши повраћај уплаћених, односно unetih uloga, niti им се може платити kamata на то што су уложили у društvo. Плаќање цене код стicanja sopstvenih udela односно акција, као и друга плаќања члановима društva која се врше у складу са Zakonom, не сматрају се враћањем uloga члановима društva.

8. Posebne dužnosti prema društvu

Lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu su *osnivači privrednih društava*, којима статус оснивача, уз права која остварују у društву, nameće и одређене обавезе или dužnosti prema društву које nemaju друга lica. Posebne dužnosti prema društву имају: 1) *ortaci i komplementari*; 2) *članovi društva s ograničenom odgovornošću* који poseduju значајно учешће у основном капиталу društva или члан društva са ограничено одговорношћу који је *kontrolni član društva*, у складу са одредбама Zakona; 3) *akcionari* који poseduju значајно учешће у основном капиталу društва или акционар који је kontrolni akcionar društva у складу са одредбама Zakona; 4) *direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici, prokuristi*; 5) *likvidacioni upravnik*. Osnivačkim aktom односно statutom mogu se i druga lica odrediti kao lica која имају posebne dužnosti prema društву.

Povezana lica. Povezanim licem u smislu Zakona u *odnosu na određeno fizičko lice* smatra se: 1) njegov krvni srodnik u pravoj liniji, krvni srodnik u pobočnoj liniji zaključno sa trećim stepenom srodstva, supružnik i vanbračni partner ovih lica; 2) njegov supružnik i vanbračni partner i njihovi krvni srodnici zaključno sa prvim stepenom srodstva; 3) njegov usvojilac ili usvojenik, kao i potomci usvojenika; 4) druga lica koja sa tim licem žive u zajedničkom domaćinstvu.

Povezanim licem u smislu Zakona u *odnosu na određeno pravno lice* smatra se: 1) pravno lice u kojem to pravno lice poseduje značajno učešće u kapitalu, ili pravo da takvo učešće stekne iz konvertibilnih obveznica, varanata, opcija i slično; 2) pravno lice u kojem je to pravno lice kontrolni član društva (kontrolisano društvo); 3) pravno lice koje je zajedno sa tim pravnim licem pod kontrolom trećeg lica; 4) lice koje u tom pravnom licu poseduje značajno učešće u kapitalu, ili pravo da takvo učešće stekne iz konvertibilnih obveznica, varanata, opcija i slično; 5) lice koje je kontrolni član tog pravnog lica; 6) lice koje je direktor, odnosno član organa upravljanja ili nadzora tog pravnog lica.

Značajno učešće u osnovnom kapitalu postoji ako jedno lice, samostalno ili sa drugim licima koja sa njim deluju zajedno, poseduje više od 25% prava glasa u društvu.

Većinsko učešće u osnovnoj kapitalu postoji ako jedno lice, samostalno ili sa drugim licima koja sa njim deluju zajedno, poseduje više od 50% prava glasa u društvu.

Kontrola, u kontekstu posebnih dužnosti prema društvu, podrazumeva pravo ili mogućnost jednog lica da samostalno ili sa drugim licima koja sa njim zajednički deluju, da vrši kontrolni uticaj na poslovanje drugog lica putem učešća u osnovnom kapitalu, ugovora ili prava na imenovanje većine direktora, odnosno članova nadzornog odbora. Smatra se da je određeno lice *kontrolni član društva* uvek kada to lice samostalno ili sa povezanim licima poseduje većinsko učešće u osnovnom kapitalu društva.

Zajedničko delovanje postoji kada dva ili više lica, na osnovu međusobnog izričitog ili prečutnog sporazuma, koriste glasačka prava u određenom licu ili preduzimaju druge radnje u cilju vršenja zajedničkog uticaja na upravljanje ili poslovanje tog lica.

8.1. Dužnost pažnje

Direktori, članovi nadzornog odbora, zastupnici, prokuristi i likvidacioni upravnik dužni su da u tom svojstvu izvršavaju svoje poslove *savesno, sa pažnjom dobrog privrednika, i u razumnom uverenju da deluju u najboljem interesu društva*. Pod pažnjom dobrog privrednika podrazumeva se stepen pažnje sa kojom bi postupalo razumno pažljivo lice koje bi posedovalo znanje, veštine i iskustvo koje bi se osnovano moglo očekivati za obavljanje te dužnosti u društvu.

Ako lica koja imaju dužnost pažnje poseduju određena specifična znanja, veštine ili iskustvo, prilikom ocene stepena pažnje uzeće se u obzir i ta znanja, veštine i iskustvo.

Lica koja po Zakonu imaju dužnost pažnje mogu da svoje postupanje zasnivaju i na informacijama i mišljenjima lica stručnih za odgovarajuću oblast za koju razumno veruju da su u tom slučaju savesno postupala.

Lice koje dokaže da je postupalo u skladu sa odgovarajućom odredbom Zakona nije odgovorno za štetu koja iz takvog postupanja nastane za društvo.

Privredno društvo može **podneti tužbu** protiv lica koja imaju dužnost pažnje u skladu sa Zakonom za naknadu štete koju mu to lice prouzrokuje povredom dužnosti pažnje iz odredbi Zakona.

8.2. Dužnost prijavljivanja poslova i radnji u kojima postoji lični interes

8.2.1. Pojam

Lice koje ima posebne dužnosti prema privrednom društvu, na osnovu Zakona, dužno je da odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, *obavesti* o postojanju ličnog interesa (ili interesa sa njim povezanog lica) u pravnom poslu koji društvo zaključuje, odnosno pravnoj radnji koju društvo preduzima. *Izuzetno* od ovog rešenja, u slučaju društva koje ima jednog direktora obaveštenje o postojanju interesa upućuje se skupštini, odnosno nadzornom odboru, ako je upravljanje društvom dvodomno.

Smatraće se da postoji lični interes lica koje ima posebne dužnosti prema društvu u slučaju: 1) *zaključivanja pravnog posla između privrednog društva i tog lica* (ili sa njim povezanog lica) ili 2) *pravne radnje* (preduzimanje radnji u sudskim i u drugim postupcima, odricanje od prava i slično) *koju društvo preduzima prema tom licu* (ili prema sa njim povezanim licem) ili 3) *zaključivanja pravnog posla između društva i trećeg lica, odnosno preduzimanja pravne radnje društva prema trećem licu, ako je to treće lice sa njim* (ili sa njim povezanim licem) *u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje* ili 4) *zaključivanja pravnog posla, odnosno preduzimanja pravne radnje društva iz koje treće lice ima ekonomski interes, ako je to treće lice sa njim* (ili sa njim povezanim licem) *u finansijskom odnosu i ako se može očekivati da postojanje tog odnosa utiče na njegovo postupanje*.

8.2.2. Odobrenje pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa

U slučajevima koje Zakon smatra postojanjem ličnog interesa lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, kao i u drugim slučajevima određenim Zakonom, zaključivanje pravnog posla, odnosno preduzimanje pravne radnje **odobrava se**, ako drugaćija većina nije određena osnivačkim aktom, odnosno statutom: 1) ***u slučaju ortačkog društva, odnosno komanditnog društva***, većinom glasova svih ortaka, odnosno komplementara koji nemaju lični interes, 2) ***u slučaju društva s ograničenom odgovornošću***, ako postoji lični interes direktora, običnom većinom glasova svih članova društva, odnosno od strane nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a ako postoji lični interes člana nadzornog odbora, odnosno člana društva, običnom većinom glasova svih članova društva koji nemaju lični interes, odnosno običnom većinom glasova svih članova nadzornog odbora koji nemaju lični interes; 3) ***u slučaju akcionarskog društva***, ako postoji lični interes direktora, običnom većinom glasova svih direktora koji nemaju lični interes, odnosno od strane nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a ako postoji lični interes člana nadzornog odbora, običnom većinom glasova svih članova nadzornog odbora koji nemaju lični interes.

U određenim slučajevima postojanja ličnog interesa osnivačkim aktom ili statutom se drugačije uređuje većina koja odobrava zaključivanje pravnog posla, odnosno preduzimanje pravne radnje lica koje ima lični interes. *Odobrenje nije potrebno* u slučaju: 1) *postojanja ličnog interesa jedinog člana društva*; 2) *postojanja ličnog interesa svih članova društva*; 3) *upisa, odnosno kupovine udela, odnosno akcija po osnovu prava prečeg upisa, odnosno prava preče kupovine članova društva*; 4) *pribavljanja sopstvenih udela, odnosno akcija od strane društva, ako se to pribavljanje vrši u skladu sa odredbama Zakona koje se odnose na sopstvene udele, odnosno akcije ili zakona kojim se uređuje tržište kapitala*.

Ako nije pribavljeno odobrenje pravnog posla, odnosno pravne radnje, u smislu napred navedenog, bez obzira na razloge i okolnosti slučaja *društvo može podneti tužbu za poništaj tog pravnog posla, odnosno radnje i naknadu štete* od lica iz Zakona koji je imalo lični interes u tom poslu, odnosno pravnoj radnji.

8.3. Dužnost izbegavanja sukoba interesa

Lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, prema odredbama Zakona, *ne mogu da u svom interesu ili u interesu sa njima povezanih lica*: 1) *koriste imovinu društva*; 2) *koriste informacije do kojih su došli u tom svojstvu, a koje, inače, nisu javno dostupne*; 3) *zloupotrebe svoj položaj u društvu*; 4) *koriste mogućnosti za zaključenje poslova koji se ukažu društvu*. Dužnost izbegavanja sukoba interesa postoji nezavisno od toga da li je društvo bilo u mogućnosti da iskoristi imovinu, informacije ili zaključi navedene poslove.

Moguć je **izuzetak** od povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa ako je lice koje ima posebne dužnosti prema društvu *pribavilo prethodno ili naknadno odobrenje pravnog posla ili radnje* u slučaju postojanja ličnog interesa.

Privredno društvo može podneti **tužbu protiv lica** koja imaju posebne dužnosti prema društvu **koja povrede dužnost izbegavanja sukoba interesa** iz odredbi Zakona, kao i protiv sa njim povezanog lica, kojom može tražiti: 1) *naknadu štete* i 2) *prenos na društvo koristi koju je to lice, odnosno povezano lice, ostvarilo kao posledicu te povrede dužnosti*.

8.4. Dužnost čuvanja poslovne tajne

8.4.1. Pojam poslovne tajne

Poslovna tajna predstavlja važan institut zaštite poslovnog organizovanja i delovanja privrednih subjekata i poslovnih subjekata uopšte. Što se tiče **pravne prirode poslovne tajne** postoje različita shvatanja, pa tako "poslovna tajna je u osnovi intelektualna svojina privrednog društva, čiji se domen utvrđuje autonomnim aktima svakog konkretnog privrednog društva"³⁹ ili "poslovna tajna je pravo na određeni intimitet i svrstava se u lična prava privrednog društva".⁴⁰ **Zakon o privrednim**

---

³⁹ Vasiljevića M., *nav.delo*, str.152.

⁴⁰ Carić S., Miroslav Vitez M., Veselinović J., *nav.delo*, str. 58.

društvima definiše poslovnu tajnu kao "podatak čije bi saopštavanje trećem licu moglo naneti štetu društvu, kao i podatak koji ima ili može imati ekonomsku vrednost zato što nije opšte poznat, niti je lako dostupan trećim licima koja bi njegovim korišćenjem ili saopštavanjem mogla ostvariti ekonomsku korist i koji je od strane društva zaštićen odgovarajućim merama u cilju očuvanja njegove tajnosti" (član 72.) Istovremeno, u istom članu Zakon daje i opštu definiciju poslovne tajne kvalifikujući je kao "**podatak koji je zakonom, drugim propisom ili aktom društva određen kao poslovna tajna**", s tim da se aktom društva: 1) *kao poslovna tajna može odrediti samo podatak koji ispunjava uslove sadržane u detaljnoj zakonskoj definiciji poslovne tajne i 2) ne mogu kao poslovna tajna odrediti svi podaci koji se odnose na poslovanje društva.*

Podatak koji čini osnov poslovne tajne može biti proizvodni, tehnički, tehnološki, finansijski ili komercijalni, studija, rezultat istraživanja, kao i dokument, formula, crtež, objekat, metod, postupak, obaveštenje ili uputstvo internog karaktera.

Lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu dužna su po Zakonu da čuvaju poslovnu tajnu privrednog društva. Ova lica dužna su da poslovnu tajnu čuvaju i nakon prestanka tog svojstva, u periodu od **dve godine** od dana prestanka tog svojstva. Osnivačkim aktom, statutom, odlukom društva ili ugovorom zaključenim sa tim licima može se predvideti da taj period bude duži, ali **ne duži od pet godina**.

Iako se krug lica koja Zakon smatra licima koja imaju posebne dužnosti prema društvu može aktom društva proširiti i na druga lica, u kontekstu čuvanja poslovne tajne zakodavac je trebao izričito predvideti obavezu čuvanja poslovne tajne svim zaposlenim i radno angažovanim po drugim pravnim osnovima u privrednom društvu.

8.4.2. Izuzeci od dužnosti čuvanja poslovne tajne

Ne smatra se povredom dužnosti čuvanja poslovne tajne saopštavanje podataka predviđenih Zakonom kao poslovna tajna ako je to saopštavanje: 1) *obaveza propisana zakonom; 2) neophodno radi obavljanja poslova ili zaštite interesa društva; 3) učinjeno nadležnim organima ili javnosti isključivo u cilju ukazivanja na postojanje dela kažnjivog zakonom.*

8.4.3. Posledice povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne

Privredno društvo **može podneti tužbu** protiv lica koje ima posebne dužnosti prema društvu, koje povredi dužnost čuvanja poslovne tajne. Društvo može tužbom tražiti: 1) *naknadu štete; 2) isključenje tog lica kao člana društva, ako je to lice član društva; 3) raskid radnog odnosa za to lice, ako je to lice zaposленo u društvu.* Podnošenje tužbe u navedenom slučaju ne isključuje i ne uslovjava mogućnost otkaza ugovora o radu u skladu sa Zakonom o radu i prestanka radnog odnosa.

Privredno društvo je *dužno da pruži potpunu zaštitu* licu koje postupajući savesno u dobroj veri ukazuje nadležnim organima na postojanje informacije koja je izuzeta od čuvanja poslovne tajne po uslovima utvrđenim Zakonom.

8.5. Dužnost poštovanja zabrane konkurencije

Konkurenca je konstitutivni element tržišnog načina privređivanja. Ona treba biti **korektna, fer i poštena**, temeljena na sposobnosti privrednih subjekata *da pronalaze najbolja rešenja u delatnosti koju obavljaju*. Međutim, u slučaju da članovi društva razvijaju sopstvene delatnosti, u bilo kojoj formi i statusnom obliku, koje postaju konkurentske svom privrednom društvu radi se o konkurenčiji koja nije dozvoljena, jer se ne radi o zdravom takmičenju na tržištu, već zloupotrebi položaja, na bilo koji od mogućih načina (zloupotreba informacija, iskustva, poslovnih poznanstava i partnerstva, sredstava i sl.).

Lice koje, prema Zakonu, ima posebne dužnosti prema privrednom društvu (*osim likvidacionog upravnika, čiji je položaj u društvu određen specifičnim statusom društva*) **ne može bez pribavljenog odobrenja pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa:** 1) *imati svojstvo lica koje ima posebne dužnosti u drugom društvu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja i predstavlja konkurentsko društvo;* 2) *biti preduzetnik koji ima isti ili sličan predmet poslovanja;* 3) *biti zaposlen u konkurentskom društvu;* 4) *biti na drugi način angažovan u konkurentskom društvu;* 5) *biti član ili osnivač u drugom pravnom licu koje ima isti ili sličan predmet poslovanja.*

Osim navedenih **zabrana** moguće je osnivačkim aktom odnosno statutom: 1) zabranu *proširiti i na druga lica*, osim lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, čime se ne može dirati u stečena prava tih lica; 2) odrediti da navedene zabrane važe i posle prestanka svojstva lica koja imaju posebne dužnosti prema društvu, ali ne duže od dve godine; 3) odrediti poslove, način ili mesto njihovog obavljanja koji ne predstavljaju povrednu dužnosti poštovanja zabrane konkurenčije. Navedena zabrana ne odnosi se na jedinog člana društva, u slučaju jednočlanih društava, jer je kod njega institut prethodnog odobrenja u kontekstu ličnog interesa nema smisla.

Privredno društvo može **podneti tužbu protiv lica koje ima posebne dužnosti prema društvu, a koje povredi pravila o zabrani konkurenčije delovanjem bez pribavljenog odobrenja pravnog posla ili radnje u slučaju postojanja ličnog interesa.** Tužba se može podneti za: 1) naknadu štete; 2) prenos na društvo koristi koju je to lice, odnosno konkurentsko društvo, ostvarilo kao posledicu te povrede; 3) isključenje tog lica kao člana društva, ako je to lice član društva; 4) meru zabrane obavljanja delatnosti za to lice, odnosno konkurentsko društvo; 5) raskid radnog odnosa za to lice, ako je ono zaposleno u društvu.

8.6. Pravila za podnošenje tužbi zbog povrede posebnih dužnosti

8.6.1. Rok za podnošenje tužbi

Tužba zbog povrede dužnosti pažnje, tužba zbog povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes, tužba zbog povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa, tužba zbog povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne i tužba zbog povrede pravila o zabrani konkurenčije, može se podneti **u roku od šest meseci** od dana saznanja za učinjenu povredu (*subjektivni rok*), a najkasnije **u roku od pet godina** od dana učinjene povrede (*objektivni rok*).

8.6.2. Vrste tužbi

Uporedna zakonodavstva poznaju, uglavnom, dve vrste tužbi koje mogu podići ortaci, komplementari, članovi i akcionari i to: individualnu i derivativnu tužbu. Ove tužbe koristi i naše zakonodavstvo.

Individualna tužba. U Zakonu o privrednim društvima to je **tužba člana društva zbog povrede posebnih dužnosti**. Naime, član privrednog društva može podneti tužbu protiv lica koje ima posebne dužnosti prema društvu za naknadu štete koju mu to lice prouzrokuje povredom posebnih dužnosti prema društvu.

Derivativna tužba. Ako postupak protiv lica koja u skladu sa zakonom imaju posebne dužnosti prema privrednom društvu, čijom povredom vršenja prouzrokuju štetu društvu, ne pokrene samo društvo (blokada odluke kontrolnog akcionara o čijoj odgovornosti je reč i slično), ovaj postupak po principu derivacije *u svoje ime, a za račun društva* (*actio pro socio-tužba za društvo*), može pokrenuti kao tužilac svaki komanditor, član ili akcionar koji pojedinačno ili skupno poseduje propisani procenat kapitala učešća (prema našem zakonu, to je najmanje pet odsto osnovnog kapitala društva)⁴¹

Važeći Zakon o privrednim društvima predviđa da *jedan ili više članova društva* mogu podneti tužbu zbog povrede dužnosti pažnje, tužbu zbog povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes, tužbu zbog povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa, tužbu zbog povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne i tužbu zbog povrede pravila o zabrani konkurenčije, *u svoje ime, a za račun društva* (derivativna tužba), ako u trenutku podnošenja tužbe: 1) *poseduju udele ili akcije koje predstavljaju najmanje 5% osnovnog kapitala društva, nezavisno od toga da li je osnov za podnošenje derivativne tužbe nastao pre ili nakon sticanja svojstva člana društva;* 2) *ako su pre podnošenja derivativne tužbe pisanim putem zahtevali od društva da podnese tužbu po tom osnovu, a taj zahtev je odbijen, odnosno po tom zahtevu nije postupljeno u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva.*

Član društva koji je stekao udeo ili akcije u društvu od lica koje je podnело derivativnu tužbu može, uz saglasnost tog lica, *stupiti na njegovo mesto* u sporu po toj tužbi do njegovog pravosnažnog okončanja, kao i u postupku po vanrednom pravnom leku.

Ako je *privredno društvo* podnelo tužbu zbog povrede dužnosti pažnje, tužbu zbog povrede pravila o odobravanju poslova u kojima postoji lični interes, tužbu zbog povrede dužnosti izbegavanja sukoba interesa, tužbu zbog povrede dužnosti čuvanja poslovne tajne i tužbu zbog povrede pravila o zabrani konkurenčije član društva koji je od društva zahtevao podnošenje te tužbe, može od suda pred kojim se vodi postupak zahtevati da mu dozvoli da stupi u parnicu kao **umešač** na strani tužioca.

Ako je *član društva* podneo neku od navedenih tužbi, kao aktivno legitimisan da podnese derivativnu tužbu, drugi član društva koji je, takođe, aktivno legitimisan za podnošenje ove tužbe može od suda pred kojim se postupak vodi zahtevati da stupi u parnicu kao **umešač** na strani tužioca.

Ako se **istovremeno podnesu individualna i derivativna tužba**, tužilac može istovremeno voditi oba postupka i u tom slučaju ograničenja, koja se odnose na derivativnu tužbu ne primenjuju se na individualnu tužbu.

---

⁴¹ Vasiljević M., *nav. delo*, str. 154.

Posebne dužnosti prema društvu, kojima smo posvetili značajan prostor u ovoj knjizi, bitna su pretpostavka stvaranja pojma "*korporativna društvena odgovornost*" koji se "zasniva se na činjenici prisutne svesti privrednih i ostalih poslujućih subjekata o društveno odgovornom delovanju u samom postupku obavljanja delatnosti, a i u aktivnostima vezanim za obavljanje delatnosti, u smislu stvaralačkog uticaja na okruženje u kome deluje".⁴²

9. Pravo na informisanje članova društva

9.1. Pravo na informisanje i pristup aktima i dokumentima

Član društva ima pravo na pristup aktima i dokumentima društva u skladu s odredbama Zakona. Član društva može **pisanim putem** zahtevati od društva pristup aktima ili dokumentima društva, pri čemu je u obavezi da u tom zahtevu navede: 1) svoje lične podatke i podatke koji ga identifikuju kao člana društva; 2) dokumente, akte i podatke koji se traže na uvid; 3) svrhu radi koje se traži uvid; 4) podatke o trećim licima kojima član društva koji traži uvid namerava da saopšti taj dokument, akt ili podatak, ako postoji takva namera.

Privredno društvo može **uskratiti pristup** svim ili nekim od traženih akata ili dokumenata iz razloga propisanih Zakonom za svaku pojedinu pravnu formu društva.

Ako društvo ne postupi po zahtevu člana društva da pristupi aktima ili dokumentima u roku od osam dana od dana prijema tog zahteva, član društva u narednom roku od 30 dana može tražiti od nadležnog suda da u vanparničnom postupku naloži društvu da mu omogući pristup tim aktima ili dokumentima. Postupak pred nadležnim sudom je **hitan** i sud je dužan da odluku po zahtevu doneše u roku od osam dana od dana prijema zahteva.

9.2. Korišćenje akata ili dokumenata društva

Član društva koji u skladu sa Zakonom ostvari pristup aktima ili dokumentima društva **dužan je da ih koristi isključivo u svrhe navedene u zahtevu**. Član društva ne može da objavi ili saopšti trećim licima akte odnosno dokumente koje je koristio, suprotno svrsi radi koje mu je pristup omogućen, niti na način koji nanosi štetu društvu, osim ako je na to obavezan zakonom. Ako član društva akte odnosno dokumente kojima je ostvario pristup koristi suprotno toj svrsi ili ih saopšti trećim licima suprotno ograničenjima navedenim u prethodnom stavu, **odgovara za štetu** koju je time naneo društvu.

Ne smatra se povredom odredaba o svrsi korišćenja akata odnosno dokumenata objavljivanje ili saopštavanje trećim licima akata odnosno dokumenata kojima je član društva ostvario pristup ako je to saopštavanje obaveza propisana zakonom.

---

⁴² Bosanac D., Korporativna društvena odgovornost-deklarativno opredeljenje ili stvarno ponašanje (sa osvrtom na stanje u Srbiji), Ekonomika, br. 3/2011, Niš, str. 86.

Glava III

PRAVNE FORME PRIVREDNIH DRUŠTAVA-PRIVREDNA DRUŠTVA U UŽEM SMISLU

1. ORTAČKO DRUŠTVO

1.1. Pojam, osnivanje i pravna priroda

Zakon o privrednim društvima definiše ortačko društvo kao **društvo dva ili više ortaka koji su neograničeno solidarno odgovorni celokupnom svojom imovinom za obaveze društva** (član 93.). Iz definicije je vidljiva konstitutivnost neograničene solidarne odgovornosti ortaka za obaveze društva za pojам društva, pa Zakon u narednom stavu predviđa da *ako ugovor o osnivanju društva ili drugi ugovor između ortaka sadrži odredbu o ograničenju odgovornosti ortaka prema trećim licima, ta odredba nema pravno dejstvo.*

Prethodni Zakon o privrednim društvima definiše ortačko društvo *kao privredno društvo koje osnivaju dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica u svojstvu ortaka društva radi obavljanja određene delatnosti pod zajedničkim poslovnim imenom.* Iako nema suštinske razlike u definiciji pojma ortačkog društva može se primetiti da oblik odgovornosti ortaka za obaveze nije sastavni deo pojma ortačko društvo, mada se u narednim odredbama definiše ova odgovornost. Važeći zakon govori o ortacima kao osnivačima društva bez izričitog isticanja da to mogu biti i fizička i pravna lica, što, prepostavljamo, smatra podrazumevajućim u kontekstu pojma i zakonskih rešenja. *Po ranijim zakonskim rešenjima kod nas pravna lica nisu mogla da osnuju ortačko društvo.*

Prema našim Zakonima o privrednim društvima ortačko društvo **ima pravni subjektivitet**, koji stiče od momenta registracije osnivačkog akta (uz ispunjenje ostalih potrebnih uslova). Ovo rešenje je preuzeto iz francuskog prava. Neke zemlje, kao Nemačka, Engleska i Mađarska *ne priznaju ovom društву pravni subjektivitet, ali mu priznaju svojstva koja su mu veoma bliska* (može biti nosilac prava i obaveza, titular svojine i drugih stvarnih prava, biti predmet stečaja i sl.). Pitanje pravnog subjektiviteta ortačkog društva je teorijski raspravno pitanje, ali treba istaći da ako ovo društvo nema pravni subjektivitet, njegova imovina ne može pripadati društvu već pripada ortacima i nalazi se u režimu tzv. *imovine zajedničke ruke*⁴³ (pojedinačni ortak nema nikakav ideo na pojedinačnom predmetu koji je uložio u društvo, već svaki ortak ima ideo u celokupnom ulogu u društvo, zajedno s ostalim ortacima, što znači da ortaci samo zajedno, po principu zajedničke ruke, raspolažu imovinom društva i upravljaju njome). Znači, ortaci ne mogu raspolažati predmetom svog uloga u imovini društva, ali mogu udelom (pravom) stečenim na osnovu tog uloga. Poverioci mogu sprovesti izvršenje na pravu-izvršenje na udelu, a ne na stvarima i pravima koje je ortak uneo u imovinu društva⁴⁴.

Pitanje pravnog subjektiviteta ortačkog društva (koji proizvodi mnoge pravne posledice), **koje podrazumeva da društvo ima svoju imovinu kojom odgovara za svoje**

⁴³ Morse G., Partnership Law, Oxford, 2001, str.176-191-kod Vasiljević M., *nav. delo*, str.165.

⁴⁴ Kostadinović, Ljubojević, Račić, Poslovno pravo, Beograd , 2000, str. 154-kod Besarović I., *nav. delo.*, str. 115

obaveze i koja je odvojena od imovine svakog ortaka društva iako se odgovornosti društva prema poveriocima pridodaje i odgovornost ortaka društva, važno je kako bismo u njegovom kontekstu upoznavali institut ortačkog društva kroz zakonsko rešenje, čime se bavi tematska celina ove knjige.

1.1.1. Ugovor o osnivanju

Ugovor o osnivanju ortačkog društva, kao osnivački akt, sadrži naročito: 1) *ime, jedinstveni matični broj i prebivalište ortaka koji je domaće fizičko lice, odnosno ime, broj pasoša ili drugi identifikacioni broj i prebivalište ortaka koji je strano fizičko lice, odnosno poslovno ime, matični broj i sedište ortaka koji je domaće pravno lice, odnosno poslovno ime, broj registracije ili drugi identifikacioni broj i sedište ortaka koji je strano pravno lice; 2) poslovno ime i sedište društva; 3) pretežnu delatnost društva; 4) označenje vrste i vrednosti uloga svakog ortaka.* Ugovor o osnivanju može da sadrži i druge elemente od značaja za društvo i ortake.

Izmene i dopune ugovora o osnivanju društva vrše se *jednoglasnom odlukom svih ortaka društva*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

1.1.2. Ugovor ortaka

Govoreći, u prednjem delu knjige, o osnovnim pojmovima privrednog društva istakli smo da član društva može zaključiti ugovor sa jednim ili više članova istog društva, kojim se regulišu njihovi međusobni odnosi u vezi sa društvom, ako zakonom nije drugačije određeno. **Izuzetno** od ovog rešenja **ugovor ortaka zaključuju svi ortaci društva**.

1.2. Ulozi u društvo, ortački udeli i prenos udela

1.2.1. Ulog i ideo

Ortaci u društvo **unose uloge jednake vrednosti**, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Izuzetno, od odredbi Zakona koje uređuju da nenovčani ulozi u privrednom društvu mogu biti u stvarima i pravima, **nenovčani ulog ortaka može biti i u radu i uslugama**.

Ortaci **stiču udele u društvu srazmerne svojim ulozima u društvo**, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije predviđeno. Ortak **nije dužan da poveća ulog** iznad iznosa određenog ugovorom o osnivanju, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. **Ortak ne može smanjiti svoj ulog bez saglasnosti svih ostalih ortaka.**

1.2.2. Prenos udela

Udeo se **prenosi pisanim ugovorom** zaključenim između prenosioca i sticaoca udela, kao i na drugi način propisan zakonom. **Potpisi na ugovoru overavaju se** u skladu sa zakonom koji uređuje overu potpisa.

Sticalac udela stiče ideo danom registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji.

Prenos udela izmadu ortaka je *sloboden*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Prenos udela trećim licima. Ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno, *ortak ne može bez saglasnosti ostalih ortaka*: 1) preneti svoj ideo trećem licu, što obuhvata i unos tog udela kao nenovčanog uloga u drugo privredno društvo; 2) dati svoj ideo u zalogu trećem licu. Ako ortaci ne daju saglasnost na prenos udela trećem licu, ortak kome je saglasnost za prenos udela uskraćena *može istupiti iz društva* u skladu sa odredbama Zakona.

Odgovornost kod prenosa udela. Prenosilac udela i sticalac udela *odgovaraju neograničeno solidarno* za sve obaveze prenosioca udela prema društvu na dan registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji, osim ako se svi ortaci ne sporazumeju drugačije. Zahtev društva za ispunjenje obaveza prenosioca udela *zastareva u roku od tri godine* od dana registracije prenosa u skladu sa zakonom o registraciji.

1.3. Poslovođenje

Svaki ortak ima ovlašćenje za obavljanje radnji *u redovnom poslovanju društva* (poslovođenje). Radnje koje *ne spadaju u redovno poslovanje društva* nisu obuhvaćene ovim ovlašćenjem i mogu se obavljati samo uz saglasnost svih ortaka, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Ako je ugovorom o osnivanju ili ugovorom ortaka određeno da su jedan ili više ortaka ovlašćeni za poslovođenje, ostali ortaci nemaju ovlašćenje za poslovođenje.

Poslovođenje od strane više ortaka. Ako ovlašćenje za poslovođenje ima više ortaka, *svaki ortak je ovlašćen da postupa samostalno*, ali se drugi ortak ovlašćen za poslovođenje *može usprotiviti* preduzimanju određene radnje u kom slučaju ta radnja ne može biti preduzeta.

Ako je ugovorom o osnivanju određeno da ortaci ovlašćeni za poslovođenje *postupaju zajedno*: 1) *za preduzimanje svake radnje potrebna je saglasnost svih ortaka ovlašćenih za poslovođenje, osim ako bi nepreduzimanje radnje usled nedostupnosti nekog od ortaka moglo prouzrokovati štetu društvu*; 2) *svaki ortak je dužan da postupa po instrukcijama svakog od ostalih ortaka ovlašćenih za poslovođenje*. Ako ortak smatra da instrukcije drugog ortaka nisu primerene o tome obaveštava sve ortake ovlašćene za poslovođenje radi zajedničkog odlučivanja, osim ako bi odlaganje radnje prouzrokovalo štetu društву, kada može postupati samostalno o čemu je dužan da bez odlaganja obavesti sve ostale ortake ovlašćene za poslovođenje.

Prenos ovlašćenja za poslovođenje. Ortak ovlašćen za poslovođenje *može preneti svoje ovlašćenje na poslovođenje* na treće lice ili drugog ortaka, *ako se sa tim saglase svi ortaci društva*. Ortak koji prenese ovlašćenje na poslovođenje na treće lice *odgovara za radnje tog lica* u vršenju poslovođenja kao da ih je sam preuzeo.

Otkazivanje ovlašćenja za poslovođenje. Ortak ovlašćen za poslovođenje može otkazati ovlašćenje za poslovođenje *ako za to postoji razlog*. U ovom slučaju ortak *pisanim putem blagovremeno obaveštava* sve ostale ortake društva o nameri da otkaze ovlašćenje za poslovođenje, kako bi omogućio ostalim ortacima da preuzmu ili

organizuju preduzimanje radnji iz redovnog poslovanja društva. Ako ortak otkaže ovlašćenje za poslovođenje suprotno navedenom načinu otkazivanja *dužan je da društву nadoknadi time prouzrokovanoj štetu*.

Oduzimanje ovlašćenja za poslovođenje ortaka. Ovlašćenje za poslovođenje ortaka može se oduzeti *odlukom nadležnog suda* po tužbi društva ili svakog ortaka ako se utvrdi da za to postoje *opravdani razlozi*, a naročito: 1) *nesposobnost ortaka da pravilno vodi poslove društva* i 2) *teža povreda dužnosti prema društvu*.

1.4. Prava ortaka

Pravo na naknadu troškova. Ortak ima pravo na naknadu od društva svih troškova koje je imao u vezi sa poslovanjem ortačkog društva, a koji su s obzirom na okolnosti slučaja bili neophodni.

Raspodela dobiti. Dobit društva se raspodeljuje između ortaka *na jednake delove*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Pravo na informisanje. Ortak ovlašćen za poslovođenje obavezan je da: 1) *obaveštava sve druge ortake o poslovanju društva*; 2) *na zahtev drugog ortaka društva pruži informacije o poslovanju društva* i 3) *preda finansijske izveštaje i drugu dokumentaciju na uvid svim ortacima*.

Ortak ima *pravo da se lično informiše* o stanju i poslovanju društva, kao i na *pristup i kopiranje poslovnih knjiga i druge dokumentacije društva*, o svom trošku.

Na ostvarivanje prava ortaka na pristup i kopiranje knjiga i druge dokumentacije društva **sudskim putem** shodno se primenjuju odredbe Zakona o ostvarivanju prava na informisanje člana društva s ograničenom odgovornošću, o čemu ćemo više govoriti u pripadajućem delu knjige.

Izuzetak od pravila o zabrani konkurencije. Ne postoje pravila o zabrani konkurencije predviđena Zakonom, po kojima lice koje ima posebne dužnosti prema društву ne može bez pribavljenog odobrenja obavljati isti ili sličan predmet poslovanja koji obavlja njegovo društvo, ako je ostalim ortacima pri stupanju ortaka u društvo bilo poznato da taj ortak ima svojstvo člana u konkurentskom društvu ili drugi pravni odnos sa konkurentskim društvom, a pristupanje društву mu nije bilo uslovljeno prestankom svojstva člana u konkurentskom društvu, odnosno prestankom drugog pravnog odnosa sa konkurentskim društvom.

Odlučivanje ortaka društva. Ortaci odluke donose *jednoglasno*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Ako je ugovorom o osnivanju određeno da se određene ili sve odluke donose *većinom glasova*, svaki ortak ima jedan glas, *ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno*.

Za donošenje odluke o pitanjima koja su izvan redovne delatnosti društva, kao i odluke o prijemu novog ortaka u društvo *neophodna je saglasnost svih ortaka*.

1.5. Pravni odnosi društva i ortaka prema trećim licima

Zastupanje društva. *Svaki ortak je ovlašćen da samostalno zastupa društvo,* ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Ako su dva ili više ortaka ovlašćeni da zastupaju društvo **zajedno:** 1) *oni mogu da ovlaste jednog ili više ortaka da zastupaju društvo u određenim poslovima ili određenoj vrsti poslova i* 2) *izjava volje trećih lica učinjena bilo kom od ortaka ovlašćenih da zastupaju društvo zajedno smatraće se da je učinjena društву.*

Ugovorom o osnivanju može se odrediti da svaki ortak koji je ovlašćen da zastupa društvo **može zastupati društvo samo zajedno sa prokuristom.** Ako je izjava trećeg lica učinjena prokuristi ili ortaku koji zastupa društvo zajedno sa prokuristom smatraće se da je učinjena društvu.

Otkaz ovlašćenja za zastupanje. Ortak može otkazati ovlašćenje za zastupanje društva, *ako za to postoji opravdan razlog.* Ortak pisanim putem blagovremeno obaveštava sve ostale ortake društva o nameri da otkaze ovlašćenje za zastupanje, kako bi omogućio ostalim ortacima da preuzmu poslove zastupanja društva. Ako ortak otkaze ovlašćenje suprotno navedenoj obavezi postupanja **dužan je da društvu nadoknadi time prouzrokovanoj štetu.**

Oduzimanje ovlašćenja za zastupanje. Ovlašćenje za zastupanje može se oduzeti *odlukom nadležnog suda po tužbi društva ili svakog ortaka* ako se utvrdi da za to postoje opravdani razlozi, kojima se, naročito, smatra: 1) *nesposobnost ortaka da zastupa društvo* i 2) *teža povreda dužnosti prema društvu.*

Zastupanje društva u sporu sa ortakom koji je ovlašćen za zastupanje. Ortak kojim je ovlašćen za zastupanje ne može izdati punomoćje za zastupanje niti zastupati društvo u sporu u kojem je suprotna strana, a u slučaju da društvo nema drugog ortaka koji je ovlašćen za zastupanje to punomoćje izdaju svi preostali ortaci zajednički.

Prigovori i kompenzacijai kod zahteva poverioca. Ako poverilac društva, iz određenog poslovnog odnosa društva, zahteva od ortaka ispunjenje obaveze društva ortak **može istaći prigovore** koje može istaći samo društvo i **može odbiti ispunjenje obaveze** ako poverilac može namiriti svoje potraživanje kompenzacijom sa društвом.

Odgovornost novog ortaka. Lice koje posle osnivanja društva stekne svojstvo ortaka *odgovara za obaveze društva kao i postojeći ortaci*, uključujući i obaveze nastale pre njegovog pristupanja društву. Odredbe ugovora o osnivanju koje su u suprotnosti sa ovim stavom nemaju pravno dejstvo prema trećim licima.

1.6. Prestanak ortačkog društva

Ortačko društvo *prestaje brisanjem iz registra privrednih subjekata* u slučaju:

- 1) likvidacije društva usled:

- (1) isteka vremena na koje je društvo osnovano;
  - (2) odluke ortaka, ukoliko ne postoji uslovi za dalje poslovanje;
  - (3) sudke odluke, u slučajevima poslovanja protivno propisima;
  - (4) otvaranja stečaja nad ortakom koji je pravno lice, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije predviđeno;
  - (5) ako je u društvu ostao samo jedan ortak, a u roku od tri meseca od dana kada je u društvu ostao jedan ortak društvu ne pristupi novi ortak;
  - (6) nastupanja bilo kojeg drugog razloga određenog ugovorom o osnivanju.
- 2) zaključenja stečaja društva;**
- 3) statusne promene**

Sudska odluka o likvidaciji društva. *Po tužbi nekog od ortaka*, koja se podnosi protiv društva i svih preostalih ortaka, nadležni sud donosi odluku o pokretanju postupka likvidacije društva kada za to postoji opravdan razlog. *Opravdan razlog* postoji ako sud nađe da: 1) je ortak, sa namerom ili grubom nepažnjom, povredio svoju obavezu prema društvu ili drugim ortacima, što je imalo uticaja na poslovanje društva; 2) ako je ispunjenje obaveze ortaka prema društvu ili drugim ortacima faktički nemoguće; 3) nije moguće da društvo drugačije nastavi poslovanje, a da to poslovanje bude u skladu sa Zakonom i ugovorom o osnivanju.

Ništav je sporazum kojim se isključuje ili ograničava pravo ortaka na podnošenje tužbe za pokretanje postupka likvidacije društva iz opravdanih razloga.

1.7. Prestanak svojstva ortaka

Svojstvo ortaka u ortačkom društvu prestaje u slučaju: 1) *smrti ortaka*, fizičkog lica; 2) *brisanjem ortaka koji je pravno lice iz nadležnog registra*, kao posledica likvidacije ili zaključenja stečaja; 3) *istupanja ortaka*; 4) *isključenja ortaka* i 5) *u drugim slučajevima određenim ugovorom o osnivanju*.

1.7.1. Smrt ortaka-nastavljanje društva sa naslednicima

U slučaju smrti ortaka, **udeo ortaka se ne nasleđuje već se raspoređuje srazmerno na preostale ortake**, *ako* ugovorom o osnivanju nije određeno da društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog ortaka. Ako je ugovorom o osnivanju određeno da društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog ortaka, a naslednici se sa time ne saglase *udeo ortaka se raspoređuje srazmerno na preostale ortake*.

Ako je ugovorom o osnivanju određeno da društvo nastavlja da posluje sa naslednicima preminulog ortaka, naslednici se sa time mogu saglasiti tako *da stupe na mesto preminulog ortaka* ili *da zahtevaju da ortačko društvo promeni pravnu formu u komanditno društvo*, a da oni steknu status komanditora. Ukoliko preostali ortaci društva odbiju zahtev naslednika da društvo promeni pravnu formu u komanditno društvo naslednici *stupaju na mesto preminulog ortaka i mogu istupiti iz društva* u skladu sa odredbama Zakona o istupanju ortaka. Ukoliko naslednici istupe iz društva zbog navedenih okolnosti oni odgovaraju za do tada nastale obaveze društva po propisima koji uređuju odgovornost naslednika za dugove ostavioca.

Ugovorom o osnivanju može se ugovoriti visina udela u dobiti za komanditore, a u slučaju nastavljanja društva sa naslednicima i promene pravne forme društva u komanditno društvo, koja može biti različita od visine udela u dobiti koju je ostavilac imao kao ortak.

1.7.2. Isključenje ortaka

Svojstvo ortaka u ortačkom društvu prestaje i isključenjem ortaka iz društva. Zakon o privrednim društvima ne uređuje detaljnije pitanje isključenja ortaka već **upućuje na shodnu primenu svojih odredaba o isključenju člana društva s ograničenom odgovornošću**, iako je statusni položaj članova ovih društava različit u određenoj meri. Član društva, inače, može biti isključen *odlukom skupštine društva* ili *odlukom suda*. Ortačko društvo nema skupštinu kao organ, pa se ovaj oblik isključenja realizuje kroz većinsko izjašnjavanje članova ortačkog društva. Kako ne bismo zakonski koncept isključenja članova društva interpretirali na dva mesta u knjizi uradićemo to u delu koji se bavi društvom s ograničenom odgovornošću i upućujemo na to rešenje.

1.7.3. Istupanje ortaka

Ortak može da istupi iz društva **podnošenjem pismenog obaveštenja o istupanju ostalim ortacima**. *Pismeno obaveštenje se podnosi najmanje šest meseci pre isteka poslovne godine, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno*. Ortak koji podnese pisano obaveštenje o istupanju istupa iz društva istekom poslovne godine u kojoj je obaveštenje dato (*dan istupanja*). Pravo ortaka na istupanje društva, po uslovima iz zakona, **ne može se ograničiti niti isključiti**.

Posledice istupanja ortaka iz društva. Udeo ortaka koji istupi iz društva *raspoređuje se srazmerno na preostale ortake*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Društvo je u obavezi da u roku od šest meseci od dana istupanja, osim ako drugi rok nije određen ugovorom o osnivanju, isplati ortaku koji istupa iz društva u novcu ono što bi primio u slučaju likvidacije društva na dan istupanja, ne uzimajući u obzir tekuće i nezavršene poslove. Ako je vrednost imovine društva na dan istupanja nedovoljna za pokriće obaveza društva, ortak koji istupa iz društva je u obavezi da isplati društvu deo nepokrivenog iznosa srazmerno svom udelu u društvu u roku od šest meseci, ako ugovorom o osnivanju nije određen drugi rok.

Solidarna odgovornost ortaka koji istupa iz društva za obaveze društva nastale do dana istupanja *prestaje po isteku perioda od pet godina od dana istupanja*, ako ugovorom o osnivanju nije određen duži period.

Učešće ortaka koji je istupio iz društva u nezavršenim poslovima. Ortak koji istupa iz društva *učestvuje u dobiti i gubitku iz poslova koji u vreme njegovog istupanja još nisu bili završeni, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno*. Ortak koji je istupio iz društva može na kraju svake poslovne godine zahtevati da se napravi obračun o poslovima završenim u toj godini, da mu se isplati ono što mu iz toga pripada i da mu se podnese izveštaj o stanju poslova koji još nisu završeni.

Zaštita poverilaca ortaka. Poverilac koji ima dospelo potraživanje prema ortaku po osnovu pravosnažne i izvršne presude ima pravo da u pisanoj formi zahteva od društva da mu isplati u novcu ono što bi ortak primio u slučaju likvidacije društva, ali samo do visine svog potraživanja. *Danom isplate poverioca od strane društva ortak gubi svojstvo ortaka, a njegov udio raspodeljuje se ostalim ortacima na jednake delove.* Ortak koji je izgubio svojstvo ortaka, u skladu sa odredbama Zakona, zadržava pravo na isplatu u novcu onoga što bi primio u slučaju likvidacije društva umanjeno za iznos isplaćen njegovom poveriocu.

U slučaju da u roku od šest meseci od dana dostave zahteva poverioca da mu društvo isplati ortakov dug društvo ne izvrši isplatu poveriocu ortaka, **poverilac ortaka može zahtevati pokretanje postupka prinudne likvidacije društva u skladu sa odredbama Zakona.** U postupku likvidacije poverilac ortaka ima pravo na isplatu likvidacionog ostatka koji bi pripao ortaku, ali samo do visine svog potraživanja, a ortak zadržava pravo na isplatu likvidacionog ostatka u meri u kojoj prelazi iznos potraživanja tog poverioca.

2. KOMANDITNO DRUŠTVO

2.1. Pojam, osnivanje i evidencija podataka o članovima društva

Prema Zakonu o privrednim društvima komanditno društvo je **privredno društvo koje ima najmanje dva člana, od kojih najmanje jedan za obaveze društva odgovara neograničeno solidarno (komplementar), a namanje jedan odgovara ograničeno do visine neuplaćenog, odnosno neunetog uloga (komanditor).** Prethodni zakon je ovo društvo definisao kao "*privredno društvo koje osnivaju dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica u svojstvu ortaka, radi obavljanja određene delatnosti, pod zajedničkim poslovnim imenom, od kojih najmanje jedno lice odgovara neograničeno za njegove obaveze (komplementar), a najmanje jedno lice odgovara ograničeno do visine svog ugovorenog uloga (komanditor)*". Kao i u slučaju ortačkog društva definicije komanditnog društva se ne razlikuju suštinski, s tim što aktuelna definicija ističe neograničenu solidarnu odgovornost komplementara, a ranija samo solidarnu odgovornost, a odgovornost komanditora pojašnjava raniju formulaciju "ugovorenog uloga" kroz određenje "*neuplaćenog, odnosno neunetog uloga*", za koji se prepostavlja da je utvrđen ugovorom o osnivanju.

Komanditno društvo (*société en commandite simple, limited partnership, special partnership, Kommanditgesellschaft*) je nastalo u srednjem veku iz ugovora *commenda*, primenjivanog naročito u pomorskoj trgovini. Ovaj ugovor se sastojao u tome što je jedno lice predavalо robu ili neku sumu novca trgovcu ili vlasniku broda, uz rizik koji je bio ograničen na vrednost njegovog učešćа u takvom poduhvatu i uz pravo na deo profita iz takvog poduhvata.⁴⁵ *Ovo društvo sa neograničenim rizikom, kao i ortačko društvo, ima u našem pravu pravni subjektivitet koji stiče upisom u propisani registar, sa navedenim posledicama pravnog subjektiviteta.*

U uporednom pravu ovo društvo je poznato kao *partnerstvo sa ograničenom odgovornošću, tj. jemstvom.* Najmanje jedan partner je sa neograničenim jemstvom, a ostali partneri sa ograničenim jemstvom, pa se iz tog razloga ponekad nazivaju *tajni ili*

⁴⁵ Vasiljević M., *nav. delo*, str. 186.

tih partneri.⁴⁶ Atraktivnost ovog društva proizilazi iz činjenice da je komanditor zainteresovan za dividendu iz uloženog kapitala, a ne i za upravljanje društvom, dok je s druge strane komplementar zainteresovan za ulog komanditora i za vlastito upravljanje društvom.

Na komanditno društvo primenjuju se odredbe Zakona o privrednim društvima o ortačkom društvu, ako zakonom nije drugačije uređeno. Komplementari imaju status ortaka ortačkog društva, u skladu sa Zakonom.

Pored elemenata koje treba sadržavati ugovor o osnivanju ortačkog društva, **ugovor o osnivanju komanditnog društva obavezno sadrži i oznaku koji je član društva komplementar, a koji je komanditor.**

Komanditno društvo je dužno da vodi **evidenciju podataka o članovima društva** i to evidenciju o adresi koju svaki od članova odredi kao svoju adresu za prijem pošte od društva i o kojoj obavesti društvo, s tim da ta lica mogu kao svoju adresu za prijem pošte označiti adresu za prijem elektronske pošte (evidencija podataka o članovima društva).

Član društva dužan je da o svojoj adresi za prijem pošte, kao i svakoj promeni te adrese, *obavesti društvo bez odlaganja, a najkasnije u roku od osam dana od dana nastupanja promene.*

Zakonski zastupnik komanditnog društva (jedan ili više komplementara) *odgovara društvu i članu društva za tačnost i blagovremenost unosa u evidenciju podataka o članovima društva, a o izvršenom unosu ili stanju te evidencije izdaje potvrdu na zahtev člana.*

2.2. Ulog, ideo i dobit i gubitak

*Na uloge i udele komplementara u društvu shodno se primenjuju odredbe Zakona o ulozima i udelima ortaka. Komplementari u društvo **unose uloge jednake vrednosti, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. Izuzetno, od odredbi Zakona koje uređuju da nenovčani ulozi u privrednom društvu mogu biti u stvarima i pravima, nenovčani ulog komplementara može biti i u radu i uslugama.***

Komplementari *stiču udele u društvu srazmerne svojim ulozima u društvo*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije predviđeno. Komplementar *nije dužan da poveća ulog* iznad određenog ugovorom o osnivanju, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno. *Komplementar ne može smanjiti svoj ulog bez saglasnosti svih ostalih komplementara.*

Udeo se *prenosi pisanim ugovorom* zaključenim između prenosioca i sticaoca u dela, kao i na drugi način propisan zakonom. *Potpisi na ugovoru overavaju se u skladu sa zakonom koji uređuje overu potpisa.* Sticalac u dela stiče ideo danom registracije prenosa u dela u skladu sa zakonom o registraciji.

Prenos u dela izmađu komplementara je *sloboden*, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno.

Prenos u dela trećim licima. Ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno, komplementar *ne može bez saglasnosti ostalih komplementara:* 1) *preneti svoj ideo trećem licu, što obuhvata i unos tog u dela kao nenovčanog uloga u drugo privredno*

---

⁴⁶ Besarović I., *nav. delo*, str. 117.

društvo; 2) dati svoj ideo u zalogu trećem licu. Ako komplementari ne daju saglasnost na prenos udela trećem licu, komplementar kome je saglasnost za prenos udela uskraćena **može istupiti iz društva** u skladu sa odredbama Zakona.

Odgovornost kod prenosa udela- *Prenosilac udela i sticalac udela* odgovaraju neograničeno solidarno za sve obaveze prenosioca udela prema društvu na dan registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji, osim ako se svi komplementari ne sporazumeju drugačije. Zahtev društva za ispunjenje obaveza prenosioca udela **zastareva u roku od tri godine** od dana registracije prenosa u skladu sa zakonom o registraciji.

Komanditor može slobodno preneti svoj ideo ili deo udela na drugog komanditora ili na treće lice.

Komanditori i komplementari učestvuju u **deobi dobiti i pokriću gubitka** društva srazmerno svojim udelima u društvu, ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno.

2.3. Vođenje poslova, zastupanje društva i prava komanditora

Komplementari vode poslove privrednog društva i zastupaju ga. Komanditori ne mogu voditi poslove društva niti ga zastupati. **Izuzetno**, komanditor se može usprotiviti samo preduzimanju radnji ili zaključenju poslova od strane komplementara koji su van redovnog poslovanja društva, u kom slučaju komplementar ne može preuzeti tu radnju odnosno zaključiti taj posao. Eventualno usprotivljenje komanditora, uređeno na ovako opšti način može ozbiljno ometati poslovanje i odlučivanje u komanditnom društvu.

Komanditoru se može dati prokura, kao poslovno punomoćje da u ime i za račun društva zaključuje pravne poslove i preduzima druge pravne radnje, odlukom svih komplementara.

Komanditorovo pravo nadzora. Komanditor *ima pravo da zahteva kopije godišnjih finansijskih izveštaja društva* radi provere njihove ispravnosti, kao i da mu se u tu svrhu dozvoli uvid u poslovne knjige i dokumenta društva. Ako komanditoru nije omogućeno vršenje ovog prava u roku od osam dana od dana kada je podneo odgovarajući zahtev, komanditor može tražiti da sud u vanparničnom postupku naloži društvu da postupi po njegovom zahtevu. Postupak suda je hitan i sud je dužan da doneše odluku u roku od osam dana od dana prijema zahteva.

Komanditor *nema pravo na informisanje kao komplementar, odnosno ortak ovlašćen za poslovođenje*, o čemu je ranije bilo reči u delu udžbenika koji se bavi ortačkim društvom. Komanditor **može imati i druga prava** u pogledu pristupa dokumentima društva ako je to određeno ugovorom o osnivanju.

Isplata dobiti komanditoru. Udeo u dobiti isplaćuje se komanditoru *srazmerno visini njegovog uloga*, osim ako je ugovorom o osnivanju drugačije određeno, a u roku koji je određen ugovorom o osnivanju, odnosno odlukom komplementara ako taj rok nije određen ugovorom o osnivanju. Ako o roku za isplatu dobiti odlučuju komplementari, jer rok nije određen ugovorom o osnivanju, taj rok ne može biti duži od 90 dana računajući od dana usvajanja godišnjih finansijskih izveštaja društva.

2.4. Odgovornost komanditora

Odgovornost komanditora. Komanditor *ne odgovara za obaveze društva ako je u celini upatio ulog koji je preuzeo kao obavezu ugovorom o osnivanju*. Ako komanditor *ne uplati u celini ulog na koji se obavezao ugovorom o osnivanju, on odgovara solidarno sa komplementarima poveriocima društva do visine neuplaćenog odnosno neunetog uloga u društvo*. U pogledu visine uplaćenog odnosno unetog uloga u društvo koji je komanditor kao obavezu preuzeo ugovorom o osnivanju *merodavna je vrednost tog uloga koja je registrovana u skladu sa zakonom o registraciji*.

Odredba ugovora između komplementara, odnosno komplementara i komanditora, kojom se komanditor oslobađa u celosti ili delimično obaveze uplate svog uloga ili mu se ta obaveza odlaže, *bez dejstva je prema poveriocima društva*, jer je to za njih pravni posao koji je obavljen između trećih lica (*res inter alios acta*)

Slučajevi odgovornosti komanditora kao komplementara. *Komanditor odgovara kao komplementar (neograničeno solidarno) prema trećim licima ako je njegovo ime, uz njegovu saglasnost, uneto u poslovno ime privrednog društva*. Raniji Zakon o privrednim društvima je predviđao, pored ovog slučaja odgovornosti komanditora kao komplementara, *i slučaj kada komanditor postupa suprotno zabrani zakona da ne može vršiti poslovođenje društva*. Ukoliko je komanditor vodio poslove društva neograničeno solidarno je odgovoran za preuzete obaveze za društvo, jer, bez obzira na nezakonitost vođenja poslova, zbog pravne sigurnosti treća savesna lica ne mogu trpeti štetu, jer su sa komanditorom zaključila pravni posao za koji on nije bio ovlašćen. *Da li aktuelni zakonodavac podrazumeva ovaj slučaj odgovornosti komanditora kao komplementara nije jasno, ali izričita odredba, u tom smislu, imala bi funkciju i ne bi predstavljala nepotrebno normiranje pravne situacije*.

Odgovornost novog komanditora. Lice koje pristupi komanditnom društvu kao komanditor odgovara kao komplementar prema trećim licima ako je njegovo ime, uz njegovu saglasnost, uneto u poslovno ime društva, i za obaveze koju su nastale do trenutka njegovog pristupanja društву.

2.5. Prestanak člana komanditnog društva

Komanditno društvo *ne prestaje u slučaju smrti komanditora, odnosno prestanka komanditora koji je pravno lice*, jer na njegovo mesto **stupaju naslednici**, ako je komanditor fizičko lice, odnosno **pravni sledbenici** ako je u pitanju pravno lice kao komanditor.

Prestanak statusa komplementara i komanditora uslovjava promenu pravne forme društva. *Ako iz komanditnog društva istupe svi komplementari*, a najmanje jedan novi komplementar nije primljen *u roku od šest meseci* od dana istupanja poslednjeg komplementara, komanditori mogu u tom roku doneti jednoglasno **odluku o promeni pravne forme u društvo s ograničenom odgovornošću ili akcionarsko društvo**, u skladu sa Zakonom. Ako u navedenom roku komanditori ne donesu odluku o promeni pravne forme društva *pokreće se postupak prinudne likvidacije društva*.

Ako iz komanditnog društva istupe svi komanditori, a najmanje jedan novi komanditor ne bude primljen u roku od tri meseca od dana istupanja poslednjeg komanditora, komplementari mogu u tom roku doneti jednoglasnu odluku o promeni pravne forme u ortačko društvo, a u slučaju da je preostao samo jedan komplementar on može odlučiti i da postane *preduzetnik*, ali i da *osnuje bilo koje jednočlano društvo*, u skladu sa Zakonom. Ako komplementar ne doneše odluku o promeni pravne forme u propisanom roku, takođe, se pokreće postupak prinudne likvidacije komanditnog društva.

Izvršene promene pravne forme društva registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

2.6. Prestanak komanditnog društva

Na prestanak komanditnog društva shodno se primenjuju odredbe Zakona koje uređuju prestanak ortačkog društva. No, zbog specifičnosti komanditnog društva u postojanju i komanditora kao člana društva, pravila o prestanku ortačkog društva primenjuju se na komanditno društvo kada je u pitanju promena statusa komplementara. Specifični osnovi prestanka ortačkog društva koji se tiču otkaza ortaka, isključenja ortaka ili odluke suda, zbog statusa komanditora, ne mogu ni u kom slučaju dovesti do prestanka komanditnog društva, te Zakon nema posebnu potrebu da to uređuje.⁴⁷

Za komanditno društvo je specifičan prestanak ovog društva **postupkom prinudne likvidacije društva** koja je uzrokovana prestankom članova komanditnog društva i nedonošenjem, u predviđenom roku, odluke o promeni pravne forme odgovarajuće statusu preostalih članova društva.

3. DRUŠTVO S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

3.1. Pojam, odgovornost i sloboda ugovaranja

Društvo s ograničenom odgovornošću je **društvo u kome jedan ili više članova društva imaju udele u osnovnom kapitalu društva, s tim da članovi društva ne odgovaraju za obaveze društva, osim u slučajevima probijanja pravne ličnosti, u skladu sa Zakonom**. (član 139. Zakona o privrednim društvima). Prethodni Zakon o privrednim društvima definisao je ovo društvo kao *privredno društvo koje osniva jedno ili više pravnih i/ili fizičkih lica, u svojstvu članova društva, radi obavljanja određene delatnosti pod zajedničkim poslovnim imenom*. Primetno je da ova definicija ne sadrži neposredno odgovornost društva i osnivača za obaveze, što se uređuje narednim stavom predviđajući da društvo za svoje obaveze odgovara celokupnom imovinom, a član ne odgovara za obaveze društva, osim do iznosa neunetog uloga u imovinu društva. *Odgovornost člana društva po novom zakonu za zloupotrebu u poslovanju koja je kvalifikovana probijanjem pravne ličnosti, značajno je različita od ranije izričito formulisane odgovornosti do iznosa neunetog uloga u imovinu društva. Ovo ima i specifične posledice u obavljanju delatnosti privrednog društva.*

Teoretičari privrednog prava ističu da je društvo s ograničenom odgovornošću (*société à responsabilité limitée-SARL, Gesellschaft mit beschränkter Haftung, private limited company*), u poređenju sa akcionarskim društvom, **društvo novijeg vremena**.

⁴⁷ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 199.

Prvi put se pojavljuje u nemačkom pravu (1892. godine), a zatim u Austriji, Francuskoj, Švajcarskoj i u drugim zemljama. Ovo društvo je u osnovnim odrednicama poznavao i jugoslovenski Trgovački zakon iz 1937. godine. U Francuskoj od ukupnog broja svih formi trgovačkih društava dve trećine su društva s ograničenom odgovornošću. U Nemačkoj ima više od pola miliona ovih društava, što je 180 puta više od akcionarskih. *Rasprostranjenost ovog društva poslednih decenija je uočljiva, što je određeno njegovom prirodom koju čini kombinacija modifikovanih obeležja ortačkog društva i zatvorenog akcionarskog društva.* U zemljama koje su imale strogu regulativu osnivanja akcionarskih društava razvila se forma društva s ograničenom odgovornošću.⁴⁸

Društvo s ograničenom odgovornošću, svakako, je kombinacija karakteristika tipičnih društava lica i tipičnih društava kapitala i ima svojstva i jedne i druge vrste društava, mada smo ga svrstali, u kategorizaciji društva po određenim kriterijumima, u **društvo kapitala**. Najčešće je, u praksi, reč o društvu sa malim osnovnim kapitalom i malim brojem članova (primeren je oblik porodičnog društva).⁴⁹

Pravna priroda društva s ograničenom odgovornošću je značajno teorijsko pitanje, s bitnim praktičnim posledicama, ali zamišljeni koncept knjige ne ostavlja prostora za dalje pojedinjavanje tog pitanja.

Članovi društva s ograničenom odgovornošću svoje međusobne odnose u društvu, kao i odnose sa društvom, **uređuju slobodno**, ako Zakonom nije drugačije uređeno (**načelo slobode ugovaranja**).

3.2. Osnivački akt

3.2.1. Sadržina osnivačkog akta

U delu knjige koji se bavi karakteristikama privrednih društava uopšte, bavili smo se i rodnim pojmom osnivačkog akta i istakli, što važi i za osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću, da ovaj akt može imati formu **odluke o osnivanju** ako društvo osniva jedno lice (*jednočlano društvo*) ili **ugovora o osnivanju** ako društvo osniva više lica (*višečlano društvo*). Ovim aktom se uređuje upravljanje društvom i druga pitanja u skladu sa Zakonom. Osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću sadrži naročito: 1) *lično ime i prebivalište, odnosno poslovno ime i sedište članova društva;* 2) *poslovno ime i sedište društva;* 3) *pretežnu delatnost društva;* 4) *ukupan iznos osnovnog kapitala društva;* 5) *iznos novčanog uloga, odnosno novčanu vrednost i opis nenovčanog uloga svakog člana društva;* 6) *vreme uplate, odnosno unošenja uloga u osnovni kapital društva;* 7) *udeo svakog člana društva u ukupnom osnovnom kapitalu izražen u procentima;* 8) *određivanje organa društva i njihovih nadležnosti.*

Ako osnivački akt ne sadrži odredbe o nadležnosti organa društva, organi društva imaju nadležnosti predviđene Zakonom.

---

⁴⁸ O tome: Besarović I., *nav.delo*, str. 94.

⁴⁹ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 207.

3.2.2. Izmene osnivačkog akta

Osnivački akt društva s ograničenom odgovornošću **menja se običnom većinom glasova svih članova društva**, ako osnivačkim aktom nije predviđena veća većina.

Odluka o izmenama osnivačkog akta **kojom se umanjuju prava nekog člana društva može biti doneta samo uz saglasnost tog člana**, a naročito u slučaju: 1) ukidanja ili ograničavanja prava prečeg upisa ili prava preče kupovine udela; 2) izmene većine potrebne za odlučivanje u skupštini; 3) uvođenja ili povećanja obaveza dodatnih uplata; 4) izmene pravila o povlačenju i poništenju udela; 5) izmene pravila o isključenju člana društva; 6) izmene pravila o imenovanju direktora, kao i članova nadzornog odbora ako je upravljanje društвom dvodomno, kojim se menjaju prava člana društva na predlaganje određenog broja tih lica.

3.3. Sticanje svojstva člana društva i evidencija podataka o članovima društva

Svojstvo člana društva stiče se danom registracije vlasništva nad udelom u skladu sa zakonom o registraciji. Svojstvo člana društva prestaje danom registracije prestanka svojstva člana društva u skladu sa zakonom o registraciji.

Društvo je dužno da vodi evidenciju o adresi koju svaki od članova, svaki od suvlasnika u dela i zajednički punomoćnik suvlasnika u dela odredi kao svoju adresu za prijem pošte od društva i o kojoj obavesti društvo, s tim da ta lica mogu kao svoju adresu za prijem pošte označiti adresu za prijem elektronske pošte (**evidencija podataka o članovima društva**). Direktor odgovara društву i navedenim licima za tačnost i blagovremenost unosa u evidenciju podataka o članovima društva, a o izvršenom iznosu ili stanju te evidencije izdaje potvrdu na zahtev tog lica. Lice je dužno da o svojoj adresi za prijem pošte, kao i o svakoj promeni te adrese, *obavesti društvo bez odlaganja*, a najkasnije u roku od osam dana od dana nastupanja promene.

3.4. Osnovni kapital

Minimalni osnovni kapital. Osnovni kapital društva iznosi **najmanje 100 dinara**, osim ako je posebnim zakonom predviđen veći iznos osnovnog kapitala za društva koja obavljaju određene delatnosti, gde je visina osnivačkog kapitala određena garancija poslovne sigurnosti i snošenja rizika poslovanja. Minimalni kapital društva je smanjen u odnosu na prethodno zakonsko rešenja kada je bio određen na iznos na dan uplate od 500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu, od čega se najmanje polovina uplaćivala na privremeni račun do registracije društva, a ostatak se uplaćivao na račun društva u roku od dve godine od dana registracije, i *ukinuta je obaveza uplate minimalnog kapitala pre registracije društva, čime je značajno ubrzana procedura otpočinjanja poslovanja i obavljanja delatnosti*.

Propisano je da se **osnovni kapital društva iskazuje u dinarima**, čime su uvaženi zahtevi prakse da se zakonska rešenja o privrednim društvima usaglase sa propisima koji uređuju računovodstvo i reviziju.

Povećanje osnovnog kapitala. Osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću povećava se: 1) novim ulozima postojećih članova ili člana koji pristupa društvu; 2) pretvaranjem rezervi ili dobiti društva u osnovni kapital; 3) pretvaranjem (konverzijom) potraživanja prema društvu u osnovni kapital; 4) statusnim promenama koje imaju za posledicu povećanje osnovnog kapitala; 5) pretvaranjem (konverzijom) dodatnih uplata u osnovni kapital.

Osnovni kapital povećava se na osnovu odluke skupštine društva. Članovi društva s ograničenom odgovornošću imaju pravo prečeg upisa udelu prilikom povećanja osnovnog kapitala novim ulozima u сразмери sa svojim udelima, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Smanjenje osnovnog kapitala. Osnovni kapital društva s ograničenom odgovornošću može se smanjiti odlukom skupštine članova društva, ali ne ispod minimalnog osnovnog kapitala (najmanje 100 dinara).

Odredbe Zakona o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala akcionarskog društva shodno se primenjuju i na povećanje i smanjenje osnovnog kapitala društva s ograničenom odgovornošću.

Društvo s ograničenom odgovornošću je dužno da jednom godišnje, uz registraciju godišnjih finansijskih izveštaja, u skladu sa zakonom koji uređuje računovodstvo i reviziju, registruje visinu osnovnog kapitala ako je u prethodnoj poslovnoj godini došlo do promene osnovnog kapitala, u skladu sa zakonom o registraciji.

3.5. Udeli

3.5.1. Osnovna pravila

Pravna priroda udeli. Udeli nisu hartije od vrednosti, kao akcije kojima raspolažu akcionari. Udeli se ne mogu sticati, niti se njima može raspolagati upućivanjem javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala.

Sticanje udeli. Član društva s ograničenom odgovornošću stiče udeo u društvu сразмерно njegovog uloga u ukupnom osnovnom kapitalu društva, osim ako je osnivačkim aktom pri osnivanju društva ili jednoglasnom odlukom skupštine društva određeno drugačije. Član društva može imati samo jedan udeo u društvu. Ako član društva stekne više udeli, ti udeli se spajaju i zajedno čine jedan udeo.

Prava po osnovu udeli. Član društva s ograničenom odgovornošću po osnovu udeli ima sledeća prava: 1) pravo glasa u skupštini; 2) pravo na učešće u dobiti društva; 3) pravo na učešće u likvidacionom ostatku; 4) druga prava predviđena Zakonom. Navedena prava člana društva s ograničenom odgovornošću po osnovu udeli сразмерna su učešću udeli tog člana u osnovnom kapitalu društva, osim ako je osnivačkim aktom određeno drugačije.

Suvlasništvo na udelu. Udeo može pripadati većem broju lica i oni su suvlasnici udeli. Suvlasnici udeli svoja prava glasa po osnovu udeli ostvaruju preko jednog zajedničkog punomoćnika o čijem identitetu su dužni da obaveste društvo.

Suvlasnici udela se u odnosu prema društvu *smatraju jednim članom* i *neograničeno solidarno odgovaraju* za sve obaveze u vezi sa tim udelom. Pravne radnje i obaveštenja koje društvo preduzme, odnosno uputi zajedničkom punomoćniku imaju dejstvo prema svim suvlasnicima udela. Do dana dostavljanja društvu obaveštenja o imenovanju zajedničkog punomoćnika: 1) *udeo suvlasnika neće se računati za potrebe glasanja i utvrđivanja kvoruma na skupštini članova društva*; 2) *pravne radnje koje društvo preduzme prema jednom suvlasniku imaju dejstvo prema svim suvlasnicima*.

Finansijska podrška društva za sticanje udela u društvu. Društvo *ne može*, neposredno ili posredno, *pružati finansijsku podršku bilo koje vrste svojim članovima*, zaposlenima ili trećim licima za sticanje udela u društvu, a naročito davati zajmove, garancije, jemstva, obezbeđenja i sl. Pravni posao koji je suprotan navedenom stavu *ništav je*.

Povlačenje i poništenje udela. Društvo može povući i poništiti ideo člana društva *samo u slučajevima i na način izričito predviđen osnivačkim aktom*, koji je važio na dan kada je član društva, čiji se ideo povlači i poništava, stekao taj ideo. Društvo može povući i poništiti ideo člana društva i ako to nije izričito predviđeno osnivačkim aktom, ako je izmenom osnivačkog akta za koju je glasao taj član društva to predviđeno. Odluku o povlačenju i poništenju udela člana društva *donosi skupština*. Zakon uređuje obaveznu sadržinu ove odluke. Prilikom povlačenja i poništenja udela *sprovodi se postupak smanjenja osnovnog kapitala društva*, u kome nije potrebno donositi posebnu odluku o smanjenju kapitala.

Zabrana zalaganja udela u korist društva. Društvo ne može uzeti u zalogu ideo člana društva u tom društvu.

3.5.2. Sopstveni udeli društva

Sticanje sopstvenog udela. Sopstvenim udelom društva, u smislu Zakona o privrednim društvima, *smatra se ideo ili deo udela koji društvo stekne od svog člana*. Društvo može sticati sopstvene udele *na osnovu odluke skupštine*: 1) *besteretnim pravnim poslom*; 2) *po osnovu isključenja člana društva*; 3) *po osnovu istupanja člana društva*; 4) *otkupom udela ili dela udela od člana društva*; 5) *prinudnim otkupom udela preminulog člana, ako je to pravo društva predviđeno osnivačkim aktom*; 6) *po osnovu statusne promene, u skladu sa Zakonom*.

Društvo s ograničenom odgovornošću može sticati sopstveni ideo samo ako je ideo koji stiče *u celosti uplaćen, osim* kada se ideo stiče po osnovu isključenja člana društva, prinudnim otkupom udela preminulog člana i po osnovu statusne promene, kada društvo može steći ideo koji nije u celosti uplaćen.

Isplatu naknade po osnovu sticanja sopstvenog udela po osnovu otkupa udela ili dela udela od člana društva društvo može vršiti *samo iz rezervi* koje se mogu koristiti za te namene.

Društvo ne može sticati sopstveni ideo tako da ostane bez članova društva. **Jednočlano društvo ne može sticati sopstveni ideo.**

Sticanje udela društva od strane njegovog kontrolisanog društva smatraće se sticanjem sopstvenog udela u smislu odredaba Zakona.

Pravni posao kojim društvo s ograničenom odgovornošću stekne sopstveni ideo suprotno navedenim pravilima o sticanju sopstvenog udela **ništav je**.

Prava društva po osnovu sopstvenog udela. Društvo s ograničenom odgovornošću po osnovu sopstvenih udela **nema pravo glasa niti se ti udeli računaju u kvorum skupštine.** Sopstveni ideo **ne daje pravo društvu na učešće u dobiti.**

Raspolaganje sopstvenim udelom. Društvo s ograničenom odgovornošću može sopstveni ideo: 1) *raspodeliti članovima društva srazmerno učešću njihovih udela u osnovnom kapitalu društva, u skladu s odlukom skupštine;* 2) *preneti članu društva ili trećem licu uz naknadu, u kom slučaju svaki član društva ima pravo preče kupovine srazmerno visini svog udela u društvu;* 3) *poništiti, kada je u obavezi da sprovede postupak smanjenja osnovnog kapitala.*

Odluku o raspolaganju sopstvenim udelom **skupština donosi običnom većinom glasova svih članova društva**, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno. Izuzetno, sopstveni ideo se može raspodeliti članovima društva nesrazmerno učešću njihovom udelu u osnovnom kapitalu društva samo **na osnovu jednoglasne odluke skupštine**, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

3.5.3. Sloboda prenosa uloga

Osnovno pravilo. Prenos udela je **slobodan**, osim ako je Zakonom ili osnivačkim aktom drugačije određeno.

Pravo preče kupovine. Članovi društva imaju pravo preče kupovine udela koji je predmet prenosa trećem licu, osim ako je to pravo isključeno osnivačkim aktom ili zakonom.

Postupak u vezi sa pravom preče kupovine. Prenosilac udela je u obavezi da pre prenosa udela trećem licu svoj ideo ponudi svim drugim članovima društva. **Ponuda** se daje *u pisanoj formi* i sadrži sve bitne elemente ugovora o prenosu udela, adresu na koju član društva koji vrši pravo preče kupovine upućuje prihvat ponude, rok za zaključenje i overu ugovora o prenosu udela, kao i druge elemente predviđene osnivačkim aktom. Smatraće se da ponuda koja ne sadrži sve navedene elemente nije ni učinjena.

Član društva s ograničenom odgovornošću koji koristi pravo preče kupovine obavezan je da *u pisanoj formi obavesti prenosioca udela o prihvatanju ponude u celosti*, u roku od 30 dana od dana prijema ponude, osim ako je drugi rok, ali ne kraći od osam dana, niti duži od 180 dana, predviđen osnivačkim aktom.

Ako dva ili više članova društva prihvati ponudu i ako se između prenosioca tih udela i tih članova ne postigne sporazum o načinu raspodele udela koji se prenosi, raspodela se vrši tako što svaki član koji je prihvatio ponudu kupuje deo udela koji je srazmeran učešću njegovog udela u zbiru udela svih drugih članova društva koji su prihvatili ponudu.

Osnivačkim aktom može se postupak u vezi sa pravom preče kupovine urediti i **na drugačiji način**.

Povreda prava preče kupovine. Član društva koji ima pravo preče kupovine kome prenosilac udela nije dostavio ponudu u skladu sa Zakonom, odnosno na način određen osnivačkim aktom, *može tužbom nadležnom sudu zatražiti:* 1) *poništenje ugovora ili drugog akta o prenosu udela;* 2) *obavezivanje tuženog člana društva na prenos udela tužiocu, odnosno da presuda zameni ugovor o prenosu udela između tužioca i tuženog člana društva.* Tužba se može podneti u roku od 30 dana od dana saznanja za zaključenje ugovora o prenosu udela, ali najkasnije istekom šestog meseca od dana registracije prenosa udela u registru privrednih subjekata.

Sud može u postupku po tužbi, na zahtev tuženog, *naložiti tužiocu da položi odgovarajuće obezbeđenje za isplatu kupoprodajne cene* za slučaj uspeha u sporu u formi sudskog depozita, bankarske garancije ili drugog sredstva obezbeđenja koje se izdaje u skladu sa zakonom. Ako tužilac ne postupi po nalogu suda da položi odgovarajuće obezbeđenje *tužba se odbacuje.*

Prenos udela trećem licu. Ako ni jedan član društva koji ima pravo preče kupovine ne iskoristi to pravo u skladu s odredbama Zakona i osnivačkog akta, prenosilac udela može *u roku od 90 dana od dana isteka roka za prihvat ponude* zaključiti ugovor o prenosu udela sa trećim licem, *pod uslovima koji ne mogu da budu povoljniji od uslova iz ponude koja je dostavljena drugim članovima društva* osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Izuzetak u slučaju javne prodaje. Ako se ideo prodaje putem javnog prikupljanja ponuda, licitacije ili sličnog postupka (javna prodaja), član društva koji želi da koristi pravo preče kupovine to *pravo može ostvariti samo u tom postupku,* osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Prenos udela uz saglasnost društva. Osnivačkim aktom može se predvideti da se ideo u društvu može preneti na lice koje nije član društva samo uz prethodnu saglasnost društva. Zakon uređuje postupak davanja saglasnosti odlukom skupštine ili na drugi način uređen osnivačkim aktom društva.

Pravo društva na određivanje kupca udela. Društvo s ograničenom odgovornošću je ovlašćeno da umesto davanja saglasnosti za prenos udela *odredi treće lice na koje prenosilac udela može preneti ideo* pod istim uslovima, u kom slučaju prenosilac udela može svoj deo preneti isključivo na to treće lice pod tim uslovima. Odluku, u navedenom smislu, donosi *skupština društva.* Ako treće lice određeno od strane društva zaključi i overi ugovor o prenosu udela, *društvo odgovara prenosiocu udela solidarno za isplatu kupoprodajne cene zajedno sa tim licem.*

Osnivačkim aktom mogu se predvideti i druge vrste ograničenja za prenos udela.

Prenos udela putem nasledja. U slučaju smrti člana društva s ograničenom odgovornošću naslednici tog člana stiču njegov ideo u skladu sa zakonom kojim se uređuje nasleđivanje. Na zahtev društva ili jednog od naslednika preminulog člana društva, sud nadležan za sprovođenje ostavinskog postupka iza preminulog člana društva može postaviti *privremenog staraoca zaostavštine* koji će u ime i za račun naslednika preminulog člana društva vršiti članska prava u društvu.

Prinudni otkup udela od naslednika. Osnivačkim aktom društva s ograničenom odgovornošću se može predvideti pravo društva ili jednog ili više članova da *u roku od šest meseci* od smrti člana društva, a *najkasnije u roku od tri meseca* od dana registracije naslednika preminulog člana društva kao članova društva u skladu sa zakonom o registraciji, donesu odluku o prinudnom otkupu udela od njegovih naslednika. Postupak donošenja odluke, u navedenom smislu, uređuje Zakon.

Ako je osnivačkim aktom predviđen prinudni otkup udela od naslednika tim aktom *mora se propisati i način utvrđenja naknade za otkup udela, kao i rok za njenu isplatu, a u suprotnom smatraće se da ovo pravo ne postoji.* U slučaju prinudnog otkupa udela naslednici preminulog člana društva imaju *pravo na isplatu* naknade utvrđene u skladu s osnivačkim aktom, u roku utvrđenom tim aktom.

Uslovi i posledice prenosa udela. Udeo se *prenosi ugovorom u pisanoj formi sa overenim potpisima prenosioca i sticaoca*, a može se preneti i na drugi način u skladu sa zakonom. *Prenosilac udela solidarno odgovara sa sticaocem udela* za obaveze prema društву po osnovu svog neuplaćenog odnosno neunetog uloga u osnovni kapital društva, kao i za obaveze dodatnih uplata u pogledu tog udela, prema stanju na dan prenosa udela. Pravne radnje preduzete prema ili od strane prenosioca udela pre registracije prenosa udela u skladu sa zakonom o registraciji u pogledu tog udela smatraju se radnjama preduzetim prema, odnosno od strane sticaoca udela, osim ako je to nespojivo sa prirodom preduzete pravne radnje.

Deoba udela. Udeo člana društva s ograničenom odgovornošću može se podeliti: 1) *po osnovu ugovora o prenosu dela udela;* 2) *po osnovu pravnog sledbeništva;* 3) *ugovorom o podeli udela između suvlasnika;* 4) *u drugim slučajevima u skladu sa zakonom.* Osnivačkim aktom društva **može se isključiti deoba udela**, osim u slučaju nasleđivanja, ili se može dozvoliti samo u određenim slučajevima.

Odredbe Zakona o raspolaganju udelom shodno se primenjuju na raspolaganje delom udela.

Zalaganje udela. Član društva sa ograničenom odgovornošću **može založiti** udeo ili deo udela, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

3.5.4. Dodatne uplate i zajam društvu

Dodatne uplate. Osnivačkim aktom ili odlukom skupštine može se utvrditi obaveza članova društva da, pored uplate upisanog osnovnog kapitala, izvrše dodatne uplate društvu **srazmerno visini svog udela u društvu.** Osnivačkim aktom ili odlukom skupštine može biti određena drugačija srazmerna. *Dodatnim uplatama ne povećava se osnovni kapital društva.* Dodatne uplate mogu biti *samo u novcu.*

Zajam i davanje obezbeđenja od strane člana društva. Član društva ili sa njime povezano lice **može društvu dati zajam** u svako doba, u skladu sa zakonom.

Zakon detaljnije uređuje pitanje posledice neizvršenja obaveze dodatne uplate, vraćanje dodatnih uplata i zajam i davanje obezbeđenja od strane člana društva.

3.6. Isplate članovima društva

Društvo s ograničenom odgovornošću može vršiti isplatu dobiti svojim članovima, povraćaj dodatnih uplata, zajma i slično, kao i druga plaćanja po bilo kom osnovu, isključivo u skladu sa osnivačkim aktom i odredbama Zakona kojim uređuje ograničenje plaćanja (opšte pravilo).

3.6.1. Pravo na isplatu dobiti

Zakon o privrednim društvima predviđa da se na isplatu dobiti i ograničenja plaćanja članovima društva s ograničenom odgovornošću shodno primenjuju odredbe o isplati dividende i međudividende akcionarima. Članovi društva imaju pravo na ideo u dobiti utvrđenoj godišnjim izveštajem o poslovanju, ako osnivačkim aktom ili ugovorom nije drugačije utvrđeno. Dobit se deli među članovima društva srazmerno udelima. Osnivačkim aktom može se odrediti da se isplata dobiti ne vrši u srazmeri sa udelom članova u osnovnom kapitalu društva.

Po usvajanju finansijskih izveštaja za poslovnu godinu dobit te godine raspoređuje se sledećim redom: 1) za pokriće gubitaka prenesenih iz ranijih godina; 2) za rezerve, ako su one predviđene posebnim zakonom (zakonske rezerve). Ako nakon rasporedivanja dobiti za navedene svrhe preostane deo dobiti, skupština ga može raspodeliti za sledeće namene: 1) za rezerve, ako ih je društvo utvrdilo svojim aktom (tzv. statutarne rezerve, iako ovo društvo nema statut kao opšti akt); 2) za dobit kao dividendu kod akcionarskog društva, u skladu sa Zakonom.

3.7. Prestanak svojstva člana društva s ograničenom odgovornošću

Razlozi za prestanak svojstva člana. Članu društva prestaje svojstvo člana: 1) smrću, ako je član fizičko lice, odnosno brisanjem iz odgovarajućeg registra, ako je član pravno lice; 2) istupanjem iz društva; 3) isključenjem iz društva; 4) prenosom celokupnog u dela; 5) povlačenjem i poništenjem celokupnog u dela.

3.7.1. Istupanje člana društva

Istupanje člana društva bez potraživanja naknade za ideo. Član društva s ograničenom odgovornošću može u svako doba istupiti iz društva, bez navođenja razloga za istupanje, ako ne zahteva naknadu za svoj ideo.

Član društva s ograničenom odgovornošću ne može istupiti iz društva ako: 1) ima neizmirene obaveze prema društvu po osnovu neuplaćenog odnosno neunetog uloga u društvo ili po osnovu dodatnih uplata ili 2) bi zbog tog istupanja, društvo prema redovnom toku stvari pretrpelo štetu ili 3) bi istupanjem član društva izbegao primenu pravila o poštovanju posebnih dužnosti prema društву.

Istupanje člana društva iz opravdanog razloga. Član društva s ograničenom odgovornošću može istupiti iz društva iz opravdanih razloga. Opravdani razlog za

istupanje člana društva postoji naročito: 1) *ako mu jedan ili više ostalih članova ili društvo svojim radnjama ili propuštanjem prouzrokuje štetu, ili ako je očigledno da će takva šteta, prema redovnom toku stvari nastupiti;* 2) *ako je u značajnoj meri onemogućen da ostvaruje svoja prava u društvu;* 3) *ako mu društvo nameće nesrazmerne obaveze.*

Osnivačkim aktom ***mogu se predvideti i drugi opravdani razlozi za istupanje*** člana društva s ograničenom odgovornošću, kao i propisati postupak istupanja i način određivanja naknade članu društva koji istupa. Osnivačkim aktom ***ne može se unapred isključiti pravo člana*** društva s ograničenom odgovornošću da zahteva istupanje iz društva iz opravdanog razloga, niti se član društva tog prava može unapred odreći.

Postupak istupanja. Član društva s ograničenom odgovornošću koji želi da istupi iz društva u skladu sa Zakonom dužan je da o tome dostavi ***pisani zahtev društvu***, o kojem ***odlučuje skupština***. Pisani zahtev za istupanje sadrži naročito: 1) ***razloge istupanja;*** 2) ***iznos koji se zahteva od društva na ime naknade za ideo i*** 3) ***rok*** u kome se zahteva isplata naknade za ideo, osim ako je taj rok već određen osnivačkim aktom.

Skupština društva je dužna da doneše odluku o zahtevu člana društva za istupanje iz društva u roku od 60 dana od dana prijema i da u istom roku o tome obavesti člana društva koji istupa, a u suprotnom smatraće se da je zahtev usvojen u celini. Zahtev skupština društva može samo usvojiti ili odbiti u celini. Odluka o zahtevu za istupanje donosi se ***običnom većinom glasova svih članova društva, osim*** ako je osnivačkim aktom predviđena veća većina.

Udeo člana društva koji je istupio iz društva ***postaje sopstveni ideo društva.***

Istupanje člana društva s ograničenom odgovornošću iz društva i sticanje sopstvenog udela društva ***registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.***

Član društva može zahtevom za istupanje iz opravdanog razloga da traži da društvo pruži obezbeđenje za isplatu naknade za njegov ideo putem ***ustanovljenja zaloge na sopstvenom udelu*** koji će društvo steći ako prihvati njegov zahtev za istupanje iz društva, u skladu sa zakonom koji uređuje zalogu na pokretnim stvarima upisanim u registar.

Isplata naknade članu koji je istupio. Društvo s ograničenom odgovornošću može isplaćivati naknadu za ideo članu društva koji je istupio samo iz: 1) ***sredstava rezervi društva koje se mogu koristiti za te namene;*** 2) ***sredstava ostvarenih prodajom sopstvenog udela društva stečenog istupanjem tog člana društva.***

Do potpune isplate naknade udela članu koji je istupio iz društva, društvo ne može deliti dobit svojim članovima i dužno je da: 1) svu ostvarenu dobit raspoređuje u rezerve i 2) sva sredstva društva namenjena za isplatu naknade koriste se isključivo za tu namenu.

Istupanje iz opravdanog razloga po odluci suda. Ako skupština društva s ograničenom odgovornošću odbije pisani zahtev za istupanje, odnosno propusti da o njemu odluči u roku od 60 dana od dana prijema zahteva, član društva ***može tužbom*** nadležnom sudu protiv društva zahtevati prestanak svojstva člana društva zbog postojanja opravdanog razloga i isplatu naknade za svoj ideo.

Obaveza člana društva na uplatu odnosno unos uloga. Član društva s ograničenom odgovornošću koji je istupio iz društva ostaje u obavezi da uplati odnosno

uneset će upisani ulog i izvršiti dodatne uplate na koje je bio obavezan, ako je to neophodno za namirenje poverilaca društva.

3.7.2. Isključenje člana društva

Isključenje člana odlukom skupštine. Ako član društva s ograničenom odgovornošću propusti da u naknadnom roku izvrši obavezu uplate novčanog uloga, odnosno unosa uloga, skupština društva donosi odluku o njegovom isključenju iz društva **dvotrećinskom većinom glasova preostalih članova društva**, osim ako je osnivačkim aktom određena druga većina. Odluka skupštine predstavlja osnov za brisanje isključenog člana iz registra privrednih subjekata.

Isključenjem člana društva *udeo tog člana postaje sopstveni udeo društva*, a *isključeni član nema pravo na naknadu za svoj udeo*. Isključeni član ostaje u obavezi da uplati odnosno unesi upisani ulog i izvršiti dodatne uplate na koje je bio obavezan, ako je to neophodno za namirenje poverilaca društva. Za izvršenje ove obaveze odgovara i prethodni vlasnik udela člana društva koji je isključen, jer smo istakli da prenosilac udela solidarno odgovara sa sticaocem udela za obavezu prema društву po osnovu svog neuplaćenog odnosno neunetog uloga u osnovni kapital društva, kao i za obavezu dodatnih uplata u pogledu tog udela, prema stanju na dan prenosa udela.

Društvo s ograničenom odgovornošću zadržava pravo da tužbom nadležnom sudu od isključenog člana društva **zahteva i naknadu štete**.

Isključenje člana odlukom suda. Društvo s ograničenom odgovornošću može **tužbom** koju podnosi nadležnom sudu zahtevati isključenje člana društva, iz razloga određenih osnivačkim aktom ili iz drugih opravdanih razloga, a naročito ako član društva: 1) *namerno ili grubom nepažnjom prouzrokuje štetu društvu*; 2) *ne izvršava posebne dužnosti prema društvu propisane Zakonom ili osnivačkim aktom*; 3) *svojim radnjama ili propuštanjem, protivno osnivačkom aktu, zakonu ili dobrim poslovnim običajima, sprečava ili u značajnoj meri otežava poslovanje društva*. Odluku o podnošenju tužbe skupština donosi većinom glasova prisutnih članova, osim ako je osnivačkim aktom određena veća većina.

Na zahtev društva sud može odrediti **privremenu meru suspenzije prava glasa** člana društva čije se isključenje traži, *kao i drugih prava* tog člana društva ili **privremenu meru uvođenja prinudne uprave u društvo**, ako nađe da je to nužno i opravdano radi sprečavanja nastanka štete za društvo.

Osnivačkim aktom **ne može se unapred isključiti pravo** društva da podnese tužbu za isključenje člana društva, niti pravo isključenog člana društva na naknadu vrednosti udela. Tužba za isključenje člana društva može se podneti *u roku od 180 dana* od dana saznanja za razlog za isključenje (*subjektivni rok*), a najkasnije *u roku od tri godine* od nastanka razloga za isključenje (*objektivni rok*).

Isključenjem člana društva *udeo tog člana društva postaje sopstveni udeo društva*. Isključeni član ostaje u obavezi da uplati odnosno unesi upisani ulog i izvršiti dodatne uplate na koje je bio obavezan, ako je to neophodno za namirenje poverilaca društva.

Naknada za udeo u slučaju isključenja odlukom suda. Isključeni član društva s ograničenom odgovornošću može tužbom nadležnom sudu protiv društva tražiti naknadu

vrednosti svog udela u roku od 180 dana od dana pravosnažnosti presude o isključenju člana društva.

3.8. Upravljanje društvom

Upravljanje društvom s ograničenom odgovornošću može biti organizovano kao jednodomno ili dvodomno. U slučaju **jednodomnog upravljana** organi društva su: 1) *skupština* i 2) *jedan ili više direktora*, a u slučaju **dvodomnog upravljanja**: 1) *skupština*; 2) *nadzorni odbor* i 3) *jedan ili više direktora*.

U jednočlanom društvu s ograničenom odgovornošću funkciju skupštine vrši jedini član društva. Ako je ovaj jedini član društva *pravno lice* osnivačkim aktom se može odrediti organ tog člana društva koji u ime tog člana vrši funkciju skupštine, a u odsustvu takve odredbe smatra se da je to registrovani zastupnik tog člana.

Osnivačkim aktom društva s ograničenom odgovornošću određuje se da li je upravljanje društvom jednodomno ili dvodomno.

3.8.1. Skupština

1) Sastav i delokrug

Sastav. Skupštinu čine **svi članovi društva s ograničenom odgovornošću**. Svaki član društva ima *pravo glasa u skupštini srazmerno učešću njegovog udela u osnovnom kapitalu društva, osim* ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Delokrug skupštine. Ako osnivačkim aktom nije drugačije uređeno (**autonomni delokrug**), skupština društva s ograničenom odgovornošću po Zakonu (**zakonski delokrug**): donosi izmene osnivačkog akta; usvaja finansijske izveštaje, kao i izveštaje revizora ako su finansijski izveštaji bili predmet revizije; nadzire rad direktora i usvaja njihove izveštaje, ako je upravljanje društvom jednodomno; usvaja izveštaje nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; odlučuje o povećanju i smanjenju osnovnog kapitala društva; odlučuje o raspodeli dobiti i načinu pokrića gubitaka, uključujući i određivanje dana sticanja prava na učešće u dobiti i dana isplate učešća u dobiti članovima društva; imenuje i razrešava direktora i utvrđuje naknadu za njegov rad odnosno načela za utvrđivanje te naknade, ako je upravljanje društvom jednodomno; bira i razrešava članove nadzornog odbora i utvrđuje naknadu za njihov rad, ako je upravljanje društvom dvodomno; imenuje revizora i utvrđuje naknadu za njegov rad; odlučuje o pokretanju postupka likvidacije, kao i o podnošenju predloga za pokretanje stečajnog postupka od strane društva; imenuje likvidacionog upravnika i usvaja likvidacione bilanse i izveštaje likvidacionog upravnika; odlučuje o sticanju sopstvenih udela; odlučuje o obavezama članova društva na dodatne uplate i o vraćanju tih uplata; odlučuje o zahtevu za istupanje člana društva; odlučuje o isključenju člana društva iz razloga neplaćanja, odnosno neunošenja upisanog uloga; odlučuje o pokretanju spora za isključenje člana društva; odlučuje o povlačenju i poništenju udela; daje prokuru; odlučuje o pokretanju postupka i davajući punomoćja za zastupanje društva u sporu sa prokuristom, kao i u sporu sa direktorom, ako je upravljanje društvom jednodomno, odnosno sa članom nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno; odlučuje o pokretanju postupka i davajući punomoćja za zastupanje društva u sporu protiv člana društva; odobrava ugovor o pristupanju novog člana i daje saglasnost na prenos udela

trećem licu; odlučuje o statusnim promenama i promenama pravne forme; daje odobrenje na pravne poslove u kojima postoji lični interes u skladu sa odredbama Zakona; daje saglasnost na sticanje, prodaju, davanje u zakup, zalaganje ili drugo raspolaganje imovinom velike vrednosti u smislu odredaba Zakona; donosi poslovnik o svom radu; vrši druge poslove i odlučuje o drugim pitanjima, u skladu sa Zakonom i osnivačkim aktom.

Osim ovog "zakonskog delokruga" skupštine istakli smo da postoji, a i Zakon ga prepostavlja, i "**autonomni delokrug**", koji je moguće urediti osnivačkim aktom društva s ograničenom odgovornošću. *Ova mogućnost ima svoje dobre strane, ispoljene kroz veću fleksibilnost u poslovanju, ali otvara i mogućnost za neke vidove zloupotreba članova društva.*

2) Sednice skupštine

Sednice skupštine društva s ograničenom odgovornošću mogu biti **redovne** i **vanredne**. Na održavanje sednica primenjuju se odredbe Zakona koje uređuju održavanje sednica skupštine akcionarskog društva.

Sazivanje sednice. Sednicu skupštine **saziva direktor** ako je upravljanje društvom jednodomno, a **nadzorni odbor**, ako je upravljanje društvom dvodomno. Osnivačkim aktom može se predvideti da skupštinu **može sazvati i član društva ili neko drugo lice**. Sednica skupštine **obavezno se saziva** kada to u pisanom obliku zahtevaju članovi društva koji imaju ili zastupaju *najmanje 20% glasova*, ako osnivačkim aktom nije određeno da to pravo imaju i članovi koji zajedno imaju ili zastupaju manji procenat glasova.

Sednica skupštine se može održati **i bez sazivanja** ako joj prisustvuju svi članovi društva, osim ako je osnivačkim aktom drugačije određeno.

Kvorum. Kvorum za sednicu skupštine čini **obična većina** od ukupnog broja glasova članova društva, ako osnivačkim nije određen veći broj glasova.

Većina za odlučivanje. Skupština društva s ograničenom odgovornošću donosi odluke **običnom većinom glasova prisutnih članova** koji imaju pravo glasa po određenom pitanju odlučivanja, *osim* ako je zakonom ili osnivačkim aktom za pojedina pitanja određen veći broj glasova. Skupština odlučuje **većinom od dve trećine od ukupnog broja glasova svih članova društva** o: povećanju ili smanjenju osnovnog kapitala; statusnim promenama i promenama pravne forme; donošenju odluke o likvidaciji društva ili podnošenju predloga za pokretanje stečaja; raspodeli dobiti i načinu pokrića gubitka; sticanju sopstvenih udela društva. Skupština **jednoglasno odlučuje o obavezi članova na dodatne uplate**, kao i o *vraćanju tih uplata*. Osnivačkim aktom **može se predvideti i druga većina** za donošenje odluke od dvotrećinske i jednoglasnog odlučivanja, ali ne manja od obične većine od ukupnog broja glasova članova društva koji imaju pravo glasa po određenom pitanju.

Sednice skupštine mogu se održavati korišćenjem **konferencijske veze ili druge audio i vizuelne komunikacijske opreme**, tako da sva lica koja učestvuju u radu sednica mogu da međusobno istovremeno komuniciraju.

Način glasanja. Glasanje na sednici skupštine društva s ograničenom odgovornošću je **javno**.

Isključenje prava glasa. Član društva s ograničenom odgovornošću ne može glasati u skupštini kad se donosi odluka o: njegovom oslobođanju od obaveza prema društvu, ili o smanjenju tih obaveza; njegovom istupanju ili isključenju iz društva; pokretanju ili odustajanju od spora protiv njega i angažovanju punomoćnika društva za zastupanje u tim slučajevima; odobravanju poslova između njega i društva u slučaju postojanja ličnog interesa; u drugim slučajevima određenim Zakonom i osnivačkim aktom.

Prisustvo drugih lica sednici. Sednicama skupštine društva s ograničenom odgovornošću *dužni su da prisustvuju direktori i članovi nadzornog odbora*, ako je upravljanje društvom dvodomno, ako ih blagovremeno pozove predsednik skupštine ili bilo ko od članova društva ili ako je tako određeno osnivačkim aktom.

3.8.2. Direktori

Broj direktora. Društvo s ograničenom odgovornošću ima *jednog ili više direktora koji su zakonski zastupnici društva*. Broj direktora određuje se osnivačkim aktom ili odlukom skupštine. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine nije određen broj direktora, *društvo ima jednog direktora*. direktor se registruje u skladu sa zakonom o registraciji.

Imenovanje direktora. Direktora društva s ograničenom odgovornošću *imenuje skupština*, odnosno *nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno. Prilikom osnivanja društva, direktor se može imenovati osnivačkim aktom. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine društva nije određeno drugačije, *smatra se da mandat direktora nije ograničen*.

Razrešenje i ostavka direktora. *Skupština*, odnosno *nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno, *razrešava* direktora, pri čemu nije dužna da navede razloge razloge za razrešenje osim ako je to izričito predviđeno osnivačkim aktom ili odlukom skupštine.

Direktor može u svako doba preostalim direktorima dati **ostavku** pisanim putem. u društвima koja imaju samo jednog direktora, direktor daje ostavku predsedniku skupštine. Ostavka direktora *registruje se* u skladu sa zakonom o registraciji.

Zastupanje. Direktor društva s ograničenom odgovornošću zastupa društvo prema trećim licima u skladu sa osnivačkim aktom, odlukama skupštine društva i uputstvima nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno. Ako društvo ima više od jednog direktora, svi direktori zastupaju društvo *zajednički*, ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine društva nije drugačije određeno. *Izjava volje učinjena prema jednom direktoru smatra se da je valjano učinjena prema društvu*.

Ako društvo ostane bez direktora, do imenovanja direktora izjave volje upućene bilo kom članu nadzornog odbora, ako postoji, odnosno bilo kom članu društva ako društvo nema nadzorni odbor, obavezuju društvo.

Društvo stiče prava i preuzima obaveze iz poslova koje u njegovo ime zaključi direktor nezavisno od toga da li je posao izričito zaključen u ime društva ili iz okolnosti proizlazi da je volja učesnika u pravnom poslu bila da se taj pravni posao zaključi u ime društva.

Vođenje poslova društva. Direktor vodi poslove društva s ograničenom odgovornošću u skladu sa osnivačkim aktom i odlukama skupštine, kao i sa uputstvima nadzornog odbora ako je upravljanje društвом dvodomno. Ako društvo ima više od jednог direktora, svи direktori vode poslove društva zajednički, osim ako je osnivačkim aktom ili odlukom skupštine društva drugačije određeno.

U društvu s ograničenom odgovornošću u kome je *upravljanje jednodomno*, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine. U društву u kome je *upravljanje dvodomno*, direktori obavljaju sve poslove koji nisu u nadležnosti skupštine i nadzornog odbora.

Odgovornost za poslovne knjige, finansijske izveštaje i vođenje evidencije o odlukama skupštine. Direktor društva s ograničenom odgovornošću odgovara za uredno vođenje poslovnih knjiga društva, za tačnost finansijskih izveštaja i obavezan je da vodi evidenciju o svim donetim odlukama skupštine, u koju svaki član društva može izvršiti uvid tokom radnog vremena društva.

Obaveza izveštavanja. Direktor društva s ograničenom odgovornošću na redovnoj sednici skupštine podnosi izveštaje o: računovodstvenoj praksi i praksi finansijskog izveštavanja društva i njegovih povezanih društava, ako postoje; usklađenosti društva sa zakonom i drugim propisima; ugovorima zaključenim između društva i direktora, kao i sa licima koja su sa njima povezana u smislu Zakona i dr.

Naknada za rad direktora. Direktor društva s ograničenom odgovornošću ima pravo na naknadu za svoj rad, a može imati i pravo na stimulaciju, u nekom od mogućih oblika.

3.8.3. Nadzorni odbor

Nadležnost i sastav nadzornog odbora. Ako je upravljanje društвом s ograničenom odgovornošću dvodomno, društvo ima i nadzorni odbor, koji nadzire rad direktora. Nadzorni odbor ima najmanje tri člana. Broj članova nadzornog odbora određuje se statutom i mora biti neparan. Članovi nadzornog odbora ne mogu imati zamenike. Članovi nadzornog odbora ne mogu biti izvršni direktori društva niti prokuristi društva. Predsednik i članovi nadzornog odbora registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Imenovanje članova nadzornog odbora, trajanje mandata i odnosi s društвом. Član nadzornog odbora mora da ispunjava uslove propisane Zakonom za direktora akcionarskog društva i ne sme biti zaposlen u društву. Predsednika i članove nadzornog odbora bira skupština. Prilikom osnivanja društva prvi predsednik i članovi nadzornog odbora mogu se imenovati osnivačkim aktom.

Članovi nadzornog odbora imenuju se na period određen osnivačkim aktom, koji ne može biti duži od četiri godine. Ako osnivačkim aktom ili odlukom skupštine o imenovanju člana nadzornog odbora nije određena dužina trajanja njegovog mandata mandat traje četiri godine. Po isteku mandata član nadzornog odbora može biti ponovo imenovan.

Naknada za rad članova nadzornog odbora. Član nadzornog odbora ima pravo na naknadu za svoj rad, a može imati *i pravo na stimulaciju* na neki od mogućih načina. Odlukom skupštine ili odlukom nadzornog odbora ako je upravljanje društvo dvodomno uređuje se naknada i stimulacija ili način njenog određivanja. Visina naknade i stimulacije može zavisiti od poslovnih rezultata društva, *ali ta naknada ne može biti određena kao učešće u raspodeli dobiti društva.*

Razrešenje i ostavka članova nadzornog odbora. Skupština može **razrešiti** člana nadzornog odbora i pre isteka mandata na koji je imenovan, *bez navođenja razloga*. Član nadzornog odbora može u svako doba preostalim članovima dati **ostavku** pisanim putem. Ostavka proizvodi dejstvo u odnosu na društvo danom podnošenja, osim ako u njoj nije naveden neki kasniji datum. Ostavka člana nadzornog odbora registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Delokrug nadzornog odbora. Nadzorni odbor: 1) *određuje poslovnu strategiju društva; 2) bira i razrešava direktora i utvrđuje naknadu za njegov rad, odnosno načela za utvrđivanje te naknade; 3) nadzire rad direktora i usvaja njegove izveštaje; 4) vrši unutrašnji nadzor nad poslovanjem društva; 5) vrši nadzor nad zakonitošću poslovanja društva; 6) ustanovljava računovodstvene politike društva i politike upravljanja rizicima; 7) daje nalog revizoru za ispitivanje godišnjih finansijskih izveštaja društva; 8) predlaže skupštini izbor revizora i nagradu za njegov rad; 9) kontroliše predlog raspodele dobiti i drugih plaćanja članovima; 10) odlučuje o pokretanju postupka i davanju punomoćja za zastupanje društva u sporu sa direktorom; 11) vrši i druge poslove određene osnivačkim aktom i odlukom skupštine.*

Prava iz nadležnosti nadzornog odbora **ne mogu se preneti na direktore društva**.

Nadzorni odbor odlučuje o davanju odobrenja pravnog posla ili radnje u slučajevima postojanja ličnog interesa direktora, u skladu sa odredbama Zakona.

Podnošenje godišnjeg izveštaja o poslovanju društva. Ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno, nadzorni odbor je dužan da jednom godišnje podnese skupštini u pisanoj formi izveštaj o poslovanju društva i sprovedenom nadzoru nad radom direktora.

Odgovornost članova nadzornog odbora. Član nadzornog odbora *odgovara društvu za štetu* koju mu prouzrokuje kršenjem odredaba Zakona ili odluke skupštine. *Izuzetno* član nadzornog odbora neće biti odgovoran za štetu ako je postupao u skladu sa odlukom skupštine. Ako je šteta za društvo nastala kao posledica odluke nadzornog odbora za štetu *odgovaraju svi članovi nadzornog odbora koji su za tu odluku glasali*. Član nadzornog odbora koji je bio *uzdržan* od glasanja smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu postojanja odgovornosti za štetu. Član nadzornog odbora koji *nije bio prisutan na sednici* odbora na kojoj je odluka, niti je za nju glasao na drugi način (npr. telefonskim putem), smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu odgovornosti za štetu ako se toj odluci nije pismeno usprotivio *u roku od osam dana* po saznanju za njeno donošenje.

Zahtev društva za naknadu štete prema članovima nadzornog odbora *zastareva za tri godine* računajući od dana nastupanja štete. Društvo se ne može odreći zahteva za naknadu štete, osim u skladu sa odlukom skupštine koja se donosi tročetvrtinskom

većinom glasova prisutnih članova, ali se ta odluka ne može doneti ako joj se usprotive članovi društva koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% osnovnog kapitala društva.

3.9. Unutrašnji nadzor poslovanja

3.9.1. Organizovanje unutrašnjeg nadzora

Društvo s ograničenom odgovornošću svojim aktima uređuje način sprovođenja i organizaciju rada unutrašnjeg nadzora poslovanja. U ovom društvu **najmanje jedno lice nadležno za unutrašnji nadzor poslovanja mora ispunjavati uslove propisane za internog revizora** u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija.

Društvo nekim od akata propisuje uslove koje mora ispuniti lice koje rukovodi poslovima unutrašnjeg nadzora u pogledu profesionalnog i stručnog znanja i iskustva koji ga čine podobnim za obavljanje ove funkcije u društvu. Ovo lice *mora biti zaposleno u društvu* (u nekom od oblika radnog odnosa) i obavljati *samo poslove unutrašnjeg nadzora i ne može biti direktor niti član nadzornog odbora* ako je upravljanje društvom dvodomno, a *imenuje ga odbor direktora, odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno, na predlog komisije za reviziju.

3.9.2. Poslovi unutrašnjeg nadzora

Poslovi unutrašnjeg nadzora naročito obuhvataju: 1) *kontrolu usklađenosti poslovanja društva sa zakonom, drugim propisima i aktima društva*; 2) *nadzor nad sprovođenjem računovodstvenih politika i finansijskim izveštavanjem*; 3) *proveru sprovođenja politika upravljanja rizicima*; 4) *praćenje usklađenosti organizacije i delovanja društva sa kodeksom korporativnog upravljanja*; 5) *vrednovanje politika i procesa u društvu, kao i predlaganje njihovog unapređenja*.

Lice koje rukovodi poslovima unutrašnjeg nadzora dužno je da o sprovedenom nadzoru poslovanja **redovno izveštava komisiju za reviziju**, a u društвima koja nemaju komisiju za reviziju odbor direktora odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno.

3.10. Prestanak društva

3.10.1. Način prestanka

Društvo s ograničenom odgovornošću prestaje da postoji **brisanjem iz registra privrednih subjekata**, po osnovu: 1) *sprovedenog postupka likvidacije ili prinudne likvidacije u skladu sa Zakonom*; 2) *sprovedenog postupka stečaja u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj*; 3) *statusne promene koja ima za posledicu prestanak društva*.

3.10.2. Prestanak društva na zahtev člana društva

Po tužbi članova koji poseduju najmanje 20% osnovnog kapitala društva protiv društva nadležni sud može odrediti prestanak društva ili druge mere ako: 1) *odbor direktora, odnosno izvršni i nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno, ne mogu da vode poslove društva, bilo zbog međusobnog neslaganja ili iz

drugih razloga, a skupština ne može da prekine blokadu, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu akcionara; 2) ako su članovi društva blokirani u odlučivanju u skupštini na najmanje dve uzastopne sednice skupštine, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu društva; 3) direktori, odnosno članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, deluju protivzakonito, nepošteno ili prevarno, a protivno interesima članova koji podnose tužbu; 4) se imovina društva rasipa i umanjuje.

U postupku po tužbi **sud** može, ako su razlozi za podnošenje tužbi otklonjivi, *ostaviti društvu rok od najviše šest meseci za otklanjanje nepravilnosti*. Ako društvo u ovom roku ne otkloni nepravilnosti, sud će presudom odrediti *prestanak društva ili jednu ili više od sledećih mera*: a) *razrešenje direktora ili člana nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno*; b) *uvodenje prinudne uprave u društvo do imenovanja novih direktora, odnosno članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno*, c) *sprovodenje vanredne revizije finansijskih izveštaja društva*; d) *donošenje odluke o raspodeli dobiti ili o isplati učešća u dobiti*.

Presudom kojom određuje prestanak društva ili jednu od navedenih mera sud može odrediti *i naknadu štete* od strane društva članovima koji su podneli tužbu.

3.11. Akti i dokumenti društva

Obaveza čuvanja akata i dokumenata. Društvo s ograničenom odgovornošću čuva sledeće akte i dokumenta: 1) osnivački akt; 2) rešenje o registraciji osnivanja društva; 3) opšte akte društva (pravilnike, odluke); 4) zapisnike sa sednica skupštine i odluke skupštine; 5) akt o obrazovanju svakog ogranka ili drugog organizacionog dela društva; 6) dokumenta koja dokazuju svojinu i druga imovinska prava društva; 7) zapisnike sa sednica nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno; 8) izveštaje direktora i nadzornog odbora društva, ako je upravljanje društvom dvodomno; 9) evidenciju o adresama direktora i članova nadzornog odbora; 10) evidenciju o adresama članova društva; 11) ugovore koje su direktori, članovi nadzornog odbora akom je upravljanje društvom dvodomno i članovi društva, ili sa njima povezana lica, u smislu Zakona, zaključili sa društвом.

Društvo je dužno da navedene dokumente *čuva u svom sedištu ili na drugom mestu koje je poznato i dostupno svim članovima društva*. Dokumenta pod tačkama 1) do 7) i 11) društvo čuva trajno, a ostale dokumente *najmanje pet godina*, nakon čega se čuvaju u skladu sa propisima o arhivskoj građi.

Pristup aktima i dokumentima društva. Direktor društva s ograničenom odgovornošću je u obavezi da dokumente i akta koje čuva, finansijske izveštaje društva, kao i druga dokumenta vezana za poslovanje društva ili za ostvarivanje prava članova društva, stavi na raspolaganje svakom članu društva, kao i ranijem članu društva za period u kojem je bio član društva, *na njegov pisani zahtev*, radi vršenja uvida i kopiranja o svom trošku, tokom radnog vremena.

Pravo na informisanje. *Svaki direktor je dužan da bez odlaganja obavesti svakog člana društva o relevantnim činjenicama vezanim za poslovanje društva ili za ostvarivanje prava članova društva. Svaki član društva dužan je da po saznanju*

relevantnih činjenica vezanih za poslovanje društva ili za ostvarivanje prava članova društva obavesti direktora bez odlaganja. Ukoliko direktor ili član društva ne postupe u skladu sa navedenim dužnostima ***odgovaraju društvu odnosno članovima društva za štetu*** koja nastane nepostupanjem.

Svaki član društva ima pravo da mu direktor, na njegov pisani zahtev i o njegovom trošku, bez odlaganja, a najkasnije u roku od osam dana od dana prijema zahteva, ***dostavi kopiju svake donete odluke skupštine.***

Uskraćivanje prava na pristup aktima i dokumentima. Članu društva s ograničenom odgovornošću direktor može uskratiti pravo na pristup aktima i dokumentima društva, kao i pravo na informisanje, ako: 1) postoji opravdana bojazan da bi ovo pravo bilo iskorišćeno za svhe suprotne interesima društva, odnosno za svrhu koja nije u vezi sa njegovim članstvom u društvu; 2) bi time društvu ili njegovom povezanim društvu mogla biti pričinjena znatna šteta.

Pristup aktima i dokumentima po odluci suda. Ako direktor društva s ograničenom odgovornošću propusti da postupi po zahtevu člana društva ili ranijeg člana društva da mu stavi na raspolaganje akte i dokumenta društva *u roku od pet dana* od dana prijema zahteva, podnositelj zahteva ***ima pravo da traži da sud u vanparničnom postupku naloži društvu da postupi po njegovom zahtevu.*** Ovaj postupak je ***hitan*** i sud je dužan da odluku po zahtevu donese *u roku od osam dana od dana prijema zahteva.*

4. AKCIONARSKO DRUŠTVO

4.1. Pojam i odgovornost za obaveze

Akcionarska društva su se razvila, u savremenom obliku, u XIX veku, kada je i počelo njihovo uređenje zakonima. Najpre su se razvila u Italiji, Velikoj Britaniji i Francuskoj, a zatim i u drugim evropskim zemljama. Preteče savremenih akcionarskih društava datiraju još iz XV veka, kao *društvo Banco di S. Gorgio*, osnovano u Đenovi, poznatoj italijanskoj luci, 1407. godine.

Prvo akcionarsko društvo u Srbiji osnovano je 1869. godine. To je bila "Prva Srpska Banka". Prvi zakon koji uređuje ova društva, Zakon o akcionarskim društvima u Srbiji, donet je 1896. godine i imao je sličnosti sa ugarskim, francuskim i nemačkim trgovačkim zakonom.⁵⁰

Aкционarsko društvo (*société anonyme* ili *société par actions, Aktiengesellschaft, close corporations, open corporations*) uređeno je u svim uporednim pravima.

U pojmovnom određenju i odgovornosti za obaveze akcionarskog društva prethodni Zakon o privrednim društvima ističe da je "*akcionarsko društvo u smislu ovog zakona privredno društvo koje osniva jedno ili više pravnih i/ili fizičkih lica u svojstvu akcionara radi obavljanja određene delatnosti, pod zajedničkim poslovnim imenom, čiji je kapital utvrđen i podeljen na akcije. Akcionarsko društvo odgovara za svoje obaveze celokupnom imovinom. Akcionari akcionarskog društva ne odgovaraju za obaveze*

---

⁵⁰ Carić S., Vitez M., Veselinović J., *nav.delo*, str. 70.

društva, osim do iznosa ugovorenog a neuplaćenog uloga u imovinu društva, u skladu sa ovim zakonom." (član 184.).

Važeći Zakon o privrednim društvima akcionarsko društvo definiše kao "**društvo čiji je osnovni kapital podeljen na akcije koje ima jedan ili više akcionara koji ne odgovaraju za obaveze društva, osim u slučaju probijanja pravne ličnosti. Akcionarsko društvo odgovara za svoje obaveze celokupnom imovinom.**" (član 245.). *Probijanje pravne ličnosti*, u kontekstu ovog društva, predstavlja zloupotrebu pravila o ograničenoj odgovornosti akcionara, u skladu sa odredbama Zakona.

Razlika u pojmovnom određenju akcionarskog društva i njegove odgovornosti za svoje obaveze ova dva zakonska rešenja *izražena je bitnije u načinu uređenja odgovornosti akcionara za obaveze akcionarskog društva*. Moguća namera zakonodavca je bila da pojmovno određenje pojednostavi izostavljanjem određenih elemenata pojma koji se podrazumevaju u kontekstu svih privrednih društava (pravna i/ili fizička lica kao osnivači i sl.).

4.2. Opšte karakteristike akcionarskog društva

Aкционarsko društvo ima sledeće karakteristike⁵¹:

prvo, akcionarsko društvo je **društvo kapitala**, jer je kapital važniji od ličnih svojstava akcionara, koja nemaju uticaj na funkcionisanje društva;

drugo, akcionarsko društvo **posluje pod stvarnim, predmetnim poslovnim imenom**, a izuzetno pod ličnim imenom dominantnog akcionara;

treće, akcionarsko društvo je **pravni subjekt** (to svojstvo stiče upisom u registar privrednih subjekata) **koji ima svoju imovinu**;

četvrto, akcionarsko društvo ima zakonom određen **minimalni osnovni kapital**, koji se po zakonu i prema osnovnom načelu svih trgovačkih društava kapitala mora čuvati nekorišćen;

peto, **osnovni kapital** akcionarskog društva **podeljen je na akcije**, određene nominalne ili računovodstvene vrednosti izražene u novcu;

šesto, akcionarsko društvo je **trgovačko društvo**, ali njegovi akcionari ne postaju samim tim trgovci (izuzetno, u nekim zemljama od delatnosti društva zavisi da li će ono biti trgovačko ili građansko);

sedmo, akcionarsko društvo **moe obavljati bilo koju profitabilnu delatnost**, što, po pravilu, nije slučaj sa drugim privrednim društvima;

osam, akcionarsko društvo **mogu da osnivaju i pravna i fizička lica**, s tim što zakoni, po pravilu, propisuju minimalni broj akcionara (najčešće dva), uz oprezno dozvoljavanje mogućnosti da i jedno lice može biti osnivač ovog društva kad se ne osniva javnim upisom akcija (jednočlano društvo);

devet, **zakonske norme** koje uređuju akcionarsko društvo **pretežno su imperativne**, za razliku od metoda uređivanja drugih društava (čak i društva s ograničenom odgovornošću);

---

⁵¹ Više o tome: Vasiljević M., *nav.delo*, str. 260.

deset, akcionarsko društvo je jedina forma društva (pored retke forme komanditnog društva na akcije) koja se može osnovati i povećavati osnovni kapital **javnim upisom akcija**;

4.3. Osnivanje akcionarskog društva

4.3.1. Osnivački akt i prvi statut društva

Aкционари koji osnivaju društvo potpisuju osnivački akt društva. Potpisi na osnivačkom aktu *overavaju se* u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa. Akcionari koji osnivaju društvo prilikom osnivanja društva potpisuju i **prvi statut društva**.

Sadržaj osnivačkog akta. Osnivački akt sadrži: 1) *ime, jedinstveni matični broj i prebivalište akcionara koji je domaće fizičko lice, odnosno ime, broj pasoša ili drugi identifikacioni broj i prebivalište akcionara koji je strano fizičko lice, odnosno poslovno ime, matični broj i sedište akcionara koji je domaće pravno lice, odnosno poslovno ime, broj registracije ili drugi identifikacioni broj i sedište akcionara koji je strano pravno lice; 2) poslovno ime i sedište društva; 3) pretežnu delatnost društva; 4) ukupan iznos novčanog uloga, odnosno novčanu vrednost i opis nenovčanog uloga svakog od akcionara koji osnivaju društvo, rok uplate, odnosno unosa uloga; 5) podatke o akcijama koje upisuje svaki akcionar koji osniva društvo i to: broj akcija, njihovu vrstu i klasu, njihovu nominalnu vrednost, odnosno kod akcije bez nominalne vrednosti deo osnovnog kapitala za koji su one izdate; 6) izjavu osnivača da osnivaju akcionarsko društvo i preuzimaju obavezu uplate odnosno unosa uloga po osnovu upisanih akcija.*

Uplata, odnosno unos uloga kod osnivanja društva. Upisane akcije koje se u skladu s osnivačkim aktom uplaćuju u novcu *uplaćuju se pre registracije osnivanja* društva **na privremeni račun** otvoren kod poslovne banke u Republici Srbiji. Pre registracije društva akcionari koji osnivaju društvo dužni su da uplate, odnosno unesu uloge koji predstavljaju najmanje 25% osnovnog kapitala, pri čemu uplaćeni iznos novčanog dela osnovnog kapitala ne može biti niži od iznosa minimalnog osnovnog kapitala (**3.000.000,00 dinara**).

Troškovi osnivanja društva i posebne pogodnosti. Prvom statutom može se odrediti da društvo snosi određene stvarno nastale *troškove* po osnivanju akcionarskog društva, ili da akcionari koji osnivaju društvo imaju pravo na naknadu tih troškova od društva, u kom slučaju se utvrđuje najviši iznos tih troškova. *Društvo neće biti u obavezi da nadoknadi bilo koji iznos ovih troškova ako njihova naknada nije predviđena prvim statutom.* Ako se prilikom osnivanja društva akcionarima koji osnivaju društvo ili trećim licima koja su učestvovala u osnivanju društva ili pribavljanju potrebnih saglasnosti za obavljanje delatnosti daju **posebne pogodnosti**, u prvom statutu društva se navodi vrsta tih pogodnosti, period na koji se daju i lica kojima se daju. Posebne pogodnosti mogu se ukinuti izmenom statuta.

4.3.2. Ugovori sa akcionarima nakon registracije društva

Ako **javno akcionarsko društvo** sa akcionarima koji su osnovali društvo u periodu od dve godine od dana registracije osnivanja društva zaključi ugovor na osnovu koga društvo stiče određene stvari ili pravo po ceni koja je jednaka ili veća od 10% vrednosti kapitala: 1) *vrednost tih stvari i prava mora se proceniti u skladu sa pravilima Zakona o proceni nenovčanog uloga i 2) taj ugovor podložan je odobrenju skupštine, tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, ako statutom nije određena druga većina.* Ovaj ugovor ne može stupiti na snagu pre pribavljenja odobrenja skupštine i pravne radnje koje društvo preduzme u ispunjenju tog ugovora su bez pravnog dejstva do pribavljanja tog odobrenja. Ugovor sa akcionarima nakon registracije društva mora biti zaključen **u pisanoj formi**.

Navedene odredbe Zakona o ugovoru sa akcionarima nakon registracije društva **ne primenjuju se na:** 1) *ugovore zaključene u okviru redovnog poslovanja društva; 2) sticanje stvari ili prava u okviru upravnog ili sudskog postupka; 3) transakcije na tržištu kapitala u smislu zakona koji uređuje tržište kapitala.*

4.4. Akcije i druge hartije od vrednosti

Opšta pravila. Akcije koje izdaje akcionarsko društvo *izdaju se u dematerijalizovanoj formi i glase na ime*, a na registraciju u Centralnom registru, depou i kliringu hartija od vrednosti (dalje: *Centralni registar*) njihovog izdavanja, zakonitih imalaca, prenosa akcija, prenosa prava iz akcija, ograničenja prava iz akcija i upis prava trećih lica na akcijama, primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala. Akcija je **nedeljiva**.

Odluka o izdavanju akcija, odnosno drugih hartija od vrednosti, mora da sadrži sve njihove bitne elemente, u skladu sa propisima kojima se uređuje tržište kapitala. Izdavanje akcija i drugih hartija od vrednosti javnom ponudom vrši se u skladu sa Zakonom i zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Jedinstvena evidencija akcionara. *Akcionarom* se u odnosu prema akcionarskom društvu i trećim licima smatra *lice koje je kao zakoniti imalac akcije upisano u Centralni registar, a dan upisa u Centralni registar jeste dan sticanja akcije*.

Centralni registar je dužan da akcionaru na njegov zahtev, najkasnije narednog dana od dana podnošenja zahteva u skladu sa pravilima poslovanja Centralnog registra, *izda potvrdu o akcijama* čiji je on zakoniti imalac, sa svim podacima u vezi sa tim akcijama o kojima evidenciju vodi Centralni registar.

Na izdavanje dokaza o vlasništvu nad akcijama primenjuju se propisi kojima se uređuje tržište kapitala.

4.4.1. Vrste i klase akcija

Aкционarsko društvo može izdavati **obične i preferencijalne akcije**. U okviru svake vrste akcija, *akcije koje daju ista prava čine jednu klasu akcija. Sve obične akcije čine uvek jednu klasu akcija.*

Društvo može izdavati akcije sa ili bez nominalne vrednosti. Ako društvo izdaje akcije s nominalnom vrednošću, sve akcije iste klase moraju imati istu nominalnu vrednost, a ako izdaje akcije bez nominalne vrednosti, sve akcije društva moraju biti bez nominalne vrednosti.

1) Obične akcije

Obična akcija je akcija koja imaocu daje: 1) pravo učešća i glasanja na skupštini, tako da jedna akcija uvek daje pravo na jedan glas; 2) pravo na isplatu dividende; 3) pravo učešća u raspodeli likvidacionog ostatka ili stečajne mase u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj; 4) pravo prečeg sticanja običnih akcija, i drugih finansijskih instrumenata zamenljivih za obične akcije, iz novih emisija; 5) druga prava u skladu sa Zakonom i statutom.

Obične akcije ne mogu se pretvoriti u preferencijalne akcije ili druge finansijske instrumente.

Delimično uplaćene akcije. Delimično uplaćene akcije su, u smislu Zakona, obične akcije po osnovu kojih akcionar nije izvršio u celosti obavezu uplate odnosno unosa uloga u društvo. Akcionar vrši pravo po osnovu delimično uplaćenih akcija srazmerno uplaćenom, odnosno unetom ulogu, ako statutom nije drugačije određeno.

Aкционar delimično uplaćenih akcija javnog akcionarskog društva ne može, pre uplate odnosno unosa uloga po osnovu tih akcija u celosti u društvo: 1) te akcije prenositi ili njima na bilo koji način raspolagati; 2) ostvarivati pravo glasa po osnovu tih akcija.

2) Preferencijalne akcije

Preferencijalna (povlašćena) akcija je akcija koja imaocu daje jedno ili više povlašćenih prava utvrđenih statutom ili odlukom o izdavanju, kao što su: 1) pravo na dividendu u unapred utvrđenom novčanom iznosu ili procentu od njene nominalne vrednosti, koja se isplaćuje prioritetno u odnosu na imaoce običnih akcija; 2) pravo da mu se neisplaćena dividenda u unapred utvrđenom novčanom iznosu kumulira i isplati pre isplate dividendi imaočima običnih akcija (**kumulativna preferencijalna akcija**); 3) pravo da participira u dividendi koja pripada imaočima običnih akcija, u svim slučajevima isplate dividende imaočima običnih akcija ili po ispunjenju određenih uslova (**participativna preferencijalna akcija**); 4) pravo prvenstva naplate iz likvidacionog ostatka ili stečajne mase u odnosu na imaoce običnih akcija; 5) pravo pretvaranja tih akcija u obične akcije ili drugu klasu preferencijalnih akcija (**zamenljive preferencijalne akcije**); 6) pravo prodaje tih akcija akcionarskom društvu po unapred utvrđenoj ceni ili pod drugim uslovima.

Ukupna nominalna vrednost izdatih i odobrenih preferencijalnih akcija ne može biti veća od 50% osnovnog kapitala društva.

Aкционar sa preferencijalnim akcijama ima pravo učešća u radu skupštine akcionarskog društva, bez prava glasa, ako Zakonom nije drugačije određeno.

Aкционar sa preferencijalnim akcijama ima pravo prečeg sticanja akcija iste klase iz novih emisija.

Aкционар са preferencijalnim акцијама ***ima ista prava*** као и акционар са обичним акцијама *u pogledu pristupa aktima i dokumentima društva*, у складу са Законом.

Preferencijalne akcije sa pravom otkupa od strane društva. Odlukom скупштине о издавању preferencijalnih акција може се предвидети да акционарско društvo има обавезу и/или право на њихов окуп под условима из те одлуке, ако су издавање оваквих акција и услови и начин спровођења њиховог окупова утврђени статутом. Друштво може ове акције окупити под следећим условима: 1) *da su akcije u celosti uplaćene*; 2) *da se isplata cene za akcije vrši isključivo iz rezervi formiranih za ove namene*; 3) *da kao rezultat sticanja sopstvenih akcija neto imovina društva neće biti manja od uplaćenog osnovnog kapitala uvećanog za rezerve које је друштво у обавези да одрžава у складу са законом или статутом, ако такве rezerve постоје, осим rezervi које су статутом предвиђене за стicanje sopstvenih akcija*.

Pravo glasa akcionara који имају preferencijalne akcije. Акционари са preferencijalnim акцијама имају и право гласа по акцији на било којој скупштини акционара *u okviru svoje klase akcija* о следећим пitanjima: 1) *povećanju ili smanjenju ukupnog broja odobrenih akcija te klase*; 2) *izmeni bilo kog povlašćenog prava akcije te klase*; 3) *utvrđivanju prava imalaca bilo kojih drugih hartija od vrednosti društva na zamenu ili konverziju njihovih hartija od vrednosti u akcije te klase*; 4) *podeli ili spajanju akcija te klase ili njihovoj zameni za akcije druge klase*; 5) *novoj emisiji исте klase preferencijalnih акција, или издавању нове klase акција које дaju већа права у односу на права која дaju акције исте klase, или изменi права из акција друге klase tako da daju jednak ili veća права u odnosu na права која дaju акције te klase*; 6) *ограничењу или isključenju постојећег права prečeg upisa akcija te klase*; 7) *ограничењу или isključenju постојећег права гласа из акција te klase ako je то право утврђено статутом*.

Statutom акционарског друштва може се одредити да акционари са preferencijalnim акцијама које се могу заменити за обичне акције ***imaju pravo glasa zajedno sa akcionarima који имају обичне акције***, о свим или о одређеним пitanjima, када имају број гласова jednak броју гласова обичних акција у које се могу pretvoriti. Statutom акционарског друштва може се одредити и да акционари са preferencijalnim акцијама имају право гласа zajedno са акционарима који имају обичне акције ако dividenda која им припада по одлuci скупштине nije isplaćena, до isplate te dividende, сразмерно учеšћу тих preferencijalnih акција у осnovном капиталу друштва.

3) Akcije sa više vlasnika

Акција може припадати већем броју лица (***svvlasnici akcije***). Suvlasništvo на акцији стиче се на основу: 1) *zakona* (наследивање и слично); 2) *ugovora* (поклон, купопродажа идеалног дела акције и сл.); 3) *statusnih promena društva*.

Suvlasnici акције ***smatralju se jednim akcionarom*** у односу према друштву и solidarno су одговорни према друштву за обавезе које имају по основу акције. Suvlasnici ostvaruju право гласа и право на приступ актима и документима друштва, у складу са одредбама Закона, само ***preko zajedničkog punomoćnika*** који се одређује споразумом свих suvlasnika и upisuје у Centralni registar. Pravne radnje preduzete

prema zajedničkom punomoćniku imaju dejstvo kao da su preduzete prema svim suvlasnicima.

4.4.2. Podela i spajanje akcija

Akcionarsko društvo može odlukom skupštine: 1) svaku akciju jedne klase **podeliti** na dve ili više akcija te klase, uz istovremeno smanjenje njihove nominalne vrednosti tako da osnovni kapital društva ostane nepromenjen; 2) **spojiti** dve ili više akcija jedne klase u jednu akciju te klase, uz istovremeno povećanje njene nominalne vrednosti tako da osnovni kapital društva ostaje nepromenjen. Društvo je u obavezi da u slučaju podele ili spajanja akcija istovremeno **izmeni statut**.

Ako bi kao rezultat spajanja ili podele akcija pojedinim akcionarima preostao deo akcije, ti akcionari imaju pravo da od društva pisanim putem u roku od 30 dana od dana donošenja odluke skupštine o podeli ili spajaju akcija zahtevaju **da dokupe nedostajući deo akcije** kako bi stekli jednu celu akciju ili da budu isplaćeni od strane društva za deo akcije koji bi im preostao. Ako je akcionar zahtevaо da dokupi nedostajući deo akcije kako bi stekao jednu celu akciju, u obavezi ja da u roku od 30 dana od dana donošenja odluke skupštine o podeli ili spajaju akcija uplati društvu tržišnu vrednost nedostajućeg dela akcije.

Ako je akcionar zahtevaо da bude isplaćen od strane društva za deo akcije koji mu je preostao, društvo je u obavezi da mu u daljem roku od 30 dana od dana prijema tog zahteva isplati taj deo akcije po tržišnoj vrednosti.

4.4.3. Nominalna vrednost akcija

Nominalna vrednost akcije **je vrednost koja je kao takva utvrđena odlukom o izdavanju akcija**. Sve akcije iste klase imaju istu nominalnu vrednost. Nominalna vrednost jedne akcije **ne može biti niža od 100 dinara**.

Nominalna vrednost preferencijalnih akcija društva ne može biti niža od nominalne vrednosti običnih akcija tog društva.

4.4.4. Utvrđivanje tržišne vrednosti akcija

Tržišna vrednost akcija **javnog akcionarskog društva** utvrđuje se **kao ponderisana prosečna cena ostvarena na regulisanom tržištu kapitala**, odnosno **multilateralnoj trgovачkoj platformi**, u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala, u periodu od šest meseci koji prethodi danu donošenja odluke kojom se utvrđuje tržišna vrednost akcija, pod uslovom da u tom periodu ostvareni obim prometa akcijama te klase na tržištu kapitala predstavlja najmanje 0,5% ukupnog broja izdatih akcija te klase, i da je najmanje u tri meseca tog perioda ostvareni obim prometa iznosio najmanje 0,05% ukupnog broja izdatih akcija te klase na mesečnom nivou. Izuzetno, tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva može se utvrditi **putem procene** u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju pitanje procene nenovčanog uloga, pod uslovom da tako utvrđenu tržišnu cenu prihvati skupština na osnovu obrazloženog predloga odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno u kome se mora navesti i vrednost tih akcija utvrđena na načinu skladu sa principom iznetim u ovoj tematskoj jedinici.

Tržišna vrednost akcija javnog akcionarskog društva utvrđuje se putem procene u skladu sa principima procene nenovčanog uloga ako je ispunjen jedan od sledećih uslova: 1) *ako nije ostvaren obim prometa naveden u prvom stavu ove tematske jedinice*; 2) *u slučaju izdavanja akcija nove klase*.

Tržišna vrednost akcija, odnosno procena vrednosti, utvrđene u skladu sa navedenim principima **važe tri meseca** od dana utvrđivanja tržišne vrednosti, odnosno od dana na koji je procena izvršena, i u oba slučaja moraju biti važeće na dan donošenja odgovarajuće odluke skupštine ako se tržišna vrednost utvrđuje za potrebe donošenja te odluke.

Tržišna vrednost akcija **društva koje nije javno akcionarsko društvo** utvrđuje se u skladu sa navodima iz prethodnih stavova tematske jedinice.

4.4.5. Emisiona cena akcija

Emisiona cena je *vrednost po kojoj se izdaju akcije i utvrđuje se odlukom o izdavanju akcija*. Ovu odluku **donosi skupština**, osim u slučaju izdavanja odobrenih akcija u skladu sa odredbama Zakona kada tu odluku donosi odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвom dvodomno. Ako odluku o utvrđivanju emisione cene akcija donosi skupština, tom odlukom može se utvrditi *raspon emisione cene* uz ovlašćenje odboru direktora, odnosno nadzornom odboru ako je upravljanje društвom dvodomno da posebnom odlukom utvrди emisionu cenu u okviru tog raspona.

Emisiona cena akcija ne može biti niža od tržišne vrednosti utvrđene u skladu sa odredbama Zakona, osim u slučaju kada se akcije izdaju u postupku javne ponude u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala kojom akcionarsko društvo postaje javno akcionarsko društvo.

Emisiona cena ne može biti niža od nominalne vrednosti akcije, odnosno računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti. Kada je emisiona cena po kojoj se izdaju akcije veća od njihove nominalne ili računovodstvene vrednosti, razlika između te dve vrednosti predstavlja **emisionu premiju**.

4.4.6. Prenos akcija i prava iz akcija

Akcije se mogu **slobodno prenositi**, osim ako je statutom prenos akcija *ograničen* pravom preče kupovine ostalih akcionara ili prethodnom saglasnošću društva.

Prenos akcija u društвima koja nisu javna akcionarska društva vrši se ugovorom koji se zaključuje u pisanoj formi i overava u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa. Prenos akcija u javnim akcionarskim društвima vrši se u skladu sa zakonom koji se uređuje tržište kapitala.

Prava koja akcionaru daju akcije određene klase (dalje: **prava iz akcija**), osim prava glasa, mogu se slobodno prenositi. Statutom ili odlukom o izdavanju akcija može se prenos prava iz akcija *ograničiti* ili *ukinuti*.

Prenos akcija i prava iz akcija **javnog akcionarskog društva** ne može se ograničiti.

Na ograničenja u prenosu akcija shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na ograničenja u prenosu udela kod društva sa ograničenom odgovornošću.

4.4.7. Zamenljive obveznice i varanti

Zamenljive obveznice su obveznice koje imaocu, pod uslovima utvrđenim odlukom o izdavanju, *daju pravo na zamenu za obične akcije društva*.

Varanti su, u smislu Zakona, *hartije od vrednosti koje njihovom imaocu daju pravo na sticanje određenog broja akcija određene vrste i klase po određenoj ceni, određenog dana ili u određenom periodu*.

Zamenljive obveznice i varanti koji daju pravo na sticanje običnih akcija ne mogu se izdati ako broj običnih akcija na koje daju pravo, zajedno sa ukupnim brojem običnih akcija na koje daju pravo već izdate zamenljive obveznice i varanti, prelazi ukupan broj odobrenih običnih akcija, osim izuzetno ako je za tu razliku skupština društva donela odluku o uslovnom povećanju osnovnog kapitala. Pravila navedena za varante koji daju pravo na sticanje običnih akcija shodno se primenjuju i na varante koji daju pravo na sticanje preferencijalnih akcija.

Odluku o izdavanju zamenljivih obveznica ili varanata donosi skupština akcionarskog društva.

Zamenljive obveznice i varanti *mogu se upisati samo putem novčanog uloga*.

Pravo prečeg upisa zamenljivih obveznica imaju akcionari sa običnim akcijama, a pravo prečeg upisa varanata imaju akcionari klase akcija na čije sticanje ti varanti daju pravo.

Odredbe Zakona koje uređuju ostvarivanje prava prečeg upisa akcija shodno se primenjuju i na ostvarivanje prava prečeg upisa zamenljivih obveznica i varanata.

Emisiona cena zamenljivih obveznica i varanata. Emisiona cena zamenljivih obveznica i varanata je vrednost po kojoj se izdaju zamenljive obveznice i varanti i *utvrđuje se odlukom o njihovom izdavanju*, koju donosi skupština društva, s tim što se tom odlukom može utvrditi *raspon emisione cene* uz ovlašćenje odboru direktora, odnosno nadzornom odboru ako je upravljanje društvom dvodomno, da posebnom odlukom utvrdi emisionu cenu u okviru tog raspona.

Emisiona cena zamenljivih obveznica ne može biti manja od: 1) nominalne vrednosti akcija za koje se mogu zameniti, odnosno u slučaju akcija bez nominalne vrednosti njihove računovodstvene vrednosti; 2) tržišne vrednosti akcija za koje se mogu zameniti, a koja se utvrđuje u skladu sa odredbama Zakona o utvrđivanju tržišne vrednosti akcija.

4.5. Odnos društva i akcionara

Jednak tretman akcionara. Svi akcionari se pod jednakim okolnostima tretiraju na jednak način.

4.5.1. Raspodela dobiti

Pri usvajanju finansijskih izveštaja akcionarskog društva za poslovnu godinu **dobit te godine** raspoređuje se sledećim redom: 1) za pokriće gubitaka prenesenih iz ranijih godina; 2) za rezerve, ako su one predviđene posebnim zakonom (*zakonske rezerve*). Ako nakon raspoređivanja dobiti za navedene svrhe **preostane deo dobiti**,

skupština ga može raspodeliti za sledeće namene: 1) za rezerve, ako ih je društvo utvrdilo statutom (**statutarne rezerve**); 2) za dividendu, u skladu sa Zakonom.

1) Pravo na dividendu

Plaćanje dividende akcionarima može se odobriti **odlukom o raspodeli dobiti** usvojenoj na redovnoj sednici skupštine, kojom se određuje i iznos dividende (**odluka o isplati dividende**). Posle donošenja odluke o isplati dividende akcionar kome treba da bude isplaćena dividenda *postaje poverilac društva za iznos te dividende*. Društvo je u obavezi da o odluci o isplati dividende *obavesti akcionare* kojima se isplaćuje dividenda u roku od 15 dana od dana donošenja te odluke, shodnom primenom odredaba Zakona o obaveštavanju akcionara o sednici skupštine.

Dividenda na akcije isplaćuje se akcionarima u skladu sa pravima koja proizilaze iz vrste i klase akcija koje poseduju na dan dividende, a srazmerno broju akcija koje poseduju u ukupnom broju akcija te klase.

Sporazum ili akt društva kojim se pojedinim akcionarima u okviru iste klase akcija *daju posebne pogodnosti* u pogledu isplate dividende, **ništav je**.

a) Način plaćanja dividende

Dividenda se može plaćati **u novcu ili u akcijama društva**, u skladu sa odlukom o isplati dividende. Ako se plaćanje dividende vrši u **akcijama društva**: 1) *takvo plaćanje mora biti odobreno od strane akcionara klase akcija kojoj se takvo plaćanje vrši po pravilu o glasanju akcionara u okviru klase akcija*; 2) *svakom akcionaru klase akcija koja ima pravo na dividendu plaćanje se vrši u akcijama te klase*. **Izuzetno**, dividenda se može platiti u akcijama druge vrste ili klase samo ako je takvo plaćanje odobreno *tročetvrtinskom većinom glasova* prisutnih akcionara klase akcija kojoj se takvo plaćanje vrši i istom tolikom većinom glasova akcionara klase akcija u čijim akcijama se dividenda isplaćuje.

Društvo je u obavezi da akcionare kojima se isplaćuje dividenda *obavesti* o takvoj isplati neposredno pre ili nakon izvršene isplate, shodnom primenom odredaba Zakona o obaveštavanju akcionara o sednici skupštine.

b) Privremena dividenda (međudividenda)

Ako statutom nije drugačije određeno akcionarsko društvo može plaćati privremenu dividendu (međudividendu) *u bilo koje vreme između redovnih sedница skupštine* ako: 1) izveštaji o poslovanju društva i njegovim finansijskim rezultatima sačinjeni za tu namenu jasno pokazuju da je društvo u periodu za koji se isplaćuje međudividenda ostvarilo dobit i da su raspoloživa novčana sredstva društva dovoljna za plaćanje te međudividende; 2) iznos međudividende koji se isplaćuje nije veći od ukupne dobiti ostvarene nakon završetka prethodne poslovne godine za koju su sačinjeni finansijski izveštaji, uvećane za neraspoređenu dobit i iznose rezervi koje se mogu koristiti za te namene, a umanjenje za utvrđene gubitke i iznos koji se mora uneti u rezerve u skladu sa zakonom ili statutom.

Plaćanje međudividende akcionarima može se odobriti i odlukom direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, ako je to određeno statutom ili odlukom skupštine *i tada se međudividenda može platiti samo u novcu.*

c) Dan dividende

Statutom se može *odrediti dan*, ili *metod njegovog određivanja*, na koji se utvrđuje spisak akcionara koji imaju pravo na dividendu, odnosno pravo na isplatu po osnovu smanjenja kapitala ili po osnovu likvidacionog ostatka (dan dividende).

Ako statutom nije određen dan dividende taj dan se određuje **odlukom o isplati dividende**, u skladu sa metodom za njegovo određivanje ako je ona određena statutom. U ovom slučaju javno akcionarsko društvo kao dan dividende ne može odrediti raniji dan od *dana akcionara*, koji je dan na koji se utvrđuje spisak akcionara koji imaju pravo na učešće u radu sednica skupštine i pada na deseti dan pre dana održavanja sednice.

Ako statutom nije određen dan dividende za isplatu privremene dividende, taj dan se određuje odlukom kojom se odobrava njena isplata. Akcionar koji prenese svoje akcije po osnovu kojih je stekao pravo na dividendu posle dana dividende, a pre isplate dividende, zadržava to pravo.

2) Ograničenja plaćanja akcionarima

Akcionarsko društvo ne može vršiti plaćanja akcionarima ako je prema poslednjim godišnjim finansijskim izveštajima neto imovina društva manja, ili bi usled takve isplate postala manja, od uplaćenog osnovnog kapitala uvećanog za rezerve koje je društvo u obavezi da održava u skladu sa zakonom ili statutom, ako takve rezerve postoje, osim u slučaju smanjenja osnovnog kapitala.

Ukupan iznos isplate akcionarima za poslovnu godinu ne može biti veći od dobiti na kraju te poslovne godine, uvećane za neraspoređenu dobit iz prethodnih perioda i iznose rezervi predviđenih za raspodelu akcionarima, a umanjene za nepokrivene gubitke iz prethodnih perioda i iznose rezervi koje je društvo u obavezi da održava u skladu sa zakonom ili statutom, ako takve rezerve postoje. **Izuzetno** od navedenih rešenja društvo uvek može vršiti plaćanja svom akcionaru koji je fizičko lice po osnovu ugovora o radu.

3) Pravo prečeg upisa

Akcionar ima **pravo prečeg upisa akcija** iz nove emisije srazmerno broju u celosti uplaćenih akcija te klase koje ima na dan donošenja odluke o izdavanju akcija, u odnosu na ukupan broj akcija te klase. Pravo prečeg upisa akcionar ima i kod izdavanja hartija od vrednosti koje daju pravo na sticanje vrste i klase akcija koje akcionar ima. **Statutom** se može utvrditi da akcionar ima pravo prečeg upisa i kod izdavanja akcija druge vrste i klase od onih koje ima, ali samo po ostvarivanju tog prava od strane akcionara koji poseduju vrstu i klasu akcija koje se izdaju. Postupak ostvarivanja prava prečeg upisa utvrđuje se statutom.

Isključenje prava prečeg upisa. Pravo prečeg upisa akcionara može se ograničiti ili isključiti samo u slučaju ponude kod koje nije obavezna objava prospekta u smislu zakona kojim se uređuje tržiste kapitala, i to odlukom skupštine donetom na pisani

predlog odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, koji obavezno sadrži: 1) razloge ograničenja, odnosno isključenja prava prečeg upisa; 2) detaljno obrazloženje predložene emisione cene. Odluka skupštine u navedenom slučaju donosi se tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara i registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

4) Isključenje akcionara zbog neuplate odnosno neunošenja uloga

U slučaju neuplate odnosno neunošenja uloga akcionara ni u naknadno ostavljenom roku skupština društva odluku o isključenju akcionara iz društva donosi *dvotrećinskom većinom preostalih akcionara*, osim ako je osnivačkim aktom određena druga većina. Isključenjem akcionara *njegov udio postaje sopstveni udio društva*, a isključeni akcionar nema pravo na naknadu za svoj udio.

Odluka skupštine o isključenju akcionara predstavlja osnov za brisanje isključenog člana iz registra privrednih subjekata. Isključeni akcionar ostaje u obavezi da uplati odnosno unese upisani ulog i izvrši dodatne uplate na koje je bio obavezan, ako je to neophodno za namirenje poverilaca društva. Društvo zadržava pravo da tužbom nadležnom sudu od isključenog akcionara zahteva *i naknadu štete*.

4.6. Sopstvene akcije

Zabrana upisa akcija društva. Društvo ne može upisivati akcije koje samo izdaje. Akcije društva ne može upisivati njegovo kontrolisano društvo, niti te akcije može upisati treće lice koje postupa u svoje ime, a za račun kontrolisanog društva. Ako je akcije društva upisalo treće lice u svoje ime a za račun društva, smatraće se da je to lice upisalo akcije za svoj račun.

Sopstvene akcije i uslovi sticanja. Sopstvene akcije, u smislu Zakona o privrednim društvima, su *akcije koje je društvo steklo od svojih akcionara*. Društvo može sticati sopstvene akcije *neposredno ili preko trećeg lica* koje akcije stiče u svoje ime a za račun društva pod uslovima i po postupku predviđenim Zakonom.

Status sopstvenih akcija. *Sopstvene akcije ne daju pravo glasa, pravo na dividendu ili druga primanja, niti mogu biti osnov za plaćanje akcionarima osim u slučaju smanjenja kapitala.* Akcionarsko društvo koje je tokom poslovne godine steklo ili raspolagalo sopstvenim akcijama dužno je da u godišnjim finansijskim izveštajima za tu poslovnu godinu navede: 1) razloge sticanja; 2) vrstu, klasu, broj i nominalnu vrednost, odnosno računovodstvenu vrednost kod akcija bez nominalne vrednosti, sopstvenih akcija stečenih i otuđenih tokom te godine, kao i njihovo učešće u osnovnom kapitalu; 3) cenu po kojoj su te akcije stečene odnosno otudene; 4) vrstu, klasu ukupan broj i nominalnu vrednost, odnosno računovodstvenu vrednost kod akcija bez nominalne vrednosti, sopstvenih akcija društva na kraju te poslovne godine, kao i njihovo učešće u osnovnom kapitalu društva.

4.7. Kapital

Akcionarsko društvo mora imati **minimalni osnovni kapital** u visini od **3.000.000,00 dinara**, *osim* ako je posebnim zakonom predviđen veći iznos.

4.7.1. Povećanje osnovnog kapitala

Donošenje odluke. Odluku o izdavanju akcija radi povećanja osnovnog kapitala akcionarskog društva *donosi skupština*, *osim* u slučaju odobrenog kapitala kada takvu odluku može doneti *odbor direktora*, *odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno. **Odluka se registruje** u skladu sa zakonom o registraciji u roku od šest meseci od dana donošenja, a odluka koja nije registrovana na predviđen način ništava je.

Upis akcija po osnovu odluke o izdavanju akcije radi povećavanja osnovnog kapitala *ne može početi pre njene registracije*. Odluka o izdavanju akcija radi povećanja osnovnog kapitala može se doneti tek nakon potpune uplate, odnosno unosa uloga za ranije izdate i upisane akcije, *osim* ako se odluka o izdavanju akcija donosi po osnovu: 1) *povećanja osnovnog kapitala koje je rezultat statusne promene*; 2) *povećanje osnovnog kapitala nenovčanim ulozima, kada se ovo ograničenje ne primjenjuje*.

Načini povećanja osnovnog kapitala. Osnovni kapital akcionarskog društva može se povećati: 1) *novim ulozima*; 2) *uslovnim povećanjem kapitala u skladu sa odredbama Zakona*; 3) *iz neraspoređene dobiti i rezervi društva raspoloživih za te namene (povećanje iz neto imovine društva)*; 4) *kao rezultat statusne promene*. Pod povećanjem osnovnog kapitala novim ulozima *smatra se i konverzija duga u osnovni kapital*, *osim* u javnom akcionarskom društvu gde takvo povećanje osnovnog kapitala nije moguće.

Odredbe Zakona o povećanju osnovnog kapitala novim ulozima primjenjuju se i na izdavanje akcija javnom ponudom ako zakonom kojim se uređuje tržiste kapitala nije drugačije uređeno.

Upis povećanja osnovnog kapitala u Centralni registar. Uz zahtev Centralnom registru za upis novih akcija i njihovih imalaca, odnosno upis povećanja nominalne ili računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti po osnovu povećanja kapitala iz neto imovine društva dostavlja se: 1) *odluka o povećanju kapitala*; 2) *dokaz o registraciji odluke o povećanju kapitala u skladu sa zakonom o registraciji*; 3) *pisana izjava zakonskog zastupnika društva o ispunjenosti uslova za povećanje osnovnog kapitala društva iz neto imovine društva pretvaranjem neraspoređene dobiti i rezervi u osnovni kapital društva i postojanje finansijskog izveštaja kao osnova za donošenje odluke*.

Odobreni kapital (odobrene akcije). Akcionarsko društvo pored izdatih akcija može da ima i odobrene akcije određene vrste i klase, ako je to predviđeno statutom, *s tim što broj odobrenih akcija uvek mora biti manji od polovine broja izdatih običnih akcija*. Odobrene akcije mogu se izdavati kod povećanja kapitala društva novim ulozima ili za ostvarivanje prava imalaca zamenljivih obveznica i varanata.

4.7.2. Smanjenje osnovnog kapitala

Donošenje i sadržaj odluke. Odluku o smanjenju osnovnog kapitala *donosi skupština akcionarskog društva tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara* svake klase akcija koja ima pravo glasa po predmetnom pitanju. **Izuzetno**, odluku o smanjenju osnovnog kapitala može doneti *odbor direktora, odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društвом dvodomno, u slučaju poništenja sopstvenih akcija društva, ako je to ovlašćenje dato odlukom skupštine, u skladu sa Zakonom.

Odluka o smanjenju osnovnog kapitala *registruje se* u skladu sa zakonom o registraciji najkasnije u roku od tri meseca od dana donošenja. Odluka skupštine društva o smanjenju osnovnog kapitala koja nije registrovana u navedenom roku *ništava je*.

Odlukom o smanjenju osnovnog kapitala utvrđuju se cilj, obim i način tog smanjenja, a naročito da li se smanjenje osnovnog kapitala sprovodi u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju izuzetke od primene odredaba o zaštiti poverilaca kod poništenja akcija i kod smanjenja osnovnog kapitala bez promene neto imovine društva.

Ako se smanjenje osnovnog kapitala vrši uz primenu odredaba o zaštiti poverilaca, odluka o smanjenju osnovnog kapitala sadrži i *poziv poveriocima* da prijave svoja potraživanja radi obezbeđenja.

Načini smanjenja osnovnog kapitala. Osnovni kapital akcionarskog društva može se smanjiti: 1) *povlačenjem i poništenjem akcija u posedu akcionara*; 2) *poništenjem sopstvenih akcija društva* i 3) *smanjivanjem nominalne vrednosti akcija, odnosno računovodstvene vrednosti kod akcija bez nominalne vrednosti*. Smanjenje osnovnog kapitala akcionarskog društva vrši se uz primenu odredaba Zakona o privrednim društвима o zaštiti poverilaca, osim ako tim zakonom nije drugačije propisano.

Jednak tretman akcionara iste klase. Akcionari iste klase u sprovođenju postupka smanjenja osnovnog kapitala akcionarskog društva *imaju isti tretman*. Jednak tretman akcionara iste klase obezbeđuje se srazmernim povlačenjem i poništenjem akcija od svih akcionara date klase akcija, ili srazmernim smanjenjem nominalne, odnosno računovodstvene vrednosti akcija svih akcionara date klase akcija. Iznos smanjenja osnovnog kapitala akcionarskog društva mora se utvrditi u visini koja omogućuje sprovođenje načela jednakog tretmana, a odluka o smanjenju osnovnog kapitala koja je doneta suprotno ovom načelu ništava je.

Zaštita poverilaca. Registar privrednih subjekata *objavljuje odluku o smanjenju* osnovnog kapitala akcionarskog društva u neprekidnom trajanju od tri meseca počev od dana registracije u skladu sa odredbama Zakona. Zakon predviđa *izuzetke* od primene odredaba o zaštiti poverilaca kod poništenja akcija i kod smanjenja osnovnog kapitala bez promene neto imovine društva, pod određenim uslovima.

Upis smanjenja osnovnog kapitala. Nakon registracije odluke o smanjenju osnovnog kapitala akcionarskog društva, društvo podnosi Centralnom registru zahtev za upis promena proisteklih iz smanjenja osnovnog kapitala uz koju podnosi potrebnu dokumentaciju i dokaze.

Registracija smanjenja osnovnog kapitala i dejstvo registracije. Po izvršenom upisu promena proisteklih iz smanjenja osnovnog kapitala u Centralnom registru, društvo je u obavezi da izvrši registraciju smanjenja osnovnog kapitala u skladu sa zakonom o registraciji. Ovaj kapital društva *smatra se smanjenim danom registracije*.

Najveći iznos smanjenja osnovnog kapitala. Odluku o smanjenju osnovnog kapitala društva ispod minimalnog osnovnog kapitala (u visini od 3.000.000,00 dinara) može se doneti samo *pod uslovom da se istovremeno sprovede i povećanje osnovnog kapitala* u skladu sa Zakonom tako da kao rezultat tog smanjenja i povećanja osnovni kapital društva bude jednak minimalnom iznosu osnovnog kapitala. Ukoliko akcionarsko društvo ne doneše istovremeno i odluku o povećanju osnovnog kapitala u skladu sa tim stavom i ne sprovede to povećanje, odluka o smanjenju osnovnog kapitala *ništava je*.

Istovremeno smanjenje i povećanje osnovnog kapitala. Akcionarsko društvo može doneti odluku kojom se istovremeno osnovni kapital društva smanjuje po jednom osnovu i povećava po drugom osnovu, primenom odredaba Zakona o smanjenju i povećanju osnovnog kapitala društva.

4.8. Upravljanje akcionarskim društvom

Organi društva. Upravljanje akcionarskim društvom može biti organizovano kao jednodomno ili dvodomno. U slučaju **jednodomnog upravljanja**, organi društva su: 1) *skupština*; 2) *jedan ili više direktora, odnosno odbor direktora*. U slučaju **dvodomnog upravljanja**, organi društva su: 1) *skupština*; 2) *nadzorni odbor*; 3) *jedan ili više izvršnih direktora, odnosno izvršni odbor*.

U jednočlanom društvu funkciju skupštine vrši jedini akcionar duštva.

Statutom se određuje da li je upravljanje akcionarskim društvom jednodomno ili dvodomno. Promena vrste organizacije upravljanja vrši se izmenom statuta.

4.8.1. Skupština

1) Opšta pravila

Odredbe Zakona koje se odnose na skupštinu akcionarskog društva *primenjuju se na sva akcionarska društva, nezavisno od organizacije upravljanja*.

Sastav skupštine i prava akcionara. Skupštinu akcionarskog društva *čine svi akcionari društva*. Akcionar ima **pravo da učestvuje u radu skupštine**, što podrazumeava: 1) *pravo da glasa o pitanjima o kojima glasa njegova klasa akcija*; 2) *pravo na učešće u raspravi o pitanjima na dnevnom redu skupštine, uključujući i pravo podnošenja predloga, postavljanje pitanja koja se odnose na dnevni red skupštine i dobijanje odgovora, u skladu sa statutom i poslovnikom skupštine*. **Izuzetno**, statutom se može utvrditi *minimalan broj akcija* koje akcionar mora posedovati za lično učešće u radu skupštine, koji ne može biti veći od broja koji predstavlja 0,1% ukupnog broja akcija odgovarajuće klase. Akcionari koji pojedinačno ne poseduju ovaj broj akcija imaju pravo

da u radu skupštine učestvuju preko zajedničkog punomoćnika ili da glasaju u odsustvu u skladu sa Zakonom.

Statutom ili poslovnikom mogu se unesti samo ona ograničenja prava na učešće u radu skupštine koja su usmerena na obezbeđivanje reda na sednici skupštine.

Nadležnost skupštine. Skupština akcionarskog društva odlučuje o: 1) izmenama statuta; 2) povećanju ili smanjenju osnovnog kapitala, kao i svakoj emisiji hartija od vrednosti; 3) broju odobrenih akcija; 4) promenama prava ili povlastica bilo koje klase akcija; 5) statusnim promenama i promenama pravne forme; 6) sticanju i raspolaganju imovinom velike vrednosti; 7) raspodeli dobiti i pokriću gubitaka; 8) usvajanju finansijskih izveštaja, kao i izveštaja revizora ako su finansijski izveštaji bili predmet revizije; 9) usvajanju izveštaja odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; 10) naknadama direktorima, odnosno članovima nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, odnosno pravilima za njihovo određivanje, uključujući i naknadu koja se isplaćuje u akcijama i drugim hartijama od vrednosti akcionarskog društva; 11) imenovanju i razrešenju direktora; 12) imenovanju i razrešenju članova nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno; 13) pokretanju postupka likvidacije, odnosno podnošenju predloga za stečaj društva; 14) izboru revizora i naknadi za njegov rad; 15) drugim pitanjima koja su u skladu sa Zakonom stavljena na dnevni red sednice skupštine; 16) drugim pitanjima u skladu sa Zakonom i statutom.

Sednice skupštine. Sednice skupštine mogu biti **redovne** ili **vanredne**.

Dan akcionara. Dan akcionara je dan na koji se **utvrđuje spisak akcionara** koji imaju pravo na učešće u radu sednica skupštine i *pada na deseti dan pre dana održavanja te sednice*. Spisak akcionara društvo utvrđuje na osnovu izvoda iz jedinstvene evidencije akcionara Centralnog registra. Akcionar sa spiska akcionara koji nakon dana akcionara na treće lice prenese svoje akcije zadržava pravo da učestvuje u radu te sednica skupštine po osnovu akcija koje je posedovao na dan akcionara.

Mesto održavanja sednice. Sednica skupštine se, po pravilu, **održava u sedištu akcionarskog društva**. Odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno može odlučiti da se sednica skupštine **održi i na drugom mestu** ako je to potrebno radi olakšane organizacije sednica skupštine.

Predsednik skupštine. Sednicom skupštine predsedava, u pravilu, predsednik skupštine određen statutom, odnosno lice koje skupština na svakoj sednici bira u skladu sa statutom ili poslovnikom skupštine, a ako statut i poslovnik skupštine ne propisuju postupak za izbor predsednika skupštine predsednik skupštine je lice koje poseduje ili predstavlja najveći pojedinačni broj glasova običnih akcija u odnosu na ukupan broj glasova prisutnih akcionara sa običnim akcijama.

Poslovnik skupštine. Skupština akcionarskog društva na prvoj sednici na predlog predsednika skupštine ili akcionara koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% glasova prisutnih akcionara **većinom glasova prisutnih akcionara** usvaja poslovnik o radu

skupštine (poslovnik skupštine), osim ako je veća većina predviđena statutom. Poslovnikom skupštine bliže se utvrđuje način rada i odlučivanje skupštine u skladu sa Zakonom i statutom.

Skupština na svakoj sednici može, na predlog predsednika skupštine ili akcionara koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% glasova prisutnih akcionara, većinom glasova prisutnih akcionara usvojiti ***izmene i dopune*** poslovnika skupštine.

Glasanje u odsustvu. Akcionari mogu da ***glasaju pisanim putem bez prisustva sednici***, uz overu svog potpisa na formularu za glasanje u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa. Statutom se može isključiti obaveza ovare potpisa. Akcionar koji je glasao u odsustvu smatra se prisutnim na sednici prilikom odlučivanja o tačkama dnevnog reda po kojima je glasao.

Učešće u radu skupštine elektronskim putem. Statutom ili poslovnikom skupštine može se omogućiti učešće u radu skupštine i elektronskim putem i to: 1) *prenosom sednice skupštine u stvarnom vremenu*; 2) *dvosmernim prenosom skupštine u stvarnom vremenu, putem kojeg se omogućava obraćanje akcionara skupštini sa druge lokacije*; 3) *mehanizmom za glasanje elektronskim putem, bilo pre bilo tokom sednice, bez potrebe da se imenuje punomoćnik koji je fizički prisutan na sednici*.

Ako akcionarsko društvo omogući učešće u radu skupštine elektronskim putem, takvo učešće može biti ograničeno samo usled potrebe identifikacije akcionara i sigurnosti elektronske komunikacije, i to samo u meri u kojoj su takva ograničenja potrebna za postizanje tih ciljeva. Ako prilikom prenosa sednice skupštine nastanu smetnje u prenosu, predsednik skupštine je dužan da prekine sednicu za vreme trajanja tih smetnji.

Punomoćje za glasanje. Zakon, kao i u nekim drugim slučajevima, detaljno uređuje pitanje punomoćja za glasanje, s tim što će ovde biti izneti samo osnovni elementi ovog instituta. Akcionar ima pravo da putem punomoćja ovlasti određeno lice da u njegovo ime učestvuje u radu skupštine, uključujući i pravo da u njegovo ime glasa. Punomoćnik ima ista prava u pogledu učešća u radu sednice skupštine kao i akcionar koji ga je ovlastio. Akcionarsko društvo ne može da propiše posebne uslove koje mora da ispunjava punomoćnik niti ograničiti njihov broj. Punomoćje za glasanje ***daje se u pisanoj formi*** sa sadržinom određenom Zakonom. Punomoćje za glasanje ***nije prenosivo***.

Ako je ***punomoćnik pravno lice***, ono pravo glasa vrši preko svog zakonskog zastupnika ili drugog za to posebno ovlašćenog lica, koje može isključivo biti član organa tog pravnog lica ili njegov zaposleni.

Kvorum. Kvorum za održavanje sednice skupštine akcionarskog društva čini ***obična većina od ukupnog broja glasova klase akcija sa pravom glasa po predmetnom pitanju***, ako statutom nije određena veća većina.

Sopstvene akcije date klase, kao i akcije date klase čije je pravo glasa suspendovano, ne uzimaju se u obzir prilikom utvrđivanja kvoruma.

U kvorum se računaju i glasovi akcionara koji su glasali u odsustvu ili elektronskim putem. Kvorum na sednici skupštine utvrđuje se pre početka rada skupštine.

Skupština može odlučivati po predmetnom pitanju samo ako sednici skupštine prisustvuju ili su na njoj predstavljeni akcionari koji poseduju ili predstavljaju potreban broj glasova klase akcija sa pravom glasa po tom pitanju.

Većina za odlučivanje. Skupština akcionarskog društva donosi odluke *običnom većinom glasova prisutnih akcionara koji imaju pravo glasa po određenom pitanju, osim* ako je Zakonom ili statutom za pojedina pitanja određen veći broj glasova. Prilikom utvrđivanja broja glasova prisutnih akcionara za potrebe utvrđivanja većine za odlučivanje u obzir se uzimaju i glasovi akcionara koji su glasali pisanim ili elektronskim putem.

Način glasanja. Glasanje u skupštini akcionarskog društva može biti *javno* ili *tajno*. Statutom, poslovnikom skupštine ili odlukom skupštine koja važi samo za tu sednicu predviđeće se način i postupak glasanja. Ako ovim aktima nije predviđen način glasanja, odluke se donose *javnim glasanjem*.

Isključenje prava glasa. Akcionar, kao i lica koja su sa njime povezana, ne mogu glasati na sednici na kojoj se odlučuje o: 1) *njegovom oslobođanju od obaveza prema društvu, ili o smanjenju tih obaveza;* 2) *pokretanju ili odustajanju od spora protiv njega;* 3) *odobravanju poslova u kojima taj akcionar ima lični interes.* Glasovi akcionara čije je pravo isključeno ne uzimaju se u obzir ni prilikom utvrđivanja kvoruma.

Zapisnik. Svaka odluka skupštine akcionarskog društva unosi se u zapisnik. Procesna pitanja i sadržina zapisnika uređeni su Zakonom.

2) Redovna sednica skupštine akcionarskog društva

Redovna sednica skupštine akcionarskog društva **održava se jednom godišnje**, najkasnije u roku od šest meseci od završetka poslovne godine. Neodržavanje redovne sednice nema uticaja na pravnu valjanost pravnih poslova, radnji i odluka društva. Redovnu sednicu skupštine **saziva odbor direktora, odnosno nadzorni odbor** ako je upravljanje društvom dvodomno. **Poziv** na sednicu upućuje se najkasnije 30 dana pre dana održavanja sednice. Redovnoj sednici skupštine po pravilu **prisustvuju** i učestvuju u raspravi direktori i članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, a na tu sednicu se poziva i revizor društva u roku od 30 dana pre dana održavanja sednice.

Izjava o primeni kodeksa korporativnog upravljanja je sastavni deo godišnjeg izveštaja o poslovanju javnog akcionarskog društva i sadrži naročito: 1) *obaveštenje o kodeksu korporativnog upravljanja koji društvo primenjuje kao i mesto na kojem je njegov tekst javno dostupan;* 2) *sva bitna obaveštenja o praksi korporativnog upravljanja koje društvo sprovodi, a posebno one koje nisu izričito propisane zakonom;* 3) *odstupanja od pravila kodeksa korporativnog upravljanja iz tačke 1) ako takva odstupanja postoje i obrazloženje za ta odstupanja.*

3) Vanredna sednica skupštine akcionarskog društva

Vanredna sednica skupštine akcionarskog društva **održava se po potrebi**, kao i kada je to određeno Zakonom ili statutom. U slučaju da se prilikom izrade godišnjih ili drugih finansijskih izveštaja, koje društvo izrađuje u skladu sa zakonom, utvrdi da društvo posluje sa gubitkom usled kojeg je vrednost neto imovine društva postala manja od 50% osnovnog kapitala društva, vanredna sednica skupštine **se obavezno saziva**, a u pozivu za tu sednicu mora biti naveden razlog sazivanja te sednice, kao i predlog dnevnog reda koji mora da sadrži predlog odluke o likvidaciji društva, odnosno predlog odluke o drugim merama koje je potrebno preduzeti kada nastupi situacija zbog koje je sednica skupštine i sazvana.

Vanrednu sednicu skupštine **saziva odbor direktora, odnosno nadzorni odbor** ako je upravljanje društvom dvodomno, iz razloga i pod uslovima predviđenim Zakonom.

U slučaju akcionarskog društva **koje nije javno akcionarsko društvo**, vanredna sednica može se održati i bez sazivanja, pozivanja akcionara i dostavljanja materijala u skladu sa odredbama Zakona ako joj prisustvuju svi akcionari sa pravom glasa po svim tačkama dnevnog reda i ako se nijedan akcionar tome ne protivi, osim ako je statutom ili poslovnikom skupštine drugačije određeno.

Jedan ili više akcionara koji su imali pravo na učešće u radu sednice skupštine mogu tužbom nadležnom sudu **pobijati odluku** donetu na toj sednici skupštine i tražiti naknadu štete iz razloga navedenih u Zakonu. Tužbu može podneti i svaki direktor ili član nadzornog odbora, ako je upravljanje društvom dvodomno, ako bi izvršenjem te odluke: 1) *učinio krivično delo ili drugo delo kažnjivo po zakonu*; ili 2) *bio odgovoran za štetu prema društvu ili trećem licu*.

Podnošenje tužbe za pobijanje odluke ne sprečava njeno izvršenje, niti registraciju te odluke, odnosno registraciju promene na osnovu te odluke, u skladu sa zakonom o registraciji. Nadležni sud može ma zahtev tužioca odrediti *privremenu meru zabrane izvršenja, odnosno registracije*. Na zahtev lica koje je podnelo tužbu za pobijanje odluke registruje se zabeležba spora u skladu sa zakonom o registraciji.

4.8.2. Jednodomno upravljanje

1) DIREKTORI

Uslovi i ograničenja za obavljanje dužnosti direktora. Direktor **može biti svako poslovno sposobno lice**. Statutom se mogu odrediti i drugi uslovi koje određeno lice mora ispuniti da bi bilo direktor. Direktor **ne može biti lice**: 1) *koje je direktor ili član nadzornog odbora u više od pet društava*; 2) *koje je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora*; 3) *kome je izrečena mera bezbednosti zabrana obavljanja delatnosti koja predstavlja pretežnu delatnost društva, za vreme dok traje ta zabrana*.

Broj direktora. Akcionarsko društvo ima **jednog ili više direktora**, čiji broj se određuje statutom. Ako društvo ima tri ili više direktora, oni čine **odbor direktora** društva. Na akcionarsko društvo koje ima jednog ili dva direktora shodno se primenjuju odredbe Zakona o odboru direktora, osim odredaba o sednicama direktora.

Javno akcionarsko društvo ima odbor direktora, koji se sastoji od najmanje tri direktora.

Direktor se **registruje** u skladu sa zakonom o registraciji.

Imenovanje direktora. Direktore **imenuje skupština**. Predlog kandidata za direktora može dati: 1) *direktor, odnosno odbor direktora*; 2) *komisija za imenovanje, ako postoji*; 3) *akcionari koji imaju pravo na predlaganje dnevnog reda sednice skupštine*.

U **javnom akcionarskom društvu** predlog kandidata za direktora mogu dati *komisija za imenovanje i akcionari koji imaju pravo na predlaganje dnevnog reda sednice skupštine*. U javnom akcionarskom društvu direktori se imenuju kumulativnim glasanjem, ako je to predviđeno statutom.

Mandat direktora. Direktori akcionarskog društva se imenuju na period određen statutom, koji **ne može biti duži od četiri godine** (*mandat direktora*). Ako statutom ili odlukom skupštine o imenovanju direktora nije određena dužina trajanja mandata direktora, mandat traje četiri godine. Po isteku mandata, direktor može biti ponovo imenovan.

Kooptacija direktora. Ako se broj direktora akcionarskog društva smanji ispod broja direktora koji je određen statutom, preostali direktori mogu imenovati lice, odnosno lica koja će vršiti dužnost direktora do imenovanja nedostajućih direktora od strane skupštine (*kooptacija*), osim ako je statutom drugačije određeno. Broj ovako imenovanih lica **ne može biti veći od dva**, osim izuzetno u skladu sa Zakonom. Direktoru koji je imenovan kooptacijom mandat prestaje na prvoj narednoj sednici skupštine, a ne može biti angažovan pod uslovima koji su povoljniji za njega u odnosu na uslove koje je imao direktor umesto koga je imanovan.

Izvršni i neizvršni direktori. Direktori mogu biti: 1) izvršni direktori; 2) neizvršni direktori. Ako društvo ima manje od tri direktora, svaki direktor je izvršni direktor. *Javno akcionarsko društvo mora imati neizvršne direktore, čiji broj mora biti veći od broja izvršnih direktora.*

Nadležnost izvršnih direktora. Izvršni direktori vode poslove društva i zakonski su zastupnici društva, osim ako je statutom određeno da samo pojedini izvršni direktori zastupaju društvo. Ako društvo ima dva ili više izvršnih direktora, oni vode poslove i zastupaju društvo *zajednički*, ako statutom ili odlukom skupštine nije drugačije određeno. U vođenju poslova društva izvršni direktori se moraju pridržavati ograničenja koja su određena Zakonom, statutom, odlukama skupštine ili odlukama odbora direktora.

Generalni direktor. Direktori mogu imenovati jednog od izvršnih direktora ovlašćenih za zastupanje društva za generalnog direktora akcionarskog društva, koji *koordinira rad izvršnih direktora i organizuje poslovanje društva*. Statutom ili odlukom skupštine mogu se definisati uslovi koje direktor mora ispunjavati da bi mogao biti imenovan za generalnog direktora i bliže odrediti njegova ovlašćenja i nadležnosti.

Neizvršni direktori. Neizvršni direktori **nadziru rad izvršnih direktora**, predlažu poslovnu strategiju društva i nadziru njeno izvršavanje. Neizvršni direktori odlučuju o davanju odobrenja u slučajevima postojanja ličnog interesa izvršnog direktora

društva u skladu sa odredbama Zakona. *Neizvršni direktor ne može biti lice koje je zaposleno u akcionarskom društvu.*

Nezavisni direktori. Javno akcionarsko društvo (JAD) ima najmanje jednog neizvršnog direktora koji je, istovremeno, i nezavisan od društva (*nezavisni direktor*), nije lice povezano sa direktorima i ispunjava uslove određene Zakonom.

Naknada za rad direktora i stimulacija (bonus) putem dodele akcija. Direktor ima pravo na *naknadu za svoj rad*, a može imati i *pravo na stimulaciju* putem dodele akcija. Statutom, odlukom skupštine ili odlukom nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno određuje se naknada i stimulacija ili način njenog određivanja. Visina naknade i stimulacija može zavisiti od poslovnih rezultata akcionarskog društva, ali ta naknada ne može biti određena kao učešće u raspodeli dobiti društva.

Prestanak mandata direktora. Mandat direktora prestaje istekom perioda na koji je imenovan. Ako direktor u toku trajanja mandata prestane da ispunjava uslove da bude direktor društva, smatra se da mu je prestao mandat danom prestanka ispunjenosti tih uslova. Mandat direktora prestaje *ako skupština ne usvoji godišnje finansijske izveštaje* društva u roku koji je predviđen za održavanje redovne sednice skupštine. Ako statutom nije drugačije određeno, imenovanje direktora po prestanku mandata vrši se na prvoj narednoj sednici skupštine, do kada direktor kome je prestao mandat nastavlja da obavlja svoju dužnost, ako njegovo mesto nije popunjeno kooptacijom.

Razrešenje direktora. Skupština akcionarskog društva može razrešiti direktora i pre isteka mandata na koji je imenovan, bez navođenja razloga.

Ostavka direktora. Direktor akcionarskog društva može *u svaku dobu* preostalim direktorima dati ostavku pisanim putem. U akcionarskim društvima koja imaju samo jednog direktora, direktor daje ostavku predsedniku skupštine ili akcionaru društva koji poseduje najveći broj akcija sa pravom glasa. Ostavka direktora *registrovuje se* u skladu sa zakonom o registraciji.

2) ODBOR DIREKTORA

Nadležnost i odgovornost odbora direktora. Odbor direktora akcionarskog društva: 1) *utvrđuje poslovnu strategiju i poslovne ciljeve društva;* 2) *vodi poslove društva i određuje unutrašnju organizaciju društva;* 3) *vrši unutrašnji nadzor nad poslovanjem društva;* 4) *ustanovljava računovodstvene politike društva i politike upravljanja rizicima;* 5) *odgovara za tačnost poslovnih knjiga društva;* 6) *odgovara za tačnost finansijskih izveštaja društava;* 7) *daje i opoziva prokuru;* 8) *saziva sednice skupštine i utvrđuje predlog dnevnog reda sa predlozima odluka;* 9) *izdaje odobrene akcije, ako je na to ovlašćen statutom ili odlukom skupštine;* 10) *utvrđuje emisionu cenu akcija i drugih hartija od vrednosti, u skladu s odredbama Zakona;* 11) *utvrđuje tržišnu vrednost akcija u skladu s odredbama Zakona;* 12) *donosi odluku o sticanju sopstvenih akcija društva u skladu s odredbama Zakona;* 13) *izračunava iznose dividendi koji u skladu sa Zakonom, statutom i odlukom skupštine pripadaju pojedinim klasama akcionara, određuje dan i postupak njihove isplate, a određuje i način njihove isplate u*

okviru ovlašćenja koja su mu data statutom ili odlukom skupštine; 14) donosi odluku o raspodeli međudividendi akcionarima u skladu sa odredbama Zakona; 15) predlaže skupštini politiku naknada direktorima, ako nije utvrđena statutom, i predlaže ugovore o radu, odnosno ugovore o angažovanju direktora po drugom osnovu angažovanja rada; 16) izvršava odluke skupštine; 17) vrši druge poslove i donosi odluku u skladu sa Zakonom, statutom i odlukama skupštine.

Pitanja iz nadležnosti odbora direktora: 1) **ne mogu se preneti na izvršne direktore** društva; 2) **mogu se preneti u nadležnost skupštine** samo odlukom odbora direktora, ako statutom nije drugačije određeno.

Ako akcionarsko društvo ima odbor direktora, direktori biraju jednog od direktora za **predsednika odbora direktora**. Odbor direktora može obrazovati **komisije** koje mu pomažu u radu (komisija za reviziju; komisija za imenovanja i komisija za naknade), a naročito radi pripremanja odluka koje donosi, odnosno nadzora nad sprovođenjem određenih odluka ili radi obavljanja određenih stručnih poslova za potrebe odbora direktora.

Odgovornost direktora. Direktor *odgovara društvu za štetu* koju mu prouzrokuje kršenjem odredaba Zakona, statuta ili odluke skupštine. *Izuzetno*, direktor neće biti odgovoran za štetu ako je postupao u skladu sa odlukom skupštine. Ako šteta koju prouzrokuje direktor nastane kao posledica odluke odbora direktora, za štetu odgovaraju i svi direktori koji su za tu odluku glasali, dok direktor koji je bio uzdržan smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu postojanja odgovornosti za štetu.

Ako direktor nije bio prisutan na sednici odbora direktora na kojoj je odluka doneta, niti je za nju glasao na drugi način, smatra se da je glasao za tu odluku u pogledu odgovornosti za štetu ako se toj odluci nije pisanim putem usprotivio u roku od osam dana po saznanju za njeno donošenje.

Zahtev društva za naknadu štete, u smislu navedenog, *zastareva* u roku od tri godine računajući od dana nastupanja štete. Društvo se ne može odreći zahteva za naknadu štete, osim u skladu sa odlukom skupštine koja se donosi tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, ali se ta odluka ne može doneti ako joj se usprotive akcionari koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% osnovnog kapitala društva.

Ako statutom ili odlukom odbora direktora nije drugačije određeno, izvršni direktori su **dužni da pisanim putem izveštavaju** odbor direktora o pitanjima predviđenim Zakonom.

4.8.3. Dvodomno upravljanje

Organii društva. Akcionarsko društvo sa dvodomnom organizacijom upravljanja ima **jednog ili više izvršnih direktora i nadzorni odbor**. Ako društvo ima tri ili više izvršnih direktora oni čine **izvršni odbor**.

Javno akcionarsko društvo ima najmanje tri izvršna direktora.

1) IZVRŠNI DIREKTORI

Uslovi i ograničenja za obavljanje dužnosti direktora u jednodomnom upravljanju odnose se i na izvršnog direktora. Izvršni direktor može biti svako poslovno sposobno lice. Statutom se mogu odrediti i drugi uslovi koje određeno lice mora ispuniti

da bi bilo direktor. Direktor ***ne može biti lice***: 1) *koje je direktor ili član nadzornog odbora u više od pet društava*; 2) *koje je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora*; 3) *kome je izrečena mera bezbednosti zabrane obavljanja delatnosti koja predstavlja pretežnu delatnost, delatnost društva, za vreme dok traje ta zabrana*. Broj izvršnih direktora određuje se **statutom**. Izvršni direktori ***ne mogu imati zamenike***. Izvršni direktori registruju se u skladu sa zakonom o registraciji. Izvršne direktore ***imenuje nadzorni odbor društva***. Predlog kandidata za izvršnog direktora daje komisija za imenovanje, ako postoji. Ako komisija za imenovanja nije formirana predlog kandidata za izvršnog direktora može dati svaki član nadzornog odbora. Na **mandat izvršnih direktora** shodno se primenjuju, napred navedene, odredbe o mandatu direktora u jednodomnom upravljanju.

Nadležnost izvršnih direktora. Kao i kod jednodomnog upravljanja izvršni direktori kod dvodomnog upravljanja ***vode poslove društva i zakonski su zastupnici društva***, osim ako je statutom određeno da samo pojedini izvršni direktori zastupaju društvo. Za obavljanje odnosno preduzimanje sledećih poslova ***potrebna je saglasnost nadzornog odbora***: 1) *sticanje, otuđenje i opterećenje udela i akcija koje društvo poseduje u drugim pravnim licima*; 2) *sticanje, otuđenje i opterećenje nepokretnosti*; 3) *uzimanje kredita, odnosno uzimanje i davanje zajmova, uspostavljanje obezbedenja na imovini društva, kao i davanje jemstava i garancija za obaveze trećih lica*; 4) *drugi poslovi za koje je ovim zakonom propisano da su u nadležnosti nadzornog odbora*.

Statutom, odlukom skupštine ili odlukom nadzornog odbora detaljnije se može urediti nadležnost izvršnih direktora, ograničenja za preduzimanje određenih poslova i zastupanja društva.

Generalni direktor. ***Nadzorni odbor može imenovati*** jednog od izvršnih direktora ovlašćenih za zastupanje društva za generalnog direktora društva. ***Nadzorni odbor mora imenovati generalnog direktora ako u društvu postoji izvršni odbor***. Generalni direktor ***koordinira rad izvršnih direktora i organizuje poslovanje društva***.

Statutom, odlukom skupštine i odlukom nadzornog odbora mogu se utvrditi uslovi koje izvršni direktor mora ispunjavati da bi mogao biti imenovan za generalnog direktora i bliže urediti njegova ovlašćenja i nadležnosti. Generalni direktor registruje se u skladu sa zakonom o registraciji.

Naknada za rad izvršnih direktora. Izvršni direktor ima, kao i direktor kod jednodomnog upravljanja, ***pravo na naknadu za svoj rad***, a može imati i ***pravo na stimulaciju*** putem dodele akcija.

Prestanak mandata i razrešenje izvršnih direktora. Mandat izvršnog direktora prestaje ***istekom perioda*** na koji je izabran. Ako izvršni direktor u toku trajanja mandata prestane da ispunjava uslove da bude izvršni direktor društva, smatra se da mu je prestao mandat ***danom prestanka ispunjenosti tih uslova***. Nadzorni odbor može ***razrešiti*** izvršnog direktora i pre isteka mandata na koji je izabran, bez navođenja razloga.

Ostavka izvršnog direktora. Izvršni direktor može u svako doba nadzornom odboru dati ostavku pisanim putem. Ostavka proizvodi dejstvo danom podnošenja, osim

ako u njoj nije naveden neki kasniji datum. Ako je jedini izvršni direktor društva dao ostavku, u obavezi je da nastavi da preduzima poslove koji ne trpe odlaganje do imenovanja novog direktora, ali ne duže od 30 dana od dana registracije te ostavke u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako se u roku od 60 dana od dana kada je društvo ostalo bez jedinog izvršnog direktora ne izabere novi izvršni direktor, **registar privrednih subjekata** po službenoj dužnosti (*ex officio*) ili po zahtevu zainteresovanog lica *pokreće postupak prinudne likvidacije društva*.

Nadležnost i odgovornost izvršnog odbora. Istakli smo da ako društvo ima tri ili više izvršnih direktora, oni čine izvršni odbor. Izvršni odbor u okviru svoje nadležnosti: 1) vodi poslove društva i određuje unutrašnju organizaciju društva; 2) odgovara za tačnost poslovnih knjiga društva; 3) odgovara za tačnost finansijskih izveštaja društva; 4) priprema sednice skupštine društva i predlaže dnevni red nadzornom odboru; 5) izračunava iznose dividendi koji u skladu sa Zakonom, statutom i odlukom skupštine pripadaju pojedinim klasama akcionara, određuje dan i postupak njihove isplate, a određuje i način njihove isplate u okviru ovlašćenja koja su mu data statutom ili odlukom skupštine; 6) izvršava odluke skupštine; 7) vrši druge poslove i donosi odluke u skladu sa Zakonom, statutom, odlukama skupštine i odlukama nadzornog odbora.

Pitanja iz nadležnosti izvršnog odbora ne mogu se preneti na nadzorni odbor. Na akcionarsko društvo koje ima jednog ili dva izvršna direktora shodno se primenjuju ove odredbe o izvršnom odboru, osim odredaba o sednicama izvršnog odbora.

Način rada izvršnog odbora. Izvršni odbor u vođenju poslova akcionarskog društva *postupa samostalno*. Izvršni odbor *odlučuje i postupa van sednica*. Ako ne postoji saglasnost izvršnih direktora po određenom pitanju, generalni direktor može sazvati sednicu izvršnog odbora. Statutom i odlukom nadzornog odbora može se urediti način rada izvršnog odbora, a izvršni odbor može doneti i poslovnik o svom radu koji mora biti u skladu sa Zakonom, statutom i odlukama nadzornog odbora (*poslovnik o radu izvršnog odbora*).

2) NADZORNI ODBOR

Član nadzornog odbora akcionarskog društva može biti **svako poslovno sposobno lice**, a statutom se mogu odrediti i drugi uslovi koje određeno lice mora ispuniti da bi bilo član nadzornog odbora. Član nadzornog odbora **ne može biti lice**: 1) *koje je direktor ili član nadzornog odbora u više od pet društava*; 2) *ako je osuđeno za krivično delo protiv privrede, tokom perioda od pet godina računajući od dana pravnosnažnosti presude, s tim da se u taj period ne uračunava vreme provedeno na izdržavanju kazne zatvora*; 3) *kome je izrečena mera bezbednosti zabrana obavljanje delatnosti koja predstavlja pretežnu delatnost društva, za vreme dok traje ta zabrana*.

Član nadzornog odbora **ne može biti lice koje je zaposleno u društvu** (u smislu pozitivnopravnih rešenja zaposleni je lice koje je u nekom obliku radnog odnosa).

Sastav nadzornog odbora. Nadzorni odbor **ima najmanje tri člana**. Broj članova određuje se statutom i mora biti **neparan**. Članovi nadzornog odbora **ne mogu imati**

zamenike. Članovi nadzornog odbora **ne mogu biti izvršni direktori niti prokuristi društva**. Članovi nadzornog odbora registruju se u skladu sa zakonom o registraciji.

Članove nadzornog odbora **imenuje skupština akcionarskog društva**. *Predlog* kandidata za člana nadzornog odbora daju: 1) nadzorni odbor; 2) komisija za imenovanje, ako postoji u društvu; 3) akcionari koji imaju pravo na predlaganje dnevnog reda skupštine. Članovi nadzornog odbora se imenuju na period određen statutom, koji ne može biti duži od četiri godine (**mandat člana nadzornog odbora**). Ako statutom ili odlukom skupštine o imenovanju člana nadzornog odbora nije određena dužina trajanja mandata člana nadzornog odbora, **mandat traje četiri godine**. Po isteku mandata član nadzornog odbora **moebiti ponovo imenovan**.

Ako se broj članova nadzornog odbora smanji ispod broja članova koji je određen statutom, preostali članovi nadzornog odbora mogu imenovati lice, odnosno lica koja će vršiti dužnost člana nadzornog odbora do imenovanja nedostajućih članova od strane skupštine (**kooptacija**), osim ako je statutom drugačije određeno. Broj lica nadzornog odbora ovako imenovanih ne može biti veći od dva. Članu nadzornog odbora koji je imenovan kooptacijom mandat prestaje na prvoj narednoj sednici skupštine, a ne može biti angažovan pod uslovima koji su povoljniji za njega u odnosu na uslove koje je imao član nadzornog odbora umesto koga je imenovan.

Javno akcionarsko društvo ima najmanje jednog člana nadzornog odbora koji je nezavisan od društva (**nezavisan član nadzornog odbora**), a čiji status je identičan statusu nezavisnog direktora, u skladu s odredbama Zakona.

Naknada za rad, prestanak mandata i razrešenje članova nadzornog odbora, kao i ostavka člana nadzornog odbora akcionarskog društva uređeni su detaljnije odredbama Zakona.

Nadležnost nadzornog odbora. Nadzorni odbor: 1) *utvrđuje poslovnu strategiju i poslovne ciljeve društva i nadzire njihovo ostvarivanje*; 2) *nadzire rad izvršnih direktora*; 3) *vrši unutrašnji nadzor nad poslovanjem društva*; 4) *ustanovljava računovodstvene politike društva i politike upravljanja rizicima*; 5) *utvrđuje finansijske izveštaje društva i podnosi ih skupštini na usvajanje*; 6) *daje i opoziva prokuru*; 7) *saziva sednice skupštine i utvrđuje predlog dnevnog reda*; 8) *izdaje odobrene akcije, ako je na to ovlašćen statutom ili odlukom skupštine*; 9) *utvrđuje emisionu cenu akcija i drugih hartija od vrednosti u skladu sa odredbama Zakona*; 10) *utvrđuje tržišnu vrednost akcija*; 11) *donosi odluku o sticanju sopstvenih akcija društva*; 12) *donosi odluku o raspodeli međudividendi akcionarima, u slučaju predviđenom Zakonom*; 13) *predlaže skupštini politiku naknada izvršnih direktora, ako nije utvrđena statutom i predlaže ugovore o radu, odnosno angažovanju izvršnih direktora*; 14) *daje saglasnost izvršnim direktorima za preduzimanje poslova ili radnji u skladu sa Zakonom, statutom, odlukom skupštine i odlukom nadzornog odbora*; 15) *vrši druge poslove i donosi odluke u skladu sa Zakonom, statutom i odlukama skupštine*.

Pitanja iz nadležnosti nadzornog odbora: 1) *ne mogu se preneti na izvršne direktore društva*; 2) *mogu se preneti u nadležnost skupštine samo odlukom nadzornog odbora*, ako statutom nije drugačije određeno. Nadzorni odbor odlučuje o davanju

odobrenja u slučajevima postojanja ličnog interesa izvršnog odbora društva u skladu sa Zakonom.

Zakon o privrednim društvima uređuje ostala pitanja vezano za ostvarenje instituta nadzornog odbora.

3) SEKRETAR DRUŠTVA

Aкционарско društvo *može imati sekretara društva, ako je to određeno statutom.* Sekretar društva može biti zaposlen u društvu. Sekretara društva *imenuje odbor direktora, odnosno nadzorni odbor* ako je upravljanje društвom dvodomno i utvrđuje mu visinu zarade, odnosno naknade za rad ili druga prava.

Mandat sekretara društva *traje četiri godine*, osim ako je statutom ili odlukom o imenovanju drugačije određeno. Na posledice prestanka mandata sekretaru društva shodno se primenjuju odredbe Zakona o prestanku mandata direktoru društva kod jednodomnog upravljanja. Ako statutom ili odlukom o imenovanju sekretara društva nije drugačije određeno, u okviru svoje **nadležnosti**, sekretar društva *odgovoran je* za: 1) *pripremu sednica skupštine i vođenje zapisnika; 2) pripremu sednica odbora direktora, odnosno izvršnog odbora i nadzornog odbora ako je upravljanje društвom dvodomno, i vođenje zapisnika; 3) čuvanje svih materijala, zapisnika i odluka sa pripremanih sednica; 4) komunikaciju društva sa akcionarima i omogućavanje pristupa aktima i dokumentima, u skladu sa odredbama Zakona o pristupu aktima i dokumentima društva.*

Sekretar akcionarskog društva može imati i druge dužnosti i odgovornosti u skladu sa statutom i odlukom o njegovom imenovanju.

4) UNUTRAŠNJI NADZOR

Aкционарско društvo svojim aktima uređuje način sprovođenja i **organizaciju rada unutrašnjeg nadzora poslovanja.** U javnim akcionarskim društvima najmanje jedno lice nadležno za unutrašnji nadzor poslovanja mora ispunjavati uslove propisane *za internog revizora* u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija i ono mora biti zaposleno u društvu i obavljati samo poslove unutrašnjeg nadzora.

Poslovi unutrašnjeg nadzora akcionarskog društva naročito obuhvataju: 1) *kontrolu usklađenosti poslovanja društva sa zakonom, drugim propisima i opštim aktima;* 2) *nadzor nad sprovođenjem računovodstvenih politika i finansijskim izveštavanjem;* 3) *proveru sprovođenja politika upravljanja rizicima;* 4) *praćenje usklađenosti organizacije i delovanja društva sa kodeksom korporativnog upravljanja;* 5) *vrednovanje politika i procesa u društvu, kao i predlaganje njihovog unapređenja.*

Lice koje rukovodi poslovima unutrašnjeg nadzora dužno je da o sprovedenom nadzoru poslovanja *redovno izveštava komisiju za reviziju*, a u društvima koja nemaju ovu komisiju *odbor direktora*, odnosno *nadzorni odbor* ako je upravljanje društвом dvodomno.

5) SPOLJNI NADZOR

Godišnji finansijski izveštaji javnih akcionarskih društava obavezno su *predmet revizije*. Revizor društva dužan je da pre zaključenja ugovora o vršenju revizije, a nakon toga najmanje jednom godišnje za vreme trajanja tog ugovora, *komisiji za reviziju* javnog akcionarskog društva dostavi: 1) *pisanu izjavu kojom potvrđuje svoju nezavisnost od društva*; 2) *obaveštenje o svim uslugama koje je u prethodnom periodu, posle revizije finansijskih izveštaja, pružio tom društvu*.

Odredbe o navedenom postupanju u reviziji kod javnih akcionarskih društava primenjuju se na sva akcionarska društva koja su obavezna da vrše reviziju finansijskih izveštaja u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija.

Javno akcionarsko društvo *ne može revizoru otkazati ugovor o vršenju revizije* tokom vršenja revizije finansijskih izveštaja zbog neslaganja sa mišljenjem revizora o finansijskim izveštajima.

Posebna i vanredna revizija. *Posebna revizija*, u smislu Zakona, je revizija kojom se može proveravati: 1) *procena vrednosti nenovčanog uloga ili 2) vrednost i uslovi pod kojima je vršeno sticanje ili raspolažanje imovinom velike vrednosti, po odredbama Zakona*. *Vanredna revizija* je revizija finansijskih izveštaja koji su već bili predmet revizije, a koja se može preduzeti ako: 1) *postoji sumnja da revizija finansijskih izveštaja nije sprovedena u skladu sa zakonom i propisanim računovodstvenim standardima i postupcima ili 2) finansijski izveštaji ne sadrže napomene propisane računovodstvenim standardima ili su ove napomene nepotpune*.

Posebna revizija može se sprovesti *u roku od tri godine* od dana unosa nenovčanog uloga, odnosno sticanja ili raspolažanja imovinom velike vrednosti, a vanredna revizija *u roku od tri godine* od dana usvajanja finansijskih izveštaja koji su bili predmet revizije. Predlog za sprovođenje posebne ili vanredne revizije mogu podneti akcionari koji poseduju ili predstavljaju najmanje 10% akcija sa pravom glasa. Odluku o sprovođenju posebne ili vanredne revizije *donosi skupština akcionara* običnom većinom glasova prisutnih akcionara. *Troškove sprovođenja* posebne ili vanredne revizije snosi društvo.

Izveštaj o posebnoj i izveštaj o vanrednoj reviziji moraju se sačiniti *u pisanim obliku* i obavezno *sadržati* obrazložene nalaze revizora, kao i druge elemente važne za reviziju i izveštaj o njoj, koje razmatraju nadležni organi (odbor direktora i izvršni ili nadzorni odbor).

4.9. Akti i dokumenti akcionarskog društva

Obaveza čuvanja akata i dokumenata društva. Zakon predviđa obavezu akcionarskog društva, kao i nekih drugih privrednih društava, da čuva određene akte i dokumente, po odgovarajućim kriterijumima i rokovima, i to: 1) *osnivački akt*; 2) *rešenje o registraciji osnivanja društva*; 3) *statut i sve njegove izmene i dopune*; 4) *opšte akte društva (pravilnike, odluke itd.)*; 5) *zapisnike sa sednica skupštine i odluke skupštine*; 6) *akt o obrazovanju svakog ogranka ili drugog organizacionog dela društva*; 7) *dokumenta koja dokazuju svojinu i druga imovinska prava društva*; 8) *zapisnike sa sednica odbora direktora, odnosno izvršnog odbora i nadzornog odbora ako je upravljanje društvom*.

dvodomno; 9) godišnje izveštaje o poslovanju društva i konsolidovane godišnje izveštaje; 10) izveštaje odbora direktora, odnosno izvršnog i nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; 11) evidenciju o adresama direktora i članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno; 12) ugovore koje su direktori, članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, ili sa njima povezana lica u smislu Zakona, zaključili sa društvom.

Društvo je dužno da dokumenta navedena u prethodnim tačkama *čuva u svom sedištu ili na drugom mestu koje je poznato i dostupno* svim direktorima i članovima nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno. Dokumente i akte navedene pod tačkama 1) do 5), zatim pod tačkama 8), 9) i 12) društvo čuva *trajno*, a ostala dokumenta i akte *najmanje pet godina*, nakon čega se *čuvaju po propisima o arhivskoj građi*.

Pristup aktima i dokumentima društva. *Odbor direktora*, odnosno *izvršni odbor* ako je upravljanje društvom dvodomno, dužan je da osnivački akt, rešenje o registraciji osnivanja društva, statut i sve njegove izmene i dopune, opšte akte društva (pravilnike, odluke itd.), zapisnike sa sednica skupštine i odluke skupštine i godišnje izveštaje o poslovanju društva i konsolidovane godišnje izveštaje, kao i finansijske izveštaje društva, *stavi na raspolaganje svakom akcionaru*, kao i ranijem akcionaru za period u kojem je bio akcionar, *na njegov pisani zahtev* u skladu sa odredbama Zakona, radi vršenja uvida i kopiranja o svom trošku, tokom radnog vremena.

Smatraće se da je obaveza iz prethodnog stava izvršena u pogledu dokumenata za koje je društvo omogućilo slobodan pristup i preuzimanje sa internet stranice društva, bez naknade. Pravo akcionara u smislu pristupa aktima i dokumentima društva može biti ograničeno samo u meri u kojoj je to potrebno radi uobičajene identifikacije akcionara.

Ako odbor direktora, odnosno izvršni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, ili sekretar društva, ako postoji, propusti da postupi po pisanim zahtevu akcionara da mu se odobri pristup aktima i dokumentima društva *u roku od pet dana* od dana prijema zahteva, podnositelj zahteva ima pravo da traži da *sud u vanparničnom postupku* naloži društvu da postupi po njegovom zahtevu. Postupanje u ovom postupku je *hitan* i sud je dužan da odluku po zahtevu doneše *u roku od osam dana od dana prijema zahteva*.

Lice, akcionar ili raniji akcionar, koje ostvari pristup aktima i dokumentima društva na predviđen način *ne može da ih objavi* tako da može naneti štetu društvu ili njegovom ugledu.

4.10. Prestanak društva

Aкционarsko društvo **prestaje da postoji brisanjem iz registra privrednih subjekata**, po osnovu; 1) sprovedenog postupka likvidacije ili prinudne likvidacije u skladu sa Zakonom; 2) sprovedenog postupka stečaja u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj; 3) statusne promene koja ima za posledicu prestanak društva.

Prestanak društva po odluci suda. *Po tužbi akcionara* koji poseduju akcije koje predstavljaju najmanje 20% osnovnog kapitala društva protiv društva nadležni sud može odrediti prestanak društva ili druge mere ako: 1) *odbor direktora, odnosno izvršni i*

nadzorni odbor ako je upravljanje društvo dvodomno, ne mogu da vode poslove društva, bilo zbog međusobnog neslaganja ili iz drugih razloga, a skupština ne može da prekine blokadu, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu akcionara; 2) su akcionari blokirani u odlučivanju na skupštini na najmanje dve uzastopne sednice skupštine, što za posledicu ima da se poslovi društva ne mogu više voditi u interesu društva; 3) direktori odnosno članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvo dvodomno, deluju protivzakonito, nepošteno ili prevarno, a protivno interesima akcionara koji podnose tužbu; 4) imovina društva se rasipa i umanjuje.

U postupku po tužbi sud može, ako su razlozi za podnošenje tužbe otklonjivi, ostaviti društvu *rok od najviše šest meseci za otklanjanje nepravilnosti*. Ako društvo u ovom roku ne otkloni nepravilnosti, sud će presudom odrediti *prestanak društva ili jednu ili više od sledećih mera:* 1) *razrešenje direktora ili člana nadzornog odbora ako je upravljanje društvo dvodomno;* 2) *uvodenje prinudne uprave u društvo do imenovanja novog direktora, odnosno članova nadzornog odbora ako je upravljanje društvo dvodomno;* 3) *sprovođenje vanredne revizije finansijskih izveštaja društva;* 4) *donošenje odluke o raspodeli dobiti ili o isplati učešća u dobiti, odnosno dividende;* 5) *otkop akcija koje poseduju akcionari koji su podneli tužbu od strane društva po tržišnoj vrednosti u smislu Zakona.*

Presudom sud može odrediti *i naknadu štete* od strane društva akcionarima koji su podneli tužbu.

Glava IV

STICANJE I RASPOLAGANJE IMOVINOM VELIKE VREDNOSTI

1. Pojam i osnovne odredbe

Ako društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom čija nabavna i/ili tržišna vrednost u momentu donošenja odluke o tome *predstavlja 30% ili više od knjigovodstvene vrednosti ukupne imovine društva* iskazane u poslednjem godišnjem bilansu stanja, smatra se da društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom velike vrednosti. *Izuzetno neće se smatrati sticanjem, odnosno raspolaganjem imovinom velike vrednosti kupovina ili prodaja imovine koja je izvršena u okviru redovnog poslovanja društva.*

Pod sticanjem, odnosno raspolaganjem imovinom velike vrednosti smatra se sticanje, odnosno raspolaganje imovinom na bilo koji način, uključujući naročito kupovinu, prodaju, zakup, razmenu, uspostavljanje založnog prava i hipoteke, zaključenje ugovora o kreditu i zajmu, davanje jemstva i garancija, i preuzimanje bilo koje druge radnje kojom nastaje obaveza za društvo.

Pod *imovinom* u smislu navedenog smatraju se *stvari i prava*, uključujući i *nepokretnosti, pokretne stvari, novac, udele u društvima, hartije od vrednosti, potraživanja, industrijsku svojinu i druga prava*.

Jednim sticanjem, odnosno raspolaganjem, u smislu ove tematske jedinice, smatraće se i *više povezanih sticanja, odnosno raspolaganja* izvršenih u periodu od godinu dana, pri čemu se kao vreme nastanka uzima dan izvršenja poslednjeg sticanja, odnosno raspolaganja. Sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti može

se sprovesti ako to sticanje, odnosno raspolaganje *prethodno ili naknadno odobri skupština*.

Ako društvo stiče, odnosno raspolaže imovinom velike vrednosti shodno se primenjuju *pravila Zakona koja uređuju prava nesaglasnih članova*, o čemu će biti reči u daljem tekstu udžbenika.

2. Postupak sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti

Odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, **priprema predlog odluke** kojom skupština odobrava sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti, sa: 1) *obrazloženjem koje sadrži razloge iz kojih se preporučuje usvajanje te odluke*; 2) *izveštajem pod kojim se stiče, odnosno raspolaže imovinom velike vrednosti*.

Sastavni deo materijala za sednicu skupštine na kojoj se odluka o odobrenje sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti donosi, je **nacrt ugovora** o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti, osim ako se odlukom odobrava **već zaključeni ugovor** o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti, taj ugovor se tada dostavlja uz materijal za sednicu skupštine na kojoj se odluka donosi. Odluku o odobravanju sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti skupština donosi *tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara sa pravom glasa*.

3. Posledice odredaba o raspolaganju imovinom velike vrednosti

Ako nije pribavljeno odobrenje skupštine o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti, društvo i akcionar koji poseduje ili predstavlja najmanje 5% osnovnog kapitala društva **može podneti tužbu za poništaj pravnog posla, odnosno radnje sticanja ili raspolaganja imovinom velike vrednosti**. Izuzetno, pravni posao ili radnja sticanja ili raspolaganja imovinom velike vrednosti neće biti poništeni ako lice koje je druga strana u pravnom poslu, odnosno prema kome je radnja izvršena nije znalo niti je moralno znati za povredu postupka sticanja odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti u vreme zaključenja pravnog posla, odnosno preuzimanja pravne radnje.

Odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvom dvodomno, **solidarno su odgovorni društvu** za štetu koju koju društvo pretrpi usled sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti ako je to sticanje, odnosno raspolaganje sprovedeno bez odluke kojom ga skupština odobrava.

Tužbe za poništaj pravnog posla odnosno radnje sticanja ili raspolaganja imovinom velike vrednosti mogu biti podnete *u roku od tri godine* od dana sticanja, odnosno raspolaganja imovinom velike vrednosti.

Navedene odredbe o sticanju, odnosno raspolaganju imovinom velike vrednosti **shodno se primenjuju i na društvo s ograničenom odgovornošću**, ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno.

Glava V

POSEBNA PRAVA NESAGLASNIH AKCIONARA

1. Pravo nesaglasnih akcionara na otkup akcija

Aкционар може да traži od društva da otkupi njegove akcije *ako glasa protiv ili se uzdrži od glasanja za odluku*: 1) *o promeni statuta društva kojom se umanjuju njegova prava predviđena statutom, ili zakonom; 2) o statusnoj promeni; 3) o promeni pravne forme; 4) o promeni vremena trajanja društva; 5) kojom se odobrava sticanje, odnosno raspolaganje imovinom velike vrednosti; 6) kojom se menjaju njegova druga prava, ako je statutom određeno da aktionar iz tog razloga ima pravo na nesaglasnost i na naknadu tržišne vrednosti akcija u skladu sa Zakonom; 7) o povlačenju jedne ili više klase akcija sa regulisanog tržišta, odnosno multilateralne trgovačke platforme u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala.* Na povlačenje ovih akcija primenjuju se odgovarajuće odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala.

Aкционар koji zatraži od društva da od njega otkupi akcije u skladu sa odredbama Zakona *ne može osporavati odluku društva na kojoj zasniva to svoje pravo*.

2. Postupak ostvarivanja prava na otkup akcija

Sastavni deo materijala za sednicu skupštine na kojoj se donosi odluka protiv koje je, ili se uzdržava od glasanja aktionar, je: 1) *obaveštenje* o pravima nesaglasnih akcionara na otkup njihovih akcija i *formular zahteva* za ostvarivanje tog prava, koji sadrži polja u koja se unosi ime, odnosno poslovno ime aktionara i njegovo prebivalište, odnosno sedište, kao broj i klasa akcija čiji otkup zahteva; 2) *podatak o knjigovodstvenoj vrednosti akcija, podatak o tržišnoj vrednosti akcija* utvrđenoj u skladu sa odredbama Zakona, koje uređuju to pitanje, i *podatak o procenjenoj vrednosti akcija* utvrđenoj u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju procenu vrednosti nenovčanog uloga, pri čemu se te vrednosti utvrđuju na dan donošenja odluke o sazivanju skupštine.

Ako želi da ostvari pravo na otkup njegovih akcija, nesaglasni aktionar zahtev može dostaviti društvu: 1) na sednici skupštine na kojoj se donosi odluka protiv koje glasa ili se uzdržava od glasanja i to predsedniku skupštine, odnosno licu koga predsedavajući skupštine ovlasti ili 2) u roku od 15 dana od zaključenja te sednice skupštine. Društvo je u obavezi da u roku od 60 dana od dana isteka roka od 15 dana od zaključenja sednice skupštine nesaglasnom aktionaru isplati vrednost akcija koje su predmet zahteva, koja je jednaka najvišoj vrednosti napred utvrđenoj (u tački 2.) stava 1. ove tematske jedinice). Isplata će se izvršiti u skladu sa pravilima poslovanja Centralnog registra.

3. Sudska zaštita nesaglasnog aktionara

Nesaglasni aktionar može **tužbom nadležnom sudu** protiv društva *tražiti isplatu*: 1) *razlike do pune vrednosti njegovih akcija utvrđenih u skladu sa odredbama Zakona o najvišoj vrednosti akcija, ako smatra da mu je društvo na ime otkupne cene za njegove akcije isplatio niži iznos od te vrednosti usled toga što je bilo koja vrednost (knjigovodstvena, tržišna ili procenjena vrednost akcija) pogrešno utvrđena ili ako je*

društvo izvršilo samo delimičnu isplatu; 2) pune vrednosti njegovih akcija utvrđene u skladu sa odredbama Zakona, ako mu društvo nije izvršilo nikakvu isplatu po tom osnovu, a podneo je važeći zahtev.

Tužbu protiv društva akcionar nože podneti najkasnije u roku od 30 dana od dana izvršene isplate u skladu sa pravilima poslovanja Centralnog registra, odnosno isteka roka za tu isplatu ako isplata nije izvršena. Ako je podneto više od jedne tužbe nadležnom sudu protiv društva kojima se traži isplata *postupci se spajaju*.

Ako sud pravnosnažnom presudom donetom u postupku po tužbi obaveže društvo da nesaglasnom akcionaru isplati razliku do pune vrednosti akcija, odnosno punu vrednost akcija, društvo je u obavezi da svim drugim nesaglasnim akcionarima iste klase akcija prizna i isplati istu vrednost akcije, nezavisno od činjenice da li su ti akcionari podneli tužbu.

Odredbe Zakona o pravima nesaglasnih akcionara *shodno se primenjuju na članove društva s ograničenom odgovornošću*, osim ako je osnivačknim aktom tog društva drugačije određeno.

Glava VI

PROMENE PRAVNE FORME

1. Pojam promene pravne forme društva

Promenom pravne forme privredno društvo prelazi iz jedne pravne forme u drugu pravnu formu, u skladu sa Zakonom. *Promena pravne forme ne utiče na pravni subjektivitet tog društva*. Na promenu pravne forme društva primenjuju se shodno odredbe Zakona o osnivanju date forme društva, ako Zakonom nije drugačije određeno.

Ako **javno akcionarsko društvo** menja pravnu formu, ono mora da ispuni uslove za prestanak svojstva javnog društva koji su propisani zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Društvo ne može da menja pravnu formu ako je u likvidaciji ili u stečaju, osim kao meru reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj.

2. Priprema akata i dokumenata u vezi sa promenom pravne forme društva

Radi sprovođenja postupka promene pravne forme, **odbor direktora** priprema i dostavlja skupštini radi usvajanja *sledeće akte i dokumenta*: 1) *predlog odluke o promeni pravne forme*; 2) *predlog izmene osnivačkog akta*; 3) *predlog statuta društva, ako društvo menja pravnu formu u akcionarsko društvo*; 4) *predlog odluke kojom se imenuju članovi organa društva u skladu sa odredbama Zakona koje regulišu datu pravnu formu društva*; 5) *izveštaj o potrebi sprovođenja postupka promene pravne forme, koji obavezno sadrži*: (1) objašnjenje pravnih posledica promene pravne forme; (2) razloge i analizu očekivanih efekata promene pravne forme; (3) obrazloženje srazmere konverzije akcija u udele, odnosno udela u akcije, odnosno konverzije udela jedne pravne forme društva u udele druge pravne forme društva, u zavisnosti od konkretne promene pravne forme; 6) *detaljno obaveštenje o pravu člana društva da bude nesaglasan sa odlukom o promeni pravne forme u smislu odredbi Zakona*.

Ako je upravljanje društvom ***dvodomno***, akta i dokumenta radi sprovođenja postupka promene pravne forme priprema ***izvršni odbor***, a ***nadzorni odbor*** ih utvrđuje i dostavlja skupštini radi usvajanja.

3. Sprovodenje postupka promene pravne forme društva

Na obaveštavanje članova društva i poverilaca o sprovođenju postupka promene pravne forme, na pozivanje na sednicu na kojoj se donosi odluka o promeni pravne forme i na postupak donošenja te odluke ***shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na statusne promene***, ako Zakonom nije drugačije određeno.

Odluka o promeni pravne forme društva. Odluka o promeni pravne forme društva sadrži: 1) *poslovno ime i adresu sedišta društva koje sprovodi postupak promene pravne forme*; 2) *označenje nove pravne forme društva*; 3) *podatke o načinu i uslovima konverzije udela u društvu u akcije ili obratno, odnosno konverzije udela jedne pravne forme društva u udele druge pravne forme društva, u zavisnosti od konkretne promene pravne forme*.

U akcionarskom društvu odluka o promeni pravne forme donosi se ***tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara***, ako statutom nije određena većina. Istovremeno sa odlukom o promeni pravne forme društva članovi društva, odnosno ***skupština usvaja***: 1) *izmene osnivačkog akta*; 2) *statut, u slučaju promene pravne forme u akcionarsko društvo*; 3) *odluku ili odluke kojom se imenuju članovi organa društva*.

4. Registracija promene pravne forme društva i pravne posledice registracije

Registracija promene pravne forme društva vrši se u skladu sa zakonom o registraciji, a ako društvo menja pravnu formu u akcionarsko društvo prethodno vrši registraciju akcija u Centralnom registru, u skladu sa Zakonom. Ako društvo menja pravnu formu i postaje javno akcionarsko društvo ili prestaje da to bude, primenjuju se i odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala koje se odnose na sticanje, odnosno prestanak svojstva javnog društva.

Pravne posledice promene pravne forme društva ***nastupaju danom registracije te promene*** u skladu sa zakonom o registraciji. Promenom pravne forme društva nastupaju sledeće ***pravne posledice***: 1) *udeli članova u društvu pretvaraju se u akcije ili obratno, odnosno udeli jedne pravne forme društva se pretvaraju u udele druge pravne forme društva, u zavisnosti od konkretne promene pravne forme*; 2) *zakonitim imaocima zamenljivih obveznica i varanata, odnosno drugih hartija od vrednosti sa posebnim pravima, osim akcija, obezbeđuju se najmanje ista posebna prava nakon promene pravne forme, osim ako je odlukom o izdavanju tih hartija od vrednosti drugačije određeno ili ako je drugačije ugovoren sa njihovim imaocima*; 3) *ortaci i komplementari koji su promenom pravne forme postali članovi društva koji su ograničeno odgovorni ostaju solidarno odgovorni sa društvom za obaveze društva nastale do registracije promene pravne forme u skladu sa zakonom o registraciji*.

Glava VII

STATUSNE PROMENE

1. Pojam i vrste statusnih promena društva

1.1. Pojam statusne promene

Statusnom promenom se društvo (u daljem tekstu: *društvo prenosilac*) reorganizuje tako što na drugo društvo (udaljem tekstu: *društvo sticalac*) prenosi imovinu i obaveze, dok njegovi članovi u tom društvu stiču udele, odnosno akcije.

Svi članovi društva prenosioca stiču udele, odnosno akcije u društvu sticaocu, srazmerno svojim udelima, odnosno akcijama u društvu prenosiocu, osim ako se svaki član društva prenosioca saglasi da se statusnom promenom *izvrši zamena u dela* odnosno akcija u drugaćoj srazmeri ili ako koristi svoje pravo na isplatu umesto sticanja u dela, odnosno akcija u društvu sticaoca u skladu sa odredbama Zakona (član 508.).

Članu društva prenosioca se po osnovu statusne promene *može izvršiti i novčano plaćanje*, ali ukupan iznos tih plaćanja svim članovima društva prenosioca ne može preći 10% ukupne nominalne vrednosti u dela, odnosno akcija koje stiču članovi društva prenosioca, a ako te akcije nemaju nominalnu vrednost 10% ukupne računovodstvene vrednosti tih akcija.

Ako se statusnom promenom **osniva novo društvo**, na osnivanje tog društva primenjuju se odredbe Zakona koje se odnose na osnivanje društva u odgovarajućoj pravnoj formi, osim ako je drugačije propisano odredbama Zakona koje regulišu statusne promene.

Ako se statusnom promenom **javno akcionarsko društvo** pripaja društvu koje nije javno akcionarsko društvo ili se sa njim spaja u novo društvo koje nije javno akcionarsko društvo, to društvo mora da ispuni uslove za prestanak svojstva javnog društva koji su propisani zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Statusne promene se ne mogu vršiti suprotno odredbama zakona kojim se uređuje zaštita konkurenциje.

U statusnoj promeni mogu **učestvovati** jedno ili više društava iste ili različite pravne forme. U statusnoj promeni **ne može učestvovati** društvo koje je *u likvidaciji* ili *u stečaju*, osim ako se statusna promena sprovodi kao mera reorganizacije u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj.

1.2. Vrste statusnih promena

Statusne promene su: 1) pripajanje; 2) spajanje; 3) podela; 4) izdvajanje.

1) PRIPAJANJE

Jedno ili više društava može se pripojiti drugom društvu prenošenjem celokupne imovine i obaveza, *čime društvo koje se pripaja prestaje da postoji bez sprovodenja postupka likvidacije*.

2) SPAJANJE

Dva ili više društava mogu se spojiti osnivanjem novog društva i prenošenjem na to društvo celokupne imovine i obaveza, *čime društva koje se spajaju prestaju da postoje bez sprovodenja postupka likvidacije.*

3) PODELA

Društvo se može podeliti tako što će istovremeno preneti celokupnu imovinu i obaveze na: (1) dva ili više novonastalih društava (u daljem tekstu: *podela uz osnivanje*) ili (2) dva ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *podela uz pripajanje*) ili (3) jedno ili više novoosnovanih društava i jedno ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *mešovita podela*).

Društvo koje se podelilo po provedenoj statusnoj promeni prestaje da postoji bez sprovodenja postupka likvidacije.

4) IZDVAJANJE

Društvo se može podeliti tako što će preneti deo svoje imovine i obaveza na: (1) jedno ili više novonastalih društava (u daljem tekstu: *izdvajanje uz osnivanje*) ili (2) dva ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *izdvajanje uz pripajanje*) ili (3) jedno ili više novoosnovanih društava i jedno ili više postojećih društava (u daljem tekstu: *mešovito izdvajanje*). Društvo koje se izdvojilo po sprovedenoj statusnoj promeni *nastavlja da postoji*.

2. Redovni postupak sprovodenja statusne promene društva

2.1. Akti i dokumenti u vezi sa statusnom promenom

Radi sprovodenja statusne promene **odbor direktora**, odnosno **nadzorni odbor** ako je upravljanje društвом dvodomno, *priprema sledeće akte i dokumente*: 1) *nacrt ugovora o statusnoj promeni, odnosno nacrt plana podele ako samo jedno društvo učestvuje u statusnoj promeni, kao i sve dokumente predviđene Zakonom* (član 491. stav 3.); 2) *finansijske izveštaje, sa mišljenjem revizora, sa stanjem na dan koji prethodi danu donošenja odluke skupštine o statusnoj promeni najviše šest meseci /izuzetno, ovi izveštaji nisu potrebni ako su se svi članovi društva koje učestvuje u statusnoj promeni saglasili da se ti izveštaji ne pripremaju/*; 3) *izveštaj revizora o izvršenoj reviziji statusne promene*; 4) *izveštaj odbora direktora, odnosno izvršnog odbora ako je upravljanje društвом dvodomno, o statusnoj promeni*; 5) *predlog odluke skupštine o statusnoj promeni*.

Ako društvo po sprovedenoj statusnoj promeni *nastavlja da postoji*, odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno priprema *predlog odluke skupštine o izmeni osnivačkog akta, odnosno statuta u slučaju akcionarskog društva*. Ako statusnom promenom **nastaje novo društvo**, odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno, *priprema predlog osnivačkog akta tog društva, a ako je to društvo akcionarsko društvo i predlog statuta tog društva*.

Ugovor o statusnoj promeni. Ugovor o statusnoj promeni zaključuje se ako u statusnoj promeni *učestvuje dva ili više društava*. Ovaj ugovor sadrži sva bitna pitanja od značaja za sprovođenje statusne promene (podatke o društвima koja učestvuju u statusnoj

promeni, cilj i uslove po kojima se ona vrši, podatke o imovini i obavezama, datumi vezano za statusnu promenu, status zaposlenih u društvima i ostalo). Zakon predviđa i akte i dokumente koji su sastavni deo ugovora o statusnoj promeni. Ugovor o statusnoj promeni zaključuje se između svih društava koja učestvuju u statusnoj promeni ***u pisanoj formi*** i ***overava se*** u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa

Plan podele. Ako ***samo jedno društvo učestvuje u statusnoj promeni***, odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвom dvodomno, usvaja plan podele. Plan podele sadrži naročito podatke koje sadrži ugovor o statusnoj promeni, a akti i dokumenti koji su sastavni deo ugovora sastavni su deo i plana podele. Plan podele mora biti sastavljen ***u pisanoj formi*** i ***overava se*** u skladu sa zakonom kojim se uređuje overa potpisa.

Izveštaj revizora o statusnoj promeni. Nadležni sud u vanparničnom postupku na zahtev društva ili društava koja učestvuju u statusnoj promeni ***imenuje revizora*** radi revizije ugovora o statusnoj promeni, odnosno plana podele, koji sačinjava izveštaj o statusnoj promeni. Revizor je dužan da ovaj izveštaj dostavi svim društвима koja učestvuju u statusnoj promeni u roku koji odredi sud, a koji ne može biti duži od dva meseca od dana imenovanja. Revizor sačinjava izveštaj o statusnoj promeni ***u pisanoj formi***, koji sadrži mišljenje o tome da li je srazmera u skladu sa kojom se vrši zamena udela, odnosno akcija pravična i primerena, kao i ***obrazloženje*** u kome je dužan da navede određene podatke u skladu sa Zakonom (*metodi i okolnosti procene vrednosti*).

Revizor je ovlašćen da od svih društava koja učestvuju u statusnoj promeni zatraži sve podatke i isprave potrebne za uspešnu pripremu izveštaja, kao i da preduzme sve ostale radnje potrebne za proveru istinitosti podataka i isprava od njih dobijenih.

Izveštaj odbora direktora, odnosno izvršnog odbora o statusnoj promeni. Odbor direktora, odnosno izvršni odbor ako je upravljanje društвom dvodomno, društva koje sprovodi statusnu promenu sačinjava ***detaljan pisani izveštaj***, sa obaveznim podacima predviđenim Zakonom (ciljevi i posledice statusne promene, podaci o promeni imovine i obaveza društva, itd.).

Ako je upravljanje društвom dvodomno izveštaj izvršnog odbora o statusnoj promeni ***dostavlja se nadzornom odboru na usvajanje*** pre podnošenja skupštini na odobrenje.

2.2. Obaveštavanje o sprovođenju statusne promene

Obaveza objavlјivanja. ***Nacrt ugovora*** o statusnoj promeni, odnosno ***nacrt plana podele*** društvo objavljuje na svojoj internet stranici, ako je ima, i dostavlja registru privrednih subjekata radi objavlјivanja na internet stranici tog registra najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni. Nacrti moraju biti objavljeni neprekidno najmanje 60 dana od dana održavanja sednice skupštine na kojoj je doneta odluka o statusnoj promeni, a pristup tim nacrtima mora biti omogućen svim zainteresovanim licima bez obaveze identifikacije i bez naknade. Uz nacrt navedenih akata objavljuje se i obaveštenje članovima društva o vremenu i mestu gde mogu izvršiti uvid u dokumente i akte u vezi sa statusnom

promenom. Objavljanjem nacrta ugovora o statusnoj promeni, odnosno nacrta plana podele, smatra se da su i poverioci društva obavešteni o statusnoj promeni.

Obaveza obezbeđivanja uvida u akte i dokumente. Društvo koje sprovodi statusnu promenu dužno je da svojim članovima u sedištu društva omogući uvid u akte i dokumente o statusnoj promeni, kao i godišnje finansijske izveštaje za poslednje tri godine za svako od društava koje učestvuje u statusnoj promeni, sa mišljenjem revizora ako su bili predmet revizije, najmanje tokom perioda od mesec dana koji prethodi danu održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni, osim ako su ti dokumenti objavljeni na način ureden Zakonom, koji je naveden u prethodnom tekstu tematske jedinice.

Obaveza ličnog obaveštavanja poverilaca. Društvo je dužno da poveriocu koji je poznat društvu, a čija potraživanja iznose najmanje, u ovom trenutku, 2.000.000 dinara u protivvrednosti bilo koje valute po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan objave nacrta, uputi *i pisano obaveštenje* o sprovođenju statusne promene koja sadrži elemente iz ugovora o statusnoj promeni, najkasnije 30 dana pre dana održavanja sednice skupštine na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni. Predsednik odbora direktora, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje društвом dvodomno, dužan je da da pisani izjavu o tome da je obaveza upućivanja pisanog obaveštenja izvršena.

2.3. Odluka o statusnoj promeni i njeno pravno dejstvo

Odluka o statusnoj promeni. Odlukom o statusnoj promeni *skupština društva odobrava:* 1) *plan podele* koji je usvojio odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društвом dvodomno; 2) *ugovor o statusnoj promeni*, ako je taj ugovor zaključen do dana održavanja sednice skupštine; 3) *nacrt ugovora o statusnoj promeni*, ako taj ugovor nije zaključen do dana održavanja sednice skupštine.

U slučaju akcionarskog društva odluka o statusnoj promeni društva donosi se *tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara*, ako statutom nije određene veća većina.

Ako kao rezultat statusne promene određeni članovi društva prenosioca postaju članovi društva sticaoca koji neograničeno solidarno odgovaraju za njegove obaveze, odluka o statusnoj promeni može se doneti samo uz njihovu saglasnost.

Stupanje na snagu. *Ugovor o statusnoj promeni* stupa na snagu kada odlukom odobre skupštine društava koja učestvuju u statusnoj promeni, odnosno danom zaključenja tog ugovora ako je taj datum kasniji, ako ugovorom nije predviđeno da stupa na snagu nekog kasnijeg datuma. *Plan podele* stupa na snagu kada ga odlukom odobri skupština društva koje sprovodi statusnu promenu, osim ako je tim planom predviđeno da stupa na snagu nekog kasnijeg datuma. *Osnivački akt društva* koje nastaje statusnom promenom, kao i njegov statut ako je ono akcionarsko društvo, *stupa na snagu istovremeno* sa stupanjem na snagu ugovora o statusnoj promeni.

Pobijanje odluke o statusnoj promeni. Na pobijanje odluke o statusnoj promeni primenjuju se odredbe Zakona o pobijanju odluka skupštine uopšte. U postupku po tužbi za pobijanje odluke o statusnoj promeni sud će tuženom društvu ostaviti primeren rok za otklanjanje razloga za pobijanje, ako se radi o otklonjivim razlozima. Nadležni sud je dužan da odluku kojom se poništava odluka o statusnoj promeni po pravosnažnosti dostavi registru privrednih subjekata radi objavljivanja u skladu sa zakonom o registraciji.

Odluka o statusnoj promeni ne može se pobijati zbog utvrđene srazmere zamene akcija, odnosno udela.

3. Pojednostavljeni postupak sprovodenja statusne promene društva

3.1. Pojednostavljeni postupak u slučaju pripajanja kontrolnom društvu

Ako je društvo sticalac kontrolno društvo sa najmanje 90% udela u osnovnom kapitalu društva prenosioca, odnosno sa najmanje 90% akcija sa pravom glasa u društvu prenosioca, statusna promena pripajanja *sprovodi se bez odluke o statusnoj promeni skupštine društva sticaoca* ako su ispunjeni sledeći uslovi: 1) *ako je društvo sticalac izvršilo objavu o statusnoj promeni najkasnije mesec dana pre dana održavanja sednice skupštine društva prenosioca na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni;* 2) *ako je društvo sticalac omogućilo uvid u akte i dokumente u vezi sa statusnom promenom tokom perioda od mesec dana koji prethodi danu održavanja sednice skupštine društva prenosioca na kojoj se donosi odluka o statusnoj promeni;* 3) *ako jedan ili više akcionara društva sticaoca koji poseduju akcije koje predstavljaju najmanje 5% njegovog osnovnog kapitala ne zahtevaju da se sazove skupština društva sticaoca radi donošenja odluke o statusnoj promeni, najkasnije mesec dana pre održavanja sednice skupštine društva prenosioca.*

Na pitanja pojednostavljenog postupka statusne promene koja nisu posebno uređena ovim članom primenjuju se odredbe Zakona o sprovodenju statusne promene u redovnom postupku.

4. Promena osnovnog kapitala i neraspoređena imovina i obaveze

4.1. Povećanje osnovnog kapitala društva sticaoca

Povećanje osnovnog kapitala društva sticaoca sprovodi se u skladu sa odredbama Zakona koje se odnose na povećanje kapitala za pravnu formu društva sticaoca. Na povećanje osnovnog kapitala javnog akcionarskog društva sticaoca ne primenjuju se odredbe Zakona o tržištu kapitala koje se odnose na odobrenje Komisije za hartije od vrednosti, kao i druge odredbe tog zakona koje su nespojive sa zamenom akcija u postupku statusne promene.

Članovi društva prenosioca koji su u društvu prenosiocu koje prestaje kao rezultat statusne promene upisali udele, odnosno akcije, ali ih do trenutka zamene za udele, odnosno akcije društva sticaoca nisu u celosti uplatili, dužni su da ugovorenii ulog uplate,

odnosno unesu u društvo sticaoca pod uslovima pod kojima su ih upisali, osim ako ugovorom o statusnoj promeni nije drugačije određeno.

4.2. Zabrana stvaranja prividnog kapitala

Društvo sticalac ne može povećati svoj osnovni kapital kao rezultat statusne promene po osnovu udela odnosno akcija: 1) *koje društvo sticalac poseduje u društvu prenosiocu; 2) koje društvo prenosilac poseduje u društvu sticaocu.*

Društvo sticalac ne može da izdaje akcije u zamenu za: 1) akcije koje društvo sticalac poseduje u društvu prenosiocu, odnosno akcije koje za račun društva sticaoca drži treće lice u svoje ime; 2) sopstvene akcije društva prenosioca, odnosno akcije koje za račun društva prenosioca drži treće lice u svoje ime.

Udele, odnosno akcije koje društvo prenosilac ima u društvu sticaocu, a koje se kao rezultat statusne promene prenose društvu sticaocu, postaju sopstveni udeli, odnosno akcije društva sticaoca. *Izuzetno*, društvo sticalac može, ako je to predviđeno ugovorom o statusnoj promeni, odnosno planom podele, da članovima društva prenosioca zamene njihove udele, odnosno akcije sa udelima, odnosno akcijama koje društvo prenosilac ima u društvu sticaocu.

5. Registracija statusne promene i pravne posledice registracije

Registracija statusne promene vrši se u skladu sa zakonom o registraciji u odnosu na društvo sticaoca i u odnosu na društvo prenosioca. *Registracija statusne promene ne može se vršiti pre isteka roka od 30 dana od dana stupanja na snagu ugovora o statusnoj promeni, odnosno plana podele.*

Povećanje, odnosno smanjenje osnovnog kapitala nastalo kao rezultat statusne promene **registruje se** u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako društvo prestaje da postoji kao rezultat statusne promene, ono se briše iz registra privrednih subjekata u skladu sa zakonom o registraciji.

Pravne posledice statusne promene nastupaju danom registracije statusne promene u skladu sa zakonom o registraciji i odnose se na imovinu, prava i obaveze društva sticaoca i društva prenosioca, u skladu sa Zakonom.

6. Zaštita prava članova društva prenosioca i trećih lica

Član društva prenosioca koji smatra da je oštećen utvrđenom srazmerom zamene udela, odnosno akcija u društvu prenosiocu za udele, odnosno akcije u društvu sticaocu može **tužbom** nadležnom sudu protiv društva sticaoca u roku od 30 dana od dana objave obaveštenja o sprovođenju statusne promene tražiti isplatu novčane naknade u skladu sa odredbama Zakona.

Poverilac društva koji učestvuje u statusnoj promeni čije je potraživanje nastalo pre registracije statusne promene u skladu sa zakonom o registraciji i koji smatra da će statusna promena u kojoj učestvuje njegov dužnik ugroziti namirenje njegovog potraživanja, može, u roku od 30 dana od dana objavljivanja obaveštenja o sprovođenju statusne promene od strane njegovog dužnika, **zahtevati dobijanje odgovarajuće zaštite**,

predviđene Zakonom (davanjem obezbeđenja u vidu zaloge, jemstva i slično; izmenama uslova ugovora po osnovu kog je nastalo potraživanje ili raskidom tog ugovora; izmenama uslova ugovora po osnovu koga je nastalo potraživanje ili raskidom tog ugovora; odvojenim upravljanjem imovinom društva prenosioca do namirenja potraživanja; preduzimanjem drugih radnji i mera koje obezbeđuju poveriocu položaj koji je imao pre sprovođenja statusne promene).

Odgovornost za štetu. Direktori društva, odnosno članovi nadzornog odbora ako je upravljanje društvom dvodomno, koje učestvuje u statusnoj promeni *solidarno su odgovorni* članovima, odnosno akcionarima tog društva za štetu prouzrokovanoj namerno ili krajnjom nepažnjom prilikom pripreme i sprovođenja statusne promene. Tužba za naknadu štete može biti podneta *u roku od tri godine* od dana objavljivanja registracije statusne promene u skladu sa zakonom o registraciji. Navedena lica ne odgovaraju za štetu ako se kontrolisano društvo pripaja svom jedinom članu.

Glava VIII

PRINUDNI OTKUP AKCIJA I PRAVO NA PRODAJU AKCIJA

1. Prinudni otkup akcija

Na predlog akcionara koji ima akcije koje predstavljaju *najmanje 90% osnovnog kapitala društva* i koji ima najmanje 90% glasova svih akcionara koji poseduju obične akcije (*otkupilac*) skupština donosi odluku o prinudnom otkupu svih akcija preostalih akcionara društva uz isplatu cene koja se određuje *shodnom primenom* odredaba Zakona o isplati nesaglasnih akcionara. Akcije koje poseduju lica povezana sa otkupiocem smatraju se akcijama koje ima otkupilac pod uslovom da su ta lica povezana sa otkupiocem u periodu od najmanje godinu dana pre donošenja odluke o prinudnom otkupu.

Statutom se može predvideti da prinudni otkup akcija nije dopušten ili se može propisati veći procenat učešća otkupioca u osnovnom kapitalu društva kao uslov za prinudni otkup. Odluka o izmeni statuta kojom se menjaju odredbe statuta donosi se tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara, ako statutom nije predviđena veća većina.

Cena akcija koje su predmet prinudnog otkupa utvrđuje se prema vrednosti akcija na dan koji ne prethodi više od tri meseca danu donošenja odluke o prinudnom otkupu, ne uzimajući u obzir njen bilo kakvo očekivano povećanje ili smanjenje kao posledicu te odluke.

Zakon detaljnije uređuje ostala pitanja utvrđivanja i isplate cene kod prinudnog otkupa akcija.

Odluka o prinudnom otkupu akcija **registruje se** u skladu sa zakonom o registraciji, a dostavlja se Centralnom registru u roku od osam dana od dana donošenja.

2. Pravo na prodaju akcija

Kontrolni akcionar koji stekne akcije koje predstavljaju najmanje 90% osnovnog kapitala društva obavezan je da kupi akcije svakog od preostalih akcionara

društva na njegov pisani zahtev. Ovaj zahtev sadrži vrstu, klasu i broj akcija koje su predmet prodaje i dostavlja se društvu, čime se smatra da je zahtev dostavljen i kontrolnom akcionaru.

Cena po kojoj je kontrolni akcionar obavezan da kupi akcije određuje se shodnom primenom odredaba Zakona o ceni po kojoj se isplaćuju nesaglasni akcionari. Društvo je dužno da u roku od 60 dana od dana prijema zahteva za kupovinu akcija utvrdi cenu shodnom primenom odredaba Zakona o postupku ostvarivanja prava na otkup akcija i da o tome u istom roku obavesti kontrolnog akcionara i akcionara podnosioca zahteva. Kontrolni akcionar je dužan da u roku od 30 dana od dana prijema ovog obaveštenja izvrši isplatu utvrđene vrednosti akcija akcionaru podnosiocu zahteva, čime se vrši prenos akcija na kontrolnog akcionara.

Akcionar podnositelj zahteva koji smatra da vrednost utvrđena od strane društva nije utvrđena u skladu sa Zakonom može u roku od 30 dana od dana prijema obaveštenja o utvrđenoj ceni tražiti ***da sud u vanparničnom postupku utvrди tu vrednost akcija*** u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju postupak ostvarivanja prava na otkup akcija.

Glava IX

PRESTANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA

Govoreći o pojedinoj formi privrednog društva izneli smo i razloge prestanka društva. Zakon je određen u definisanju razloga i uslova prestanka privrednog društva, o čemu će dalje biti reči, no uopšteno možemo reći da su osnovni slučajevi prestanka privrednog društva: prestanak po osnovu nesposobnosti plaćanja (insolventnost) i prestanak u specifičnim slučajevima i kad je društvo solventno.

U slučaju nesposobnosti plaćanja (***insolventnosti***) privredno društvo prestaje da postoji brisanjem iz registra privrednih subjekata po osnovu sprovedenog postupka **stečaja** u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, a u specifičnim slučajevima kada je društvo **solventno** prestaje da postoji brisanjem iz registra privrednih subjekata po osnovu sprovedenog postupka **likvidacije** ili **prinudne likvidacije**, u skladu sa Zakonom.

1. Likvidacija privrednog društva

1.1. Pojam i pokretanje likvidacije

Likvidacija privrednog društva se može sprovesti kada društvo ima dovoljno sredstava za namirenje svih svojih obaveza.

Likvidacija privrednog društva **pokreće se**: 1) *jednoglasnom odlukom svih ortaka, odnosno komplementara, ako ugovorom o osnivanju nije drugačije određeno;* 2) *odlukom skupštine članova društva s ograničenom odgovornošću donetom većinom od dve trećine od ukupnog broja glasova svih članova društva;* 3) *odlukom skupštine akcionara donete većinom glasova prisutnih akcionara koji imaju pravo glasa po određenom pitanju, osim ako je statutom određen veći broj glasova.*

Registracija i objavljivanje odluke. Likvidacija društva počinje danom registracije odluke o likvidaciji i objavljinjanjem oglasa o pokretanju likvidacije, u skladu sa zakonom o registraciji.

Postupci u toku i pokretanje stečaja. Pokretanje likvidacije *ne sprečava* određivanje i sprovodenje izvršenja protiv društva u likvidaciji niti vođenje drugih postupaka koji se vode protiv ili u korist društva u likvidaciji. Pokretanje likvidacije nema uticaja na podneti predlog za pokretanje stečaja podnet u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj, a poverioci društva u likvidaciji mogu podneti predlog za pokretanje stečaja i tokom trajanja likvidacije iz razloga propisanih zakonom kojim se uređuje stečaj.

Ograničenja isplata članovima društva u likvidaciji. Za vreme likvidacije privrednog društva *ne isplaćuje se učešće u dobiti, odnosno dividenda niti se imovina društva raspodeljuje članovima društva pre isplate svih potraživanja poverilaca.*

1.2. Likvidacioni upravnik

U *odluci o pokretanju likvidacije* privredno društvo **imenuje likvidacionog upravnika**. Imenovanjem likvidacionog upravnika svim zastupnicima društva prestaju prava zastupanja društva. *Ako društvo ne imenuje upravnika u odluci o pokretanju likvidacionog postupka svi zakonski zastupnici društva postaju likvidacioni upravnici.*

Privredno društvo može imati *više likvidacionih upravnika*. Ako društvo ima više likvidacionih upravnika, oni zastupaju društvo *zajedno*, ako odlukom kojom su imenovani nije drugačije određeno.

Razrešenje i ostavka likvidacionog upravnika. Likvidacioni upravnik može biti *razrešen* odlukom skupštine i pre isteka mandata na koji je imenovan, bez navođenja razloga, a istom odlukom mora biti imenovan novi likvidacioni upravnik.

Likvidacioni upravnik **može dati ostavku** u skladu s odredbama Zakona kojim se uređuje ostavka direktora društva.

Registracija likvidacionog upravnika. Imenovanje, razrešenje i ostavka likvidacionog upravnika registruju se u skladu sa zakonom o registraciji. Ako društvo ne imenuje likvidacionog upravnika u odluci o pokretanju likvidacije, pa svi zakonski zastupnici društva postaju likvidacioni upravnici, registracija likvidacionog upravnika *sprovodi se po službenoj dužnosti* u skladu sa zakonom o registraciji.

Ovlašćenje likvidacionog upravnika. Likvidacioni upravnik *zastupa društvo u likvidaciji i odgovoran je za zakonitost poslovanja društva*. Likvidacioni upravnik može preduzimati *sledeće aktivnosti*: 1) vršiti radnje na okončanju poslova započetih pre početka likvidacije; 2) preduzumati radnje potrebne za sprovođenje likvidacije, kao što su prodaja imovine, isplata poverilaca i naplata potraživanja; 3) vršiti druge poslove neophodne radi sprovođenja likvidacije društva.

1.3. Obaveštavanje poverilaca i prijavljivanje potraživanja

Oglas o pokretanju likvidacije. Oglas o pokretanju likvidacije objavljuje se *u trajanju od 90 dana na internet stranici registra privrednih subjekata* i sadrži naročito: 1) poziv poveriocima da prijave svoja potraživanja; 2) adresu sedišta društva, odnosno adresu za prijem pošte na koju poverioci dostavljaju prijave potraživanja; 3) upozorenje

da će potraživanja poverilaca biti prekludirana (zatvorena, isključena) ako ih poverioci ne prijave najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije.

Ako privredno društvo **tokom perioda trajanja oglasa** o pokretanju likvidacije **promeni adresu sedišta ili adresu za prijem pošte**, rok od 90 dana od objave oglasa o pokretanju likvidacije ponovo počinje da teče od dana registracije te promene u skladu sa zakonom o registraciji, a sve do tada prispele prijave potraživanja se smatraju uredno podnetim.

Ako društvo **tokom roka za prijavu potraživanja** poverilaca koji je ponovo počeo da teče zbog promene adrese sedišta ili adrese za prijem pošte promeni adresu sedišta ili adresu za prijem pošte, taj rok ponovo počinje da teče od dana registracije te promene u skladu sa zakonom o registraciji, a sve do tada prispele prijave potraživanja se smatraju uredno podnetim.

Individualno obaveštenje poznatim poveriocima. Likvidacioni upravnik je **dužan** da poznatim poveriocima koji po Zakonu prijavljuju potraživanje **uputi i pisano obaveštenje o pokretanju likvidacije društva, najkasnije u roku od 15 dana od dana početka likvidacije društva**. Ovo obaveštenje sadrži naročito: 1) *podatak o danu objavljanja i periodu trajanja oglasa o pokretanju likvidacije*; 2) *adresu sedišta društva, odnosno adresu za prijem pošte, na koju poverilac dostavlja prijavu potraživanja*; 3) *upozorenje da će potraživanje poverioca biti prekludirano ako ga poverilac ne prijavi najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije*.

Ako društvo tokom perioda trajanja oglasa o pokretanju likvidacije ili roka i tačke 3) iz prethodnog odlomka za prijavu potraživanja poverilaca promeni adresu sedišta ili adresu za prijem pošte, likvidacioni upravnik je *u obavezi da ponovo uputi obaveštenje poznatim poveriocima* koji do tada nisu dostavili svoje prijave potraživanja i to u roku od 15 dana od dana registracije te promene u skladu sa zakonom o registraciji.

Poverioci čije je potraživanje utvrđeno izvršnom ispravom i poverioci u vezi sa čijim potraživanjem protiv društva počne da teče parnica do početka likvidacije nemaju obavezu prijavljivanja potraživanja, a njihova potraživanja se smatraju prijavljenim, u skladu sa Zakonom.

Prijava potraživanja. Privredno društvo je dužno da sve prispele prijave potraživanja, kao i potraživanja utvrđena izvršnom ispravom i potraživanja za koje je počela teći parnica protiv društva do početka likvidacije, **evidentira** u listu prijavljenih potraživanja i da **sačini listu** priznatih i osporenih potraživanja.

Društvo može, u toku od 30 dana od dana prijema prijave potraživanja, **osporiti potraživanje poverioca**, u kom slučaju je obavezno da o tome u istom roku obavesti poverioca uz obrazloženje osporavanja potraživanja. *Društvo ne može osporavati potraživanja poveriocima čija su potraživanja utvrđena izvršnom ispravom.*

Ako poverilac čije je potraživanje osporeno ne pokrene postupak pred nadležnim sudom u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja o osporovanju potraživanja i u istom roku o tome pisanim putem obavesti društvo, to potraživanje se smatra **prekludiranim**.

Ako je do trenutka prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja poverilac protiv društva već pokrenuo postupak o tom potraživanju pred nadležnim sudom, poverilac nije dužan da pokreće novi postupak po prijemu obaveštenja o osporavanju potraživanja.

Potraživanja nastala nakon pokretanja likvidacije ne prijavljuju se i moraju se namiriti do okončanja likvidacije.

1.4. Likvidacioni bilansi i izveštaji

Početni likvidacioni bilans. Likvidacioni upravnik u roku od 30 dana od dana početka likvidacije sastavlja **početni likvidacioni bilans** kao vanredni finansijski izveštaj u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija, i u istom roku ga podnosi ortacima (ortačko društvo), komplementarima (komanditno društvo), odnosno skupštini (društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo) na usvajanje, koji su dužni da donesu odluku o usvajanju početnog likvidacionog bilansa *najkasnije u roku od 30 dana* od dana kada im je podnet na usvajanje.

Početni likvidacioni izveštaj. Likvidacioni upravnik sastavlja i početni likvidacioni izveštaj koji sadrži: 1) *listu prijavljenih potraživanja*; 2) *listu priznatih potraživanja*; 3) *listu osporenih potraživanja sa obrazloženjem osporavanja*; 4) *podatak da li je imovina društva dovoljna za namirenje svih obaveza društva, uključujući i osporena potraživanja*; 5) *neophodne radnje za sprovođenje likvidacije*; 6) *vreme predviđeno za sprovođenje likvidacije*; 7) *druge činjenice od značaja za sprovođenje likvidacije*.

Početni likvidacioni izveštaj likvidacioni upravnik sastavlja *najranije 90 dana, a najkasnije 120 dana od dana početka likvidacije* i u istom roku ga podnosi ortacima, komplementarima, odnosno skupštini na usvajanje, koji su dužni da donesu odluku o usvajanju početnog likvidacionog izveštaja najkasnije u roku od 30 dana od dana kada im je podnet na usvajanje. Usvojeni početni likvidacioni izveštaj **registruje** se u skladu sa zakonom o registraciji. Likvidacioni upravnik **ne može otpočeti sa plaćanjima** radi namirenja poverilaca niti sa isplata članovima društva pre registracije početnog likvidacionog izveštaja, osim plaćanja obaveza iz tekućeg poslovanja društva.

Godišnji likvidacioni izveštaj. Likvidacioni upravnik u toku likvidacije podnosi godišnje likvidacione izveštaje o svojim radnjama, sa obrazloženjem razloga zbog koji se likvidacija nastavlja, a nije završena, ortacima, komplementarima, odnosno skupštini na usvajanje, najkasnije u roku od tri meseca po isteku svake poslovne godine. Godišnji likvidacioni izveštaji **registruju se** u skladu sa zakonom o registraciji.

1.5. Obustava likvidacije i pokretanje stečaja

Obustava likvidacije. U toku likvidacije privredno društvo odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine članova ili akcionara može obustaviti likvidaciju i *nastaviti sa poslovanjem*. Odluka se donosi *većinom određenom za donošenje odluke o likvidaciji*.

Odluka o obustavi likvidacije može se doneti *samo u slučaju da je društvo namirilo u potpunosti sve poverioce, nezavisno od toga da li su tim poveriocima potraživanja osporena ili priznata, pod uslovom da nije otkazalo ugovor o radu bilo kom zaposlenom po osnovu likvidacije niti otpočelo sa isplatama članovima društva.*

Sastavni deo odluke o obustavi likvidacije je **imenovanje zakonskog zastupnika društva**. Sastavni deo ove odluke je i **izjava likvidacionog upravnika** da su svi poverioci namirenici u potpunosti i da društvo nije otvořeno sa isplatama članovima društva. Ako društvo ima više likvidacionih upravnika oni ovu izjavu daju zajednički. Odluka o obustavi likvidacije **registrouje se** u skladu sa zakonom o registraciji,

U slučaju obustave likvidacije, potraživanja poverilaca koji nisu prijavili svoja potraživanja i poverilaca čija su potraživanja osporena, a nisu u roku od 15 dana od dana prijema obaveštenja o osporavanju potraživanja pokrenuli postupak pred nadležnim sudom, neće se smatrati prekludiranim u smislu Zakona.

Pokretanje postupka stečaja zbog prezaduženosti. Ako se iz početnog likvidacionog bilansa ili početnog likvidacionog izveštaja utvrdi da imovina društva nije dovoljna za namirenje svih potraživanja poverilaca (prezaduženost), **likvidacioni upravnik je dužan** da nadležnom суду podnese predlog za pokretanje stečaja **u roku od 15 dana** od dana sastavljanja početnog likvidacionog bilansa, odnosno početnog likvidacionog izveštaja i ne može namirivati potraživanja poverilaca, osim potraživanja nastalih iz tekućeg poslovanja društva do dana pokretanja stečajnog postupka.

1.6. Dokumenti koji se sastavljaju nakon isplate poverilaca

Nakon isplate poverilaca likvidacioni upravnik sastavlja: 1) *završni likvidacioni bilans*; 2) *izveštaj o sprovedenoj likvidaciji*; 3) *pisanu izjavu da je uputio obaveštenje svim poznatim poveriocima u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju individualno obaveštenje poznatim poveriocima, kao i da su sve obaveze društva po osnovu prijavljenih potraživanja i potraživanja koja se u smislu Zakona smatraju prijavljenim izmirene u potpunosti i da se protiv društva ne vode drugi postupci*; 4) *predlog odluke o raspodeli likvidacionog ostatka društva*.

Završni likvidacioni bilans sastavlja se i **registrouje** u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija.

Ortaci, komplementari, odnosno skupština članova i akcionara **usvajaju** navedene dokumente i donose odluku o okončanju likvidacije na način propisan odredbama Zakona. Društvo **ne može doneti odluku o okončanju likvidacije** pre pravnosnažnog okončanja svih postupaka koji za pravnu posledicu mogu imati bilo kakvu obvezu društva i izmirenja svih tih obaveza.

1.7. Okončanje likvidacije i odgovornost za štetu

Raspodela likvidacionog ostatka. Imovina privrednog društva u likvidaciji koja preostane posle izmirenja svih obaveza društva (*likvidacioni ostatak*) **raspodeljuje se članovima društva u skladu sa odlukom o raspodeli likvidacionog ostatka društva**.

Ako osnivačkim aktom, odnosno statutom ili jednoglasnom odlukom ortaka, komplementara, odnosno skupštine nije drugačije određeno, raspodela likvidacionog

ostatka vrši se na sledeći način: 1) *ortacima, komplementarima i komanditorima i članovima društva s ograničenom odgovornošću srazmerno njihovim udelima u društvu;* 2) *akcionarima sa preferencijalnim akcijama koji imaju pravo prioriteta u odnosu na likvidacioni ostatak, a nakon njihove isplate akcionarima sa običnim akcijama srazmerno učešću njihovih akcija u ukupnom broju običnih akcija u društvu.*

Komanditori, članovi društva s ograničenom odgovornošću i akcionari koji su u likvidaciji savesno primili isplate **dužni su da vrate primljeno** ako je to potrebno za namirenje poverilaca društva.

U slučaju spora između članova društva u vezi raspodele likvidacionog ostatka, likvidacioni upravnik *odlaže tu raspodelu do pravnosnažnog okončanja spora.*

Naknada likvidacionom upravniku. Likvidacioni upravnik ima pravo da mu se **nadoknade troškovi** koje je imao u sprovođenju likvidacije, kao i na isplatu **naknade za rad.** Naknadu za rad i visinu troškova sprovođenja likvidacije određuju ortaci, komanditori, odnosno skupština, a u slučaju spora ili kada to društvo ne odredi, likvidacioni upravnik može tražiti da **nadležni sud u vanparničnom postupku odredi iznos** naknade za rad i nadoknade toškova. U pogledu svojih potraživanja likvidacioni upravnik smatra se **poveriocem društva u likvidaciji.**

Okončanje likvidacije. Likvidacija se okončava **donošenjem odluke o okončanju likvidacije** u skladu sa Zakonom. Po okončanju likvidacije društvo se **briše iz registra privrednih subjekata** u skladu sa zakonom o registraciji.

Ako ortaci, komplementari, odnosno skupština ne donesu odluku o usvajanju dokumenata koji se sastavljaju nakon isplate poverilaca u roku od 60 dana od dana podnošenja tih dokumenata na usvajanje od strane likvidacionog upravnika, tu odluku može zameniti *pisana izjava likvidacionog upravnika o neusvajanju tih dokumenata.*

Poslovne knjige i dokumenta društva koje je brisano usled okončanja likvidacije **čuvaju se** u skladu sa propisima kojima se uređuje arhivska građa, a ime i adresa lica kome su poslovne knjige i dokumenta povereni na čuvanje *registrovaju se* u skladu sa zakonom o registraciji. Ako odluku o imenu i adresi ovih lica ne donesu ortaci, komplementari, odnosno skupština, *tu odluku može zameniti i pisana izjava likvidacionog upravnika o imenu i adresi tog lica.*

Zainteresovana lica imaju pravo na uvid u poslovne knjige i dokumenta brisanog društva o svom trošku. Ako je nakon brisanja društva iz registra potrebno preduzeti određene radnje u pogledu imovine društva prestalog brisanjem ili druge radnje koje je trebalo preduzeti tokom likvidacije, zainteresovano lice može tražiti da nadležni sud u vanparničnom postupku odredi *likvidacionog upravnika sa ovlašćenjem za preuzimanje tih radnji.*

Odgovornost likvidacionog upravnika za štetu. Likvidacioni upravnik odgovara za štetu koju pričini u vršenju svoje dužnosti članovima društva i poveriocima društva. Potraživanje za štetu *zastareva u roku od tri godine* od dana brisanja društva iz registra.

Odgovornost članova društva po okončanju likvidacije društva. *Ortaci i komplementari* odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata. **Komanditori, članovi društva s ograničenom odgovornošću i akcionari akcionarskog društva** odgovaraju solidarno za

obaveze društva u likvidaciji i nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata, do visine primljenog iznosa iz likvidacionog ostatka. Potraživanja poverilaca *zastarevaju* u roku od tri godine od dana brisanja društva iz registra.

1.8. Prinudna likvidacija

1.8.1. Razlozi za pokretanje postupka

Prinudna likvidacija pokreće se ako: 1) je privrednom društvu *pravnosnažnim aktom izrečena zabrana obavljanja delatnosti, odnosno oduzeta dozvola, licenca ili odobrenje za obavljanje određene delatnosti*, a društvo ne registruje promenu pretežne delatnosti ili ne otpočne likvidaciju u roku od 30 dana od dana pravnosnažnosti tog akta; 2) u roku od 30 dana od dana isteka vremena na koje je društvo osnovano *društvo ne registruje produženje vremena trajanja društva* ili u istom roku ne otpočne likvidaciju; 3) *ortačko društvo ostane sa jednim ortakom, odnosno komanditno društvo ostane bez komplementara ili komanditora*, a društvo u roku od tri meseca ne pristupi nedostajući član ili u istom roku društvo ne promeni pravnu formu u pravnu formu čije uslove ispunjava u skladu sa Zakonom ili u istom roku ne otpočne likvidaciju; 4) se *osnovni kapital društva smanji ispod minimalnog iznosa propisanog Zakonom*, a društvo u roku od šest meseci ne poveća osnovni kapital najmanje do minimalnog iznosa propisanog Zakonom, ili u istom roku društvo ne promeni pravnu formu u formu čije uslove ispunjava u skladu sa Zakonom, ili u istom roku društvo ne doneše odluku o likvidaciji i takvu promenu u istom roku registruje u skladu sa zakonom o registraciji; 5) *društvo ne dostavi nadležnom registru godišnje finansijske izveštaje do kraja poslovne godine za prethodnu poslovnu godinu, odnosno ako ne dostavi početni likvidacioni bilans u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija*; 6) je *pravnosnažnom presudom utvrđena ništavost registracije osnivanja društva* u skladu sa zakonom o registraciji ili ništavost osnivačkog akta društva u postupku za utvrđivanje i dejstvo ništavosti osnivačkog akta predviđenom odredbama Zakona; 7) je *pravnosnažnom presudom naložen prestanak društva* u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju prestanak društva po odluci suda, a društvo u roku od 30 dana od dana pravnosnažnosti presude ne otpočne likvidaciju; 8) *društvo ostane bez zakonskog zastupnika*, a ne registruje novog u roku od tri meseca od dana brisanja zakonskog zastupnika iz registra privrednih subjekata; 9) *društvo u likvidaciji ostane bez likvidacionog upravnika*, a ne registruje novog u roku od tri meseca od dana brisanja likvidacionog upravnika iz registra privrednih subjekata; 10) *usvojeni početni likvidacioni izveštaj ne bude dostavljen registru privrednih subjekata* u skladu sa zakonom o registraciji; 11) u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

1.8.2. Pokretanje postupka prinudne likvidacije

U slučajevima ostvarenja razloga za pokretanje postupka prinudne likvidacije **registrator** koji vodi registar privrednih subjekata *po službenoj dužnosti prevodi društvo u status "u prinudnoj likvidaciji" i istovremeno objavljuje oglas o prinudnoj likvidaciji* na internet stranici registra privrednih subjekata *u neprekidnom trajanju od šest meseci*. Ovaj **glas** sadrži: 1) *dan objave oglasa*; 2) *poslovno ime i matični broj društva*; 3) *razlog prinudne likvidacije*; 4) *obaveštenje poveriocima da u roku od šest meseci od dana*

objave oglasa mogu podneti predlog za pokretanje stečaja nadležnom sudu u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj.

Nad društvom u prinudnoj likvidaciji **može se otvoriti stečaj** u slučaju postojanja stečajnog razloga u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj. Ako registar privrednih subjekata u roku od godinu dana od dana objave oglasa o prinudnoj likvidaciji na internet stranici registra privrednih subjekata ne primi rešenje nadležnog suda o otvaranju stečaja nad društvom u prinudnoj likvidaciji, registrator koji vodi registar privrednih subjekata **po službenoj dužnosti briše društvo iz registra.**

1.8.3. Posledice brisanja društva iz registra u slučaju prinudne likvidacije

Imovina brisanog privrednog društva postaje imovina članova društva u сразмери са njihovim udelima у капиталу društva, а у случају ортачког društва које нема капитал raspodeljuje се на једнаке делове између ортака. Чланови društva своје односе у погледу ове имовине uređuju уговором, при чему сваки члан društva može tražiti да nadležni sud u vanparničnom postupku izvrši поделу те имовине.

Nakon brisanja društva iz registra privrednih subjekata, **članovi brisanog društva odgovaraju за обавезе društva** u skladu sa odredbama Zakona o odgovornosti članova društva po okončanju likvidacije. *Izuzetno*, kontrolni član društva s ograničenom odgovornošću i kontrolni akcionar akcionarskog društva odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze društva i nakon brisanja društva iz registra. Potraživanja poverilaca društva prema ovim članovima društva *застаревaju у roku од три године* od dana brisanja društva iz registra.

2. Stečaj

2.1. Pojam i osnovi stečaja

Pojam stečaja. U pravnoj teoriji i doktrini postoji više definicija stečaja koje sadrže njegovo suštinsko određenje. U opštem pristupu moguće je reći da je stečaj "sudski način prestanka ili reorganizacije privrednih društava i preduzetnika koji su postali trajnije nesposobni za izvršavanje obaveza, ili u drugim slučajevima koji su određeni zakonom, kada se njihova imovina koristi za сразмерно namirenje stečajnih poverilaca"⁵² "Stečaj je institut kolektivnog namirenja poverilaca generalnim izvršenjem na imovini stečajnog dužnika, čime on prestaje da postoji kao pravni subjekt (ako nije uspeo postupak reorganizacije i prihvaćen plan reorganizacije)"⁵³

Zakon o stečaju⁵⁴ u članu 1. predviđa da se stečaj, u smislu njegovih odredbi, sprovodi bankrotstvom ili reorganizacijom. Pod **bankrotstvom** se podrazumeva namirenje poverilaca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika, odnosno stečajnog

---

⁵² Srdić M., Jovanović V., Pravni položaj privrednih subjekata, Privredna akademija samostalni i nedržavni univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 2006., str. 177.

⁵³ Vasiljević S. Mirko, *nav.delo.*, str. 594.

⁵⁴ "Službeni glasnik RS", br.104/2009, 99/2011-dr.zakon, 71/2012-odluka US i 83/2014.

*dužnika kao pravnog lica, dok se pod **reorganizacijom** podrazumeva namirenje poverilaca prema usvojenom planu reorganizacije i to redefinisanjem dužničko-poverilačkih odnosa, statusnim promenama dužnika ili na drugi način koji je predviđen planom reorganizacije.*

Zakon o stečaju ističe da **cilj stečaja** jeste najpovoljnije kolektivno namirenje stečajnih poverilaca ostvarivanjem najveće moguće vrednosti stečajnog dužnika, odnosno njegove imovine.

U kontekstu razloga stečaja treba ukazati na praktičnu razliku pojma **insolventnost**, kao *trajnije nesposobnosti plaćanja*, od nelikvidnosti i prezaduženosti. **Nelikvidnost** je stanje privremene nemogućnosti privrednog subjekta da izvršava svoje novčane obaveze prema poveriocima, koju on, uglavnom, prevazilazi u toku poslovanja, bilo naplatom svojih potraživanja, bilo ostvarenjem dobiti ili na neki drugi način. **Prezaduženost** privrednog subjekta postoji kada je pasiva njegove imovine veća od njegove aktive, kada on, relativno, uredno izvršava svoje obaveze i ne remeti privredno poslovanje, pa se prema njemu ne preduzimaju bilo kakve mere.

Načela stečaja. Institut stečaja karakteriše više načela na kojima se zasniva sam postupak stečaja. Prvo, **načelo zaštite stečajnih poverilaca**-stečaj omogućava *kolektivno i srazmerno namirenje stečajnih poverilaca*, u skladu sa Zakonom o stečaju. Drugo, **načelo jednakog tretmana i ravnopravnosti**-u stečajnom postupku svim poveriocima obezbeđuje se jednak tretman i ravnopravan položaj poverilaca istog isplatnog reda odnosno iste klase u postupku reorganizacije. Treće, **načelo ekonomičnosti**-stečajni postupak se sprovodi tako da omogući ostvarivanje najveće moguće vrednosti imovine stečajnog dužnika i najvećeg mogućeg stepena namirenja poverilaca u što kraćem vremenu i sa što manje troškova. Četvrto, **načelo sudskog sprovođenja postupka**-po otvaranju stečajni postupak sprovodi sud po službenoj dužnosti. Peto, **načelo imperativnosti i prekluzivnosti**-stečajni postupak se sprovodi po odredbama Zakona o stečaju, ako njime nije drugačije određeno. Na pitanja koja nisu posebno uređena tim zakonom, *shodno se primenjuju* odgovarajuće odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak. Propisani rokovi su prekluzivni, ako matičnim zakonom nije drugačije određeno. Šesto, **načelo hitnosti**-stečajni postupak je hitan. U stečajnom postupku *nije dozvoljen zastoj i prekid*. Sedmo, načelo **dvostepenosti**-stečajni postupak je dvostepen, osim ako je zakonom isključen pravni lek. Osmo, **načelo javnosti i informisanosti**-stečajni postupak je javan i svi učesnici u stečajnom postupku imaju pravo na blagovremeni uvid u podatke vezane za sprovođenje postupka, osim podataka koji predstavljaju poslovnu ili službenu tajnu. Zaključak o podacima koji predstavljaju službenu ili poslovnu tajnu donosi stečajni sudija na predlog stečajnog upravnika. Oglasni, rešenja i drugi akti suda, na dan donošenja, objavljuju se na oglasnoj i elektronskoj oglasnoj tabli suda, a rešenja i drugi akti suda, kada je to propisano zakonom, dostavljaju se i odgovarajućem registru radi javnog objavljivanja na internet strani tog registra ili na drugi način kojim se omogućava da javnost bude upoznata, ukoliko taj registar nema svoju internet stranu.

Svi podnesci stečajnog upravnika i učesnika u postupku sa svim prilozima objavljuju se, odmah po prijemu, na javnom portalu nadležnog privrednog suda ili na drugi način kojim se omogućava da javnost bude upoznata o toku stečajnog postupka, uz poštovanje propisa kojima se uređuje zaštita podataka o ličnosti.

Postupanje i donošenje odluka u stečajnom postupku vrši se na osnovu uvida u sve raspoložive informacije.

Istorijat. Još su u Rimskom pravu postojala dva instituta koje možemo smatrati prethodnicima stečaja. *Missio in bona* je situacija kada dužnik nije sposoban da isplati poverioce i zbog toga pretor dozvoljava da mu se uđe u posed (uz gubitak časti dužnika i osudu na zatvor) i da se posed proda jednom licu (*bonorum emptor*), koje je bilo u obavezi da isplati poverioce u utvrđenim procentima, što predstavlja i praoblik dela obaveza stečajnog upravnika. U drugoj situaciji, *cessio bonorum*, dužnik je svojom voljom (zbog čega nije gubio čast i nije mogao biti osuđen na zatvor u tom slučaju) ustupao svoj posed svojim poveriocima za naplatu njihovih potraživanja.⁵⁵

U srednjem veku praoblici stečajnog prava razvijaju se u italijanskim gradovima. Od italijanske reči *banca rottia*, što znači "trula klupa", nastao je izraz "bankrot". Ako je neki trgovac bio prezadužen, njegovu klupu (tezgu, banak) na pijaci ili vašaru ostali su trgovci mogli izlomiti i tako ga onemogućiti da dalje radi.⁵⁶

U Srbiji je institut stečaja uveden 1861. godine *Zakonikom o o stecišnom postupku* (koji je imao 155 paragrafa), a u Kraljevini Jugoslaviji izvršena je unifikacija stečajnog prava Stečajnim zakonom donetim 1929. godine (imao je 90 paragrafa).

Posle Drugog svetskog rata, 1953. godine, stečaj je uveden Uredbom o prestanku preduzeća i radnji, pod nazivom "prinudna likvidacija". Godine 1965. donet je Zakon o prinudnom poravnjanju i stečaju, godine 1980. Zakon o sanaciji i prestanku organizacija udruženog rada, a 1986. godine novi zakon istog naziva. Zakon o prinudnom poravnjanju, stečaju i likvidaciji donet je 1989. godine ("Službeni list SFRJ", br. 84/89 i "Službeni list SRJ", br. 37/93 i 28/96).⁵⁷

Srbija je 2004. godine donela Zakon o stečajnom postupku, a na snazi je, kako smo istakli, **Zakon o stečaju iz 2009. godine**. Na stečaj banaka primenjuje se **Zakon o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje**⁵⁸.

2.2. Stečajni razlozi

Stečajni postupak se otvara nad privrednim društvom **kada se utvrdi postojanje najmanje jednog stečajnog razloga**. Stečajni razlozi su: 1) *trajnija nesposobnost plaćanja*; 2) *preteća nesposobnost plaćanja*; 3) *prezaduženost*; 4) *nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije i ako je plan reorganizacije izdejstvovan na prevaran ili nezakonit način*.

Trajnija nesposobnost plaćanja postoji ako stečajni dužnik: 1) *ne može da odgovori svojim novčanim obavezama u roku od 45 dana od dana dospelosti obaveze*; 2) *potpuno obustavi sva plaćanja u neprekidnom trajanju od 30 dana*.

Preteća nesposobnost plaćanja postoji ako stečajni dužnik učini verovatnim da svoje već postojeće novčane obaveze neće moći da ispunи po dospeću.

⁵⁵ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 594.

⁵⁶ Besarović I., *nav.delo*, str. 135.

⁵⁷ Vasiljević M., *isto*.

⁵⁸ "Službeni glasnik RS", br. 61/05, 116/08 i 91/2010.

Prezaduženost postoji ako je imovina stečajnog dužnika manja od njegovih obaveza. *Ako je stečajni dužnik društvo lica prezaduženost ne postoji ako to društvo ima najmanje jednog ortaka odnosno komplementara koji je fizičko lice.*

Nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije postoji kada stečajni dužnik ne postupa po planu reorganizacije ili postupa suprotno planu reorganizacije na način kojim se bitno ugrožava sprovodenje plana reorganizacije.

2.2.1. Prepostavka trajnije nesposobnosti plaćanja

Postojanje trajnije nesposobnosti plaćanja se prepostavlja u slučaju kada je predlog za pokretanje stečajnog postupka podneo poverilac koji u sudskom ili poreskom izvršnom postupku sprovedenom u Republici Srbiji nije mogao namiriti svoje novčano potraživanje bilo kojim sredstvom izvršenja.

2.2.2. Posebni slučajevi u kojima se stečajni postupak obustavlja ili zaključuje bez odlaganja

Ako se utvrdi da stečajni dužnik *ima samo jednog poverioca, otvoreni stečajni postupak se obustavlja bez odlaganja.*

Ako se utvrdi da je imovina stečajnog dužnika manja od visine troškova stečajnog postupka ili da je imovina stečajnog dužnika neznatne vrednosti, *stečajni postupak se zaključuje bez odlaganja.* U tom slučaju stečajni sudija će *rešenjem o zaključenju stečajnog postupka* naložiti stečajnom upravniku da unovči imovinu stečajnog dužnika i ostvarenim sredstvima pokrije nastale troškove. Ako po pokriću nastalih troškova *preostanu sredstva*, ta sredstva se uplaćuju u budžet Republike Srbije. *Izuzetno*, stečajni postupak se ne zaključuje ako poverilac ili stečajni dužnik podnesu zahtev za sprovodenje postupka i ako po nalogu stečajnog sudije podnositelj zahteva položi sredstva neophodna za pokriće troškova stečajnog postupka.

2.2.3. Slučajevi na koje se ne primenjuje Zakon o stečaju

Stečajni postupak se ne sprovodi prema: Republici Srbiji; autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave; fondovima ili organizacijama obavezognog penzijskog, invalidskog, socijalnog i zdravstvenog osiguranja, pravnim licima čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, a koja se isključivo ili pretežno finansiraju kroz ustupljene javne prihode ili iz republičkog budžeta, odnosno budžeta autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave; Narodnoj banci Srbije; Centralnom registru, depou i kliringu hartija od vrednosti, javnim agencijama. Za obaveze pravnog lica nad kojim se ne sprovodi stečajni postupak *solidarno odgovaraju* njegovi osnivači, odnosno vlasnici, kao članovi ili akcionari.

Odredbe Zakona o stečaju ne primenjuju se, kako smo napomeuli, na stečajni postupak banaka i osiguravajućih organizacija, osim odredaba kojima se uređuju pitanja koja nisu uređena posebnim zakonom.

2.3. Nadležnost i organi stečajnog postupka

2.3.1. Nadležnost

Stvarna nadležnost. Stečajni postupak sprovodi **sud** određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova i **u nadležnosti je privrednih sudova**. Izvršne radnje u stečajnom postupku **sprovodi stečajni sudija** u skladu sa Zakonom o stečaju.

Mesna nadležnost. Stečajni postupak sprovodi **sud na čijem području je sedište stečajnog dužnika**. Stečajni postupak nad stečajnim dužnikom koji nema sedište u Republici Srbiji sprovodi **sud na čijem području je sedište glavnih interesa stečajnog dužnika**, ako su za to ispunjeni uslovi predviđeni zakonom.

2.3.2. Organi stečajnog postupka

Organi stečajnog postupka su: **stečajni sudija, stečajni upravnik, skupština poverilaca i odbor poverilaca**. Raniji Zakon o stečajnom postupku je, uz ove organe, predviđao i **stečajno veće**, kao, tada, glavni organ stečajnog postupka.

Stečajni sudija

Stečajni sudija: 1) *odlučuje o pokretanju prethodnog stečajnog postupka; 2) utvrđuje postojanje stečajnog razloga i odlučuje o otvaranju stečajnog postupka; 3) imenuje i razrešava stečajnog upravnika; 4) odobrava troškove stečajnog postupka i obaveze stečajne mase pre njihove isplate; 5) određuje iznos preliminarne i konačne naknade troškova i nagrade stečajnog upravnika; 6) odlučuje o primedbama na radnje stečajnog upravnika; 7) razmatra predlog plana reorganizacije i održava ročište za razmatranje predloga plana reorganizacije ili odbacuje predlog plana reorganizacije; 8) potvrđuje usvajanje plana reorganizacije ili konstatiše da plan reorganizacije nije usvojen; 9) donosi rešenje o glavnoj deobi stečajne mase; 10) donosi druge odluke i preduzima druge radnje određene Zakonom o stečaju.*

Stečajni upravnik

Stečajni upravnik **vodi poslove i zastupa stečajnog dužnika**, osim ako je zakonom drugačije određeno. Stečajni upravnik, kao i lica koja obavljaju poslove stečajnog upravnika u ime organizacije koja je posebnim zakonom određena da obavlja poslove stečajnog upravnika, imaju **status službenog lica** u smislu odredaba Krivičnog zakonika kojima se reguliše položaj službenog lica. Stečajni upravnik **ima legitimaciju** koju izdaje ovlašćena organizacija. Stečajni upravnik legitimaciju može da upotrebljava samo za službene radnje koje preduzima u granicama svojih zakonskih ovlašćenja. Ministar bliže propisuje izgled, obrazac i sadržinu legitimacije stečajnog upravnika.

Stečajnog upravnika **imenuje** stečajni sudija rešenjem o otvaranju stečajnog postupka. Izbor stečajnog upravnika vrši se *metodom slučajnog odabira sa liste aktivnih stečajnih upravnika za područje nadležnog suda*, koju суду dostavlja organizacija nadležna za vođenje imenika stečajnih upravnika.

U prethodnom stečajnom postupku, privremeni stečajni upravnik se imenuje rešenjem stečajnog sudije na način naveden u prethodnom odlomku.

Ministar nadležan za poslove stečaja propisuje bliže uslove i način izbora stečajnog upravnika *metodom slučajnog odabira*. Zakon konkretno definiše *slučajeve i razloge zbog kojih određeno lice ne može biti imenovano za stečajnog upravnika*. Uglavnom se radi o različitom obliku veza sa stečajnim dužnikom (poslovne, rodbinske i sl.), koje mogu dovesti u pitanje njegovu objektivnost u eventualnom obavljanju poslova stečajnog upravnika.

Imenovanje stečajnog upravnika u stečaju društvenih i državnih preduzeća.

U postupku sprovođenja stečaja nad pravnim licem koje je u većinskoj državnoj ili društvenoj svojini, kao i u slučaju kada se tokom stečajnog postupka promeni vlasnička struktura stečajnog dužnika tako da stečajni dužnik postane pravno lice u većinskoj državnoj svojini, za stečajnog upravnika **stečajni sudija imenuje organizaciju** koja je posebnim zakonom određena da obavlja poslove stečajnog upravnika.

Licenca za obavljanje poslova stečajnog upravnika. Licencu izdaje ovlašćena organizacija *rešenjem o izdavanju licence*. Licenca se *izdaje* licu koje: 1) je *državljanin Republike Srbije*; 2) *ima poslovnu sposobnost*; 3) *ima stečeno visoko obrazovanje na studijama drugog stepena (diplomske akademske studije-master, specijalističke akademske studije, specijalističke strukovne studije)*, odnosno u osnovnom trajanju od najmanje četiri godine; 4) *ima tri godine radnog iskustva sa visokom stručnom spremom ili tri godine radnog iskustva na sprovođenju stečajnih postupaka*; 5) *ima položen stručni ispit za dobijanje licence*; 6) *je dostojno poverenja za obavljanje poslova stečajnog upravnika*.

Zakon predviđa *u kojim slučajevima se ne može izdati licenca* određenom licu i kada lice nije dostojno poverenja za obavljanje poslova stečajnog upravnika (koje se utvrđuje naročito u skladu sa kodeksom etike stečajnih upravnika), kada ovlašćena organizacija donosi rešenje o odbijanju zahteva za izdavanje licence.

Licenca *važi tri godine* od dana izdavanja i može se obnoviti. Licenca se *obnavlja* na zahtev stečajnog upravnika, koji se podnosi ovlašćenoj organizaciji najranije tri meseca pre isteka roka važnosti licence, uz dokaz o ispunjenju traženih uslova.

Licenca se može *oduzeti* i pre isteka roka važenja licence u slučaju da se u postupku po prijavi zainteresovanog lica ili po službenoj dužnosti utvrdi da stečajni upravnik nije savesno obavljao poslove u skladu sa zakonom, nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom i kodeksom etike stečajnih upravnika. Stečajnom upravniku kome je oduzeta licenca ili kome je zahtev za obnavljanje licence odbijen iz zakonom propisanih razloga ne može da se izda nova licenca *u roku od pet godina* od dana konačnosti rešenja o odbijanju zahteva za obnavljanje licence. Ovlašćena organizacija vodi **imenik stečajnih upravnika**, u koji se upisuju lica koja su stekla licencu za obavljanje poslova stečajnih upravnika kao aktivni stečajni upravnici ili kao neaktivni stečajni upravnici.

Stručni nadzor nad radom stečajnih upravnika vrši ovlašćena organizacija, u skladu sa posebnim zakonom. Na postupak stručnog nadzora shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak. U postupku stručnog nadzora

ovlašćena organizacija proverava da li stečajni upravnik obavlja dužnost stečajnog upravnika u skladu sa zakonom, nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom i kodeksom etike, kao i drugim propisima. U slučaju utvrđenih nepravilnosti u radu stečajnog upravnika, ovlašćena organizacija, po sprovedenom disciplinskom postupku, stečajnom upravniku za utvrđene povrede dužnosti izriče sledeće mere: 1) *opomenu*; 2) *javnu opomenu*; 3) *novčanu kaznu*; 4) *oduzimanje licence*.

Navedene mere izriču se rešenjem koje je konačno. Povrede dužnosti stečajnog upravnika mogu biti lakše ili teže povrede dužnosti. U slučaju lakše povrede dužnosti mogu se izreći mere: opomena, javna opomena i novčana kazna, a u slučaju teže povrede dužnosti mogu se izreći mere: mera javna opomena i novčana kazna, mera novčana kazna i mera oduzimanje licence.

Ministar bliže propisuje koje nepravilnosti u radu stečajnog upravnika predstavljaju lakše, a koje teže povrede dužnosti stečajnog upravnika.

Odgovornost za štetu. U slučaju kada je u obavljanju poslova stečajni upravnik prouzrokovao štetu učesnicima u postupku *namerno ili krajnjom nepažnjom*, stečajni upravnik ličnom imovinom odgovara za takvu štetu. Ako je šteta nastala zbog radnje stečajnog upravnika koja je izvršena po nalogu stečajnog sudije, stečajni upravnik nije odgovoran za nastalu štetu, osim ako je nalog dat na osnovu njegovih nesavesnih radnji ili predloga.

Za štetu koju učine stručna lica koja je angažovao stečajni upravnik, stečajni upravnik odgovara ako je šteta nastala usled propuštanja stečajnog upravnika da izvrši nadzor nad njihovim radom.

Zahtev za naknadu štete zastareva u roku od tri godine od dana brisanja stečajnog dužnika, odnosno stečajne mase iz nadležnog registra, odnosno pravnosnažnosti rešenja kojim je potvrđeno usvajanje plana reorganizacije.

Delokrug poslova stečajnog upravnika. Stečajni upravnik je *naročito dužan* da:

1) *preduzme sve neophodne mere za zaštitu imovine stečajnog dužnika, uključujući i sprečavanje prenosa imovine, njeno pečaćenje ili oduzimanje ukoliko je to neophodno, kao i radnje pobijanja, ako bi se pobijanjem uvećala stečajna masa*; 2) u roku od 30 dana od dana imenovanja *sastavi plan toka stečajnog postupka sa predračunom troškova i vremenskim planom*; 3) *započne popisivanje imovine stečajnog dužnika u roku od deset dana od dana imenovanja i okonča njeno popisivanje u roku od 30 dana od dana imenovanja*; 4) *sastavi izveštaj o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog dužnika i da ga dostavi stečajnom sudiji, odboru poverilaca i ovlašćenoj organizaciji*; 4a) *sastavi poreske bilanse sa stanjem na dan otvaranja i dan okončanja stečajnog postupka, u skladu sa poreskim propisima i da te bilanse, sa poreskom prijavom, dostavi nadležnom poreskom organu u rokovima predviđenim poreskim propisima*; 5) *bez odlaganja pismenim putem obavesti o otvaranju stečajnog postupka sve poverioce koji su mu u tom trenutku poznati uz navođenje svih podataka iz rešenja o otvaranju stečajnog postupka, kao i drugih podataka od značaja za poverioce*; 6) *bez odlaganja pismenim putem obavesti o otvaranju stečajnog postupka sve sudove pred kojima se vode izvršni postupci*; 7) *uz saglasnost stečajnog sudije, na teret stečajne mase, osigura imovinu stečajnog dužnika, u celini ili delimično, ako je to potrebno radi njene zaštite*; 8) *podnosi stečajnom sudiji i odboru poverilaca redovan tromesečni izveštaj o toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase*; 9) *podnosi stečajnom sudiji plan troškova stečajnog*

postupka i obaveza stečajne mase za naredni mesec; 10) se stara o završetku započetih, a nezavršenih poslova stečajnog dužnika, u cilju ostvarivanja najveće moguće vrednosti stečajnog dužnika, odnosno njegove imovine; 11) daje mišljenje o predlogu plana reorganizacije kada on nije podnositelj; 12) utvrdi osnovanost, obim i prioritet prijavljenih potraživanja prema stečajnom dužniku, kao i svih obezbeđenja potraživanja; 13) unovči stvari i prava stečajnog dužnika, u skladu sa Zakonom o stečaju; 14) sastavi nacrt rešenja za glavnu deobu stečajne mase i nacrt završnog računa; 15) izvrši isplatu poveriocima na osnovu rešenja o glavnoj deobi, u udelu u kojem je rešenje postalo pravosnažno, u skladu sa zakonom; 16) dostavi završni račun; 17) zastupa stečajnog dužnika, odnosno stečajnu masu u pokretanju i u vođenju sudskih, upravnih i drugih postupaka; 18) podnese predlog, zahtev ili drugi odgovarajući akt nadležnom organu strane države kao zastupnik stečajnog dužnika, kojim, između ostalog, zahteva plenidbu, oduzimanje, zaštitu ili povraćaj imovine stečajnog dužnika koja se nalazi u inostranstvu ili je pod kontrolom tog organa ili trećeg lica koje se nalazi pod njegovom jurisdikcijom, kao i da sarađuje sa organima strane države ili stranim predstavnicima u skladu sa odredbama zakona kojim se reguliše stečaj sa elementom inostranosti; 19) obvesti odgovarajuće registre o otvaranju stečajnog postupka, u skladu sa zakonom; 20) obavlja i druge poslove koji su predviđeni Zakonom o stečaju ili su od interesa za uspešno sprovodenje stečajnog postupka.

Stečajni upravnik *može uzeti kredit ili zajam*, bez obezbeđenja ili uz obezbeđenje na imovini koja čini stečajnu masu, u skladu sa zakonom.

Stečajni upravnik *obavlja svoje poslove samostalno i sa pažnjom dobrog stručnjaka, u skladu sa zakonom, nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom i kodeksom etike*. U vršenju svojih poslova može da angažuje stručna strana ili domaća pravna ili fizička lica, uz saglasnost stečajnog sudskega, koji nad njegovim radom vrši nadzor. Stečajni upravnik je dužan da u vršenju svojih poslova pruža uvid u svoj rad ovlašćenoj organizaciji, te da obezbeđuje neophodne podatke i dokumentaciju, kao i da sarađuje u postupku vršenja nadzora nad njegovim radom, osim u slučaju kada je za stečajnog upravnika imenovana organizacija koja je posebnim zakonom određena da vrši poslove stečajnog upravnika. Stečajni upravnik može, po potrebi, da *konsultuje* odbor poverilaca ili stečajnog sudskega o pitanjima vezanim za stečajni postupak.

Naknada za rad i naknada troškova stečajnog upravnika. Stečajni upravnik ima pravo na nagradu za svoj rad i naknadu stvarnih troškova. Konačnu visinu nagrade i naknade troškova *određuje stečajni sudskega* u vreme zaključenja stečajnog postupka, u skladu sa osnovama i merilima za određivanje visine nagrade i naknade troškova. Do određivanja konačne visine nagrade, stečajni sudskega rešenjem koje se dostavlja stečajnom upravniku i odboru poverilaca određuje *preliminarnu visinu nagrade* stečajnom upravniku.

Ministar bliže propisuje osnove i merila za određivanje visine nagrade i naknade troškova stečajnog upravnika.

Skupština poverilaca

Skupština poverilaca *formira se najkasnije na prvom poverilačkom ročištu. Skupštinu poverilaca čine svi stečajni poverioci, nezavisno od toga da li su do dana*

održavanja skupštine podneli prijavu potraživanja. Razlučni poverioci mogu učestvovati u skupštini poverilaca samo do visine potraživanja za koju učine verovatnom da će se pojaviti kao stečajni poverioci.

Prvu sednicu skupštine poverilaca zakazuju stečajni upravnik i stečajni poverioci čija su ukupna potraživanja veća od 20% od ukupnog iznosa potraživanja svih stečajnih poverilaca. Na prvoj sednici skupštine poverilaca vrši se **izbor predsednika skupštine i članova odbora poverilaca** koji su dužni da u roku od osam dana od dana izbora stečajnom sudiji dostave svoju kontakt adresu, telefon i adresu elektronske pošte. Zakazivanje i vođenje kasnijih sednica skupštine poverilaca, obaveštavanje o njima i određivanje dnevnog reda vrši predsednik skupštine poverilaca na predlog stečajnih poverilaca.

Na skupštini poverilaca glasa *se srazmerno visini potraživanja.* Skupština **odlučuje dvotrećinskom većinom glasova prisutnih poverilaca,** osim u slučaju glasanja o bankrotstvu stečajnog dužnika na prvom poverilačkom ročištu. Ako broj stečajnih poverilaca nije veći od pet, **skupština poverilaca ima položaj odbora poverilaca,** ali se glasanje u ovako formiranom odboru vrši srazmerno visini potraživanja.

Prvo poverilačko ročište se *zakazuje rešenjem o otvaranju stečajnog postupka,* kojim se saziva i sednica skupštine poverilaca, ukoliko skupština poverilaca nije formirana pre prvog poverilačkog ročišta, najkasnije u roku od 40 dana od dana otvaranja stečajnog postupka. Na ovom ročištu raspravlja se o izveštaju o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog dužnika i proceni stečajnog upravnika da li postoji mogućnost reorganizacije stečajnog dužnika. Ako na ročištu stečajni poverioci za čija potraživanja se učini verovatnim da iznose više od 70% ukupnih potraživanja stečajnih poverilaca odluče da se stečajni postupak odmah nastavi bankrotstvom stečajnog dužnika, *stečajni sudija donosi rešenje o bankrotstvu.*

Delokrug skupštine. Skupština poverilaca: 1) *donosi odluku o bankrotstvu stečajnog dužnika iz razloga navedenih u prethodnom stavu;* 2) *bira i opoziva predsednika skupštine poverilaca i odbor poverilaca;* 3) *razmatra izveštaje stečajnog upravnika o toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase;* 4) *razmatra izveštaje odbora poverilaca;* 5) *vrši druge poslove određene Zakonom o stečaju.*

Odbor poverilaca

Skupština poverilaca na prvoj sednici ili na prvom poverilačkom ročištu **bira** odbor poverilaca. Broj članova odbora poverilaca određuje skupština poverilaca, s tim što **taj broj ne može biti veći od devet članova i što uvek mora biti neparan.** Članovi odbora poverilaca mogu biti stečajni poverioci, bez obzira na visinu svog potraživanja. Stečajni poverilac može sebe ili drugog stečajnog poverioca predložiti za člana odbora poverilaca. Poverioci koji su istovremeno zaposleni ili bivši zaposleni kod stečajnog dužnika ne mogu imati više od jednog člana odbora poverilaca.

Poverioci koji nisu lica povezana sa stečajnim dužnikom, u smislu zakona, a koji su međusobno povezana lica u smislu zakona kojim se uređuju privredna društva ne mogu imati više od jednog člana odbora poverilaca. Poverioci koji su lica povezana sa stečajnim dužnikom, u smislu zakona, osim lica koja se u okviru svoje redovne delatnosti bave davanjem kredita, ne mogu biti članovi odbora poverilaca.

Svi članovi odbora poverilaca dužni su da sudu, stečajnom upravniku i svim poveriocima dostave elektronsku adresu za komunikaciju.

Članovi odbora poverilaca biraju **predsednika** odbora poverilaca koji rukovodi radom odbora i zakazuje sednice odbora. Člana odbora poverilaca razrešava skupština poverilaca ili stečajni sudija ukoliko ne izvršava obaveze propisane zakonom.

Ako se na prvom poverilačkom ročištu ne formiraju poverilački organi, **dužnost odbora poverilaca vrši pet poverilaca**, osim lica povezanih sa stečajnim dužnikom, u smislu zakona, čija su pojedinačna neobezbeđena potraživanja najveća prema pregledu potraživanja formiranom za potrebe glasanja na prvom poverilačkom ročištu.

Odluka odbora poverilaca se smatra donetom kada je za tu odluku *glasalo više od polovine svih članova odbora poverilaca*. U slučaju jednakog broja glasova odlučujući je glas predsednika odbora. Sednicama odbora *prisustvuje stečajni upravnik* na poziv odbora i bez prava glasa. *Stečajni sudija ne može da prisustvuje sednicama odbora poverilaca*.

Delokrug i prava odbora poverilaca. Odbor poverilaca: 1) *daje mišljenje stečajnom upravniku o načinu unovčenja imovine, ukoliko se prodaja ne vrši javnim nadmetanjem, i daje saglasnost u vezi sa radnjama od izuzetnog značaja u skladu sa zakonom; 2) daje mišljenje o nastavljanju započetih poslova stečajnog dužnika; 3) razmatra izveštaje stečajnog upravnika u toku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase; 4) daje saglasnost na završni račun stečajnog dužnika; 5) pregleda i o svom trošku pribavlja fotokopije iz celokupne dokumentacije; 6) izveštava skupštinu poverilaca o svom radu na zahtev skupštine poverilaca; 7) vrši i druge poslove propisane zakonom.*

Odbor poverilaca **ima pravo**: na podnošenje pismenih primedaba stečajnom sudiji na rad stečajnog upravnika; na podnošenje žalbe na rešenja stečajnog sudije, kada je žalba dozvoljena; uvida u zapisnike, nalaze veštaka i druga akta koja se nalaze u stečajnom predmetu; davanja mišljenja o priznavanju opravdanih manjkova utvrđenih prilikom inventarisanja; predlaganja razrešenja postojećeg stečajnog upravnika i predlaganja imenovanja novog; izjašnjavanja o visini konačne nagrade stečajnom upravniku.

Član odbora poverilaca ima pravo da o svom trošku angažuje jedno ili više stručnih lica koja će izvršiti analizu poslovanja stečajnog dužnika pre ili tokom stečajnog postupka i analizu preduzetih radnji od strane stečajnog upravnika i sačiniti izveštaj koji se, bez odlaganja, dostavlja ostalim članovima odbora poverilaca, stečajnom sudiji, stečajnom upravniku i ovlašćenoj organizaciji. Stečajni upravnik je dužan da angažovanom stručnom licu, bez odlaganja, omogući potpun pristup i uvid u poslovne knjige, računovodstvene isprave i drugu relevantnu dokumentaciju stečajnog dužnika.

Članovi odbora poverilaca **odgovaraju za štetu** koju su prouzrokovali svojim radom ostalim poveriocima namerno ili krajnjom nepažnjom.

Predsednik i članovi odbora poverilaca imaju **pravo na naknadu stvarnih i nužnih troškova**, koja se smatra troškom stečajnog postupka. *Svaki poverilac pojedinačno snosi svoje troškove u stečajnom postupku, ako zakonom nije drugačije određeno.*

2.4. Pravila stečajnog postupka

Stečajni postupak se pokreće predlogom ovlašćenih predлагаča. Predlozi, izjave i primedbe ne mogu se podnositi po isteku roka koji je zakonom propisan za njihovo podnošenje, kao i u slučaju izostanka sa ročišta na kojem je ove radnje trebalo preduzeti, osim ako je zakonom drugačije određeno.

U stečajnom postupku *ne može se tražiti povraćaj u prethodno stanje, ne može se izjaviti revizija niti se može podneti predlog za ponavljanje postupka.*

Odluke se mogu donositi i bez usmene rasprave.

2.5. Ovlašćeni predлагаči pokretanja stečajnog postupka

Stečajni postupak se pokreće **predlogom poverioca, dužnika ili likvidacionog upravnika.** *Izuzetno*, stečajni postupak se ne može pokrenuti nad privrednim društvima koja su registrovana za proizvodnju naoružanja i vojne opreme bez prethodne saglasnosti ministarstva nadležnog za poslove odbrane.

Poverilac podnosi predlog za pokretanje stečajnog postupka u slučaju postojanja trajnije nesposobnosti plaćanja, nepostupanja po usvojenom planu reorganizacije i ukoliko je plan reorganizacije izdejstvovan na prevaran ili nezakonit način. **Stečajni dužnik** podnosi predlog za pokretanje stečajnog postupka u slučaju postojanja jednog ili više stečajnih razloga predviđenih zakonom. **Likvidacioni upravnik** podnosi predlog za pokretanje stečajnog postupka u slučajevima propisanim zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava.

Naknada troškova. Predlagač je dužan da *u roku od pet dana* od dana dobijanja naloga od suda **uplati predujam** na ime troškova oglasa i troška obaveštavanja poverilaca, troškova angažovanja stečajnog upravnika i troškova neophodnih za obezbeđenje imovine, u visini koju odredi stečajni sudija, kao i troškova za registraciju podataka o stečaju u registrima koje vodi organizacija nadležna za vođenje registra privrednih subjekata, u skladu sa propisima kojima se određuje vrsta, visina i način plaćanja naknada za poslove registracije i druge usluge koje pruža organizacija nadležna za vođenje registra privrednih subjekata.

Ukoliko se radi o pravnim licima koja su razvrstana kao mikro pravna lica u skladu sa propisima kojima se uređuju kriterijumi za razvrstavanje pravnih lica, predujam se ne može odrediti u iznosu većem od 50.000 dinara.

Ako predlagač u propisanom roku ne uplati potrebna sredstva **stečajni sudija će odbaciti predlog za pokretanje stečajnog postupka.**

Uplaćeni predujam *smatra se troškom stečajnog postupka* i isplaćuje se prioritetno iz stečajne mase, odmah po utvrđivanju da se troškovi obezbeđeni predujmom mogu namirivati iz preostalih sredstava stečajne mase, osim ako stečajni sudija utvrdi da je predlog neosnovan i da ne postoje uslovi za otvaranje stečajnog postupka, kada se nastali troškovi, po nalogu suda, namiruju iz uplaćenih sredstava. Ako su nastali troškovi veći od uplaćenih sredstava predlagač čiji je predlog za pokretanje stečajnog postupka odbijen dužan je da nadoknadi razliku tih sredstava *u roku od osam dana* od dana dobijanja naloga od suda. Ako predlagač u ostavljenom roku ne uplati razliku, **stečajni sudija obustavlja postupak**, a svi nastali troškovi padaju na trošak predlagača.

*Ako stečajni postupak **bude otvoren**, u troškove tog postupka ulaze i troškovi prethodnog stečajnog postupka, kao i troškovi prinudne likvidacije koja je pokrenuta u skladu sa zakonom kojim se uređuje privatizacija.*

2.6. Pokretanje prethodnog stečajnog postupka

Stečajni sudija **u roku od tri dana** od dana dostavljanja predloga za pokretanje stečajnog postupka donosi rešenje o pokretanju prethodnog stečajnog postupka. Prethodni stečajni postupak **pokreće se radi utvrđivanja razloga za pokretanje stečajnog postupka**.

Protiv rešenja o pokretanju prethodnog stečajnog postupka *nije dozvoljena žalba*.

Stečajni sudija otvara stečajni postupak *bez vođenja prethodnog stečajnog postupka*: 1) ako stečajni dužnik podnese predlog za pokretanje stečajnog postupka sa potrebnim ispravama i prilozima; 2) ako poverilac podnese predlog za pokretanje stečajnog postupka, a stečajni dužnik prizna postojanje stečajnog razloga; 3) u slučaju pretpostavke trajnije nesposobnosti plaćanja iz člana 12. zakona.

Ovlašćena lica stečajnog dužnika, punomoćnici i lica koja za stečajnog dužnika vrše finansijske poslove i poslove revizije obavezna su da stečajnom sudiji i stečajnom upravniku, na njihov zahtev i bez odlaganja, pruže sve podatke i obaveštenja. Ova obaveza odnosi se i na članove izvršnog, upravnog i nadzornog odbora stečajnog dužnika kojima je prestala dužnost otvaranjem stečajnog postupka, kao i na kontrolne članove društva.

2.7. Tok stečajnog postupka

Rasprava o otvaranju stečajnog postupka. Ako je pokrenut prethodni stečajni postupak, stečajni sudija *zakazuje ročište* radi raspravljanja o postojanju stečajnog razloga za otvaranje stečajnog postupka najkasnije u roku od 30 dana od dana prijema predloga za pokretanje stečajnog postupka. Ako stečajni sudija ne doneše rešenje o pokretanju prethodnog stečajnog postupka, zakazuje ročište radi raspravljanja o postojanju razloga za otvaranje stečajnog postupka u roku od deset dana od dana prijema predloga za pokretanje stečajnog postupka, *na koje pozivaju predлагаč, stečajni dužnik i stečajni upravnik, ako je bio imenovan u prethodnom stečajnom postupku*.

Otvaranje stečajnog postupka. Stečajni sudija otvara stečajni postupak *donošenjem rešenja o otvaranju stečajnog postupka* kojim se usvaja predlog za pokretanje stečajnog postupka. Stečajni sudija rešenjem odbija predlog za pokretanje stečajnog postupka ako utvrdi da nisu ispunjeni uslovi za otvaranje stečajnog postupka. U rešenju o odbijanju predloga za otvaranje stečajnog postupka određuje se koliki snos troškove prethodnog stečajnog postupka. Navedena rešenja stečajni sudija donosi na ročištu o otvaranju stečajnog postupka.

Rešenje o odbijanju predloga za pokretanje stečajnog postupka, nakon pravnosnažnosti, stečajni sudija dostavlja nadležnom registru radi registracije brisanja mera obezbeđenja, ako su rešenjem o pokretanju prethodnog stečajnog postupka izrečene mere obezbeđenja, i to u roku koji ne može biti duži od tri dana od dana pravnosnažnosti.

Rešenje o otvaranju stečajnog postupka se istog dana kada je doneto *dostavlja* stečajnom dužniku, podnosiocu predloga, organizaciji koja sprovodi postupak prinudne

naplate, registru privrednih subjekata, odnosno drugom odgovarajućem registru, a drugim licima ako sud proceni da za tim postoji potreba. **Oglas** o otvaranju stečajnog postupka, koji stečajni sudija izrađuje odmah nakon donošenja rešenja, *objavljuje se* na oglasnoj i elektronskoj tabli suda, u jednom visokotiražnom listu koji se distributira na celoj teritoriji Republike Srbije, kao i u "Službenom glasniku Republike Srbije", a može se objaviti i u drugim domaćim i stranim sredstvima informisanja. Oglas sadrži sve podatke iz rešenja o otvaranju postupka i one od značaja za poverioce.

Rešenjem o otvaranju stečajnog postupka stečajni sudija *zakazuje ročište* za ispitivanje potraživanja (ispitno ročište) i prvo poverilačko ročište. *Ispitno ročište* će se održati u roku koji nije kraći od 30 dana i duži od 60 dana od dana isteka roka određenog rešenjem za prijavljivanje potraživanja, a *prvo poverilačko ročište* održava se u skladu sa odredbama zakona.

Nastupanje pravnih posledica otvaranja stečajnog postupka. Pravne posledice otvaranja stečajnog postupka *nastupaju danom objavljivanja oglasa o otvaranju postupka na oglasnoj tabli suda*, a ne nastupaju u slučaju istovremenog otvaranja i obustave stečajnog postupka prema unapred pripremljenom planu reorganizacije.

1) Posledice otvaranja stečajnog postupka po stečajnog dužnika su: *prelazak prava i obaveza na stečajnog upravnika* (danom otvaranja stečajnog postupka prestaju zastupnička i upravljačka prava direktora, zastupnika i punomoćnika, kao i organa upravljanja i nadzornih organa stečajnog dužnika); *pravo preče kupovine* (gase se ranije stečena prava preče kupovine u pogledu imovine stečajnog dužnika); *naslednicka izjava* (ako je stečajni dužnik stekao nasledstvo posle otvaranja stečajnog postupka, nasledničku izjavu daje stečajni upravnik); *prestanak radnog odnosa* (stečajni upravnik otkazuje ugovor o radu stečajnog dužnika i zaposlenih i o tome obaveštava odgovarajući organ odnosno organizaciju za zapošljavanje na čijoj teritoriji se nalazi sedište stečajnog dužnika. Stečajni upravnik može, pored zaposlenih kojima nije otkazan ugovor o radu, da angažuje potreban broj lica radi okončanja započetih poslova ili radi vođenja stečajnog postupka uz saglasnost stečajnog sudije, čije se zarade i ostala primanja namiruju iz stečajne mase kao njena obaveza.); *naziv stečajnog dužnika* (uz poslovno ime stečajnog dužnika dodaje se oznaka "u stečaju"); *računi stečajnog dužnika* (banka blokira račune stečajnog dužnika, čime prestaju ovlašćenja raspolaganja sredstvima sa tih računa, računi se gase i otvara se novi račun preko kojeg će se vršiti poslovanje stečajnog dužnika).

2) Posledice otvaranja stečajnog postupka na potraživanja: *potraživanja poverilaca* (stečajni poveroci svoja potraživanja prema stečajnom dužniku ostvaruju samo u stečajnom postupku, osim izlučnih poverilaca koji svoje potraživanje mogu ostvarivati u svim sudskim i drugim postupcima); *dospelost potraživanja prema stečajnom dužniku* (danom otvaranja stečajnog postupka, potraživanja poverilaca prema stečajnom dužniku, koja nisu dospela, smatraju se dospelim); *pravo na prebijanje potraživanja u stečajnom postupku* (ne gube se obostrano stečena prava prebijanja potraživanja poverioca i stečajnog dužnika); *konverzija potraživanja stečajnog dužnika* (nenovčana potraživanja stečajnog dužnika od trećih lica unose se u stečajnu masu i izražavaju se u novčanoj vrednosti na dan otvaranja stečajnog postupka); *kamate* (za neobezbeđena potraživanja u stečajnom postupku, obračunavanje ugovorenih i zateznih

kamata prestaje danom otvaranja stečajnog postupka, a na obezbeđena potraživanja obračunava se ugovorena i zatezna kamata, ali samo do visine realizovane vrednosti imovine koja služi za obezbeđenje potraživanja); *zastarelost* (prijavljivanjem potraživanja prekida se zastarelost potraživanja koje postoji prema stečajnom dužniku, a zastarelost potraživanja stečajnog dužnika prema njegovim dužnicima zastaje danom pokretanja stečajnog postupka i ne teče godinu dana od dana otvaranja stečajnog postupka); *uslovna potraživanja* (poveriocu čije je potraživanje vezano za odložni uslov obezbeđuju se odgovarajuća sredstva iz stečajne mase).

3) Procesnopravne posledice otvaranja stečajnog postupka: *prekid postupka* (u trenutku nastupanja pravnih posledica otvaranja postupka stečaja prekidaju se svi sudski postupci u odnosu na stečajnog dužnika i na njegovu imovinu, svi upravni postupci pokrenuti na njegov zahtev, kao i upravni i poreski postupci koji za predmet imaju utvrđivanje novčane obaveze stečajnog dužnika. Ovi postupci se nastavljaju po ispunjenju zakonom predviđenih uslova); *zabrana izvršenja i namirenja* (od dana otvaranja stečajnog postupka ne može se protiv stečajnog dužnika, odnosno nad njegovom imovinom odrediti i sprovesti prinudno izvršenje, niti bilo koja mera postupka izvršenja osim izvršenja koja se odnose na obaveze stečajne mase i troškova stečajnog postupka)

4) Posledice otvaranja stečajnog postupka na pravne poslove: *pravo na izbor u slučaju dvostranoteretnog ugovora* (ako stečajni dužnik i njegov saugovarač do otvaranja stečajnog postupka nisu u celosti ili delimično izvršili dvostranoteretni ugovor koji su zaključili, stečajni upravnik može, umesto stečajnog dužnika, ispuniti ugovor i tražiti ispunjenje od druge strane); *finansijski lizing* (ako se stečajni postupak otvorí nad primaocem lizinga, davalac lizinga podnosi zahtev da mu se iz stečaja izluči predmet lizinga pod uslovima iz zakona); *fiksni poslovi* (ako je vreme ispunjenja obaveze iz fiksног ugovora nastupilo posle otvaranja stečajnog postupka, saugovarač stečajnog dužnika ne može tražiti ispunjenje, ali može tražiti naknadu zbog neispunjena kao stečajni poverilac); *primena pravila na druge poslove sa ugovorenim rokom* (u skladu sa odredbama zakona); *nalozi i ponude* (*nalog* koji je izdao stečajni dužnik gubi dejstvo danom otvaranja stečajnog postupka, a *ponude* učinjene stečajnom dužniku ili ponude koje je učinio stečajni dužnik koje nisu prihvачene do dana otvaranja stečajnog postupka prestaju da važe danom otvaranja postupka, ako, u oba slučaja, stečajni upravnik ne odluči drugačije); *zakup* (zakup nepokretnosti ne prestaje otvaranjem stečajnog postupka); *roba u prevozu* (saugovarač stečajnog dužnika odnosno prodavac ili njegov komisionar, kome cena nije isplaćena u celosti, može tražiti da mu se vrati roba koja je poslata stečajnom dužniku, a do dana otvaranja stečajnog postupka nije prispela u mesto opredeljenja, odnosno nije preuzeta od stečajnog dužnika-pravo na potragu).

2.8. Stečajna masa

Obim i sastav stečajne mase. Stečajna masa je *celokupna imovina stečajnog dužnika u zemlji i inostranstvu na dan otvaranja stečajnog postupka, kao i imovina koju stečajni dužnik stekne tokom stečajnog postupka*.

Ako je ***izlučno pravo*** upisano u zemljišnu ili u drugu javnu knjigu ili registar, teret dokazivanja da stvar na kojoj postoji takvo pravo ulazi u stečajnu masu pada na stečajnog dužnika.

Troškovi stečajnog postupka obuhvataju: *sudske troškove stečajnog postupka; nagrade i naknade stečajnom upravniku i/ili privremenom stečajnom upravniku; druge izdatke za koje je zakonom predviđeno da se podmiruju kao troškovi stečajnog postupka.*

Obaveze stečajne mase su obaveze: koje su prouzrokovane radnjama stečajnog upravnika ili na drugi način upravljanjem, unovčenjem ili podelom stečajne mase, a koje *ne spadaju u troškove stečajnog postupka*; iz dvostranoteretnog ugovora, ako se njegovo ispunjenje traži za stečajnu masu ili mora uslediti nakon otvaranja stečajnog postupka; koje su nastale neosnovanim bogaćenjem stečajne mase; prema zaposlenima stečajnog dužnika, nastale nakon otvaranja stečajnog postupka. Obaveze iz stečajne mase su i ove obaveze nastale tokom prethodnog stečajnog postupka ako se stečajni postupak otvori.

Upravljanje imovinom i pravima. Otvaranjem stečajnog postupka stečajni upravnik ***preuzima*** u državinu celokupnu imovinu koja ulazi u stečajnu masu i njome upravlja.

Popis i pečaćenje. Stečajni upravnik *popisuje* stvari koje ulaze u stečajnu masu, uz naznačenje njihove procene u visini očekivanog unovčenja i može zatražiti da službeno lice stečajnog suda *zapečati prostorije* u kojima se nalaze stvari stečajnog dužnika, pre ili posle popisa stvari.

Lista poverilaca. Stečajni upravnik je dužan da sastavi listu svih poverilaca za koje je saznao iz poslovnih knjiga i ostale dokumentacije stečajnog dužnika, iz drugih podataka, kao i iz prijave potraživanja, sa bitnim podacima za svakog poverioca. Posebno se evidentiraju *razlučni, založni i izlučni poverioci i zaposleni kod stečajnog dužnika* za iznose neisplaćenih zarada.

Popis dužnika stečajnog dužnika. Stečajni upravnik je dužan da sastavi listu dužnika stečajnog dužnika sa bitnim podacima za svakog dužnika, u skladu sa zakonom.

Početni stečajni bilans i izveštaj o ekonomsko-finansijskom položaju. Stečajni upravnik je dužan da u roku od 30 dana od dana preuzimanja imovine i prava stečajnog dužnika sastavi početni stečajni bilans u kom će navesti i uporediti aktivu i pasivu stečajnog dužnika, uz obavezu da ga, sa izveštajem o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog dužnika sa procenom mogućnosti reorganizacije, najkasnije pet dana pre dana održavanja prvog poverilačkog ročišta podnese суду i odboru poverilaca.

Poslovne knjige. Poslovne knjige stečajnog dužnika posle otvaranja stečajnog postupka, kada se smatra da je počela nova poslovna godina, vodi stečajni upravnik ili lice koje on odredi.

2.9. Utvrđivanje potraživanja u stečajnom postupku

Prijavljivanje potraživanja. Poverioci prijave potraživanja podnose nadležnom суду u pisanim oblicima u kojima se moraju naznačiti svi podaci o poveriocu i pravnoj osnovanosti potraživanja. Prijave se mogu podneti po isteku roka određenog rešenjem stečajnog sudske slike, ali ***najkasnije u roku od 120 dana od dana objavljivanja*** u "Službenom glasniku Republike Srbije", a sve prijave podnete po isteku roka od 120 dana biće odbačene kao neblagovremene. Poverilac koji je prijavio potraživanje u stečajnom

postupku dužan je da u prijavi potraživanja navede i da li postoje jemci za obavezu stečajnog dužnika, kao i da o podnetoj prijavi potraživanja blagovremeno obavesti jemce.

Poverilac je dužan da obavesti stečajnog upravnika o svakoj naplati potraživanja od jemca, u roku od osam dana od dana izvršene naplate.

Izlučni poverilac podnosi zahtev da mu se iz stečaja izluči stvar koja ne ulazi u stečajnu masu. Posle isteka roka za prijavljivanje potraživanja *stečajni sudija dostavlja sve prijave potraživanja stečajnom upravniku.*

Konačna lista o svim prijavama potraživanja *sačinjava se na ispitnom ročištu.* Poverioci mogu osporavati prijavljena potraživanja drugih poverilaca do zaključenja ispitnog ročišta na kome se ispituju njihove prijave potraživanja. Poverilac osporenog potraživanja, odnosno stečajni upravnik uz saglasnost odbora poverilaca, može predložiti rešavanje spornog odnosa putem *medijacije*, u skladu sa zakonom kojim se uređuje postupak medijacije.

Potraživanje se smatra utvrđenim ako nije osporeno od strane stečajnog upravnika ili od strane poverilaca do zaključenja ispitnog ročišta.

Poverilac čije je *potraživanje osporeno upućuje se na parnicu* radi utvrđivanja osporenog potraživanja, koju može da pokrene u roku od osam dana od dana prijema zaključka o listi utvrđenih i osporenih potraživanja koju donosi stečajni sudija, odnosno od dana isteka roka za medijaciju u skladu sa odredbama zakona o medijaciji.

Utvrđena i osporena potraživanja u stečajnom postupku *mogu biti predmet prenosa.*

2.10. Pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika

Pravne poslove i druge pravne radnje zaključene, odnosno preduzete pre otvaranja stečajnog postupka, kojima se narušava ravnomerno namirenje stečajnih poverilaca ili oštećuju poverioci, kao i pravne poslove i druge pravne radnje kojima se pojedini poverioci stavljaju u pogodniji položaj, *mogu pobijati stečajni upravnik u ime stečajnog dužnika i poverioci u skladu sa odredbama zakona.*

Propuštanje zaključenja pravnog posla odnosno *propuštanje preuzimanja radnje, u pogledu pobijanja, izjednačava se sa pravnim poslom* odnosno *sa pravnom radnjom.* *Pobijanje se može vršiti od dana otvaranja stečajnog postupka do dana održavanja ročišta za glavnu deobu.*

Pravni posao ili pravna radnja stečajnog dužnika *pobijaju se tužbom* ili *podnošenjem protivtužbe* ili *prigovora u parnici*, u kom slučaju ne važi rok od dana otvaranja stečajnog postupka do dana održavanja ročišta za glavnu deobu. Ako zahtev za pobijanje pravnog posla ili druge pravne radnje bude pravnosnažno usvojen, pobijeni pravni posao odnosno pravna radnja *imaju dejstva* prema stečajnoj masi, a protivnik pobijanja je dužan da u stečajnu masu vrati svu imovinsku korist stečenu na osnovu pobijenog posla ili druge radnje, nakon čega ima pravo da ostvaruje svoje protivpotraživanje kao stečajni poverilac, podnošenjem naknadne prijave potraživanja.

2.11. Unovčenje i deoba stečajne mase

Unovčenje stečajne mase. Stečajni sudija *donosi rešenje o bankrotstvu* ako: 1) je očigledno da u roku za podnošenje plana reorganizacije stečajni dužnik ne pokazuje

interesovanje za reorganizaciju; 2) na prvom poverilačkom ročištu za to glasa odgovarajući broj stečajnih poverilaca za čija potraživanja se učini verovatnim da iznose više od 70% ukupnih potraživanja stečajnih poverilaca u skladu sa odredbama zakona; 3) stečajni dužnik ne sarađuje sa stečajnim upravnikom ili odborom poverilaca radi ispunjavanja objektivnih zahteva za pružanje podataka i obaveštenja u skladu sa odredbama zakona; 4) stečajni dužnik ne izvršava naloge stečajnog sudije; 5) nijedan plan reorganizacije nije donet u propisanom roku; 6) nijedan plan reorganizacije nije usvojen na ročištu za razmatranje plana reorganizacije. Protiv rešenja o bankrotstvu žalbu mogu izjaviti stečajni upravnik i odbor poverilaca.

Način unovčenja. Po donošenju rešenja o bankrotstvu, stečajni upravnik započinje i sprovodi prodaju celokupne imovine ili dela imovine stečajnog dužnika. **Prodaja imovine** vrši se *javnim nadmetanjem, javnim prikupljanjem ponuda ili neposrednom pogodbom*, u skladu sa nacionalnim standardima za upravljanje stečajnom masom. *Prodaja neposrednom pogodbom može se izvršiti isključivo ako je takav način prodaje unapred odobren od strane odbora poverilaca.*

Posle izvršene prodaje stečajni upravnik je dužan da o izvršenoj prodaji, uslovima i ceni obavesti stečajnog sudiju i odbor poverilaca u roku od deset dana od dana izvršene prodaje. *Sredstva ostvarena prodajom imovine na kojoj nisu postojala opterećenja ulaze u stečajnu masu, a njihova deoba vrši se u skladu sa postupkom deobe propisanim zakonom.*

Prodaja stečajnog dužnika kao pravnog lica. Predmet prodaje može biti stečajni dužnik kao pravno lice, uz saglasnost odbora poverilaca i uz prethodno obaveštavanje razlučnih i založnih poverilaca u skladu sa zakonom. Pre nego što izloži prodaji stečajnog dužnika kao pravno lice, stečajni upravnik je *dužan da izvrši procenu njegove vrednosti*. Prodaja stečajnog dužnika kao pravnog lica ne može se vršiti suprotno odredbama zakona kojim se uređuje zaštita konkurencije, a organ nadležan za zaštitu konkurencije postupa sa naročitom hitnošću u skraćenom postupku. Posle prodaje stečajnog dužnika kao pravnog lica, stečajni postupak se u odnosu na stečajnog dužnika obustavlja.

Stečajna masa *registruje se u registru stečajnih masa koji vodi organ nadležan za vođenje registra privrednih subjekata preko Registratora stečajnih masa i zastupa je stečajni upravnik.*

Deoba stečajne mase i namirenje poverilaca. *Stečajnu masu za podelu stečajnim poveriocima (deobnu masu), čine novčana sredstva stečajnog dužnika na dan otvaranja stečajnog postupka, novčana sredstva dobijena nastavljanjem započetih poslova i novčana sredstva ostvarena unovčenjem stvari i prava stečajnog dužnika naplaćena u toku stečajnog postupka.* Deoba sredstava radi namirenja stečajnih poverilaca *vrši se pre ili posle glavne deobe*, a prema dinamici priliva gotovinskih sredstava stečajnog dužnika. Na osnovu predloga stečajnog upravnika, a u zavisnosti od priliva gotovinskih sredstava stečajnog dužnika, stečajni sudija odlučuje da li će odobriti *delimičnu deobu*, koja se sprovodi na način i pod uslovima sprovođenja glavne deobe.

Deobi stečajne mase, odnosno namirenju stečajnih poverilaca pristupa se, u pravilu, *po pravnosnažnosti rešenja o glavnoj deobi*.

Završnoj deobi stečajne mase pristupa se posle završetka unovčenja celokupne stečajne mase odnosno pretežnog dela stečajne mase, ako glavnom deobom nije

obuhvaćena celokupna deobna masa. *Završna deoba se sprovodi na način i pod uslovima sprovodenja glavne deobe.*

Zakon posebno uređuje postupanje sa viškom deobne mase.

2.12. Zaključenje stečajnog postupka

Stečajni sudija donosi rešenje o zaključenju stečajnog postupka na završnom ročištu. Ako je unovčena sva imovina stečajnog dužnika, a postoje parnice koje su u toku, stečajni sudija na predlog stečajnog upravnika može doneti rešenje o zaključenju stečajnog postupka, a *stečajni upravnik se imenuje za zastupnika stečajne mase* stečajnog dužnika koju čine sredstva izdvojena po osnovu osporenih potraživanja i sredstva koja se ostvare okončanjem parnice u korist stečajnog dužnika.

Ako se nakon zaključenja stečajnog postupka pronađe imovina koja ulazi u stečajnu masu stečajni sudija na predlog stečajnog upravnika ili drugog zainteresovanog lica sprovodi *postupak naknadne deobe* unovčenjem i raspodelom sredstava ostvarenih prodajom te imovine.

2.13. Reorganizacija

Pored bankrotstva stečajni postupak se u određenim uslovima sprovodi i u formi reorganizacije. **Reorganizacija se sprovodi ako se time obezbeduje povoljnije namirenje poverilaca u odnosu na bankrotstvo, a posebno ako postoje ekonomski opravdani uslovi za nastavak dužnikovog poslovanja.**

Reorganizacija se sprovodi prema **planu reorganizacije** koji se sačinjava *u pisanoj formi*. Plan reorganizacije može se podneti istovremeno sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka ili nakon otvaranja stečajnog postupka u skladu sa zakonom. Ako se plan reorganizacije podnosi istovremeno sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka njegov naziv se menja u *unapred pripremljen plan reorganizacije*, a sadržina i postupak koji se na njega primenjuju određuju se u skladu sa odredbama zakona kojima se to pitanje uređuje. Zakon određuje *obaveznu sadržinu* plana reorganizacije, a nju čine, između ostalih, i: *podaci o delatnosti stečajnog dužnika; popis mera i sredstava za realizaciju plana; detaljnu listu poverilaca; visina novčanih iznosa ili imovine koja će služiti za namirenje poverilaca; rokove za izvršenje plana reorganizacije; spisak članova organa upravljanja i stručnjaka i naknade za njihov rad; godišnje finansijske izveštaje, finansijske projekcije* itd.

Rok sprovodenja plana reorganizacije ne može biti duži od pet godina.

Plan reorganizacije *mogu podneti stečajni dužnik, stečajni upravnik, razlučni poverioci* koji imaju najmanje 30% obezbeđenih potraživanja u odnosu na ukupna potraživanja prema stečajnom dužniku, *stečajni poverioci* koji imaju najmanje 30% neobezbeđenih potraživanja u odnosu na ukupna potraživanja prema stečajnom dužniku, kao i *lica koja su vlasnici najmanje 30% kapitala stečajnog dužnika*.

Troškove sačinjavanja i podnošenja plana reorganizacije *snosi predlagač* plana reorganizacije. Kada su predlagači plana stečajni upravnik ili stečajni dužnik troškovi predstavljaju trošak stečajnog postupka.

Plan reorganizacije podnosi se stečajnom sudiji najkasnije 90 dana od dana otvaranja stečajnog postupka, s tim da uz obrazloženi predlog stečajni sudija ovaj rok može produžiti najviše za 60 dana.

Plan reorganizacije se smatra usvojenim u jednoj klasi poverilaca ako su za plan reorganizacije glasali poveroci koji imaju običnu većinu potraživanja od ukupnih potraživanja poverilaca u toj klasi. Plan reorganizacije **se smatra usvojenim** ako ga na propisani način prihvate sve klase i ako je u skladu sa odredbama zakona. *Po pravnosnažnosti rešenja stečajnog sudije o potvrđivanju usvajanja plana reorganizacije stečajni postupak se obustavlja.*

Po donošenju rešenja o potvrđivanju usvajanja plana reorganizacije, sva potraživanja i prava poverilaca i drugih lica i obaveze stečajnog dužnika određene planom reorganizacije **uređuju se isključivo prema uslovima iz plana reorganizacije**. Usvojeni plan reorganizacije je **izvršna isprava** i smatra se **novim ugovorom** za izmirenje potraživanja koja su u njemu navedena. Donošenjem rešenja o potvrđivanju usvajanja plana reorganizacije prestaju sve posledice otvaranja stečajnog postupka, a u nazivu stečajnog dužnika **briše se oznaka "u stečaju"**.

Izvršenjem plana reorganizacije kojim je stečajni dužnik ispunio sve obaveze predviđene planom reorganizacije prestaju potraživanja poverilaca utvrđena planom reorganizacije. Nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije i prevaran i nazakonit plan kao stečajni razlog za posledicu imaju **mogućnost pokretanja stečajnog postupka**.

2.14. Međunarodni stečaj

Odredbe o međunarodnom stečaju primenjuju se ako: 1) *strani sud ili drugi strani organ koji sprovodi kontrolu ili nadzor nad imovinom ili poslovanjem dužnika ili strani predstavnik zatraži pomoć u vezi sa stranim postupkom*; 2) *sud ili stečajni upravnik zatraži pomoć u stranoj državi u vezi sa stečajnim postupkom koji se u Republici Srbiji vodi u skladu sa Zakonom o stečaju*; 3) *se strani postupak vodi istovremeno sa stečajnim postupkom koji se u Republici Srbiji vodi u skladu sa Zakonom o stečaju*.

Pod stranim postupkom, u smislu zakona, podrazumeva se sudske ili upravne postupke, uključujući i prethodni postupak, koji se sa ciljem kolektivnog namirenja poverilaca putem reorganizacije, bankrotstva ili likvidacije sprovodi u stranoj državi u skladu sa propisom kojim se uređuje insolventnost, a u kojem su imovina i poslovanje dužnika pod kontrolom ili nadzorom stranog suda ili drugog nadležnog organa.

Strani predstavnik u smislu prvog odlomka ove tematske jedinice jeste lice ili organ, uključujući i one koji su privremeno imenovani, koji su u stranom postupku ovlašćeni da vode reorganizaciju, bankrotstvo ili likvidaciju nad imovinom ili poslovima dužnika ili da preduzimaju radnje kao predstavnik stranog postupka.

Isključiva međunarodna nadležnost. Sud Republike Srbije je isključivo nadležan za pokretanje, otvaranje i sprovodenje stečajnog postupka protiv stečajnog dužnika čije je središte glavnih interesa na teritoriji Republike Srbije (**glavni stečajni postupak**). Isti sud je isključivo međunarodno nadležan i za sve sporove koji proizlaze iz stečajnog postupka.

Središte glavnih interesa treba da odgovara mestu odakle dužnik redovno upravlja svojim interesima i koje je kao takvo prepoznato od strane trećih lica. U nedostatku

suprotnog dokaza, prepostavlja se da stečajni dužnik ima središte glavnih interesa u mestu gde se nalazi njegovo registrovano sedište. Središte glavnih interesa utvrđuje se prema činjenicama koje postoje u momentu podnošenja predloga za pokretanje glavnog stečajnog postupka. Ako se središte glavnih interesa stečajnog dužnika nalazi u inostranstvu, a njegovo registrovano sedište se nalazi u Republici Srbiji, isključivo je nadležan sud Republike Srbije, ako se prema pravu države u kojoj stečajni dužnik ima središte glavnih interesa ne može pokrenuti i otvoriti stečajni postupak na osnovu središta glavnih interesa.

Glavni stečajni postupak obuhvata celokupnu imovinu stečajnog dužnika, bez obzira da li se nalazi u Republici Srbiji ili u inostranstvu.

Kada se registrovano sedište stečajnog dužnika nalazi u inostranstvu, a središte glavnih interesa na području Republike Srbije, za sprovođenje postupka iz prvog odlomka ove tematske jedinice isključivo je nadležan sud Republike Srbije.

Medunarodna nadležnost prema poslovnoj jedinici, odnosno imovini stranog stečajnog dužnika u Republici Srbiji. Ako sud u Republici Srbiji nije nadležan prema odredbi člana 174a stav 1. zakona, koja uređuje isključivu međunarodnu nadležnost, nadležan je ako stečajni dužnik ima stalnu poslovnu jedinicu bez svojstva pravnog lica u Republici Srbiji (*sporedni stečajni postupak*). Pod *stalnom poslovnom jedinicom* podrazumeva se bilo koje mesto poslovanja u kojem stečajni dužnik obavlja ekonomsku delatnost, upotrebatim ljudske radne snage i dobara ili usluga.

Ako se u Republici Srbiji ne nalazi središte glavnih interesa, ni poslovna jedinica stečajnog dužnika, već samo njegova imovina, sporedni stečajni postupak u Republici Srbiji je moguće otvoriti i voditi: 1) ako postoji stečajni razlog, ali se u državi gde stečajni dužnik ima središte glavnih interesa stečajni postupak ne može voditi zbog uslova predviđenih u stečajnom pravu te države; 2) ako se prema pravu države u kojoj stečajni dužnik ima središte glavnih interesa, stečajni postupak odnosi samo na imovinu u toj državi; 3) kada se strana sudska odluka o otvaranju stečajnog postupka ne može priznati.

Za sprovođenje stečajnog postupka nadležan je sud na čijem području se nalazi stalna poslovna jedinica stečajnog dužnika, a ako nema poslovne jedinice u Republici Srbiji, sud na čijem području se nalazi imovina stečajnog dužnika. Ako bi više sudova bili mesno nadležni za sprovođenje sporednog stečajnog postupka, postupak vodi sud kome je prvo podnet predlog za pokretanje stečajnog postupka.

Sporedni stečajni postupak obuhvata samo imovinu stečajnog dužnika koja se nalazi na teritoriji Republike Srbije.

Merodavno pravo. Na stečajni postupak i njegova dejstva *primenjuje se pravo države u kojoj je stečajni postupak pokrenut*, ako zakonom nije drugačije određeno.

Za dejstvo stečajnog postupka na ugovore o radu *primenjuje se pravo koje je merodavno za ugovor o radu*.

Priznanje stranog postupka i saradnju sa stranim sudovima i drugim nadležnim organima sprovodi sud određen zakonom kojim se uređuje nadležnost sudova, u skladu sa zakonom (*stvarna nadležnost za priznanje stranog postupka i saradnju*).

Priznanje stranog postupka i saradnju sa stranim sudovima i drugim nadležnim organima sprovodi sud na čijem području se nalazi sedište, odnosno stalna poslovna

jedinica stečajnog dužnika. Ako dužnik nema sedište ni stalnu poslovnu jedinicu u Republici Srbiji, mesno je nadležan sud na čijem području se nalazi pretežni deo imovine stečajnog dužnika. U slučaju da se stečajni postupak već vodi u Republici Srbiji, sud koji sprovodi stečajni postupak mesno je nadležan za odlučivanje o priznanju i saradnji sa stranim sudovima i drugim nadležnim organima.

Stečajni upravnik imenovan u skladu sa zakonom ovlašćen je da preduzima radnje u stranoj državi u ime i za račun stečajnog dužnika, odnosno stečajne mase, ako je to dopušteno zakonom te države.

Nadležni sud **može da odbije da preduzme radnju** u vezi sa međunarodnim stečajem ako bi takva radnja bila u suprotnosti sa javnim poretkom Republike Srbije.

O zahtevu za priznanje stranog postupka sud odlučuje **u hitnom postupku**. Posle otvaranja stečajnog postupka nad stečajnim dužnikom čije je središte glavnih interesa u Republici Srbiji, **strani postupak se može priznati samo kao sporedni strani postupak**. Protiv rešenja kojim se odbija predlog za priznanje stranog postupka, strani stečajni dužnik, strani predstavnik i poverioci imaju pravo žalbe, u roku od 15 dana. Žalba ne odlaže izvršenje.

Glava X

POVEZIVANJE PRIVREDNIH DRUŠTAVA

1. Osnovna pravila

Prethodni Zakon o privrednim društvima je pod povezanim društvom *podrazumevao društva koja su sačinjena od dva ili više društava, koja su međusobno povezana*. Ovakvu poludefiniciju povezanog društva važeći Zakon ne sadrži, ali ona proizilazi iz postavljenja instituta povezivanja privrednih društava.

Način povezivanja društva. Privredna društva se mogu povezivati putem: 1) učešća u osnovnom kapitalu ili ortačkim udelima (*društva povezana kapitalom*); 2) ugovora (*društva povezana ugovorom*); 3) kapitala i ugovora (*mešovito povezana društva*). *Zabranjeno je povezivanje privrednih društava suprotno propisima kojima se uređuje zaštita konkurenциje.*

Vrste povezanih društava. Privredna društva povezana u smislu odredbi Zakona formiraju: 1) grupu društava (koncern); 2) holding i 3) društva sa uzajamnim učešćem u kapitalu.

I) Grupa društava (koncern) postoji kada **kontrolno društvo pored upravljanja društvima obavlja i druge delatnosti**. Grupe društava čine: 1) kontrolno društvo i jedno ili više kontrolisanih društava kojima upravlja kontrolno društvo (**faktička grupa**) ili 2) kontrolno društvo i jedno ili više kontrolnih društava koja su zaključila ugovor o kontroli i upravljanju (**ugovorna grupa**) ili 3) društva koja nisu u međusobno zavisnom položaju, a kojima se upravlja na jedinstven način (**grupa sa odnosima ravnopravnosti**).

2) Holding društvo je društvo koje kontroliše jedno ili više društava i koje za isključivu delatnost ima upravljanje i finansiranje tih društava.

3) Društva sa uzajamnim učešćem u kapitalu su društva od kojih svako od tih društava poseduje značajno učešće u kapitalu drugog društva.

2. Ugovori o kontroli i upravljanju

2.1. Pojam, zaključenje, izmene i prestanak

Pojam. Ugovor o kontroli i upravljanju je *ugovor kojim društvo poverava upravljanje i vodenje poslova drugom društvu*. Ako društva koja čine grupu sa odnosima ravnopravnosti (društva koja nisu u međusobno zavisnom položaju, a kojima se upravlja na jedinstven način) zaključe ugovor kojim se uspostavlja upravljanje na jedinstven način, takav ugovor se ne smatra ugovorom o kontroli i upravljanju u navedenom smislu.

Zaključenje ugovora. Ugovor o kontroli i upravljanju zaključuje se *u pisanoj formi i mora biti odobren od strane skupštine svakog društva koje ga je zaključilo tročetvrtinskom većinom glasova prisutnih akcionara*, ako statutom nije određena veća većina. U slučaju ortačkog ili komanditnog društva, ugovor o kontroli i upravljanju odobravaju *svi ortaci, odnosno komplementari*, ako osnivačkim aktom nije drugačije određeno.

Odbor direktora, odnosno nadzorni odbor ako je upravljanje društvo dvolomno, sastavljaju *izveštaj za skupštinu* prilikom donošenja ugovora o kontroli i upravljanju na odobrenje skupštini, u kome moraju navesti i finansijske podatke i podatke o poslovanju društva sa kojima ugovor treba da bude zaključen. U ovom izveštaju obrazlažu se pravni i ekonomski razlozi za zaključenje ugovora i njegov sadržaj, uključujući i iznos naknade za upravljanje, odnosno način njenog određivanja. Izveštaj može biti sastavljen kao zajednički izveštaj za sva društva koja zaključuju ugovor.

Ugovor o kontroli i upravljanju *registruje se* u skladu sa zakonom o registraciji i ne može stupiti na snagu pre dana registracije. Oglas o zaključenju ugovora objavljuje se na internet stranici registra privrednih subjekata danom registracije tog ugovora, u trajanju od najmanje 90 dana od dana objavljivanja.

Izmene i prestanak ugovora. Ugovor o kontroli i upravljanju *menja se* po postupku po kojem je i zaključen. Ako drugačije nije ugovoren, a ugovor o kontroli i upravljanju je zaključen *na neodređeno vreme*, svaka od ugovornih strana ima pravo da ugovor *raskine* samo sa danom završetka poslovne godine ili drugog ugovorenog obračunskog perioda, obaveštenjem o raskidu koje je u obavezi da svim ostalim ugovornim stranama dostavi u pisanoj formi najmanje 30 dana pre isteka poslovne godine, odnosno drugog ugovorenog obračunskog perioda. Prestanak ugovora o kontroli i upravljanju po bilo kom osnovu registruje se u skladu sa zakonom o registraciji, i objavljuje se na način predviđen Zakonom i istaknut u prethodnoj tematskoj jedinici. Oglas mora sadržati i obaveštenje poveriocima o njihovom pravu da od kontrolnog društva zahtevaju odgovarajuću zaštitu u pogledu naplate svojih potraživanja prema kontrolisanom društvu.

2.2. Prava, obaveze i odgovornosti iz ugovora o kontroli i upravljanju

Obavezujuća uputstva. U slučaju postojanja ugovora o kontroli i upravljanju, *kontrolno društvo ima pravo da daje obavezujuća uputstva zavisnom društvu o načinu vođenja poslova, rukovodeći se interesima grupe.* Ako je za sprovođenje određenog uputstva potrebna odluka ili odobrenje odbora direktora kontrolisanog društva, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje zavisnim društvom dvodomno, a ta odluka ili odobrenje nisu dati u razumnom roku, direktor, odnosno izvršni odbor kontrolisanog društva dužan je da o tome obavesti kontrolno društvo bez odlaganja, ako drugačije nije predviđeno ugovorom o upravljanju i kontroli. Upustvo može biti ponovljeno samo uz saglasnost odbora direktora kontrolnog društva, odnosno nadzornog odbora ako je upravljanje kontrolnim društvom dvodomno.

Odgovornost direktora kontrolnog društva. Direktori kontrolnog društva dužni su da obavezujuća uputstva kontrolisanom društvu *daju sa pažnjom dobrog privrednika* pri čemu se odredbe Zakona o posebnim dužnostima direktora shodno primenjuju na direktore kontrolnog društva u odnosu na kontrolisano društvo. Direktori, odnosno članovi nadzornog odbora *ne odgovaraju za štetu* koja je nastala kao posledica povrede posebnih dužnosti prema društvu utvrđenih odredbama Zakona ako su postupali po obavezujućim uputstvima o načinu vođenja poslova.

Odgovornost kontrolnog društva. Kontrolno društvo odgovara za štetu koju je pretrpelo kontrolisano društvo usled postupanja po obavezujućim uputstvima o načinu vođenja poslova.

2.3. Zaštita akcionara i poverilaca kontrolisanog društva

Isplata naknade. Naknada po osnovu ugovora o kontroli i upravljanju ne može se isplatiti ako je kontrolisano društvo poslovalo sa gubitkom, s tim da se naknada za period posovanja sa gubitkom može isplatiti u godini kada je kontrolisano društvo ostvarilo dobit. Na potraživanje naknade ne obračunava se kamata.

Primerena naknada spoljnim akcionarima. Spoljni akcionar, u smislu Zakona, *je svako akcionar kontrolisanog društva koji nije kontrolno društvo, niti je akcionar kontrolnog društva.* Ugovorom o kontroli i upravljanju mora se odrediti primerena naknada po akciji koju je kontrolno društvo dužno da plaća spoljnim akcionarima na godišnjem nivou. Ova naknada određuje se prema proceni buduće prosečne očekivane dividende po akciji za naredne tri poslovne godine, koju bi društvo isplatilo kada ne bi bio zaključen ugovor o kontroli i upravljanju, a najmanje u visini prosečne dividende po akciji za prethodne tri poslovne godine.

Ako je kontrolno društvo jedini akcionar podređenog društva ugovorom o kontroli i upravljanju ne predviđa se naknada koju je društvo dužno da plaća spoljnim akcionarima na godišnjem nivou. Za izmene ili prestanak ugovora o kontroli i upravljanju kojim se menja naknada manjinskim akcionarima neophodna je saglasnost tih akcionara koju oni daju kao posebna klasa akcija.

Spoljni akcionar podređenog društva može u roku od tri meseca od dana registracije ugovora o kontroli i upravljanju, odnosno njegovih izmena u skladu sa zakonom o registraciji *tražiti da nadležni sud u vanparničnom postupku odredi primerenu naknadu* ako smatra da je naknada određena ugovorom neprimerena. Ako sud postupajući po zahtevu spoljnog akcionara odredi naknadu u više iznosu od ugovorene, kontrolno društvo ima pravo na raskid ugovora o kontroli i upravljanju u roku od tri meseca od dana pravnosnažnosti odluke suda, bez otkaznog roka.

Pravo na prodaju akcija. Ugovor o kontroli i upravljanju mora predviđati pravo spoljnih akcionara da svoje akcije prodaju kontrolnom društvu po ceni koja odgovara tržišnoj vrednosti akcija utvrđenoj u skladu sa odredbama Zakona koje uređuju utvrđivanje vrednosti hartija od vrednosti i instrumenata tržišta novca. Umesto isplate cene za akcije spoljnih akcionara ugovor o kontroli i upravljanju može predvideti **pravo na zamenu akcija** za akcije kontrolnog društva, u srazmeri koja je određena ugovorom. Ova srazmera mora odgovarati srazmeri u kojoj bi se vršila zamena akcija kontrolisanog društva za akcije kontrolnog društva u slučaju pripajanja kontrolisanog društva kontrolnom društvu.

U slučaju zamene akcija za akcije kontrolnog društva u srazmeri određenoj ugovorom može se predvideti i **doplata u novcu spoljnim akcionarima**, na koje se primenjuju odredbe o doplati u novcu kod statusnih promena.

Ugovor o kontroli i upravljanju koji ne predviđa pravo spoljnih akcionara da svoje akcije prodaju kontrolnom društvu ili ne određuje cenu koja odgovara tržišnoj vrednosti akcija **ništav je**.

Spoljni akcionar koji smatra da cena za njegove akcije ili srazmera kod zamene akcija za akcije kontrolnog društva nije primerena može u roku od tri meseca od dana registracije ugovora o kontroli i upravljanju, odnosno njegovih izmena, u skladu sa zakonom o registraciji tražiti da nadležni sud u vanparničnom postupku odredi **primerenu cenu, odnosno srazmeru**. Ako sud po zahtevu spoljnog akcionara odredi višu cenu ili povoljniju srazmeru za spoljne akcionare, društvo je u obavezi da odluku suda odmah po pravnosnažnosti objavi na svojoj internet stranici i da je dostavi registru privrednih subjekata radi objavljivanja na internet stranici tog registra. *Odluka suda obavezuje društvo u odnosu na sve spoljne akcionare.*

Zaštita akcionara. Ako ugovor o kontroli i upravljanju prestane da važi, kontrolno društvo je u obavezi da poveriocu kontrolnog društva na njegov pisani zahtev podnet u roku od šest meseci po prestanku važnosti tog ugovora pruži odgovarajuću zaštitu za naplatu njegovih potraživanja koja su nastala pre registracije prestanka važnosti tog ugovora u skladu sa zakonom o registraciji. Pravo na odgovarajuću zaštitu nemaju poverioci kontrolisanog društva čija su potraživanja obezbeđena ili koja bi u slučaju stečaja kontrolisanog društva bila u prvom ili drugom isplatnom redu u smislu zakona kojim se uređuje stečaj.

Glava XI

OGRANAK PRIVREDNOG DRUŠTVA I PREDSTAVNIŠTVO STRANOG PRIVREDNOG DRUŠTVA

1. Ogranak privrednog društva

Pojam. Ogranak privrednog društva (u daljem tekstu i: ogranač) je *izdvojeni organizacioni deo privrednog društva preko koga društvo obavlja delatnost u skladu sa zakonom*. Ogranak *nema svojstvo pravnog lica*, a u pravnom prometu *istupa u ime i za račun privrednog društva*. Privredno društvo *neograničeno odgovara* za obaveze prema trećim licima koje nastanu u poslovanju njegovog ogranka.

Obrazovanje ogranka. Ogranak se obrazuje *odlukom* koju donosi skupština, odnosno ortaci ili komplementari, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno. Odluka sadrži naročito: 1) *poslovno ime i maticni broj društva*; 2) *adresu ogranka*; 3) *pretežnu delatnost ogranka, koja se može razlikovati od pretežne delatnosti društva*; 4) *lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika ogranka i obim ovlašćenja zastupnika, ako je zastupnik ogranka različit od zastupnika društva*.

Registracija ogranka. Ogranak *može biti registrovan* u skladu sa zakonom o registraciji. Izuzetno, *obavezno se registruje*: 1) *ogranak domaćeg privrednog društva, ako ima zastupnika različitog od zastupnika društva ili ako je to propisano posebnim zakonom kao uslov za obavljanje delatnosti*; 2) *ogranak stranog privrednog društva*. Ako je ogranač registrovan u skladu sa navedenim uslovima registruju se podaci o ogranku, promene tih podataka i prestanak tog ogranka, u skladu sa zakonom o registraciji.

Dejstvo registracije zastupnika ogranka. Ako je zastupnik ogranka registrovan u skladu sa zakonom o registraciji, to lice smatra se zastupnikom privrednog društva i na pitanja u vezi sa dejstvom ograničenja ovlašćenja za zastupanje prema trećim licima shodno se primenjuju odredbe Zakona koje uređuju ograničenja ovlašćenja zastupnika privrednog društva.

Upotreba poslovnog imena i drugih podataka. U pravnom prometu ogranač nastupa pod poslovnim imenom privrednog društva, uz navođenje: 1) *da je reč o ogranku*; 2) *adrese ogranka, ako se razlikuje od adrese sedišta društva*; 3) *naziv ogranka, ako ga ima*. Na upotrebu poslovnog imena i drugih podataka u dokumentima ogranka shodno se primenjuju odredbe Zakona koje se odnose na upotrebu poslovnog imena i drugih podataka u dokumentima društva.

Prestanak ogranka. Ogranak prestaje: 1) *odlukom koju donosi skupština, odnosno ortaci ili komplementari, ako osnivačkim aktom, odnosno statutom nije drugačije određeno*; 2) *prestankom postojanja privrednog društva u čijem je sastavu*.

Specifičnosti u vezi sa ogrankom stranog privrednog društva. Ogranak stranog privrednog društva je *njegov izdvojeni organizacioni deo preko kojeg to društvo*

obavlja delatnost u Republici Srbiji u skladu sa zakonom. Na delatnosti ogranka stranog privrednog društva shodno se primenjuju odredbe Zakona o delatnosti domaćeg privrednog društva.

Odluka o organizovanju ogranka stranog privrednog društva sadrži naročito: 1) *naziv i adresu ogranka; 2) pretežnu delatnost ogranka; 3) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika ogranka i obim ovlašćenja zastupnika; 4) naziv i sedište registra u kom je osnivač ogranka registrovan; 5) naziv, pravnu formu i sedište osnivača ogranka; 6) maticni/registarski broj osnivača ogranka; 7) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika osnivača ogranka; 8) podatak o registrovanom kapitalu osnivača, ako se prema pravu države u kojoj je registrovan osnivač takav podatak registruje.*

Prilikom registracije ogranka registruju se podaci navedeni u prethodnom stavu, a u skladu sa zakonom o registraciji **registruju se** i: 1) promene tih podataka; 2) finansijski izveštaji osnivača koji su sastavljeni, podvrgnuti reviziji i obelodanjeni na osnovu prava države po kojem osnivač ima tu obavezu; 3) prestanak ogranka.

2. Predstavništvo stranog privrednog društva

Pojam. Predstavništvo stranog privrednog društva (u daljem tekstu i: predstavništvo) *je njegov izdvojeni organizacioni deo koji može obavljati prethodne i pripremne radnje u cilju zaključenja pravnog posla tog društva.*

Predstavništvo *nema svojstvo pravnog lica i može zaključivati samo pravne poslove u vezi svog tekućeg poslovanja.* Strano privredno društvo odgovara za obaveze prema trećim licima koje nastanu u poslovanju njegovog predstavništva.

Obrazovanje predstavništva. Predstavništvo se obrazuje odlukom nadležnog organa stranog privrednog društva. **Odluka o obrazovanju predstavništva** obavezno sadrži: 1) *naziv i sedište registra u kom je osnivač predstavništva registrovan; 2) naziv, pravnu formu i sedište osnivača predstavništva; 3) maticni/registarski broj osnivača predstavništva; 4) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika osnivača predstavništva; 5) adresu predstavništva; 6) lično ime, odnosno poslovno ime zastupnika predstavništva.*

Prestanak predstavništva. Predstavništvo stranog privrednog društva prestaje: 1) odlukom o prestanku predstavništva; 2) prestankom postojanja osnivača predstavništva.

Registracija predstavništva. Predstavništvo stranog privrednog društva se obavezno registruje u skladu sa zakonom o registraciji. Prilikom registracije predstavništva registruju se podaci koje obavezno sadrži odluka o obrazovanju predstavništva, a u skladu sa zakonom o registraciji registruju se i: 1) promene navedenih obaveznih podataka; i 2) prestanak predstavništva.

Glava XII

POSLOVNA UDRUŽENJA

Poslovno udruženje je **pravno lice koje osnivaju dva ili više privrednih društava ili preduzetnika, radi postizanja zajedničkih interesa.** Poslovno udruženje stiče svojstvo pravnog lica registracijom u skladu sa zakonom o registraciji. Pravna forma

poslovnog udruženja se u poslovnom imenu označava sa: "*poslovno udruženje*" ili "*p.u.*" ili "*pu*".

Poslovno udruženje *ne može obavljati delatnost radi sticanja dobiti*, već *samo radi postizanja zajedničkih interesa svojih članova*.

Poslovno udruženje *ne može promeniti pravnu formu u formu privrednog društva*.

Na pitanja u vezi sa poslovnim udruženjima koja nisu uređena Zakonom o privrednim društvima *shodno se primenjuju propisi* kojima se uređuje položaj udruženja (Zakon o udruženjima).

1. Privredne komore

Autor se opredelio da u okviru tematske celine "poslovna udruženja" iznese koncept i jednog poslovnog udruženja posebnih karakteristika, ali sličnog cilja obavljanja delatnosti ovih udruženja-*rada na poslovnom interesu udruženih članova*, privrednih komora.

Zakon o privrednim komorama⁵⁹definiše privredne komore kao "*interesne, samostalne i poslovno-stručne organizacije privrednih društava, preduzetnika i drugih oblika organizovanja koji obavljaju privrednu delatnost i koje povezuje zajednički poslovni interes na određenom području ili teritoriji u Republici Srbiji*". Reč komora potiče od arapske reči *camera*-soba (prostorija u kojoj su se sastajali trgovci i dogovarali o zaštiti svojih interesa), a na ovo poreklo upućuje i francuski termin "*la chambre de commerce*"⁶⁰

1.1. Sistem komora

U uporednom pravu razlikuju se dva sistema komorskog organizovanja: **kontinentalni**, koji je nastao po uzoru na francuski komorski sistem zasnovan na obaveznom članstvu i **anglosaksonski sistem**, koji se zasniva na konceptu komore kao slobodno formiranoj asocijaciji trgovaca.⁶¹ U **Republici Srbiji** sistem privrednih komora je organizovan po "*radikalno-stepenastom principu*" i osnivaju se komore: 1) Privredna komora Srbije, sa sedištem u Beogradu, za teritoriju Republike Srbije, 2) Privredna komora Vojvodine, sa sedištem u Novom Sadu, za teritoriju Autonomne pokrajine Vojvodine, 3) Privredna komora Kosova i Metohije, sa sedištem u Kosovskoj Mitrovici (formalnopravno: u Prištini), za teritoriju Autonomne pokrajine Kosova i Metohije, 4) Privredna komora Beograda, sa sedištem u Beogradu, za teritoriju grada Beograda i 5) Regionalne komore.

Komora može na svom području osnovati svoje *organizacione jedinice* (ispostave, ekspoziture, centre, agencije), u skladu sa statutom.

Radi ostvarivanja zajedničkih interesa, najmanje 100 privrednih subjekata spomenutih u zakona mogu osnovati i druge komore prema delatnostima koje ti subjekti

⁵⁹ "Službeni glasnik RS", br. 65/2001, 36/2009 i 99/2011-dr.zakon

⁶⁰ Vidi: Vasiljević M., *nav.delo.*, str. 571.

⁶¹ Carić S., Vitez M. i Veselinović J., *nav. delo*, str. 155.

obavljaju. Ove komore prestaju sa radom kada se broj članova komore smanji ispod propisanog broja.

Osniva se **Registar komora** koji vodi Agencija za privredne registre. Ministar nadležan za poslove privrede propisuje sadržinu Registra komora.

Komora ima *svojstvo pravnog lica* i vodi *registar svojih članova*.

1.2. Članovi komore

Članovi komore su **privredna društva i drugi oblici organizovanja** koji obavljaju privrednu delatnost, banke i druge finansijske organizacije i organizacije za osiguranje imovine i lica. **Preduzetnici** koji u vidu registrovanog zanimanja obavljaju privrednu delatnost i njihove zadruge su članovi komore *preko opših udruženja preduzetnika*. **Zemljoradničke zadruge** i drugi oblici organizovanja zemljoradnika su kolektivni članovi komore *preko zadružnog saveza*.

Članovi komore **mogu biti i** poslovna i stručna udruženja i društva, organizacije koje obavljaju delatnost u oblastima zdravstvene, socijalne, boračke, odnosno invalidske zaštite, društvene brige o deci i drugim oblastima, kao što je socijalna sigurnost, obrazovanje, nauka, kultura, fizička kultura, kao i organizacije koje svojom delatnošću unapređuju rad i poslovanje privrednih subjekata ili su u oblastima koje su utvrđene zakonom, o čemu odluku donosi nadležni organ komore.

Članovi komore imaju *jednaka prava i obaveze*.

Članovi privrednih komora *pristupaju i istupaju iz članstva* dostavljanjem pismenog obaveštenja o pristupanju, odnosno istupanju komori čiji su članovi.

1.3. Delatnost komore i finansiranje

Delatnost komore je: pružanje i organizovanje stručne pomoći svojim članovima radi poboljšanja i unapređivanja njihovog poslovanja; proučavanje pitanja koja se odnose na privredne grane zastupljene u komori, praćenje pojave privrednog života i ocenjivanje njihovog dejstva na privredu Republike Srbije, odnosno svoje teritorije ili područja; unapređivanje i uspostavljanje ekomske saradnje sa inostranstvom, organizovanje privredne i turističko-informativne propagande, sajmova, privrednih izložbi i drugih promotivnih aktivnosti za potrebe svojih članova; predstavljanje domaće privrede u zemlji i inostranstvu i uključivanje iste u međunarodnu razmenu roba i usluga na način kojim će se svojim članovima olakšati pristup svetskom tržištu; pružanje pravovremenih i kvalitetnih informacija svojim članovima radi pronalaženja potencijalnih partnera i njihovog međusobnog povezivanja; razvoj informacionog sistema u komori; podsticanje istraživanja u oblasti naučno-tehnološkog razvoja; unapređivanje preduzetništva i menadžmenta i praćenje i prenošenje međunarodnih iskustava u tim oblastima, a naročito menadžmenta u oblasti sistema kvaliteta; poslovno povezivanje i informisanje članova komore; davanje predloga nadležnim državnim organima za razvoj i uvođenje različitih instrumenata zaštite domaće privrede; pokretanje inicijative o antidampingu u vezi nekorektnog ponašanja stranih proizvođača na domaćem tržištu; pružanje pomoći svojim članovima u vezi sa finansiranjem i kreditiranjem proizvodnje u saradnji sa poslovnim bankama; praćenje postojanja konkurenkcije na tržištu u pogledu privrednih grana zastupljenih u komori i predlaganje mera državnim organima u pogledu poboljšanja

zaštite konkurenčije na relevantnom tržištu, kao i obaveštavanje i podnošenje zahteva Komisiji za zaštitu konkurenčije u slučaju povreda konkurenčije na relevantnom tržištu; negovanje dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala; organizovanje predavanja, seminara i specijalizovanih kurseva radi usavršavanja i obuke kadrova u privredi, i izdavanje odgovarajućih uverenja komore; usklađivanje interesa članova komore; pružanje pomoći pri osnivanju novih preduzeća i prestrukturiranju postojećih; pripremanje i promovisanje tipskih ugovora između preduzeća; obavljanje i drugih poslova od interesa za članove komore.

Pored navedene delatnosti Privredna komora Srbije: vrši određena javna ovlašćenja koja su joj poverena zakonom; štiti interes svojih članova pred državnim i drugim organima i organizacijama u oblasti privrednog sistema, razvojne i ekonomske politike; daje inicijative za donošenje republičkih zakona i drugih propisa iz oblasti privrede i mere tekuće ekonomske politike; daje mišljenje na nacrte i predloge zakona i drugih propisa u oblasti privrednog sistema, razvojne i ekonomske politike; učestvuje u pripremi zakona i drugih propisa od interesa za svoje članove; izdaje odgovarajuće potvrde o bonitetu svojih članova; utvrđuje pravila dobrog poslovnog ponašanja svojih članova, odnosno donosi uzanze.

Potvrde, uverenja i druge isprave koje izdaje Privredna komora Srbije, imaju **karakter javnih isprava**.

Sredstva za rad komore obrazuju se od članarine, naknada za usluge i iz drugih izvora. Visinu članarine i osnovicu na osnovu koje se obračunava članarina, kao i način i rokove plaćanja članarine utvrđuje skupština komore.

1.4. Odnos komora i drugih organa i organizacija

U cilju ostvarivanja interesa svojih članova, komore ostvaruju saradnju sa nadležnim ministarstvima, drugim državnim organima i organizacijama i organima lokalne samouprave i daju mišljenja i predloge državnim organima u vezi sa pitanjima koja su od interesa za privrednu. Komora ostvaruje saradnju sa organizacijama sindikata i organizacijom poslodavaca. Komora sarađuje sa drugim komorama i odgovarajućim udruženjima u zemlji i inostranstvu. Privredna komora Srbije sarađuje sa Vladom i određuje svoje predstavnike u organe i u stalna ili povremena radna tela, u skladu sa posebnim propisima.

1.5. Organi i organizacije privredne komore

Komorom upravljaju njeni članovi preko svojih predstavnika u njenim organima, koji se biraju na način utvrđen statutom komore. Organi komore su: skupština, upravni odbor, nadzorni odbor i predsednik.

Skupština donosi statut, finansijski plan, godišnji obračun i program rada komore; bira i razrešava članove upravnog odbora i nadzornog odbora i predsednika komore; utvrđuje stavove i daje smernice za rad organa i tela komore u oblasti ekonomskog razvoja i privrednog sistema; odlučuje o drugim značajnim privrednim pitanjima i obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom. Skupštinu sačinjavaju predstavnici članova komore koji se biraju na način utvrđen statutom.

Upravni odbor je organ upravljanja komorom. Upravni odbor: priprema predloge odluka za skupštinu i izvršava njene odluke, donosi opšta i druga akta utvrđena statutom, obavlja i druge poslove iz delokruga komore utvrđene ovim zakonom i statutom.

Nadzorni odbor vrši kontrolu nad radom komore, pregleda periodične i godišnje obraćune i utvrđuje da li su oni sačinjeni u skladu sa propisima, ostvaruje uvid u izvršavanje obaveza članica, i kontroliše način korišćenja sredstava komore.

Predsednik predstavlja komoru, odgovoran je za zakonitost rada i rukovodi i usklađuje njen rad i obavlja druge poslove utvrđene zakonom i statutom.

Radi izvršavanja određenih zadataka i poslova od interesa za članove u komori se mogu obrazovati i **radna tela** i organizovati **drugi oblici rada**. Za pružanje stručne pomoći i određenih poslovnih usluga članovima u komori mogu se, u skladu sa statutom, obrazovati **specijalizovane organizacije** (*biroi, agencije, centri i dr.*).

1.6. Akti komore

Komora ima **statut** kojim se uređuje: pristupanje i istupanje, odnosno prestanak članstva u komori; zadaci; oblici rada i organizovanja; delokrug i ovlašćenja skupštine i drugih organa komore; sastav, izbor, broj članova i trajanje mandata članova organa komore; prava, obaveze i odgovornost članova; način upravljanja i odlučivanja; način izbora i imenovanja funkcionera i rukovodećih radnika komore; sadržaj i oblici ostvarivanja saradnje sa državnim organima i drugim organizacijama; način međusobne saradnje i saradnje sa privrednim komorama i sličnim asocijacijama u inostranstvu; javnost rada i obaveštavanje članova komore o radu njenih organa; način obezbeđenja sredstava za rad i kontrola naplate članarine; položaj i zadaci stručne službe; postupak donošenja statuta i drugih opštih akata, kao i druga pitanja značajna za rad komore.

Statut komore *objavljuje se u glasilu komore*, odnosno ako takvo glasilo ne postoji *javno se objavljuje na drugi odgovarajući način, a statut Privredne komore Srbije i u "Službenom glasniku Republike Srbije"*.

1.7. Opšta udruženja

Radi zajedničkog unapredovanja rada i poslovanja, usklađivanja posebnih i zajedničkih interesa, predlaganja mera za poboljšanje uslova poslovanja i ekonomskog položaja i socijalne sigurnosti, kao i radi razmatranja i rešavanja i drugih pitanja od zajedničkog interesa, osnivaju se **opšta udruženja preduzetnika**.

Opšta udruženja osnivaju se za područje Privredne komore Beograda i regionalne privredne komore ili za područje jedne ili više opština, i to za jednu ili više privrednih delatnosti. Skupština Privredne komore Beograda, odnosno regionalne privredne komore, određuje za koje se delatnosti i područja osnivaju opšta udruženja. Odluku o osnivanju opštег udruženja donosi skupština Privredne komore Beograda, odnosno regionalne privredne komore.

Organi opštег udruženja su: **skupština, izvršni odbor, nadzorni odbor i sekretar**.

Konstituisanje opštег udruženja vrši se donošenjem statuta udruženja i izborom njegovih organa. **Statutom** opštег udruženja uređuju se zadaci udruženja, organi i tela udruženja i njihov delokrug i sastav, način izbora i vreme trajanja mandata članstva organa i tela udruženja, prava i dužnosti članova udruženja, način finansiranja udruženja,

kao i duga pitanja od značaja za rad udruženja. Statut opšteg udruženja donosi skupština udruženja koju članovi tog udruženja.

Opšte udruženje ima *svojstvo pravnog lica* i upisuje se u *registro opštih udruženja* koji vodi Privredna komora Beograda, odnosno regionalna privredna komora. Privredna komora Srbije utvrđuje način vođenja registra opštih udruženja.

1.8. Specijalizovani sudovi pri privrednim komorama

1) Sud časti obrazuje se pri komorama iz člana 2. stav 1. Zakona o privrednim komorama. Sud časti pri drugim komorama obrazuje se ako je obrazovanje takvog suda predviđeno statutom tih komora.

Sud časti odlučuje o povredama dobrih poslovnih običaja, narušavanju jedinstvenog tržišta i monopolističkim radnjama na tom tržištu. Sud časti odlučuje i o neizvršavanju obaveza članova i odluka komore.

Organizacija, sastav, način izbora i razrešenja članova, postupak i način rada i bliže odredbe o nadležnosti suda časti, uređuju se *opštim aktom* koji donosi skupština komore.

2) Stalni izbrani sud obrazuje se pri Privrednoj komori Srbije, Privrednoj komori Vojvodine i Privrednoj komori Kosova i Metohije.

Stalni izbrani sud *odlučuje o međusobnim privrednim sporovima članova komore* (posredovanjem ili odlučivanjem), ako stranke pismeno ugovore nadležnost tog suda. Odluka stalnog izbranog suda je *konačna i ima snagu pravosnažne presude*.

Organizacija, sastav, način izbora i razrešenja članova, postupak i način rada i bliže odredbe o nadležnosti stalnog izbranog suda, *uređuje se opštim aktom* koji donosi skupština Privredne komore Srbije, Privredne komore Vojvodine i Privredne komore Kosova i Metohije.

3) Spoljnotrgovinska arbitraža postoji pri Privrednoj komori Srbije. Spoljnotrgovinska arbitraža odlučuje i posreduje kada je njena nadležnost ugovorena u *privrednim sporovima sa međunarodnim elementom*.

Spoljnotrgovinska arbitraža je *nezavisna i samostalna* u svom radu. Odluka Spoljnotrgovinske arbitraže je *konačna i ima snagu pravosnažne sudske presude*.

Organizacija, sastav, postupak i način rada Spoljnotrgovinske arbitraže uređuje se *opštim aktom* koji donosi skupština Privredne komore Srbije.

Glava XIII

JAVNA PREDUZEĆA

Iznošenjem pozitivnopravnog koncepta javnih preduzeća počinjemo, u ovoj knjizi, upoznavanje sa **privrednim društvima u širem smislu**.

Poslovanje javnih preduzeća je uređeno većim brojem propisa, ali njihovo osnovno određenje daje **Zakon o javnim preduzećima**.⁶² Po ovom, matičnom zakonu, "*javno preduzeće je preduzeće koje obavlja delatnost od opštег interesa, a koje osniva Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave*".

⁶² "Službeni glasnik RS", br. 119/2012, 116/2013-autentično tumačenje i 44/2014-dr. zakon.

Javno preduzeće se osniva i posluje u skladu sa matičnim zakonom, zakonom kojim se uređuju uslovi i način obavljanja delatnosti od opštег interesa i zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava (Zakon o privrednim društvima).

Na poslovno ime, sedište, zastupanje i statusne promene javnog preduzeća, kao i na druga pitanja koja nisu posebno uređena matičnim zakonom, odnosno zakonom kojim se uređuju uslovi i način obavljanja delatnosti od opštег interesa, *shodno se primenjuju* odredbe zakona kojim se uređuje položaj privrednih društava koje se odnose na društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo (društva kapitala).

Zabranjeno je korišćenje imovine, aktivnosti, imena i vizuelnog identiteta javnog preduzeća u svim aktivnostima vezanim za političke stranke i izborne kampanje, kao i svaka druga zloupotreba javnih preduzeća u političke svrhe.

1. Delatnosti od opštег interesa

Delatnosti od opštег interesa, u smislu zakona, jesu delatnosti koje su kao takve određene zakonom u oblasti: *proizvodnje, prenosa i distribucije električne energije; proizvodnje i prerade uglja; istraživanja, proizvodnje, prerade, transporta i distribucije nafte i prirodnog i tečnog gasa; prometa nafte i naftnih derivata; železničkog, poštanskog i vazdušnog saobraćaja; telekomunikacija; izdavanja službenog glasila Republike Srbije; izdavanja udžbenika; upravljanja nuklearnim objektima, korišćenja, upravljanja, zaštite i unapređivanja dobara od opštег interesa (vode, putevi, mineralne sirovine, šume, plovne reke, jezera, obale, banje, divljač, zaštićena područja), proizvodnja, promet i prevoz naoružanja i vojne opreme, upravljanja otpadom, kao i komunalne delatnosti*. Delatnosti u navedenom smislu jesu i delatnosti od strateškog značaja za Republiku Srbiju, kao i delatnosti neophodne za rad državnih organa i organa jedinice lokalne samouprave, utvrđene zakonom ili aktom Vlade.

Oblici organizovanja za obavljanje delatnosti od opšteg interesa. Delatnost od opšteg interesa obavljaju **javna preduzeća**. Delatnost od opštег interesa može da obavlja i **društvo kapitala** čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave i njihova zavisna društva, kao i društvo kapitala i **preduzetnik**, u skladu sa zakonom kojim se uređuje njihov pravni položaj, kada im nadležni organ poveri obavljanje te delatnosti. *Društva kapitala, zavisna društva i preduzetnik, u obavljanju delatnosti od opšteg interesa imaju isti položaj kao i javno preduzeće, ukoliko odredbama zakona nije drugačije propisano.*

2. Osnivanje i poslovanje javnog preduzeća

1) Osnivanje javnog preduzeća

Ako javno preduzeće osniva **Republika Srbija**, prava osnivača ostvaruje Vlada.

Javno preduzeće za obavljanje komunalne delatnosti ili delatnosti od značaja za rad organa **jedinice lokalne samouprave** osniva jedinica lokalne samouprave, aktom koji donosi skupština jedinice lokalne samouprave, koja ostvaruje prava osnivača.

Ako javno preduzeće osniva **autonomna pokrajina**, akt o osnivanju javnog preduzeća donosi skupština autonomne pokrajine, koja ostvaruje prava osnivača.

Akt o osnivanju javnog preduzeća (osnivački akt), bilo kog od navedenih osnivača, sadrži odredbe o: 1) *nazivu i sedištu osnivača*; 2) *poslovnom imenu i sedištu javnog preduzeća*; 3) *pretežnoj delatnosti javnog preduzeća*; 4) *pravima, obavezama i odgovornostima osnivača prema javnom preduzeću i javnog preduzeća prema osnivaču*; 5) *uslovima i načinu utvrđivanja i raspoređivanja dobiti, odnosno načinu pokrića gubitka i snošenju rizika*; 6) *uslovima i načinu zaduženja javnog preduzeća*; 7) *zastupanju javnog preduzeća*; 8) *iznosu osnovnog kapitala, kao i opisu, vrsti i vrednosti nenovčanog uloga*; 9) *organima javnog preduzeća*; 10) *imovini koja se ne može otuđiti*; 11) *o raspolaganju (otuđenje i pribavljanje) stvarima u javnoj svojini koja su preneta u svojinu javnog preduzeća u skladu sa zakonom*; 12) *zaštiti životne sredine*; 13) *drugim pitanjima koja su od značaja za nesmetano obavljanje delatnosti za koju se osniva javno preduzeće*.

Raspolaganje (otuđenje i pribavljanje) stvarima u **javnoj svojini** koje nisu prenete u kapital javnog preduzeća, odnosno osnivačima, vrši se pod uslovima, na način i po postupku propisanim zakonom kojim se uređuje javna svojina.

2) Cilj osnivanja i poslovanja

Javno preduzeće osniva se i posluje radi: obezbeđivanja trajnog obavljanja delatnosti od opšteg interesa i urednog zadovoljavanja potreba korisnika proizvoda i usluga; razvoja i unapređivanja obavljanja delatnosti od opšteg interesa; obezbeđivanja tehničko-tehnološkog i ekonomskog jedinstva sistema i usklađenosti njegovog razvoja; sticanja dobiti; ostvarivanja drugog zakonom utvrđenog interesa.

Javna preduzeća koja nemaju konkureniju na tržištu u osnovnoj delatnosti za koju su osnovana ne mogu se oglašavati na komercijalnoj osnovi bez saglasnosti osnivača.

3) Uslovi za obavljanje delatnosti od opšteg interesa

Javno preduzeće, društvo kapitala čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave i njihova zavisna društva, koja obavljaju delatnost od opšteg interesa, kao i društvo kapitala i preduzetnik kojima je, u skladu sa zakonom, povereno obavljanje delatnosti od opšteg interesa, mogu da otpočnu obavljanje delatnosti od opšteg interesa kad nadležni državni organ utvrdi da su ispunjeni uslovi za obavljanje te delatnosti u pogledu: *tehničke opremljenosti; kadrovske sposobljenosti; bezbednosti i zdravlja na radu; zaštite i unapređenja životne sredine; drugih uslova propisanih zakonom*.

Prava, obaveze i odgovornosti između javnog preduzeća, kao i društva kapitala čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave i njegovih zavisnih društava, koji obavljaju delatnost od opšteg interesa i Republike Srbije, autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, uređuju se **osnivačkim aktom**, a pojedina prava i obaveze mogu se urediti i **ugovorom** u skladu sa zakonom.

Prava, obaveze i odgovornosti **između društva kapitala ili preduzetnika** kome se poverava obavljanje delatnosti od opšteg interesa i Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, uređuju se ugovorom u skladu sa zakonom i zakonima kojima se uređuje obavljanje delatnosti od opšteg interesa.

4) Imovina

Javno preduzeće *ima svoju imovinu* kojom upravlja i raspolaže u skladu sa zakonom, osnivačkim aktom i ugovorom. *Imovinu javnog preduzeća čine pravo svojine na pokretnim i nepokretnim stvarima, novčana sredstva i hartije od vrednosti i druga imovinska prava, koja su preneta u svojinu javnog preduzeća u skladu sa zakonom, uključujući i pravo korišćenja na stvarima u javnoj svojini.* Javno preduzeće, društvo kapitala i preduzetnik za obavljanje delatnosti od opšteg interesa, mogu koristiti i sredstva u javnoj i drugim oblicima svojine, u skladu sa zakonom, osnivačkim aktom i ugovorom.

Društva kapitala sa privatnim kapitalom, odnosno privredna društva sa većinskim učešćem privatnog kapitala, koja obavljaju delatnost od opšteg interesa, imaju svoju imovinu kojom upravljuju i raspolažu u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava, osnivačkim aktom i ugovorom.

Kapital u javnom preduzeću *podeljen je na udele odredene nominalne vrednosti i upisuje se u registar.* Po osnovu ulaganja sredstava u javnoj svojini Republika Srbija, odnosno autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, *stiču udele ili akcije* u javnim preduzećima i društвima kapitala čiji su osnivači koja obavljaju delatnost od opšteg interesa i prava po osnovu tih akcija ili udela.

5) Odgovornost za obaveze

Javno preduzeće za svoje obaveze odgovara celokupnom svojom imovinom.

Društvo kapitala koje obavlja delatnost od opšteg interesa za svoje obaveze *odgovara u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava.*

Preduzetnik koji obavlja delatnost od opšteg interesa za svoje obaveze odgovara *celokupnom svojom imovinom.*

3. Organi javnog preduzeća

Upravljanje u javnom preduzeću može biti organizovano kao jednodomno ili dvodomno. U slučaju **jednodomnog upravljanja**, organi društva su: 1) nadzorni odbor; 2) direktor. U slučaju **dvodomnog upravljanja**, organi društva su: 1) nadzorni odbor; 2) izvršni odbor; 3) direktor. Vlada **posebnim aktom** utvrđuje merila i kriterijume na osnovu kojih se javno preduzeće razvrstava u grupu preduzeća sa jednodomnim ili dvodomnim upravljanjem.

1) Nadzorni odbor

Nadzorni odbor javnog preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija ima **pet članova**. Nadzorni odbor javnog preduzeća čiji je osnivač lokalna samouprava ili autonomna pokrajina ima **tri člana**. Predsednika i članove nadzornog odbora javnog preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija imenuje Vlada, javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina-organ određen statutom autonomne pokrajine, a javnog preduzeća čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave-organ određen statutom jedinice lokalne samouprave, pod uslovima, na način i po postupku utvrđenim zakonom.

U preduzećima kojima je **osnivač Republika Srbija**, Vlada imenuje članove nadzornog odbora na period od četiri godine, s tim da se jedan član imenuje iz reda zaposlenih, dok jedan član nadzornog odbora mora biti nezavisan član nadzornog odbora.

Kada je osnivač javnog preduzeća **autonomna pokrajina ili lokalna samouprava**, organ utvrđen statutom autonomne pokrajine, odnosno statutom jedinice lokalne samouprave imenuje članove nadzornog odbora na period od četiri godine, s tim da se jedan član imenuje iz reda zaposlenih. Predstavnici zaposlenih u nadzornom odboru predlažu se na način utvrđen statutom javnog preduzeća.

Mandat predsedniku i članovima nadzornog odbora prestaje istekom perioda na koji su imenovani, ostavkom ili razrešenjem. Predsednik i članovi nadzornog odbora kojima je prestao mandat, dužni su da vrše svoje dužnosti do imenovanja novog nadzornog odbora, odnosno imenovanja novog predsednika ili člana nadzornog odbora.

Nadzorni odbor: *utvrđuje poslovnu strategiju i poslovne ciljeve javnog preduzeća i stara se o njihovoj realizaciji; usvaja izveštaj o stepenu realizacije programa poslovanja; donosi godišnji program poslovanja, uz saglasnost osnivača; nadzire rad direktora; vrši unutrašnji nadzor nad poslovanjem javnog preduzeća; uspostavlja, odobrava i prati računovodstvo, unutrašnju kontrolu, finansijske izveštaje i politiku upravljanja rizicima; utvrđuje finansijske izveštaje javnog preduzeća i dostavlja ih osnivaču radi davanja saglasnosti; donosi statut uz saglasnost osnivača; odlučuje o statusnim promenama i osnivanju drugih pravnih subjekata, uz saglasnost osnivača; donosi odluku o raspodeli dobiti, odnosno načinu pokrića gubitka uz saglasnost osnivača; daje saglasnost direktoru za preuzimanje poslova ili radnji u skladu sa zakonom, statutom i odlukom osnivača; imenuje izvršne direktore javnog preduzeća; zaključuje ugovore o radu na određeno vreme sa direktorom preduzeća, odnosno ugovore o radu sa izvršnim direktorima preduzeća; vrši druge poslove u skladu sa zakonom, statutom i propisima kojima se uređuje pravni položaj privrednih društava.*

Nadzorni odbor **ne može preneti pravo odlučivanja** o pitanjima iz svoje nadležnosti na direktora ili drugo lice u javnom preduzeću.

2) Izvršni odbor

Izvršni odbor **čine izvršni direktori** koje imenuje Nadzorni odbor na predlog direktora preduzeća, a **predsednik izvršnog odbora je direktor preduzeća**. Broj izvršnih direktora utvrđuje se osnivačkim aktom, s tim da *ne može biti više od sedam izvršnih direktora*. Izvršni direktori ne mogu imati zamenike. Izvršni direktori *moraju biti u radnom odnosu u javnom preduzeću*.

Na sva pitanja koja nisu uređena zakonom, a odnose se na izvršne direktore i izvršni odbor, primenjuju se odgovarajuće odredbe Zakona o privrednim društvima.

3) Direktor

Direktora javnog preduzeća **imenuje Vlada**, na period od četiri godine, a na osnovu sprovedenog javnog konkursa.

Direktora javnog preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave imenuje organ određen statutom autonomne pokrajine, odnosno lokalne samouprave, na period od četiri godine, a na osnovu sprovedenog javnog

konkursa, po uslovima utvrđenim zakonom. Statutom ili osnivačkim aktom javnog preduzeća mogu se odrediti i drugi uslovi koje lice mora ispuniti da bi moglo biti imenovano za direktora javnog preduzeća. Direktor javnog preduzeća je ***javni funkcioner*** u smislu zakona kojim se reguliše oblast vršenja javnih funkcija.

Na uslove za imenovanje direktora javnog preduzeća čiji je osnivač jedinica lokalne samouprave shodno se *primenjuju odredbe Zakona o radu*.

Direktor javnog preduzeća: *predstavlja i zastupa javno preduzeće; organizuje i rukovodi procesom rada; vodi poslovanje javnog preduzeća; odgovara za zakonitost rada javnog preduzeća; predlaže godišnji program poslovanja i preduzima mere za njegovo sprovođenje; predlaže finansijske izveštaje; izvršava odluke nadzornog odbora; predlaže izvršne direktore; vrši druge poslove određene zakonom, osnivačkim aktom i statutom javnog preduzeća*.

Direktor i izvršni direktori imaju ***pravo na zaradu***, a mogu imati i ***pravo na stimulaciju*** u slučaju kada javno preduzeće posluje sa pozitivnim poslovnim rezultatima.

Postupak za imenovanje direktora. Direktor javnog preduzeća imenuje se *po sprovedenom javnom konkursu*. Javni konkurs sprovodi Komisija za imenovanja Vlade, odnosno komisija za imenovanja jedinice lokalne samouprave i autonomne pokrajine.

Komisiju za imenovanja autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave obrazuje organ koji je statutom autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave određen kao nadležan za imenovanje direktora. Kada komisiju obrazuje nadležni organ jedinice lokalne samouprave, jedan član komisije mora biti imenovan na predlog Stalne konferencije gradova i opština.

Direktor javnog preduzeća ***zasniva radni odnos na određeno vreme***.

Prestanak mandata. Mandat direktora prestaje *istekom perioda na koji je imenovan*, ostavkom i razrešenjem. ***Ostavka*** se u pisanoj formi podnosi organu nadležnom za imenovanje direktora javnog preduzeća. Predlog za ***razrešenje*** direktora javnog preduzeća može podneti nadzorni odbor javnog preduzeća, a kod javnih preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija i ministarstvo nadležno za oblast iz koje je javno preduzeće.

Suspenzija. Ukoliko protiv direktora stupa na snagu optužnica za krivična dela protiv privrede, pravnog saobraćaja ili službene dužnosti, organ nadležan za imenovanje direktora javnog preduzeća donosi rešenje o suspenziji. *Suspenzija traje dok se postupak pravnosnažno ne okonča*. Na sva pitanja o suspenziji direktora shodno se primenjuju odredbe o udaljenju sa rada propisane zakonom kojim se uređuje oblast rada.

Vršilac dužnosti. Organ nadležan za imenovanje direktora javnog preduzeća imenuje vršioca dužnosti direktora, u sledećim slučajevima: *ukoliko direktoru prestane mandat zbog isteka perioda na koji je imenovan, zbog podnošenja ostavke ili u slučaju razrešenja pre isteka mandata; ukoliko bude doneto rešenje o suspenziji direktora; u slučaju smrti ili gubitka poslovne sposobnosti direktora*.

Vršilac dužnosti može biti ***imenovan na period koji nije duži od šest meseci***. U naročito opravdanim slučajevima, a radi sprečavanja nastanka materijalne štete, organ nadležan za imenovanje direktora javnog preduzeća može doneti odluku o imenovanju vršioca dužnosti direktora ***na još jedan period od šest meseci***. Vršilac dužnosti ima sva prava, obaveze i ovlašćenje direktora.

4) Komisija za reviziju.

Javna preduzeća moraju imati izvršenu reviziju finansijskog izveštaja *od strane ovlašćenog revizora*. Javno preduzeće čiji je osnivač Republika Srbija ima komisiju za reviziju. **Komisija za reviziju** ima tri člana koje imenuje nadzorni odbor. Član komisije za reviziju ne može biti direktor javnog preduzeća.

Komisija za reviziju: *priprema, predlaže i proverava sprovođenje računovodstvenih politika i politika upravljanja rizicima; ispituje primenu računovodstvenih standarda u pripremi finansijskih izveštaja i ocenjuje sadržinu tih izveštaja; ispituje ispunjenost uslova za izradu konsolidovanih finansijskih izveštaja; sprovodi postupak izbora revizora društva i predlaže kandidata za revizora; vrši druge poslove koje joj poveri nadzorni odbor.*

Opšti akti javnog preduzeća su **statut** i **drugi opšti akti** utvrđeni zakonom.

Javno preduzeće **upisuje se u registar** u skladu sa zakonom kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava i postupak registracije u skladu sa zakonom.

Osnivačka prava. Javno preduzeće može osnovati zavisno društvo kapitala za obavljanje delatnosti iz predmeta svog poslovanja utvrđenog osnivačkim aktom, s tim da na taj akt saglasnost daje osnivač javnog preduzeća. Javno preduzeće prema zavisnom društvu kapitala ima prava, obaveze i odgovornosti koje ima i osnivač javnog preduzeća prema javnom preduzeću.

Ulaganje kapitala. Javno preduzeće može ulagati kapital u druga društva kapitala za obavljanje delatnosti od opšteg interesa ili delatnosti koja nije delatnost od opšteg interesa, na osnovu prethodne saglasnosti osnivača.

Raspodela dobiti i način pokrića gubitka. *Odluku o raspodeli dobiti* donosi nadzorni odbor javnog preduzeća uz saglasnost osnivača. Ovom odlukom deo sredstava po osnovu dobiti usmerava se osnivaču i uplaćuje se na račun propisan za uplatu javnih prihoda. *Odluku o načinu pokrića gubitka* donosi nadzorni odbor javnog preduzeća uz saglasnost osnivača.

4. Odnos prema osnivaču

Program poslovanja. Unapređenje rada i razvoja javnog preduzeća, kao i zavisnog društva kapitala, zasniva se na *dugoročnom i srednjeročnom planu rada i razvoja*, koji donosi nadzorni odbor javnog preduzeća, odnosno nadležni organ zavisnog društva kapitala. Za svaku kalendarsku godinu javno preduzeće i zavisno društvo kapitala čiji je osnivač javno preduzeće, donose **godišnji program poslovanja** i dostavljaju ga osnivaču radi davanja saglasnosti, najkasnije do 1. decembra tekuće godine za narednu godinu. Program se smatra donetim kada na njega saglasnost da osnivač.

Javno preduzeće koje koristi ili namerava da koristi bilo koji oblik budžetske pomoći (subvencije, garancije ili drugu vrstu pomoći) dužno je da predloži **poseban program** koji sadrži program korišćenja pomoći, sa vremenski ograničenom i merljivom dinamikom povećanja efikasnosti i unutrašnjih promena koje će dovesti javno preduzeće u poziciju da može da posluje bez ovih oblika pomoći ili uz njihovo smanjenje. Program sadrži, naročito: *planirane izvore prihoda i pozicije rashoda po namenama; planirani način raspodele dobiti javnog preduzeća, odnosno planirani način pokrića gubitka javnog preduzeća; elemente za celovito sagledavanje politike cena proizvoda i usluga,*

zarada i zapošljavanja u tom preduzeću, odnosno zavisnom društву kapitala, koji se utvrđuju u skladu sa politikom projektovanog rasta zarada u javnom sektoru, koju utvrđuje Vlada za godinu za koju se program donosi; kriterijume za korišćenje sredstava za pomoć, sportske aktivnosti, propagandu i reprezentaciju, kao i kriterijume za određivanje naknade za rad predsednika i članova nadzornog odbora.

5. Praćenje realizacije Programa poslovanja i kontrola redovnosti plaćanja

Javno preduzeće i zavisno društvo kapitala čiji je osnivač javno preduzeće dužni su da ministarstvu nadležnom za poslove finansija, ministarstvu nadležnom za poslove trgovine, ministarstvu nadležnom za poslove rada i resornom ministarstvu **dostavljaju tromesečne izveštaje o realizaciji Programa poslovanja**. Na osnovu ovih izveštaja resorno ministarstvo sačinjava i dostavlja Vladi informaciju o stepenu usklađenosti planiranih i realizovanih aktivnosti.

Javno preduzeće i zavisno društvo kapitala čiji je osnivač javno preduzeće dužni su da ministarstvu nadležnom za poslove finansija mesečno dostavljaju **izveštaj o rokovima izmirenja obaveza prema privrednim subjektima**, utvrđenih zakonom kojim se određuju rokovi izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama.

Ukoliko se usvojeni programi poslovanja javnih preduzeća čiji je osnivač Republika Srbija, kao i zavisnih društava kapitala čiji je osnivač to javno preduzeće, ne sprovode u skladu sa smernicama ekonomske politike Vlade, naročito u delu politike zarada i zapošljavanja, kao i u pogledu redovnosti u rokovima plaćanja prema privrednim subjektima, ministarstvo nadležno za poslove finansija i ministarstvo nadležno za poslove rada i zapošljavanja **neće izvršiti overu obrazaca** koje Vlada propisuje za kontrolu obračuna i isplate zarada u javnim preduzećima.

Ukoliko se usvojeni programi javnih preduzeća čiji je osnivač autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave, kao i zavisnih društava kapitala čiji je osnivač to javno preduzeće, ne sprovode u skladu sa smernicama ekonomske politike Vlade u oblasti politike zarada i zapošljavanja u javnom sektoru, ili ako se ne poštuju rokovi za izmirenje obaveza ovih javnih preduzeća prema privrednim subjektima utvrđeni zakonom kojim se regulišu rokovi izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama, **ministar nadležan za poslove finansija može izdati nalog da se privremeno obustavi prenos** pripadajućeg dela poreza na zarade i poreza na dobit preduzeća autonomnoj pokrajini, pripadajućeg dela poreza na zarade Gradu Beogradu, odnosno prenos transfernih sredstava iz budžeta Republike Srbije jedinici lokalne samouprave.

6. Promena delatnosti, sedišta i poslovног imena

Javno preduzeće može, pored delatnosti za čije je obavljanje osnovano, da obavlja **i druge delatnosti uz saglasnost osnivača**. Promena sedišta i poslovног imena javnog preduzeća vrši se uz saglasnost osnivača, na način utvrđen osnivačkim aktom javnog preduzeća.

7. Ovlašćenja osnivača

U slučaju poremećaja u poslovanju javnog preduzeća i društva kapitala čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave i njegovog zavisnog društva, koje obavlja delatnost od opštег interesa, osnivač **može preduzeti mere** kojima će obezbediti uslove za nesmetano funkcionisanje preduzeća, odnosno društva kapitala i za obavljanje delatnosti od opštег interesa, osim ako je osnivačkim aktom i zakonom kojim se uređuje obavljanje delatnosti od opštег interesa drugačije određeno, a naročito: *promenu unutrašnje organizacije javnog preduzeća, odnosno društva kapitala; razrešenje organa koje imenuje i imenovanje privremenih organa javnog preduzeća ili društava kapitala; ograničenja prava ogranačaka javnog preduzeća i društva kapitala ili njihovih zavisnih društava da istupaju u pravnom prometu sa trećim licima; ograničenje u pogledu prava raspolaganja pojedinim sredstvima u javnoj svojini; druge mere određene zakonom kojim se uređuju uslovi i način obavljanja delatnosti od opštег interesa.*

8. Obezbeđivanje zaštite opštег interesa

Radi obezbeđivanja zaštite opštег interesa u javnom preduzeću Vlada, odnosno nadležni organ autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave **daje saglasnost na:** 1) statut; 2) davanje garancija, avala, jemstava, zalogu i drugih sredstava obezbeđenja za poslove koji nisu iz okvira delatnosti od opštег interesa; 3) tarifu (odлуku o cenama, tarifni sistem i dr.) osim ako drugim zakonom nije predviđeno da tu saglasnost daje drugi državni organ; 4) raspolaganje (pribavljanje i otuđenje) sredstvima u javnoj svojini koja su preneta u svojinu javnog preduzeća, veće vrednosti, koja je u neposrednoj funkciji obavljanja delatnosti od opšteg interesa, utvrđenih osnivačkim aktom; 5) akt o opštim uslovima za isporuku proizvoda i usluga; 6) ulaganje kapitala; 7) statusne promene; 8) akt o proceni vrednosti kapitala i iskazivanju tog kapitala u akcijama, kao i na program i odluku o svojinskoj transformaciji; 9) druge odluke, u skladu sa zakonom kojim se uređuje obavljanje delatnosti od opštег interesa i osnivačkim aktom.

9. Javnost u radu

Javnost u radu javnog preduzeća, privrednog društva sa većinskim učešćem državnog kapitala koje obavlja delatnost od opštег interesa, kao i zavisnog društva kapitala, **obezbeduje se redovnim izveštavanjem javnosti** o programu rada preduzeća i realizaciji programa, kao i o drugim činjenicama koje mogu biti od interesa za javnost, a naročito: o revidiranim finansijskim godišnjim izveštajima, kao i o mišljenju ovlašćenog revizora na taj izveštaj, izveštaj o posebnim ili vanrednim revizijama, o sastavu nadzornog odbora, o imenima direktora i izvršnih direktora; o organizacionoj strukturi preduzeća, odnosno društva kapitala, kao i načinu komunikacije sa javnošću.

10. Ostvarivanje prava na štrajk

U javnom preduzeću i drugim oblicima organizovanja koji obavljaju delatnost od opšteg interesa pravo na štrajk zaposleni ostvaruju *u skladu sa zakonom kojim se uređuju uslovi za organizovanje štrajka, kolektivnim ugovorom i drugim aktom.*

U slučaju da se u javnom preduzeću ili u njegovom zavisnom društvu kapitala, ne obezbede uslovi za **ostvarivanje minimuma procesa rada**, ministarstvo nadležno za oblast u okviru koje je ta delatnost, odnosno nadležni izvršni organ autonomne pokrajine, odnosno nadležni izvršni organ jedinice lokalne samouprave, **preduzima neophodne mere**, ako oceni da mogu nastupiti štetne posledice za život i zdravlje ljudi ili njihovu bezbednost i bezbednost imovine ili druge štetne neotklonjive posledice, i to: 1) uvođenje radne obaveze; 2) radno angažovanje zaposlenih iz drugih tehničko-tehnoloških sistema ili zapošljavanje i radno angažovanje novih lica; 3) pokretanje postupka za utvrđivanje odgovornosti direktora i predsednika i članova nadzornog odbora javnog preduzeća. Navedeno se primenjuje i na društvo kapitala čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, kao i na njegovo zavisno društvo, koji obavljaju delatnost od opšteg interesa.

Glava XIV

POSEBNA AKCIONARSKA DRUŠTVA

1. Banke

Bankarski poslovi predstavljaju stari pravno-ekonomski institut koji datira iz ranih društvenih zajednica, nastao iz potrebe podržavanja trgovinske delatnosti već u starom veku u vavilonskom, grčkom i rimskom pravu. Najpre u vidu pozajmljivanja novca uz kamatu, menjačkih, posredničkih, depozitnih i poslova plaćanja za račun svojih klijenata.⁶³ Reč banka potiče od latinske reči *banco*, što označava klupu, tezgu, šalter, postavljene na ulici, gde su se razmenjivale različite vrste novca.⁶⁴ Prva banka, u savremenom smislu, osnovana je, po mišljenju hroničara prava u Italiji u Đenovi 1407. godine pod nazivom *Casa di St. Gorgio* u formi akcionarskog društva.

Način i postupak osnivanja banke, njeno poslovanje i organizacija, način upravljanja bankama i odnos sa klijentima, kontrola banaka, prestanak njihovog rada i ostala pitanja vezana za njenu delatnost u Republici Srbiji uređena su **Zakonom o bankama**⁶⁵. Veliki privredni značaj banaka zahteva njihovu statusnu uređenost posebnim zakonom, što njihovo poslovanje stavlja institucionalno pod nadzor države.

1.1. Pojam i osnivanje

1.1.1. Pojam

U teoriji i praksi postoje različite definicije banke, ali sve one predstavljaju modifikaciju činjenice da je banka **posrednik u finansijskim transakcijama** između

⁶³ Carić S., Vitez M. i Veselinović J., *nav. delo*, str. 109.

⁶⁴ Kostadinović D., *nav.delo*, str. 299.

⁶⁵ "Službeni glasnik RS", br.107/2005 i 91/2010

zainteresovanih učesnika, klijenata i trećih lica. Zakon o bankama u članu 2. stav 2. banku definiše kao "*akcionarsko društvo sa sedištem u Republici Srbiji, koje ima dozvolu za rad Narodne banke Srbije i obavlja depozitne i kreditne poslove, a može obavljati i druge poslove u skladu sa zakonom*". Radi se o definiciji opštег karaktera koja ostavlja mogućnost da banka obavlja i druge poslove za koje joj zakon osigura pravni osnov, ali njeni **konstitutivni elementi**: forma akcionarskog društva; obaveznost sedišta u Republici Srbiji kao domaćoj državi; obaveznost posedovanja dozvole za rada (saglasnost za osnivanje) Narodne banke Srbije; obavezna delatnost kroz obavljanje depozitnih i kreditnih poslova i mogućnost obavljanja fakultativnih delatnosti u skladu sa zakonom, predstavljaju osnovne osobine pravnog položaja banke.

1.1.2. Osnivanje

Po **pravnoj formi** banka se osniva *kao akcionarsko društvo*, što je restriktivna odredba zakona koja ne ostavlja mogućnost drugačije pravne forme.

Banku mogu osnovati *domaća i strana pravna i fizička lica (osnivači banke)*. Osnivači banke obezbeđuju sredstva za **osnivački kapital banke**, koji može biti u novčanom i nenovčanom obliku (stvari i prava koji su u funkciji poslovanja banke). *Novčani deo* osnivačkog kapitala banke *ne može biti manji od 10.000.000 (deset miliona) evra u dinarskoj protivvrednosti*, prema zvaničnom srednjem kursu na dan uplate. Izuzetno, novčani deo osnivačkog kapitala *banke za posebne namene* ne može biti manji od 5.000.000 (pet miliona) evra u dinarskoj protivvrednosti, prema zvaničnom srednjem kursu na dan uplate. *Osnivači banke ne mogu povlačiti sredstva uložena u osnivački kapital banke*. Na procenu uloga u stvarima i pravima koji su u funkciji poslovanja banke primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva koje se odnose na akcionarsko društvo. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način obezbeđivanja sredstava koja čine osnivački kapital.

Osnivački akt banke sadrži: 1) *poslovno ime i sedište pravnog lica osnivača banke, odnosno ime i prebivalište fizičkog lica osnivača banke*; 2) *poslovno ime i sedište banke*; 3) *iznos ukupnog osnivačkog kapitala banke u novčanom i nenovčanom obliku, kao i udio svakog osnivača u tom kapitalu*; 4) *rok do kog su osnivači banke dužni da uplate novčana sredstva, odnosno da nenovčana sredstva prenesu u osnivački kapital banke*; 5) *prava, obaveze i odgovornosti osnivača banke*; 6) *broj akcija banke i njihovu nominalnu vrednost kod prvog izdavanja, vrste i klase akcija koje je banka ovlašćena da izda, kao i prava iz akcija svake klase*; 7) *poslove koje banka obavlja*; 8) *način pokrića gubitka banke*; 9) *način rešavanja sporova među osnivačima banke*; 10) *prava osnivača banke u slučaju statusnih promena banke*; 11) *ukupni ili procenjeni iznos troškova u vezi sa osnivanjem banke*; 12) *druge elemente, odnosno podatke*. Narodna banka Srbije može propisati da osnivački akt banke *sadrži i druge obavezne elemente, odnosno podatke*.

Banka ima **statut**. Statut banke sadrži: 1) organizaciju i način poslovanja banke; 2) pitanja o kojima odlučuje skupština banke; 3) pitanja o kojima odlučuju drugi organi banke, sastav i postupak odlučivanja ovih organa, kao i mandat članova tih organa; 4) mere i odgovornost organa banke za obezbeđenje likvidnosti i solventnosti banke; 5) prava, obaveze i odgovornost članova upravnog i izvršnog odbora banke i drugih lica s posebnim ovlašćenjima i odgovornostima utvrđenih statutom banke; 6) ovlašćenje za potpisivanje i zastupanje banke; 7) način vršenja unutrašnje kontrole i unutrašnje revizije banke; 8)

podatke i isprave koji se smatraju poslovnom tajnom banke i način postupanja s tim podacima i ispravama; 9) druge elemente, odnosno podatke. Narodna banka Srbije može propisati da statut banke sadrži *i druge obavezne elemente, odnosno podatke*.

Preliminarno odobrenje i dozvola za rad

Preliminarno odobrenje. Osnivači banke podnose Narodnoj banci Srbije *zahtev za preliminarno odobrenje* za osnivanje banke, uz koji dostavljaju: podatke o osnivačima banke, iznosu njihovih uloga i broju, vrsti i nominalnom iznosu akcija koje stiču; osnivački akt i predlog statuta banke; izjavu da će novčani deo osnivačkog kapitala uplatiti na privremeni račun kod Narodne banke Srbije; izjavu da će nenovčana sredstva preneti u osnivački kapital banke; podatke o svim licima koja će imati učešće u banci i o osnovu tog učešća; imena predloženih članova upravnog i izvršnog odbora banke i podatke o njihovoj kvalifikaciji, iskustvu i poslovnoj reputaciji; predlog programa aktivnosti banke za period od tri godine i predlog plana poslovne politike banke; predlog procedura za upravljanje rizicima i za unutrašnju kontrolu banke; dokaz da je nadležno regulatorno telo države porekla odobrilo stranoj banci ili drugom stranom licu iz finansijskog sektora učešće u osnivanju banke u Republici Srbiji ili dokaz da takvo odobrenje nije potrebno prema propisima te države ako se banka osniva kao zavisno društvo strane banke ili drugog stranog lica iz finansijskog sektora koje je predmet kontrole, odnosno nadzora ovog regulatornog tela; dokaze o ispunjenosti uslova iz člana 94. stav 4. zakona ako je osnivač banke strana banka ili strano lice iz finansijskog sektora koje je predmet kontrole, odnosno nadzora regulatornog tela države porekla. Narodna banka Srbije može zahtevati da joj osnivači banke dostave i druge podatke i dokumente. O zahtevu za preliminarno odobrenje za osnivanje banke Narodna banka Srbije odlučuje u roku od 90 dana od dana prijema urednog zahteva.

Osnivači banke dužni su da, najkasnije u roku od 60 dana od dana dobijanja preliminarnog odobrenja, Narodnoj banci Srbije podnesu **zahtev za izdavanje dozvole za rad banke**. Ako osnivači banke zahtev ne podnesu u roku, preliminarno odobrenje prestaje da važi.

Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način dobijanja preliminarnog odobrenja. Narodna banka Srbije odbije zahtev za preliminarno odobrenje za osnivanje banke ako nisu ispunjeni uslovi za odgovarajuće poslovanje predviđeni zakonom. Ako se posle davanja preliminarnog odobrenja promene podaci ili dokumenti, osnivači banke dužni su da o tome bez odlaganja obaveste Narodnu banku Srbije, posle čega će Narodna banka Srbije ukinuti rešenje o davanju preliminarnog odobrenja ako više nisu ispunjeni uslovi za davanje tog odobrenja.

Osnivači banke kojima je zahtev za preliminarno odobrenje odbačen ili odbijen ili je dato preliminarno odobrenje prestalo da važi ne mogu ponovo podneti ovaj zahtev u roku od jedne godine od dana odbacivanja ili odbijanja tog zahteva, odnosno prestanka važenja preliminarnog odobrenja. Nakon dobijanja preliminarnog odobrenja a pre upisa banke u registar privrednih subjekata, osnivači banke mogu, u ime banke u osnivanju, obavljati samo poslove koji se odnose na ispunjenje uslova neophodnih za dobijanje dozvole za rad banke i za upis u registar.

Dozvola za rad. Dozvolu za rad banke Narodna banka Srbije daje posle davanja preliminarnog odobrenja i podnošenja zahteva za davanje ove dozvole. Uz zahtev za

davanje dozvole osnivači banke dostavljaju: 1) *dokaz o uplati novčanog dela osnivačkog kapitala, kao i dokaz o prenosu nenovčanih sredstava u osnivački kapital banke i izjavu o poreklu tih sredstava*; 2) *dokaze o tome da su obezbedili: odgovarajući poslovni prostor i nabavili i pripremili opremu za nesmetano poslovanje banke, da taj prostor ispunjava zakonom utvrđene uslove što se tiče tehničke opremljenosti, zaštite na radu i zaštite i unapređenja životne sredine, kao i da taj prostor i ta oprema omogućavaju pristup svim relevantnim podacima i informacijama potrebnim za vršenje kontrolne funkcije Narodne banke Srbije*; 3) *dokaz o tome da su angažovali spoljnog revizora banke sa liste iz člana 52. stav 3. Zakona*; 4) *podatke o organizacionoj strukturi i kadrovskoj sposobnosti banke*.

O zahtevu za davanje dozvole za rad Narodna banka Srbije odlučuje *u roku od 30 dana* od dana prijema urednog zahteva. Rešenje o izdavanju dozvole za rad banke objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije". Ako Narodna banka Srbije odbaci ili odbije zahtev za davanje dozvole za rad, lice koje je podnelo taj zahtev ne može podneti zahtev za preliminarno odobrenje u roku od godinu dana od dana odbacivanja ili odbijanja zahteva iz tog stava. Narodna banka Srbije može bliže urediti sadržinu dokaza i podataka koji se dostavljaju uz zahtev za davanje dozvole za rad.

Dozvola za rad banke za posebne namene. Dozvolu za rad banke za posebne namene daje Narodna banka Srbije na zahtev Agencije (Agencija nadležna za osiguranje depozita). Uz zahtev Agencija dostavlja: osnivački akt i statut banke; dokaz o uplati novčanog dela osnivačkog kapitala; imena predloženih članova upravnog i izvršnog odbora banke i podatke o njihovoј kvalifikaciji, iskustvu i poslovnoј reputaciji. O zahtevu Agencije za dozvolu za rad za posebne namene Narodna banka Srbije odlučuje rešenjem i to narednog dana od dana prijema urednog zahteva. Rešenje o izdavanju dozvole za rad sadrži i rok na koji se banka osniva, mogućnost za produženje tog roka u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečaj i likvidacija banaka, kao i mogućnost da prodajom akcija banke za posebne namene ta banka nastavi da posluje kao banka u skladu sa ovim zakonom.

Rešenje o izdavanju dozvole za rad banke za posebne namene objavljuje se u "Službenom glasniku Republike Srbije". Agencija je dužna da prijavu za upis banke za posebne namene u registar privrednih subjekata podnese najkasnije narednog dana od dana prijema rešenja o izdavanju dozvole za rad banke za posebne namene.

Banka za posebne namene je dužna da uskladi svoje poslovanje sa odredbama zakona koje se odnose na kapital banke za posebne namene i pokazatelje poslovanja *u roku od šest meseci* od dana donošenja rešenja o izdavanju dozvole za rad banke za posebne namene.

Osnivačka skupština i registracija

Osnivačka skupština. Osnivačka skupština banke održava se posle prijema rešenja Narodne banke Srbije o davanju dozvole za rad banke, i to najkasnije u roku od 30 dana od dana njegovog prijema. Osnivačku skupštinu čine *osnivači banke*. Osnivači banke pravo glasa na osnivačkoj skupštini ostvaruju srazmerno visini svog uloga. Na osnivačkoj skupštini se, i to *dvotrećinskom većinom glasova osnivača banke, donosi statut banke, biraju predsednik i članovi upravnog i izvršnog odbora banke, usvajaju*

program aktivnosti banke za period od tri godine i poslovna politika banke i donosi odluka o prvom izdavanju akcija.

Osnivači banke dužni su da akte usvojene na osnivačkoj skupštini dostave na saglasnost Narodnoj banci Srbije u roku od pet dana od dana njihovog usvajanja. Narodna banka Srbije odlučuje o davanju saglasnosti na akte usvojene na osnivačkoj skupštini banke roku od 60 dana od dana prijema akata iz tog stava.

Registracija. Osnivači banke dužni su da **prijavu za upis banke u registar privrednih subjekata** podnesu u roku od 30 dana od dana dobijanja saglasnosti na akte usvojene na osnivačkoj skupštini banke. Uz ovu prijavu podnosi se rešenje Narodne banke Srbije o davanju dozvole za rad banke i saglasnost iz tog stava.

Banka stiče svojstvo pravnog lica momentom upisa u registar privrednih subjekata. Osnivači banke dužni su da rešenje o upisu u registar privrednih subjekata dostave Narodnoj banci Srbije u roku od pet dana od dana prijema tog rešenja.

Ako se u postupku utvrđenom zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata utvrdi *ništavost registracije* osnivanja banke, ova ništavost nema pravno dejstvo na pravne poslove te banke sa savesnim trećim licima. Ako se utvrdi ništavost registracije osnivanja banke, akcionari banke postaju solidarno odgovorni za namirenje potraživanja poverilaca te banke.

1.2. Poslovanje banke

1.2.1. Poslovi koje banka može obavljati

Banka može, u skladu sa zakonom, obavljati sledeće poslove: 1) *depozitne poslove* (primanje i polaganje depozita); 2) *kreditne poslove* (davanje i uzimanje kredita); 3) *devizne, devizno-valutne i menjačke poslove*; 4) *poslove platnog prometa*; 5) *izdavanje platnih kartica*; 6) *poslove s hartijama od vrednosti* (izdavanje hartija od vrednosti, poslovi kastodi banke i dr.); 7) *brokersko-dilerske poslove*; 8) *izdavanje garancija, avala i drugih oblika jemstva* (garancijski posao); 9) *kupovinu, prodaju i naplatu potraživanja* (faktoring, forfeting i dr.); 10) *poslove zastupanja u osiguranju*; 11) *poslove za koje je ovlašćena zakonom*; 12) *druge poslove čija je priroda srodnna ili povezana s poslovima iz tač. 1) do 11) a u skladu sa osnivačkim aktom i statutom banke.*

Poslove zastupanja u osiguranju banka može obavljati uz prethodnu saglasnost Narodne banke Srbije. Bliže uslove i način davanja i oduzimanja prethodne saglasnosti propisuje Narodna banka Srbije.

Poslovi koje može obavljati samo banka. Niko osim banke ne može se baviti primanjem depozita. Niko osim banke ne može se baviti davanjem kredita i izdavanjem platnih kartica, osim ako je za to ovlašćen zakonom.

Poslovno ime banke i neovlašćeno korišćenje reči "banka". Banka u svom poslovnom imenu mora imati reč "banka". Niko osim banke ne može u svom poslovnom imenu imati, odnosno u obavljanju svoje delatnosti upotrebiti, odnosno koristiti reč "banka" ili izvedenicu od te reči.

Zabrana povrede konkurenциje. Banci je zabranjeno da zaključuje sporazume kojima se bitno sprečava, ograničava ili narušava konkurenca i da zloupotrebljava dominantan položaj ili da sprovodi koncentraciju kojom se bitno sprečava, ograničava ili narušava konkurenca, i to naročito da je sprovodi stvaranjem, odnosno jačanjem dominantnog položaja na finansijskom tržištu. Narodna banka Srbije utvrđuje da je došlo

do povrede konkurencije i u vezi sa tim preuzima mere u skladu sa Zakonom. Kod utvrđivanja povrede konkurencije Narodna banka Srbije može zatražiti mišljenje organizacije nadležne za zaštitu konkurencije.

Narodna banka Srbije daje saglasnost na koncentraciju koju banka sprovodi na finansijskom tržištu i propisuje bliže uslove i način utvrđivanja povrede konkurencije. Na postupak utvrđivanja povrede konkurencije shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje zaštita konkurencije.

1.2.2. Kapital banke

Iznos i oblik kapitala. Banka je dužna da održava propisani iznos kapitala radi stabilnog i sigurnog poslovanja, odnosno radi ispunjenja obaveza prema poveriocima. Kapital banke sastoji se od **osnovnog i dopunskog kapitala**, kao i drugih oblika kapitala koje propiše Narodna banka Srbije. Narodna banka Srbije propisuje način izračunavanja kapitala i adekvatnosti kapitala banke, kao i uslove i način dobijanja saglasnosti za izračunavanje kapitala i adekvatnosti kapitala banke. **Minimalni iznos kapitala** smo naveli u osnovnim odrednicama u delu knjige koji se bavi osnivanjem banke.

Pokazatelj adekvatnosti kapitala. Banka je dužna da, radi stabilnog i sigurnog poslovanja, odnosno radi ispunjenja obaveza prema poveriocima, pokazatelj adekvatnosti kapitala održava na propisanom nivou. *Pokazatelj adekvatnosti kapitala predstavlja odnos između kapitala i rizične aktive banke.* Narodna banka Srbije može banci odrediti i pokazatelj adekvatnosti kapitala veći od propisanog ako se na osnovu vrste i stepena rizika i poslovnih aktivnosti banke utvrdi da je to potrebno radi stabilnog i sigurnog poslovanja banke, odnosno radi ispunjenja njenih obaveza prema poveriocima. Narodna banka Srbije propisuje kriterijume za određivanje pokazatelja adekvatnosti kapitala.

Rizična aktiva. Rizična aktiva banke je zbir knjigovodstvenih vrednosti pozicija bilansne aktive i vanbilansnih stavki pomnoženih ponderima kreditnog i tržišnog rizika i drugih rizika. Pondere rizika propisuje Narodna banka Srbije, prema rizičnosti pozicija koje čine rizičnu aktivu banke.

Raspodelu dobiti banka može da vrši ako svoju likvidnost održava u skladu sa propisima Narodne banke Srbije i ako postupa po nalozima i merama Narodne banke Srbije.

Sticanje sopstvenih akcija. Banka ne može sticati sopstvene akcije, osim ako su ih akcionari banke ponudili u sekundarnoj prodaji a prodajom tih akcija drugim licima naneli bi se znatna šteta akcionarima banke.

Nedozvoljeni poslovi radi sticanja akcija banke. Pravni posao čiji je predmet davanje kredita, avansa, jemstva ili garancije banke radi direktnog ili indirektnog sticanja akcija te banke, lica koje u njoj ima učešće ili podređenog društva te banke, kao i sticanje tih akcija sredstvima obezbeđenim na ovaj način **ništavi su**.

1.2.3. Upravljanje rizicima

Način upravljanja rizicima. Banka identificuje, meri i procenjuje rizike kojima je izložena u svom poslovanju i upravlja tim rizicima. *Banka je dužna da obrazuje posebnu organizacionu jedinicu u čijem je delokrugu upravljanje rizicima.* Banka je dužna da obezbedi funkcionalnu i organizacionu odvojenost aktivnosti upravljanja rizicima i

redovnih poslovnih aktivnosti banke. Upravljanje rizicima usklađuje se s veličinom i organizacionom strukturom banke, obimom njene aktivnosti i vrstama poslova koje banka obavlja.

Banka svojim aktima propisuje strategiju i politike za upravljanje rizicima, strategiju upravljanja kapitalom, procedure za identifikovanje, merenje i procenu rizika, kao i upravljanje rizicima, u skladu s propisima, standardima i pravilima struke. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način identifikacije, merenja i procene rizika, kao i upravljanja tim rizicima.

Vrste rizika. Akti banke obuhvataju se sve vrste rizika kojima je banka izložena u svom poslovanju, a naročito: 1) *rizik likvidnosti*; 2) *kreditni rizik*; 3) *kamatni i devizni rizik i ostali tržišni rizici*; 4) *rizici izloženosti banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica*; 5) *rizici ulaganja banke u druga pravna lica i u osnovna sredstva*; 6) *rizici koji se odnose na zemlju porekla lica prema kome je banka izložena*; 7) *operativni rizik, uključujući i pravni rizik, kao i rizik neodgovarajućeg upravljanja informacionim i drugim tehnologijama značajnim za poslovanje banke*.

Poslovanje s povezanim licem i pravni poslovi s povezanim licem. Banka u svom poslovanju ne može licu povezanim s bankom (članovi bankarske grupe u kojoj je banka, članovi upravnog i izvršnog odbora banke, članovi porodica ovih lica i dr.), kao ni zaposlenom u banci, odobriti uslove koji su povoljniji od uslova odobrenih drugim licima koja nisu povezana s tom bankom, odnosno nisu zaposlena u toj banci.

Pravni poslovi banke s povezanim licem obuhvataju poslove koje banka zaključi sa ovim licem i licem koje je povezano s povezanim licem te banke. Banka pravni posao s povezanim licem može zaključiti nakon dobijanja pismenog odobrenja upravnog odbora banke. Odobrenje upravnog odbora banke nije obavezno u slučaju: polaganja depozita povezanih lica; davanja kredita obezbeđenog vezanim depozitom povezanog lica; davanja kredita obezbeđenog dužničkim hartijama od vrednosti Republike Srbije ili Narodne banke Srbije, odnosno dužničkim hartijama od vrednosti lica čiji rejting, prema oceni priznatih međunarodnih rejting agencija, nije ispod "A".

Član upravnog odbora banke ne sme učestvovati u razmatranju ili odobravanju bilo kog pravnog posla između njega i banke, između banke i bilo kog člana njegove porodice i između banke i pravnog lica u kome on ili bilo koji član njegove porodice učestvuje u upravljanju ili rukovođenju, ili u kome ima znatno ili kontrolno učešće.

Pravne radnje u korist povezanih lica i lica koja su povezana s povezanim licima, banka može preduzimati nakon dobijanja pismenog odobrenja upravnog odbora banke.

Zabrana davanja kredita akcionarima. Banka ne može odobravati kredite svojim akcionarima pre isteka roka od jedne godine od dana kada je počela da posluje.

Ništavost pravnih poslova. Pravni posao koji banka zaključi suprotno uslovima propisanim za poslovanje sa povezanim licem **ništav je**.

1.2.4. Odnos banke s klijentima

Zaštita klijenata. Klijent banke, u smislu zakona, je bilo koje lice koje koristi ili je koristilo usluge banke ili lice koje se obratilo banci radi korišćenja usluga i koje je banka kao takvo identifikovala. Klijent banke ima pravo pristupa svim podacima koji mu prema ovom zakonu moraju biti dostupni, a banka je dužna da mu na zahtev obezbedi

ovaj pristup. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način ostvarivanja prava pristupa. Banka slobodno odlučuje o izboru klijenta.

Objavljanje opštih uslova poslovanja. Banka je dužna da opšte uslove poslovanja, kao i njihove izmene i dopune, istakne u svojim poslovnim prostorijama na vidnom mestu, i to najkasnije 15 dana pre njihove primene. Primena opštih uslova poslovanja obezbeđuje se pismenim ugovorom zaključenim između banke i klijenta. Klijent može od banke da traži odgovarajuća *objašnjenja i instrukcije* koji se odnose na primenu opštih uslova poslovanja. **Opštim uslovima poslovanja,** u smislu zakona, smatra se svaki dokument koji sadrži standardne uslove poslovanja primenljive na sve klijente banke, opšte uslove za uspostavljanje odnosa između klijenata i banke, postupak komunikacije između klijenata i banke i opšte uslove za obavljanje transakcija između klijenata i banke.

Narodna banka Srbije može propisati **bliže uslove** i način objavljanja i primene opštih uslova poslovanja banke.

Jedinstven način obračuna i objavljanja troškova, kamata i naknada bankarskih usluga. Narodna banka Srbije može propisati jedinstveni način obračuna i objavljanja troškova, kamata i naknada bankarskih usluga, i to naročito po osnovu depozitnih i kreditnih poslova.

Obaveštavanje klijenata. Banka je dužna da klijentu, na njegov zahtev, obezbedi informacije o stanju njegovog kredita, odnosno depozitnog računa, kao i druge informacije iz poslovnog odnosa klijenta i banke. Banka na svojoj Internet prezentaciji objavljuje podatke o imenima lica koja imaju učešće u toj banci, odnosno koja su članovi njenog upravnog i izvršnog odbora, kao i podatke o svojstvu tih lica. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način obaveštavanja klijenata banke.

Prigovor klijenata. Ako klijent smatra da se banka ne pridržava obaveza iz zaključenog ugovora, prigovor na postupak banke može uputiti rukovodiocu organizacione jedinice banke u čijem je delokrugu unutrašnja revizija, nadležnoj organizacionoj jedinici ili nadležnom organu banke. Banka je dužna da podnosiocu prigovora odgovori u razumnom roku.

Narodna banka Srbije ovlašćena je da, u okviru svoje kontrolne funkcije, proverava da li se banka pridržava dobrih poslovnih običaja, objavljenih opštih uslova poslovanja i odredaba ugovora zaključenih s klijentima. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način postupanja banke po prigovoru klijenata.

1.2.5. Tajnost podataka

Bankarska tajna. Bankarska tajna je poslovna tajna. Bankarskom tajnom smatraju se: 1) podaci koji su poznati banci, a odnose se na lične podatke, finansijsko stanje i transakcije, kao i na vlasništvo ili poslovne veze klijenata te ili druge banke; 2) podaci o stanju i prometu na individualnim depozitnim računima; 3) drugi podaci do kojih banka dođe u poslovanju s klijentima.

Bankarskom tajnom **ne smatraju se:** 1) javni podaci i podaci koji su zainteresovanim licima sa opravdanim interesom dostupni iz drugih izvora; 2) konsolidovani podaci na osnovu kojih se ne otkriva identitet pojedinačnog klijenta; 3) podaci o akcionarima banke i visini njihovog učešća u akcionarskom kapitalu banke, kao i podaci o drugim licima sa učešćem u banci i podaci o tom učešću, bez obzira na to da li

su oni klijenti banke; 4) podaci koji se odnose na urednost ispunjavanja obaveza klijenta prema banci.

Obaveza čuvanja bankarske tajne. Banka i članovi njenih organa, akcionari i zaposleni u banci, kao i spoljni revizor banke i druga lica koja zbog prirode posla koji obavljaju imaju pristup podacima o stanju i prometu na individualnim depozitnim računim, ne mogu te podatke saopštavati trećim licima ni koristiti ih protivno interesu banke i njenih klijenata, niti mogu trećim licima omogućiti pristup tim podacima. Obaveza čuvanja bankarske tajne za ova lica ne prestaje ni posle prestanka statusa na osnovu kog su ostvarili pristup podacima iz tog stava.

Banka može podatke o klijentu koji se smatraju bankarskom tajnom saopštiti trećim licima samo uz pismeno odobrenje tog klijenta, osim ako matičnim ili drugim zakonom nije drugačije propisano.

Izuzeci od obaveze čuvanja bankarske tajne. Obaveza čuvanja bankarske tajne ne postoji ako se podaci saopštavaju: 1) na osnovu odluke ili zahteva nadležnog suda; 2) za potrebe ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, organa nadležnog za borbu protiv organizovanog kriminala i organa nadležnog za sprečavanje pranja novca, u skladu s propisima; 3) u vezi sa imovinskim postupkom, a na osnovu zahteva staraoca imovine ili konzularnih predstavnštava stranih država, posle podnošenja pismenih dokumenata kojima se dokazuje opravdani interes ovih lica; 4) u vezi sa izvršenjem nadležnog organa na imovini klijenta banke; 5) regulatornim telima u Republici Srbiji radi obavljanja poslova iz njihove nadležnosti; 6) licu koje su banke osnovale radi prikupljanja podataka o ukupnom iznosu, vrsti i ažurnosti u ispunjavanju obaveza fizičkih i pravnih lica klijenata banaka; 7) nadležnom organu u vezi s vršenjem kontrole obavljanja platnog prometa kod pravnih i fizičkih lica koja obavljaju delatnost, u skladu s propisima kojima se uređuje platni promet; 8) poreskoj upravi, u skladu s propisima kojima se uređuju poslovi iz njene nadležnosti; 9) organu nadležnom za kontrolu deviznog poslovanja; 10) na zahtev organizacije za osiguranje depozita, u skladu sa zakonom kojim se uređuje osiguranje depozita; 11) stranom regulatornom telu pod uslovima predviđenim sporazumom o saradnji zaključenim između tog tela i Narodne banke Srbije. *Izuzetno*, banka ima pravo da podatke koji predstavljaju bankarsku tajnu saopšti istražnom sudiji, javnom tužiocu i sudovima, odnosno drugim organima koji vrše javnopravna ovlašćenja isključivo radi zaštite svojih prava, u skladu sa zakonom.

Postupanje s podacima koji predstavljaju bankarsku tajnu. Narodna banka Srbije, sudovi i drugi organi koji vrše javnopravna ovlašćenja mogu podatke do kojih su došli u skladu s odredbama zakona koristiti isključivo u svrhu za koju su pribavljeni i ne mogu ih saopštavati trećim licima niti tim licima omogućiti da saznaju i koriste ove podatke, osim u slučajevima predviđenim zakonom, što se odnosi i na lica koja su zaposlena, odnosno koja su bila zaposlena u organima koji vrše javnopravna ovlašćenja.

1.2.6. Finansijska evidencija, izveštavanje i objavljivanje podataka i informacija, spoljna revizija

Banka je *dužna da vodi poslovne knjige i računovodstvene evidencije*, da o finansijskom stanju izveštava Narodnu banku Srbije u skladu sa zakonom, kao i da objavljuje podatke o strategiji i politikama upravljanja rizicima banke, kapitalu banke,

adekvatnosti kapitala banke, kao i druge podatke, odnosno informacije, u skladu sa propisima Narodne banke Srbije.

Radi obavljanja godišnje revizije svojih finansijskih izveštaja, banka, bankarska grupa i bankarski holding godišnje angažuju *spoljnog revizora (preduzeće za reviziju)*. Spoljni revizor sačinjava izveštaj i daje mišljenje o tome da li su godišnji finansijski izveštaji banke sačinjeni u skladu sa međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja, odnosno međunarodnim računovodstvenim standardima, zakonom kojim se uređuju računovodstvo i revizija i propisima Narodne banke Srbije i da li istinito i objektivno prikazuju finansijski položaj banke, rezultate poslovanja i novčane tokove za tu godinu po svim materijalno značajnim pitanjima.

Kad su nepravilnosti u poslovanju banke utvrđene u izveštaju spoljnog revizora, banka je dužna da te nepravilnosti otkloni i da o tome obavesti Narodnu banku Srbije. Ako banka ne otkloni utvrđene nepravilnosti, Narodna banka Srbije može prema toj banci preuzeti mere propisane ovim zakonom

Narodna banka Srbije može da zahteva *posebnu reviziju* banke i člana bankarske grupe ako su njihovi izveštaji netačni ili su zaključili transakcije koje su po banku mogle imati ili su imale znatnu štetu. Narodna banka Srbije može da imenuje revizora radi posebne revizije banke ili člana bankarske grupe. Banka ili član bankarske grupe dužni su da tom revizoru dostave, bez odlaganja i ograničenja, sve podatke i dokumente neophodne za reviziju i da mu pruže svu potrebnu pomoć, u skladu sa ovim zakonom. Troškove posebne revizije snosi banka.

1.2.7. Udruženje banaka

Banke mogu, radi unapređivanja sopstvenog poslovanja i usklađivanja svoje delatnosti, osnivati udruženja. Udruženje banaka *ima svojstvo pravnog lica*. Udruženje banaka upisuje se u registar, u skladu sa zakonom. *Ugovorom o osnivanju udruženja banaka* utvrđuju se naziv, delatnost i sedište udruženja, zastupanje udruženja i odgovornost u pravnom prometu, prestanak rada udruženja i način upravljanja udruženjem, kao i druga pitanja značajna za osnivanje udruženja banaka. Udruženje banaka dostavlja Narodnoj banci Srbije ugovor, kao i druge akte udruženja i sporazume koje udruženje zaključuje s bankama.

1.3. Organizacija banke i način upravljanja bankom

1.3.1. Organi banke

Skupštinu banke čine akcionari banke. Pravo glasa akcionari ostvaruju neposredno ili preko svojih predstavnika. Statutom banke se akcionarima koji imaju 1% ili više akcija s pravom glasa ne može onemogućiti neposredno vršenje prava glasa.

Skupština banke: 1) *usvaja poslovnu politiku i strategiju banke*; 2) *donosi statut banke i usvaja izmene i dopune osnivačkog akta i statuta banke*; 3) *usvaja godišnji račun banke i odlučuje o upotrebi i raspoređivanju ostvarene dobiti, odnosno pokriću gubitaka*; 4) *odlučuje o povećanju kapitala banke, odnosno o ulaganjima kapitala u drugu banku ili u druga pravna lica, kao i o visini ulaganja u osnovna sredstva banke*; 5) *imenuje i razrešava predsednika i članove upravnog odbora banke*; 6) *određuje naknadu članovima upravnog odbora banke*; 7) *odlučuje o statusnim promenama i o prestanku*

rada banke; 8) odlučuje o preuzimanju prava i obaveza banke u postupku administrativnog upravljanja, odnosno banke za posebne namene; 9) imenuje i razrešava spoljnog revizora; 10) donosi poslovnik o svom radu i odlučuje o drugim pitanjima, u skladu sa zakonom i statutom banke. Skupština banke ne može donošenje navedenih odluka preneti na drugi organ banke. Statutom se mogu skupštini banke utvrditi i druga prava i obaveze.

Redovno zasedanje skupštine banke održava se najmanje jednom godišnje, na način predviđen statutom banke. **Vanredno zasedanje** skupštine banke može se sazvati na zahtev: upravnog odbora ili drugog organa banke koji je statutom banke ovlašćen da sazove vanredno zasedanje skupštine; akcionara banke s najmanje 10% akcija s pravom glasa; likvidacionog upravnika banke, u postupku dobrovoljne likvidacije banke.

Upravni i izvršni odbor banke. Organi upravljanja bankom su upravni i izvršni odbor banke. Upravni i izvršni odbor banke dužni su da preduzimaju mere radi sprečavanja nezakonitih ili neprimerenih radnji i uticaja, koji su štetni ili nisu u najboljem interesu banke i njenih akcionara i koje vrše lica koja imaju znatno ili kontrolno učešće u toj banci.

Upravni odbor banke čini *najmanje pet članova*, uključujući i predsednika. Najmanje jedna trećina članova upravnog odbora banke moraju biti lica nezavisna od banke. Članovi upravnog odbora banke moraju imati dobru poslovnu reputaciju i odgovarajuće kvalifikacije, koje propisuje Narodna banka Srbije. Najmanje tri člana upravnog odbora banke moraju imati odgovarajuće iskustvo iz oblasti finansija.

Upravni odbor banke odgovoran je da poslovanje banke bude u skladu sa zakonom, propisima i aktima Narodne banke Srbije, kao i aktima i drugim procedurama koje utvrde organi banke. Upravni odbor banke odgovoran je za uspostavljanje jedinstvenog sistema upravljanja rizicima u banci i za nadzor nad tim sistemom, a dužan je i da obezbedi da izvršni odbor banke identificuje rizike kojima je banka izložena, kao i da kontrolu tih rizika vrši u skladu sa odobrenim politikama i procedurama.

Upravni odbor banke: saziva sednice skupštine banke; priprema za skupštinu banke predloge odluka i odgovoran je za sprovođenje tih odluka; donosi, između dve sednice skupštine banke, akte kojima se sprovodi poslovna politika banke; utvrđuje opšte uslove poslovanja banke, kao i njihove izmene i dopune; bira i razrešava predsednika i članove izvršnog odbora banke; obavlja druge poslove u skladu sa zakonom i statutom banke.

Izvršni odbor banke čine *najmanje dva člana*, uključujući i predsednika. Predsednik izvršnog odbora banke predstavlja i zastupa banku. Članovi izvršnog odbora banke su *u radnom odnosu u banci* na neodređeno vreme s punim radnim vremenom. Članovi izvršnog odbora banke moraju imati dobru poslovnu reputaciju i odgovarajuće kvalifikacije, koje propisuje Narodna banka Srbije.

Izvršni odbor banke organizuje poslovanje banke i vrši dnevni nadzor nad aktivnostima zaposlenih u banci i: izvršava odluke skupštine banke i upravnog odbora banke; obezbeđuje zakonitost rada banke; odlučuje o plasmanima i zaduživanju banke do iznosa koji utvrdi upravni odbor banke; primenjuje poslovnu strategiju banke; sprovodi strategiju i politike za upravljanje rizicima, kao i strategiju upravljanja kapitalom; odlučuje o svim pitanjima koja nisu u nadležnosti skupštine banke i upravnog odbora banke.

Skupština banke najmanje jednom godišnje razmatra pismenu informaciju s detaljnim podacima o svim zaradama, naknadama i drugim primanjima članova upravnog i izvršnog odbora banke i o svim ugovorima između banke i članova tih odbora i drugih lica koja su povezana s tim članovima čija je posledica imovinska korist za ta lica, kao i predlog upravnog odbora banke o zaradama, naknadama i drugoj imovinskoj koristi tih lica za narednu godinu.

Članovi upravnog i izvršnog odbora banke dužni su da, u roku od mesec dana od dana stupanja na dužnost, upravnom odboru banke *dostave pismenu izjavu* koja sadrži podatke o: 1) imovinskim pravima tih lica i članova njihovih porodica čija tržišna vrednost prelazi 10.000 evra u dinarskoj protivvrednosti prema zvaničnom srednjem kursu na dan procene vrednosti ovih prava; 2) pravnom licu u kome lica koja daju izjavu ili članovi njihovih porodica učestvuju u organima upravljanja ili rukovođenja ili imaju učešće u tom pravnom licu, odnosno status ortaka ili komplementara. Ove podatke upravni odbor banke dostavlja skupštini banke najmanje jednom godišnje.

Drugi odbori banke. Banka je dužna da obrazuje odbor za praćenje poslovanja banke (odbor za reviziju), kreditni odbor i odbor za upravljanje aktivom i pasivom. Banka može obrazovati i druge odbore.

Odbor za praćenje poslovanja banke (odbor za reviziju) čine najmanje tri člana, od kojih su najmanje dva članovi upravnog odbora banke koji imaju odgovarajuće iskustvo iz oblasti finansija. Najmanje jedan član odbora za praćenje poslovanja banke mora biti lice nezavisno od banke. Članovi odbora za praćenje poslovanja banke ne mogu biti lica povezana s bankom, osim po osnovu članstva u upravnom odboru banke ili u organu upravljanja, odnosno nadzora lica u sastavu iste bankske grupe. Odbor za praćenje poslovanja banke pomaže upravnom odboru banke u nadzoru nad radom izvršnog odbora banke i zaposlenih u banci i ima druge dužnosti određene zakonom.

Kreditni odbor odlučuje o kreditnim zahtevima u okvirima utvrđenim aktima banke i obavlja druge poslove utvrđene aktima banke.

Odbor za upravljanje aktivom i pasivom prati izloženost banke rizicima koji proizlaze iz strukture njenih bilansnih obaveza i potraživanja i vanbilansnih stavki, predlaže mere za upravljanje kamatnim rizikom i rizikom likvidnosti, a obavlja i druge poslove utvrđene aktima banke.

1.3.2. Filijale i predstavništva

Banka obaveštava Narodnu banku Srbije o otvaranju filijale ili drugog organizacionog oblika **na teritoriji Republike Srbije** najkasnije u roku od osam dana od dana njihovog otvaranja.

Radi *otvaranja filijale u inostranstvu*, banka podnosi Narodnoj banci Srbije zahtev za davanje saglasnosti. Banka je dužna da Narodnoj banci Srbije podnosi godišnji izveštaj o poslovanju filijale u inostranstvu i da je bez odlaganja obavesti o svim promenama koje se odnose na aktivnosti ove filijale. Direktor filijale banke u inostranstvu mora ispunjavati uslove koji su ovim zakonom propisani za imenovanje člana izvršnog odbora banke.

Na *druge organizacione oblike banaka u inostranstvu* shodno se primenjuju odredbe ovog zakona koje se odnose na filijale banaka u inostranstvu.

Radi otvaranja ***predstavnštva u inostranstvu***, banka podnosi Narodnoj banci Srbije zahtev za davanje saglasnosti.

Predstavnštvo strane banke u Republici Srbiji registruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata. Uz prijavu za upis u registar privrednih subjekata strana banka podnosi i saglasnost Narodne banke Srbije.

Narodna banka Srbije ***vodi registre datih saglasnosti za otvaranje*** filijala, drugih organizacionih oblika i predstavnštava banaka u inostranstvu, kao i predstavnštava stranih banaka u Republici Srbiji.

1.4. Prestanak rada banke

Banke, kao i drugi poslovni i privredni subjekti, mogu prestati ***iz razloga i osnova prinudnog karaktera*** (*primenom obavezujućih normi*) i ***dobrovoljnog karaktera*** (*odlukom osnivača banke*).

Razlog za prestanak banke ***prinudnog karaktera*** je prestanak važenja dozvole za rad (gde ima i razloga dobrovoljnog prestanka). ***Dozvola za rad banke prestaje da važi:*** 1) *oduzimanjem dozvole za rad;* 2) *dobrovoljnim prestankom rada banke;* 3) *statusnom promenom banke;* 4) *ako se osnivačka skupština banke ne održi u roku propisanom zakonom;* 5) *ako banka zahtev za upis u registar privrednih subjekata ne dostavi u roku propisanom ovim zakonom.*

Narodna banka Srbije *oduzima binci dozvolu za rad* u zakonom propisanim slučajevima (ako utvrdi da je banka koja nije sistemski značajna kritično potkапitalizovana, osim ako je u toj binci uvedena prinudna uprava; ako utvrdi da akcionari banke u kojoj je uvedena prinudna uprava nisu sačinili plan aktivnosti u propisanom roku itd.), *može* (znači i ne mora) *binci oduzeti dozvolu za rad* u određenim slučajevima (ako utvrdi da banka ima kritično nizak nivo likvidnosti; utvrdi da je dozvola za rad banke data na osnovu neistinitih podataka; osnivač banke povuče sredstva uložena u osnivački kapital banke, itd.).

Danom donošenja rešenja o oduzimanju binci dozvole za rad, Narodna banka Srbije *blokira sve račune banke* i tim rešenjem istovremeno *izriče meru zabrane raspolaganja imovinom banke* do upisa Agencije kao administratora u registar privrednih subjekata.

Dobrovoljni prestanak rada banke je moguć *na osnovu odluke skupštine banke* o prestanku rada banke, zbog čega banka podnosi zahtev Narodnoj banci Srbije za davanje saglasnosti na odluku o prestanku rada banke, kao i statusne promene banke (spajanje banke, pripajanje banke).

1.5. Kontrolna funkcija Narodne banke Srbije

Narodna banka Srbije izdaje i oduzima dozvole za rad i preko Uprave za nadzor vrši nadzor nad finansijskim institucijama, a preduzima i druge mere u skladu sa zakonom. Narodna banka Srbije može doneti propise kojima se utvrđuju standardi stabilnog i sigurnog poslovanja subjekata koje kontroliše, odnosno nad kojima vrši nadzor. Narodna banka Srbije ***vodi evidenciju o izdatim dozvolama***. Ova evidencija je javna knjiga i vodi se u elektronskom obliku, a dostupna je na Internet prezentaciji Narodne banke Srbije.

Pri vršenju nadzora nad finansijskim institucijama Narodna banka Srbije ima pravo uvida u poslovne knjige i drugu dokumentaciju finansijskih institucija, kao i lica koja su s njima povezana imovinskim, upravljačkim ili poslovnim odnosima. Narodna banka Srbije propisuje bliže uslove i način vršenja kontrolne funkcije, u skladu sa zakonom.

Radi unapređenja svoje kontrolne funkcije, Narodna banka Srbije preko Uprave za nadzor sarađuje sa stranim institucijama i domaćim organima i institucijama nadležnim za nadzor u oblasti finansijskog poslovanja. Narodna banka Srbije može podatke pribavljene u obavljanju svoje kontrolne funkcije razmenjivati sa ovim organima i institucijama.

Narodna banka Srbije, kao sprovodilac državne politike, vrši bitan uticaj na poslovanje banaka, radi ostvarivanja određenih ciljeva ekonomske politike, ali i zaštite interesa klijenata banke. Učešće Narodne banke je konstantno aktivno, kako u postupku osnivanja banke, tako i u toku njenog poslovanja. Njene **regulatorne i kontrolne funkcije** odnose se na oblast sticanja vlasništva u banci, kontrolu boniteta i zakonitosti poslovanja banke, korektivne i prinudne mere prema banci, kontrolu bankarske grupe na konsolidovanoj osnovi i dr.⁶⁶

1.6. *Udruženje banaka Srbije*

Udruženje banaka Srbije postoji od 1921. godine, profilisano je jezgro poslova i zadatka na ispunjavanju potreba banaka, članica. U okviru toga, Udruženje banaka stremi izgradnji pozicije i jačanju reputacije bankarskog sektora u zemlji i inostranstvu, obavljajući čitav niz poslova, u skladu sa zakonom.

Udruženje banaka **ima svojstvo pravnog lica** i upisuje se u sudski registar. U pravnom prometu udruženje **istupa u svoje ime i za račun banaka**, članova udruženja.

Udruženje se osniva ugovorom članova kojim se utvrđuje: naziv udruženja, vreme osnivanja, delatnost, sedište, način upravljanja, način finansiranja, zastupanje i istupanje u pravnom prometu, prestanak udruženja, kao i druga pitanja od značaja za osnivanje i rad udruženja.

Prava banaka-članica udruženja ne mogu biti izražena u hartijama od vrednosti, što znači da se udruženje **ne može organizovati kao akcionarsko društvo**, odnosno dobitna organizacija, pošto bi to bilo suprotno cilju postojanja udruženja kao strukovne organizacije.

2. Berze hartija od vrednosti

2.1. *Hartije od vrednosti*

Pojam. *Hartija od vrednosti je pismena isprava kojom se njen izdavalac obavezuje da ispuni obavezu upisanu na toj ispravi njenom zakonitom imaoču* (član 234. ZOO). Iz ove definicije je vidljivo da zakonski imalač hartije od vrednosti ima dva prava: **pravo na samu hartiju** (pravo svojine) i **pravo koje proizilazi iz hartije**. Pravo iz hartija od vrednosti može da se ostvari samo uz njihovo prezentovanje. Hartije od vrednosti su

---

⁶⁶ Carić S., Vitez M. i Veselinović J., *nav. delo*, str. 116.

prenosivi elektronski dokumenti kojima se trguje na finansijskom tržištu iz kojih za zakonite imaoce proizilaze prava i obaveze u skladu sa zakonom i odlukom izdavaoca o izdavanju hartija od vrednosti.⁶⁷

Zakon određuje da hartija od vrednosti mora sadržati sledeće bitne sastojke: 1) označenje vrste hartije od vrednosti; 2) firmu, odnosno naziv i sedište, odnosno ime i prebivalište izdavaoca hartije od vrednosti; 3) firmu, odnosno naziv ili ime lica na koje, odnosno po čijoj naredbi hartija od vrednosti glasi, ili označenje da hartija glasi na donosioca, 4) tačno označenu obavezu izdavaoca koja proizilazi iz hartije od vrednosti; 5) mesto i datum izdavanja hartije od vrednosti, a kod onih koje se izdaju u seriji i njen serijski broj; 6) potpis izdavaoca hartije od vrednosti odnosno faksimil potpisa izdavaoca hartije od vrednosti koje se izdaju u seriji. Posebnim zakonom za pojedine hartije od vrednosti mogu biti određeni **i drugi bitni sastojci**.

Obaveza iz hartije od vrednosti nastaje u trenutku kada izdavalac hartiju predanjenom korisniku.

Vrste. Hartije od vrednosti možemo podeliti po dva osnovna kriterijuma: kriterijum prirode prava iz hartije i kriterijum načina označenja ili određivanja korisnika.

Prema **kriterijumu prirode prava** iz hartije od vrednosti postoje: stvarnopravne, obligacionopravne i hartije od vrednosti s pravom učešća. *Stvarnopravne (robne) hartije od vrednosti* su hartije gde se prenosom hartije na drugo lice prenosi i stvarno pravo (pravo svojine ili pravo zaloge) na nekoj pokretnoj ili nepokretnoj stvari. U te hartije spadaju: tovarni list, konosman (teretnica) u pomorskom prevozu, skladišnica, i one predstavljaju "tradicionalne prezentacione papire".⁶⁸ *Obligacionopravne(novčane) hartije od vrednosti* sadrže neko obligaciono pravo (pravo da se isplati određena svota novca ili da se učini neka usluga). Pravo iz hartije se ostvaruje podnošenjem (prezentacijom) dužniku od strane korisnika i zato se one nazivaju i *prezentacione hartije od vrednosti*. U ove hartije od vrednosti spadaju: menica, ček, trgovinska obveznica, trgovačka uputnica i dr. *Hartije od vrednosti s pravom učešća* su akcije koje svom korisniku-vlasniku daju određena prava u akcionarskom društvu i to *imovinska prava* koja za predmet imaju određenu imovinsku vrednost (pravo na dobit, pravo raspolažanja akcijama) i *korporacijska prava* koja se odnose na upravljanje društvom i nadzor nad njegovim radom.

Prema **kriterijumu načina označenja ili određivanja korisnika** hartije mogu biti ili glasiti: na donosioca, na ime ili po naredbi. *Hartije od vrednosti na donosioca* su hartije kod kojih imalac prava-korisnik nije izričito imenovan tako da se svaki imalac hartije smatra njenim korisnikom. Ove hartije sadrže klauzulu "plativo donosiocu" i prenose se prostom predajom pismene isprave, pa su zbog te osobine značajne za privredno poslovanje gde se prometuju hartije od vrednosti. U *hartijama na ime* izričito je navedeno ime korisnika hartije i pravo iz ove hartije prenosi se cesijom, a može se prenositi i indosamentom ako je to predviđeno posebnim zakonom. Ovakav prenos usporava promet hartija od vrednosti. Kod *hartija od vrednosti po naredbi* (menica, ček,

---

⁶⁷ Kostadinović D., *nav.delo*, str. 277.

⁶⁸ Besarović I., *nav.delo*, str. 227.

skladišnica i dr.) imalac prava je izričito određen u toj ispravi, ali mu je data mogućnost da svojom naredbom odredi narednog korisnika isprave. Ove hartije su, u pravilu, prenosive, najčešće indosamentom.

Legitimacioni papiri i legitimacioni znaci.

Legitimacioni papiri. Zakon o obligacionim odnosima predviđa da se na određene isprave, koje naziva legitimacioni papiri, kao što su: železničke karte i druge ulaznice, bonovi i druge slične isprave koje sadrže određenu obavezu za njihovog izdavaoca, a u kojima nije označen poverilac, niti iz njih ili okolnosti u kojima su izdate proizilazi da se mogu ustupiti drugome, shodno se primenjuju određene odredbe o hartijama od vrednosti.

Legitimacioni znaci. Garderobni ili slični znaci, koji se sastoje iz komada hartije, metala ili drugog materijala, na kojima je obično utisnut neki broj, ili naveden broj predatih predmeta, a koji obično ne sadrži nešto određeno o obavezi njihovog izdavaoca, služe samo da pokažu ko je poverilac u obligacionom odnosu prilikom čijeg nastanka su izdati. Izdavalac legitimacionog znaka oslobađa se obaveze kad je u dobroj veri izvrši donosiocu, ali za donosioca ne važi prepostavka da je on pravi poverilac ili da je ovlašćen zahtevati ispunjenje, te je u slučaju spora dužan dokazati to svoje svojstvo. Poverilac može zahtevati ispunjenje obaveze iako je izgubio legitimacioni znak. U pogledu ostalog, u svakom pojedinom slučaju, treba se držati zajedničke volje izdavaoca i primaoca znaka, kao i onoga što je uobičajeno.

2.2. Berze hartija od vrednosti

Tržište hartija od vrednosti u našoj zemlji uređeno je **Zakonom o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata**⁶⁹ *Organizator ovog tržišta* mogu biti berza i organizator vanberzanskog tržišta, pravna lica osnovana kao akcionarsko društvo. Po zakonu **ovlašćeni učesnici** na organizovanom tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata mogu biti: **brokersko-dilerska društva; ovlašćene banke** koje obavljaju delatnost brokersko-dilerskih društava i **kastodi banke**.

Berza je pravno lice organizovano kao akcionarsko društvo koje, u skladu sa zakonom, obavlja delatnost organizovanja trgovine hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima na berzanskom tržištu, odnosno na berzanskom i vanberzanskom tržištu (član 77. Zakona o tržištu hatrija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata). Postoji više definicija berze koje, uglavnom, sadrže bitne elemente ovog instituta, različito formulisane. Tako se može reći da "berza predstavlja specijalizovano tržište na kome se u određeno vreme (tzv.berzanski sastanci) okupljaju njeni članovi, ili posrednici članova radi zaključivanja određenih poslova"⁷⁰ Termin berza potiče od latinske reči *bursa* što znači kesa. Prva berza je, po svoj prilici, osnovana u Belgiji (Anversu 1460. i Antverpen 1531. godine), zatim u Londonu 1570. U Srbiji je 1886. godine donet Zakon o berzama, a "Beogradska berza" je osnovana 1894. godine.

⁶⁹ "Službeni glasnik RS", br. 47/06

⁷⁰ Vasiljević M., *nav.delo.*, str. 461.

Pravni subjektivitet. U uporednim zakonodavstvima postoje dva osnovna koncepta o priznavanju pravnog subjektiviteta berzama. Prema *anglosaksonskom i germanskom konceptu* berzi se priznaje *svojstvo pravog lica*, što je slučaj i u našem pravu. Prema *romanskom konceptu* (Francuska) berze nemaju status pravnog lica, one se smatraju *državin sluzbama* koje nisu samostalne u obavljanju delatnosti, ali status pravnog lica imaju organizacije koje kontrolišu rad berzi (Društvo francuskih berzi).⁷¹

Pravna forma. Uporednopravna zakonodavstva razlikuju više oblika pravne forme u kojima se organizuju berze. Po *prvom*, berza je *specijalizovano akcionarsko društvo neprofitnog tipa*, koja nema pravo na dividendu, što se smatra prepostavkom njenje nepristrasnosti. Ovako su bile organizovane berze u Nemačkoj, Austriji, a ranije i kod nas, a taj oblik je u praksi napušten, jer je tendencija da berza bude specijalizovano akcionarsko društvo profitnog tipa. Po *drugom*, berza je *dobrovoljno udruženje članova neprofitnog tipa*, koji su ujedno i berzanski posrednici (brokeri, dileri) koji poslovanjem na njenom tržištu stiču prihode. Ovako su bile organizovane berze u Engleskoj. Po *trećem*, berza se organizuje *kao državna služba (ustanova)*, kojom upravlja država preko svojih organa (Komisija za berzanske poslove) i berzanskih posrednika (upravljaju berzom preko organa svog udruženja). Tako su, ranije, bile organizovane berze u Francuskoj i u Italiji. Za razliku od ovih neprofitnih berzi u Evropi, u SAD su berze, u pravilu, profitne organizacije, osim čikaške berze. *Danas je primetna tendencija da berza bude specijalizovano akcionarsko društvo profitnog tipa.*

Vrste. Zavisno od predmeta trgovine, kao kriterijuma prirode berze, berze mogu biti: *robne (produktne), efektne (finansijske) i mešovite*. Zavisno od toga da li se na berzama trguje samo sa jednom ili sa više vrsta roba ili hartija od vrednosti berze mogu biti *specijalizovane i opšte*.

Osnivanje. Kao i za pitanje pravnog subjektiviteta i pravne forme berze u uporednom pravu postoje tri sistema osnivanja berzi: *sistem državne odluke* (francusko i italijansko pravo) pre kome nadležni državni organ osniva berzu svojom odlukom; *normativni sistem* (primenjen u anglosaksonском pravu) predviđa da osnivač treba da ispune unapred propisane zakonske uslove za osnivanje berze, nakon čega je nadležni državni organ dužan da obavi registraciju; *sistem dozvole* (germansko i naše pravo) predviđa da osnivač pored ispunjenja zakonom predviđenih uslova, mora da dobije dozvolu nadležnog organa, koji uz ispunjenje uslova ceni i celishodnost osnivanja berze.

U uporednom pravu *krug osnivača berze* rešen je u skladu sa pravnim statusom berze. *Osnivač, odnosno akcionar berze* kod nas može biti Republika Srbija, domaće i strano, pravno i fizičko lice, s tim da ako nameravaju da steknu kvalifikovano kapital veći od 5% s pravom glasa moraju da dobiju saglasnost Komisije za hartije od vrednosti (što se ne odnosi na Republiku Srbiju i Narodnu banku Srbije). Berza je dužna da najmanje jedanput godišnje dostavi Komisiji podatke o licima koja poseduju kvalifikovano učešće, kao i podatke o njihovom procentualnom učešću u kapitalu berze.

Na berzu se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva, ako tim zakonom nije drugačije određeno.

---

⁷¹ Isto, str. 462.

Delatnost berze. *Organizovanje trgovine hartijama od vrednosti*, što je delatnost berze, obuhvata sledeće poslove: 1) organizovanje javne ponude hartija od vrednosti i povezivanje ponude i tražnje hartija od vrednosti; 2) objavljivanje informacije o ponudi, tražnji i tržišnoj ceni hartija od vrednosti i drugih podataka značajnih za trgovinu hartijama od vrednosti; 3) utvrđivanje i objavljivanje kursnih lista hartija od vrednosti; 4) obavljanje drugih poslova u skladu sa zakonom. Berza **ne može** trgovati hartijama od vrednosti, niti davati savete koji se odnose na kupovinu i prodaju hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata, kao ni savete o izboru brokersko-dilerskog društva ili ovlašćene banke, ne može obavljati poslove koji su ovim zakonom određeni kao delatnosti brokersko-dilerskog društva, niti druge poslove, osim poslova utvrđenih zakonom kao njihova delatnost

Osnovni kapital. Novčani deo osnovnog kapitala berze ne **može biti manji od 1.000.000 evra u dinarskoj protivvrednosti** po zvaničnom srednjem kursu dinara Narodne banke Srbije na dan uplate.

Dozvola za rad berze Komisija za hartije od vrednosti izdaje dozvolu za rad berze na osnovu podnetog zahteva. Uz zahtev prilaže se: 1) osnivački akt berze; 2) dokaz o poreklu osnivačkog kapitala; 3) dokaz o uplati osnovnog kapitala na privremeni račun kod banke; 4) dokaz o kadrovskoj i organizacionoj sposobnosti i tehničkoj opremljenosti; 5) statut berze; 6) pravila poslovanja berze; 7) pravilnik o listingu i kotaciji berze; 8) spisak osnivača, odnosno akcionara berze sa izvodom iz registra privrednih subjekata, odnosno overenim prevodom izvoda iz registra za strana pravna lica; 9) podaci o učešću lica iz tačke 8. u osnovnom kapitalu berze, koje se izražava u procentima; 10) tarifnik berze; 11) podaci o članovima uprave berze.

Sadržinu zahteva za davanje dozvole za rad berze bliže propisuje Komisija. Komisija donosi rešenje o davanju dozvole za rad berze u roku od 60 dana od dana podnošenja urednog zahteva. Dozvola za rad berze daje se na neodređeno vreme.

Berza stiče svojstvo pravnog lica **upisom u registar privrednih subjekata**. Berza ne sme da otpočne da obavlja delatnost za koju je dobila dozvolu za rad pre upisa te delatnosti u registar privrednih subjekata.

Upravu berze sačinjavaju **upravni odbor** i **direktor**. U skladu sa statutom berza može obrazovati i druge organe. Zaposleni na berzi ne mogu biti članovi uprave, niti zaposleni kod brokersko-dilerskih društava, banaka ili izdavalaca hartija od vrednosti čijim se hartijama od vrednosti trguje na toj berzi. Ova zabrana traje i po prestanku radnog odnosa-najviše šest meseci od dana prestanka radnog odnosa, ako je to predviđeno ugovorom o radu.

Opšti akti berze su statut, pravila poslovanja, pravilnik o tarifi, pravilnik o listingu i kotaciji i drugi opšti akti.

Članovi berze. Poslove trgovine hartijama od vrednosti na berzi obavljaju članovi berze, a izuzetno hartijama od vrednosti na berzi mogu trgovati Republika i Narodna banka Srbije. Članovi berze su **brokersko-dilerska društva i ovlašćene banke**. Statutom berze propisuju se uslovi za sticanje svojstva člana berze, opšta pitanja nadzora

koji berza sprovodi nad poslovanjem člana berze, kao i uslovi za isključenje člana i prestanak članstva. Berza u upravnim stvarima shodno primenjuje odredbe zakona kojim se uređuje opšti upravni postupak. Rešenja berze su konačna i protiv njih se može pokrenuti upravni spor. **Berza ne sme povrediti princip ravnopravnosti članova berze.** Berza vrši **nadzor članova berze** u vezi sa poslovima zaključenim na berzi.

Arbitraža. Radi rešavanja sporova izmenu učesnika na berzi po poslovima zaključenim na berzi, berza obrazuje arbitražu. Arbitraža berze ima **listu arbitara**, koju propisuje skupština berze. Članovi uprave berze ne mogu biti članovi arbitraže berze. Arbitraža berze donosi pravilnik kojim se uređuje način obavljanja poslova arbitraže. Odluka arbitraže je *konačna*.

Nadzor nad poslovanjem berze. **Komisija za hartije od vrednosti** najmanje dva puta godišnje vrši nadzor nad zakonitošću poslovanja berze. Ovlašćeno lice Komisije može u postupku nadzora da: 1) pregleda akte, poslovne knjige, izvode s računa, korespondencije i druge dokumente berze; 2) zahteva informacije o pojedinim pitanjima značajnim za poslovanje berze. O izvršenom nadzoru nad zakonitošću poslovanja berze sastavlja se *zapisnik*.

Prestanak rada berze. Komisija za hartije od vrednosti **oduzima berzi dozvolu za rad:** 1) ako berza ne obavlja delatnost duže od šest meseci; 2) ako je dozvola za rad pribavljena na osnovu neistinitih podataka; 3) ako berza ne obavlja poslove u vezi sa hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima u skladu sa zakonom; 4) ako prestane da ispunjava uslove propisane za dobijanje dozvole za rad; 5) ako prekrši obavezu zabrane manipulacije; 6) ako u roku utvrđenom aktom komisije ne postupi po nalogu te komisije za oticanje utvrđenih nezakonitosti, odnosno nepravilnosti; 7) ako komisiju obavesti o prestanku obavljanja delatnosti i podnese zahtev za brisanje iz registra dozvola za rad organizatora tržišta. Kad komisija oduzme berzi dozvolu za rad, pokrenuće postupak njene *likvidacije*, odnosno *stečaja*, u skladu sa zakonom.

Organizator vanberzanskog tržišta je pravno lice organizovano kao akcionarsko društvo koje, u skladu sa zakonom, obavlja delatnost organizovanja trgovine hartijama od vrednosti i drugim finansijskim instrumentima na vanberzanskom tržištu.

Kompanijsko pravo prepostavlja, možda, potrebu detaljnijeg bavljenja pojedinim vrstama hartija od vrednosti i berza zbog njihovog privrednog značaja, no imajući u vidu da se ovim institutima posebno bave knjige koje za predmet bavljenja imaju npr. berze i berzansko poslovanje ili finansijsko tržište i hartije od vrednosti opredelili smo se za upoznavanje hartija od vrednosti samo u osnovnim karakteristikama, kako bismo spoznali njihov značaj za poslovanje privrednih subjekata.

3. Centralni registar hartija od vrednosti

Centralni registar je **pravno lice koje se organizuje i posluje kao akcionarsko društvo u skladu sa zakonom i zakonom kojim se uređuju privredna društva**. Centralni registar akcije izdaje svom osnivaču, odnosno ograničenom broju drugih lica. Akcije Centralnog registra su *obične akcije sa pravom glasa*.

Delatnost. Pretežna delatnost Centralnog registra *je kliring i saldiranje obaveza i potraživanja* u hartijama od vrednosti i novcu nastalih na osnovu zaključenih poslova sa hartijama od vrednosti. Pored ove delatnosti Centralni registar obavlja i: 1) vođenje registra hartija od vrednosti; 2) vođenje evidencija hartija od vrednosti na računima izdavaoca; 3) vođenje i evidencija računa hartija od vrednosti i drugih računa u skladu sa zakonom članova Centralnog registra i njihovih klijenata; 4) upis prava trećih lica na hartijama od vrednosti; 5) čuvanje materijalizovanih hartija od vrednosti; 6) vođenje novčanih računa članova Centralnog registra; 7) uknjižavanje materijalizovanih hartija od vrednosti u dematerijalizovanoj formi; 8) kliring i saldiranje inostranih hartija od vrednosti kojima se trguje u Republici; 9) prenos hartija od vrednosti na račune članova Centralnog registra i zakonitih imalaca tih hartija; 10) saradnju sa međunarodnim organizacijama koje se bave poslovima registracije, kliringa i saldiranja hartija od vrednosti i novca po osnovu poslova sa hartijama od vrednosti; 11) druge poslove u vezi sa hartijama od vrednosti.

Centralni registar u upravnim stvarima shodno primenjuje odredbe zakona kojim se uređuje upravni postupak. *Rešenja* Centralnog registra su konačna i protiv njih se može pokrenuti upravni spor.

Organi Centralnog registra su Skupština i Upravni odbor.

Članovi Centralnog registra i njihova prava i obaveze. Članovi Centralnog registra mogu biti Republika, Narodna banka Srbije, brokersko-dilerska društva, ovlašćene banke, kastodi banke, banke, organizatori tržišta, društva za upravljanje fondovima i inostrana pravna lica koja obavljaju poslove kliringa i saldiranja hartija od vrednosti. Prava i obaveze Centralnog registra prema članu Centralnog registra, kao i prava i obaveze tog člana, utvrđuju se aktima Centralnog registra koji se objavljuju u „Službenom glasniku Republike Srbije“.

Centralni registar vrši **kontrolu** svog člana u delu poslova iz nadležnosti Centralnog registra i o nalazima kontrole obaveštava Komisiju za hartije od vrednosti. Članu Centralnog registra **prestaje članstvo** u Centralnom registru: 1) ako mu je oduzeta dozvola za rad, odnosno dozvola za obavljanje delatnosti; 2) ako ne ispunjava uslove na osnovu kojih je primljen u članstvo Centralnog registra; 3) ako ne izvršava obaveze prema Centralnom registru; 4) ako ne poštuje opšte akte Centralnog registra; 5) u drugim slučajevima utvrđenim statutom Centralnog registra.

Dužnost i odgovornost Centralnog registra. Centralni registar je: dužan da informacioni sistem i podatke kojima raspolaže zaštititi od neovlašćenog korišćenja, izmena i gubitaka; dužan da trajno čuva dokumentaciju i podatke zabeležene na elektronskim medijima, ako drugim zakonom nije drugačije propisano; dužan da sigurnost neprekidnog funkcionisanja informacionog sistema obezbedi formiranjem sekundarne baze podataka i sekundarnog računarskog sistema čime se obezbeđuje kontinuitet njegovog rada u slučaju poplave, požara i dr. i koji mora biti udaljen od mesta na kome se nalazi primarni informacioni sistem Centralnog registra.

Podaci sadržani u Centralnom registru su **tajni podaci** i saopštavaju se samo pod uslovom i na način koji su propisani ovim zakonom, na zahtev suda ili drugog nadležnog organa. Centralni registar je dužan da članu Centralnog registra **omogući uvid** u deo baze

podataka Centralnog registra koji se odnosi na tog člana i njegove klijente, odnosno da mu ***izda izvod*** sa tim podacima, u skladu s pravilima poslovanja Centralnog registra. Podaci iz jedinstvene evidencije akcionara izdavalaca su javni podaci i objavljaju se na internet stranici Centralnog registra na način propisan aktima Centralnog registra.

Centralni registar odgovara izdavaocu, vlasniku hartija od vrednosti, odnosno zakonitom imaoču prava koja su predmet upisa u Centralni registar za štetu nastalu neizvršenjem, odnosno nepravilnim izvršenjem naloga za prenos, odnosno povredom drugih obaveza utvrđenih zakonom, kao i za štetu nastalu zbog netačnosti ili gubitka podataka u postupku zamene materijalizovanih hartija od vrednosti za dematerijalizovane hartije od vrednosti.

Nadzor i mere. ***Komisija za hartije od vrednosti*** vrši nadzor nad zakonitošću poslovanja Centralnog registra, o čemu sastavlja zapisnik. U postupku nadzora Komisija može da pregleda akte, poslovne knjige i druge dokumente Centralnog registra.

Shodna primena. Odredbe zakona o zaposlenima na berzi, o čuvanju poslovne tajne zaposlenih, odnosno članova uprave i o zabranjenim poslovima na berzi, shodno se primenjuju na Centralni registar.

Glava XV

POSEBNE FORME PRIVREDNIH SUBJEKATA

1. Narodna banka Srbija

1.1. *Osnovne odredbe*

Zakonom o Narodnoj banci Srbiji⁷² uređuju se položaj, organizacija, ovlašćenja i funkcije Narodne banke Srbije, kao i odnos Narodne banke Srbije prema organima Republike Srbije, međunarodnim organizacijama i institucijama. Za obaveze Narodne banke Srbije ***jemči Republika Srbija***.

Narodna banka Srbije je ***centralna banka Republike Srbije*** i obavlja funkcije utvrđene ovim i drugim zakonom. Narodna banka Srbije je ***samostalna i nezavisna*** u obavljanju funkcija utvrđenih ovim i drugim zakonom, ***podleže nadzoru Narodne skupštine i njoj je odgovorna za svoj rad***. Narodna banka Srbije, organi Narodne banke Srbije i članovi ovih organa u obavljanju svojih funkcija ne primaju niti traže uputstva od državnih organa i organizacija, kao ni od drugih lica. Državni organi i organizacije, kao ni druga lica, ne mogu ugrožavati samostalnost i nezavisnost Narodne banke Srbije, niti mogu vršiti uticaj na Narodnu banku Srbije, organe Narodne banke Srbije i članove ovih organa u obavljanju njihovih funkcija.

Osnovni cilj Narodne banke Srbije jeste ***postizanje i održavanje stabilnosti cene***. Narodna banka Srbije, ne dovodeći u pitanje ostvarivanje svog osnovnog cilja, doprinosi očuvanju i jačanju stabilnosti finansijskog sistema, podržavajući sprovođenje ekonomске politike Vlade Republike Srbije, poslujući u skladu s načelima tržišne privrede.

---

⁷² "Službeni glasnik RS", br.72/2003, 55/2004, 85/2005-dr.zakon, 44/2010, 76/2012 i 106/2012

Narodna banka Srbije ***obavlja sledeće funkcije:*** 1) utvrđuje i sprovodi monetarnu i deviznu politiku; 2) upravlja deviznim rezervama; 3) utvrđuje i sprovodi, u okviru svoje nadležnosti, aktivnosti i mere radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema; 4) izdaje i oduzima bankama dozvole za rad, vrši kontrolu boniteta i zakonitosti poslovanja banaka i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuju banke; 5) izdaje i oduzima dozvole za obavljanje delatnosti osiguranja, vrši kontrolu ove delatnosti, odnosno nadzor nad obavljanjem te delatnosti, izdaje i oduzima ovlašćenja za obavljanje pojedinih poslova iz delatnosti osiguranja i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje osiguranje; 6) izdaje i oduzima dozvole za obavljanje poslova finansijskog lizinga, vrši nadzor nad obavljanjem ovih poslova i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje finansijski lizing; 6a) obavlja poslove zaštite prava i interesa korisnika usluga koje pružaju banke, davaoci finansijskog lizinga, društva za osiguranje i društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, u skladu sa zakonom; 7) izdaje i oduzima društvima za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima dozvole za rad i dozvole za upravljanje tim fondovima, vrši nadzor nad ovom delatnošću i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuju dobrovoljni penzijski fondovi; 8) izdaje novčanice i kovani novac i upravlja tokovima gotovine; 9) uređuje, kontroliše i unapređuje nesmetano funkcionisanje platnog prometa u zemlji i sa inostranstvom, u skladu sa zakonom; 10) obavlja zakonom, odnosno ugovorom utvrđene poslove za Republiku Srbiju ne ugrožavajući pri tom svoju samostalnost i nezavisnost.

Narodna banka Srbije je **pravno lice**, ali se ***ne upisuje u registar pravnih lica***.

Sedište Narodne banke Srbije je ***u Beogradu***.

Narodna banka Srbije ima **pečat**, koji sadrži naziv Republike Srbije i naziv i sedešte Narodne banke Srbije, kao i Veliki grb Republike Srbije. Narodna banka Srbije ima **statut**, koji se objavljuje u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Narodna banka Srbije **može obrazovati filijale**. Unutrašnja organizacija, delokrug, prava i dužnosti filijala utvrđuju se Statutom.

U sastavu Narodne banke Srbije posluje specijalizovana organizacija pod nazivom: **Narodna banka Srbije-Zavod za izradu novčanica i kovanog novca-Topčider**, koja izrađuje novčanice i kovani novac i obavlja druge poslove utvrđene zakonom i Statutom. U okviru Narodne banke Srbije, u skladu sa zakonom i Statutom, obrazuje se Uprava za nadzor nad finansijskim institucijama (u daljem tekstu: Uprava za nadzor).

Narodnom bankom Srbije rukovodi **guverner** Narodne banke Srbije. Guverner Narodne banke Srbije **zastupa i predstavlja** Narodnu banku Srbije. Narodna banka Srbije ima od **dva do četiri viceguvernera**.

Narodna banka Srbije može biti **članica međunarodnih finansijskih organizacija i institucija** i može saradivati sa stranim centralnim bankama, s regulatornim telima, kao i s finansijskim i kreditnim institucijama o čemu obaveštava Narodnu skupštinu dostavljanjem redovnih tromesečnih izveštaja, a po potrebi i češće radi izvršavanja svog osnovnog cilja i svojih funkcija. Narodna banka Srbije, ne ugrožavajući ostvarivanje svojih ciljeva, može zastupati Republiku Srbiju u međunarodnim finansijskim organizacijama i institucijama i drugim oblicima međunarodne saradnje, uz saglasnost Vlade.

1.2. Organi Narodne banke Srbije

Organi Narodne banke Srbije su: Izvršni odbor Narodne banke Srbije; guverner Narodne banke Srbije; Savet guvernera Narodne banke Srbije.

Izvršni odbor, guverner i direktor Uprave za nadzor *odgovorni su za ostvarivanje ciljeva Narodne banke Srbije* u okviru svojih nadležnosti utvrđenih ovim zakonom.

1.2.1. Izvršni odbor

Izvršni odbor čine *guverner, direktor Uprave za nadzor i viceguverneri* Narodne banke Srbije. Izvršni odbor *utvrđuje monetarnu i deviznu politiku*, kao i aktivnosti radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema, a posebno utvrđuje: 1) *program monetarne politike Narodne banke Srbije*; 2) *način utvrđivanja kamatnih stopa Narodne banke Srbije i način obračuna, naplate i plaćanja kamate na plasmane i druga potraživanja Narodne banke Srbije, kao i na sredstva na koja Narodna banka Srbije plaća kamatu*; 3) *uslove i način izdavanja hartija od vrednosti Narodne banke Srbije*; 4) *uslove pod kojima i način na koji Narodna banka Srbije sprovodi operacije na otvorenom tržištu i obavlja diskontne poslove*; 5) *politiku odobravanja kratkoročnih kredita*; 6) *politiku kursa dinara*; 7) *osnovice za obračunavanje obavezne rezerve i stope obavezne rezerve, kao i način, uslove i rokove izdvajanja i korišćenja sredstava obavezne rezerve banaka*; 8) *politiku upravljanja deviznim rezervama, kao i smernice za upravljanje tim rezervama*; 9) *druge instrumente i mere monetarne i devizne politike*; 10) *mere za održavanje likvidnosti banaka*; 11) *mere i aktivnosti, u okviru nadležnosti Narodne banke Srbije, radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema*.

Sednice Izvršnog odbora održavaju se po potrebi, a najmanje jednom mesečno. Sednicama Izvršnog odbora predsedava guverner.

1.2.2. Guverner i viceguverneri.

Guverner: 1) rukovodi poslovanjem Narodne banke Srbije i organizuje njen rad; 2) sprovodi odluke Izvršnog odbora i Saveta; 3) donosi propise, opšte i pojedinačne akte iz nadležnosti Narodne banke Srbije koji zakonom nisu stavljeni u nadležnost Izvršnog odbora i Saveta; 4) predlaže propise, opšte i pojedinačne akte koje donose Izvršni odbor i Savet, ako ovim zakonom nije drugačije uređeno; 5) uređuje unutrašnju organizaciju Narodne banke Srbije i sistematizaciju radnih mesta u Narodnoj banci Srbije, kao i radne odnose zaposlenih u Narodnoj banci Srbije; 6) imenuje i razrešava zaposlene koji rukovode organizacionim jedinicama u Narodnoj banci Srbije; 7) obavlja i druge poslove utvrđene ovim i drugim zakonom na način koji nije u suprotnosti sa ciljevima iz zakona.

Guvernera **bira** Narodna skupština na predlog predsednika Republike Srbije. Guverner se bira *na šest godina*, s pravom ponovnog izbora. Za guvernera može biti biran državljanin Republike Srbije koji ispunjava opšte uslove za zasnivanje radnog odnosa, ima visoko obrazovanje stečeno na studijama drugog stepena i najmanje deset godina radnog iskustva u oblastima ekonomije, finansija ili bankarstva. Guverner izborom *zasniva radni odnos* u Narodnoj banci Srbije.

Guverner **ne može**: 1) biti poslanik u Narodnoj skupštini, član Vlade ili organa ili tela koje je obrazovala Narodna skupština ili Vlada, ne može obavljati funkciju organa ili

člana organa autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave ili sindikalne organizacije, ne može obavljati funkciju u političkoj stranci, niti može obavljati bilo koju drugu javnu funkciju ili javni posao; 2) biti član upravnog, izvršnog ili nadzornog odbora ili drugog organa finansijske institucije, preduzeća za reviziju ili drugog lica nad čijim poslovanjem Narodna banka Srbije vrši kontrolu, odnosno nadzor ili s kojim sarađuje u obavljanju svojih funkcija, niti može biti zaposlen u tim licima, odnosno njihov saradnik; 3) imati akcije, udele ili dužničke hartije od vrednosti finansijske institucije, preduzeća za reviziju ili drugog pravnog lica nad čijim poslovanjem Narodna banka Srbije vrši kontrolu, odnosno nadzor ili s kojim sarađuje u obavljanju svojih funkcija; 4) imati akcije, udele ili dužničke hartije od vrednosti u pravnim licima koja imaju učešće u finansijskoj instituciji, preduzeću za reviziju ili drugom pravnom licu nad čijim poslovanjem Narodna banka Srbije vrši kontrolu, odnosno nadzor ili s kojim sarađuje u obavljanju svojih funkcija.

Guverner je dužan da u svemu postupa u skladu s propisima kojima se uređuje sprečavanje sukoba interesa pri vršenju javnih funkcija.

Viceguvernere bira Narodna skupština, na predlog guvernera. Viceguverneri se biraju *na šest godina*, s pravom ponovnog izbora. Ako viceguverneru prestane funkcija pre isteka mandata, novi viceguverner bira se na period do isteka mandata viceguvernera kome je funkcija prestala.

Uprava za nadzor: 1) obavlja određene poslove kontrole i nadzora u skladu sa zakonom; 2) donosi pojedinačne akte u oblasti nadzora nad finansijskim institucijama; 3) predlaže Izvršnom odboru donošenje propisa i pojedinačnih akata; 4) nalaže i preduzima mere prema finansijskim institucijama u skladu sa zakonom kojim se uređuje poslovanje finansijskih institucija.

Uprava za nadzor ima **direktora**, koji ne može biti iz redova viceguvernera. Direktora Uprave za nadzor bira Narodna skupština na predlog odbora Narodne skupštine nadležnog za poslove finansija. Direktor Uprave za nadzor se bira na period od šest godina, s pravom ponovnog izbora.

Savet čine pet čanova, uključujući i predsednika, koje bira Narodna skupština na predlog odbora Narodne skupštine nadležnog za poslove finansija (Odbor za finansije). Članovi Saveta biraju se na pet godina, s pravom ponovnog izbora. Članovi Saveta nisu zaposleni u Narodnoj banci Srbije. Savet u okviru svoje nadležnosti: 1) donosi Statut, na predlog Izvršnog odbora; 2) utvrđuje režim kursa dinara, na predlog Izvršnog odbora, uz saglasnost Vlade; 3) donosi strategiju upravljanja deviznim rezervama na predlog Izvršnog odbora; 4) odlučuje o članstvu u međunarodnoj finansijskoj organizaciji i instituciji; 5) donosi finansijski plan Narodne banke Srbije; 6) usvaja godišnje finansijske izveštaje Narodne banke Srbije; 7) obavlja druge poslove u skladu sa zakonom.

Savet po potrebi, a najmanje dva puta godišnje, Narodnoj skupštini podnosi izveštaj o svom radu. Sednice Saveta održavaju se po potrebi, a najmanje jednom u dva meseca. Savet donosi odluke većinom glasova od ukupnog broja čanova Saveta. Član Saveta ne može se uzdržati od glasanja.

Guverneru, viceguvernerima, direktoru Uprave za nadzor i članovima Saveta (funkcioner Narodne banke Srbije) **prestaje funkcija istekom mandata**, a, pre isteka mandata - ako podnesu *pismenu ostavku*, ako im *radni odnos prestane zbog ispunjenja uslova za starosnu penziju*, kao i u slučaju *razrešenja s funkcije*. Prestanak funkcije organima i članovima organa Narodne banke Srbije zakon detaljno uređuje.

2. Društva za osiguranje

2.1. Obavljanje i karakteristike poslova osiguranja

Poslove osiguranja obavljaju društva za osiguranje čiji je status uređen **Zakonom o osiguranju**⁷³. Ovim zakonom uređuju se uslovi i način obavljanja delatnosti osiguranja i nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja. *Delatnost osiguranja čine poslovi osiguranja, poslovi saosiguranja i poslovi reosiguranja, kao i poslovi neposredno povezani sa poslovima osiguranja.*

Poslovi osiguranja su zaključivanje i izvršavanje ugovora o osiguranju i preduzimanje mera za sprečavanje i suzbijanje rizika koji ugrožavaju osiguranu imovinu i lica.

Poslovi saosiguranja su zaključivanje i izvršavanje ugovora o osiguranju sa više društava za osiguranje koja su se sporazumela o zajedničkom snošenju i raspodeli rizika.

Poslovi reosiguranja su zaključivanje i izvršavanje ugovora o reosiguranju osiguranog viška rizika iznad samopridržaja jednog društva za osiguranje kod drugog društva za osiguranje koje je dobilo dozvolu za obavljanje poslova reosiguranja (društvo za reosiguranje).

Poslovi neposredno povezani sa poslovima osiguranja su posredovanje i zastupanje u osiguranju, utvrđivanje i procena rizika i šteta, posredovanje radi prodaje i prodaja ostataka osiguranih oštećenih stvari i pružanje drugih intelektualnih i tehničkih usluga u vezi sa poslovima osiguranja.

Delatnost osiguranja obavlja **društvo za osiguranje** sa sedištem na teritoriji Republike Srbije koje je dobilo dozvolu narodne banke Srbije za obavljanje te delatnosti, i to samo vrste osiguranja na koja se odnosi ova dozvola, kao i **ogranak stranog društva za osiguranje** koje je dobilo dozvolu nadležnog organa za obavljanje te delatnosti. Društvo za osiguranje **osniva se kao akcionarsko društvo ili društvo za uzajamno osiguranje**. Društvo za osiguranje može obavljati samo delatnost osiguranja. Niko osim ovako zakonom određenog društva ne može obavljati poslove osiguranja.

Poslove posredovanja u osiguranju obavlja **društvo za posredovanje u osiguranju** koje je dobilo dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova.

Poslove zastupanja u osiguranju obavlja **društvo za zastupanje u osiguranju i fizičko lice**, koji su dobili dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova. Društvo za posredovanje u osiguranju i društvo za zastupanje u osiguranju osniva se kao **akcionarsko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću**.

Poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja, osim poslova koje obavlja društvo za posredovanje i zastupanje u osiguranju i fizičko lice koje su dobili dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova, obavljaju **agencije za pružanje drugih usluga u osiguranju i preduzeća i druga pravna lica** koja imaju posebno organizovan deo za obavljanje tih poslova, koji su dobili dozvolu nadležnog organa za obavljanje tih poslova.

Osiguranje imovine i lica je dobrovoljno, a izuzetno osiguranje imovine i lica je obavezno u slučajevima propisanim zakonom. Imovina i lica u Republici Srbiji mogu se osigurati samo kod društva za osiguranje osnovanog po ovom zakonu (**princip teritorijalnosti**), a ugovor o osiguranju zaključen suprotno tome je ništav. Izuzetno, kod

⁷³ "Službeni glasnik RS", br. 55/04, 70/04, 61/05, 85/0-dr.zakon, 101/07, 63/09-odлука US, 107/09, 99/11, 109/12 i 116/13.

stranog društva za osiguranje mogu se osigurati imovina i lica od rizika od kojih se u Republici ne vrši osiguranje, kao i druga imovina i lica, za koje to propiše Vlada Republike Srbije.

Poslovi osiguranja, u smislu ovog zakona, su *poslovi životnih osiguranja* i *poslovi neživotnih osiguranja*. **Vrste životnih osiguranja** su: 1) *osiguranje života*; 2) *rentno osiguranje*; 3) *dopunsko osiguranje uz osiguranje života*; 4) *dobrovoljno penzijsko osiguranje*; 5) *druge vrste životnih osiguranja*. **Vrste neživotnih osiguranja** su: 1) *osiguranje od posledica nezgode*, uključujući osiguranje od povreda na radu i profesionalnih oboljenja, koje pokriva: (1) isplatu ugovorenih osiguranih suma, dela osiguranih sumi, odnosno naknadu ugovorenih troškova, (2) isplatu zbog posledica povrede ili oštećenja zdravlja ili zbog smrti putnika; 2) *dobrovoljno zdravstveno osiguranje*, koje pokriva: (1) jednokratnu novčanu naknadu zbog nesposobnosti za rad, (2) naknadu ugovorenih troškova lečenja, (3) kombinaciju isplate u skladu sa odredbama podtač. (1) i (2) ove tačke; 3) *osiguranje motornih vozila*, koje pokriva štete na motornim vozilima na sopstveni pogon, osim šinskih vozila i na vozilima bez sopstvenog pogona, odnosno gubitak tih vozila; 4) *osiguranje šinskih vozila*, koje pokriva štete na šinskim vozilima, odnosno gubitak tih vozila; 5) *osiguranje vazduhoplova*, koje pokriva štete na vazduhoplovima, odnosno gubitak vazduhoplova; 6) *osiguranje plovnih objekata*, koje pokriva štete na plovnim objektima, odnosno gubitak plovnih objekata (morskih, rečnih i jezerskih); 7) *osiguranje robe u prevozu*, koje pokriva štete na robi, odnosno gubitak robe, bez obzira na vrstu prevoza; 8) *osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti*, koje pokriva štete na imovini koje nastanu usled požara, eksplozije, oluje i drugih prirodnih nepogoda, atomske energije, klizanja i sleganja tla, osim šteta koje pokrivaju osiguranja iz tač. 3) - 7); 9) *ostala osiguranja imovine*, koja pokrivaju štete na imovini nastale zbog loma mašina, provalne krađe, loma stakla, grada, mraza ili drugih opasnosti, osim šteta koje pokrivaju osiguranja iz tač. 3) - 8); 10) *osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe motornih vozila*, koje pokriva sve vrste odgovornosti zbog upotrebe motornih vozila na sopstveni pogon na kopnu, uključujući odgovornost prilikom transporta; 11) *osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova*, koje pokriva sve vrste odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova, uključujući odgovornost prilikom transporta; 12) *osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe plovnih objekata*, koje pokriva sve vrste odgovornosti zbog upotrebe plovnih objekata, uključujući i odgovornost prilikom transporta; 13) *osiguranje od opšte odgovornosti za štetu*, koje pokriva ostale vrste odgovornosti, osim odgovornosti iz tač. 10) - 12); 14) *osiguranje kredita*, od različitih rizika kreditnih poslova; 15) *osiguranje jemstva*, koje garantuje neposredno ili posredno ispunjenje obaveza dužnika; 16) *osiguranje finansijskih gubitaka*, koje pokriva finansijske gubitke različite prirode; 17) *osiguranje troškova pravne zaštite*, koje pokriva sudske troškove, troškove advokata i druge troškove postupka; 18) *osiguranje pomoći na putovanju*, koje pokriva pomoć licima koja najdu na probleme na putovanju, odnosno u drugim slučajevima odsutnosti iz prebivališta ili boravišta; 19) *druge vrste neživotnih osiguranja*.

Obavezno osiguranje u saobraćaju utvrđuje se i uređuje posebnim zakonom.

Dobrovoljno penzijsko osiguranje je osiguranje kojim se, na osnovu ugovora, mogu obezbediti prava za slučaj starosti, invalidnosti, smrti i drugih rizika osiguranja, u obimu propisanom zakonom kojim se uređuje obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje ili u većem obimu. **Dobrovoljno zdravstveno osiguranje** je osiguranje kojim se, na

osnovu ugovora, mogu obezbediti prava iz zdravstvenog osiguranja licima koja nisu osigurana po zakonu kojim se uređuje obavezno zdravstveno osiguranje, kao i licima koja su osigurana po tom zakonu, a kojima se obezbeđuje veći obim prava od obima koji se obezbeđuje po tom zakonu i druge vrste prava iz zdravstvenog osiguranja koja nisu obezbeđena tim zakonom.

Jedno društvo za osiguranje ne može istovremeno obavljati poslove životnih i poslove neživotnih osiguranja, osim u slučaju koji se odnosi na dopunsku klauzulu za poslove osiguranja života.

Društvo za osiguranje **dužno je da reosigura** obaveze iz ugovora o osiguranju iznad samopridržaja. *Samopridržaj* društva za osiguranje je *iznos ugovorom preuzetih rizika koji društvo uvek zadržava u sopstvenom pokriću i koji može pokriti sopstvenim sredstvima*. Društvo za osiguranje dužno je da uvek zadrži deo rizika u samopridržaju. Društvo za osiguranje dužno je da deo rizika iznad samopridržaja reosigura.

Novčani deo osnovnog kapitala. Osnivač društva za osiguranje ili drugog pravnog lica koje obavlja poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja obezbeđuje novčani deo osnovnog kapitala u visini propisanoj zakonom.

Odgovornost za obaveze. Društva iz ovog zakona za svoje obaveze odgovaraju celokupnom svojom imovinom.

Nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja. *Narodna banka Srbije* vrši nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja i obavlja druge poslove propisane ovim zakonom.

Zabрана upotrebe pojma „osiguranje“. Pravno lice i preduzetnik ne mogu koristiti pojam „osiguranje“ niti pojam izведен iz tog pojma u svojoj firmi ili nazivu, odnosno nazivu svog proizvoda ili usluge, osim ako te pojmove koriste na osnovu ovog zakona ili posebnog zakona.

Primena zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća i preduzetnika. Na društvo za osiguranje, društvo za posredovanje u osiguranju, društvo za zastupanje u osiguranju i agenciju za pružanje drugih usluga u osiguranju primenjuje se zakon kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena. Na fizičko lice koje obavlja poslove zastupanja u osiguranju primenjuje se zakon kojim se uređuje pravni položaj preduzetnika, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drukčije uređena. *Na obe ove vrste privrednih subjekata primenjuje, uz posebni zakon, i važeći Zakon o privrednim društvima.*

Primena drugih zakona. Na ugovor o osiguranju, ugovor o posredovanju u osiguranju i ugovor o zastupanju u osiguranju primenjuje se zakon kojim se uređuju obligacioni odnosi i drugi zakoni kojima se uređuju ugovori u pojedinim vrstama osiguranja.

Primena pravila struke osiguranja, dobrih poslovnih običaja i poslovne etike. Društvo za osiguranje i drugo lice koje obavlja poslove neposredno povezane sa

poslovima osiguranja dužno je da svoju delatnost obavlja u skladu sa pravilima struke osiguranja, dobrim poslovnim običajima i poslovnom etikom.

Društvo za osiguranje može da zaključi ugovor o posredovanju u osiguranju i ugovor o zastupanju u osiguranju samo sa licem koje je dobilo dozvolu za obavljanje tih poslova po odredbama zakona. Izuzetno, društvo za osiguranje može da zaključi ugovor o posredovanju u osiguranju i ugovor o zastupanju u osiguranju i sa pravnim licem koje poslove posredovanja i zastupanja u osiguranju obavlja na osnovu posebnog zakona i saglasnosti Narodne banke Srbije da ispunjava uslove o kadrovskoj i tehničkoj sposobljenosti propisane ovim zakonom za obavljanje tih poslova, a po prethodnom upisu tog lica u registar u skladu s odredbama zakona.

2.2. Akcionarsko društvo za osiguranje

2.2.1. Osnivanje, sticanje i gubitak statusa

Aкционарско društvo za osiguranje **osnivaju najmanje dva pravna, odnosno fizička lica**. Strana pravna i fizička lica mogu osnovati акционарско društvo за осигуранje ili ulagati sredstva u акционарско društvo за осигуранje. На strana ulaganja primenjuje se zakon kojim se uređuju strana ulaganja, ako matičnim zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena.

Delatnost društva. Акционарско društvo за осигуранje **može obavljati samo poslove jedne ili više vrsta osiguranja, u okviru iste grupe osiguranja ili samo poslove reosiguranja**. Акционарско društvo за осигуранje može obavljati i poslove neposredno povezane sa poslovima osiguranja, u skladu sa zakonom. **Poslove reosiguranja** može obavljati **samo** акционарско društvo за осигуранje koje je dobilo dozvolu za obavljanje poslova reosiguranja.

Visina novčanog dela osnovnog kapitala. Novčani deo osnovnog kapitala акционарског društva за осигуранje, prilikom osnivanja, **ne može biti manji** od dinarske protivvrednosti obračunate по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате, и то за: 1) **životna osiguranja**: (износ у еврима) (1) животна осигуранja, осим доброволjnog пензиjskog осигуранja 2.000.00, (2) доброволjno пензиjsko осигуранje 3.000.000, (3) све vrste животnih осигуранja 4.000.000; 2) **neživotna osiguranja**: (1) осигуранje од незгоде и доброволjno здравствено осигуранje 1.000.000 (2) осигуранje motornih vozila-kasko, šinskih vozila-kasko и обавезно осигуранje од одговорности у саобраћају 2.500.000 (3) остала осигуранja имовине, остала осигуранja од одговорности и друге vrste неživotnih осигуранja 2.000.000 (4) све vrste неživotnih осигуранja 4.500.000; 3) **reosiguranje** 4.500.000. Акционарско društvo за осигуранje dužno je да у свом poslovanju obezbedi да основни капитал društva uvek буде у висини која није мања од наведених износа за pojedinu vrstu osiguranja.

Akcije акционарског društva за осигуранje **mogu glasiti samo na ime**.

Povezana lica. Пoveзана lica, u smislu Zakona o osiguranju, jesu pravna lica koja su međusobno povezana upravljanjem, kapitalom ili na drugi način, radi postizanja zajedničkih poslovnih ciljeva, tako da poslovanje ili rezultati poslovanja jednog lica mogu bitno uticati na poslovanje, odnosno rezultate poslovanja drugog lica. Društvo za

osiguranje ne može sa povezanim pravnim licima zaključivati pravne poslove kojima se posredno ili neposredno obezbeđuju sredstva tim licima, kao što su pozajmica, jemstvo, zaloga, namenski depoziti i sl. Prilikom procene učešća u kapitalu, odnosno sticanja kvalifikovanog učešća, kao i prilikom ocene učešća u upravljanju, povezana pravna lica se posmatraju kao jedno lice.

Izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja. Dozvola za obavljanje poslova osiguranja izdaje se za obavljanje jedne ili više vrsta osiguranja kojima će se akcionarsko društvo za osiguranje baviti. O zahtevu za izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja, na osnovu ocene ispunjenosti zakonskih uslova i opravdanosti osnivanja akcionarskog društva za osiguranje, *Narodna banka Srbije* odlučuje rešenjem, u roku od 60 dana od dana prijema zahteva. U dispozitivu rešenja Narodne banke Srbije izričito se navode vrste osiguranja za koje se izdaje dozvola. Ako se rešenje izdaje za sve vrste osiguranja iz jedne grupe osiguranja, u dispozitivu rešenja navodi se samo ta grupa osiguranja.

Upis u registar. Osnivači akcionarskog društva za osiguranje dužni su da prijavu za upis u registar nadležnog organa podnesu u roku od 30 dana od dana dobijanja dozvole za obavljanje poslova osiguranja. Uz prijavu za upis u registar podnosi se i dozvola za obavljanje poslova osiguranja. Akcionarsko društvo za osiguranje dužno je da rešenje o upisu u registar dostavi Narodnoj banci Srbije, u roku od sedam dana od dana prijema tog rešenja.

Prestanak važenja dozvole za obavljanje poslova osiguranja. Dozvola za obavljanje poslova osiguranja akcionarskom društvu za osiguranje prestaje da važi: 1) ako društvo, u roku od 30 dana od dana izdavanja dozvole, ne podnese prijavu za upis u registar; 2) ako društvo ne otpočne sa poslovanjem u roku od šest meseci od dana upisa u registar; 3) ako društvo ne obavlja poslove osiguranja duže od jedne godine neprekidno; 4) prenosom portfelja osiguranja na drugo društvo za osiguranje; 5) otvaranjem postupka likvidacije; 6) pokretanjem stečajnog postupka. U navedenim slučajevima, Narodna banka Srbije donosi rešenje o prestanku važenja dozvole za obavljanje poslova osiguranja.

Izdavanje dozvole za obavljanje poslova reosiguranja. Na izdavanje dozvole za obavljanje poslova reosiguranja *shodno se primenjuju* odredbe zakona koje se odnose na izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja.

2.2.2. Organi društva

Na organe akcionarskog društva za osiguranje primenjuje se zakon kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava, ako zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena. Ostaje otvoreno pitanje usklađivanja pojedinih elemenata vezano za organe društva sa odredbama važećeg Zakona o privrednim društvima, no mi pratimo koncept predmetnog zakona. **Direktor** akcionarskog društva za osiguranje mora biti u radnom odnosu u tom društvu, a ako društvo nema direktora, u radnom odnosu mora biti predsednik upravnog odbora.

Saglasnost za obavljanje funkcije člana uprave i člana nadzornog odbora.

Aкционарско društvo za osiguranje podnosi zahtev Narodnoj banci Srbije za dobijanje saglasnosti na predlog odluke o izboru članova uprave, odnosno članova nadzornog odbora društva. Ako je član uprave, odnosno član nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje izabran bez saglasnosti Narodne banke Srbije, izbor se smatra ništavim. Uz zahtev za dobijanje saglasnosti za obavljanje funkcije podnose se dokazi o ispunjavanju uslova za ove izvršioce predviđene zakonom.

Pored dokaza o ispunjenosti ostalih uslova predviđenih zakonom, lice koje je kandidat za **direktora akcionarskog društva za osiguranje** podnosi i svoj **program poslovođenja društvom**.

Oduzimanje saglasnosti za obavljanje funkcije člana uprave i člana nadzornog odbora. Narodna banka Srbije će rešenjem oduzeti datu saglasnost za obavljanje funkcije člana uprave, odnosno člana nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje, ako: 1) je saglasnost data na osnovu neistinith i netačnih podataka; 2) član uprave, odnosno član nadzornog odbora prestane da ispunjava uslove iz zakona; 3) član uprave, odnosno član nadzornog odbora ne postupa u skladu sa obavezama člana uprave, odnosno člana nadzornog odbora, u skladu sa zakonom. Ako je započet postupak za oduzimanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja akcionarskom društvu za osiguranje, Narodna banka Srbije će u tom postupku odlučivati i o oduzimanju saglasnosti za obavljanje funkcije člana uprave, odnosno člana nadzornog odbora društva.

Ograničenje izbora. Za člana uprave akcionarskog društva za osiguranje, pored lica propisanih zakonom kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ne može biti izabrano ni lice koje je: 1) povezano sa pravnim licem u kojem akcionarško društvo za osiguranje ima više od 5% učešća u kapitalu ili učešća u pravu glasa; 2) član uprave ili nadzornog odbora u drugom akcionarskom društvu za osiguranje.

Obaveze i odgovornosti članova uprave. Članovi uprave akcionarskog društva za osiguranje, pored obaveza propisanih zakonom kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, *dužni su da obezbede i uslove poslovanja predviđene matičnim zakonom*. Članovi uprave akcionarskog društva za osiguranje *solidarno su odgovorni* društvu za štetu koja je nastala kao posledica propuštanja propisanih obaveza.

Nadležnost nadzornog odbora. Nadzorni odbor akcionarskog društva za osiguranje, osim poslova propisanih zakonom kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, obavlja i poslove koji su u njegovoj nadležnosti na osnovu zakona.

Obaveze i odgovornosti članova nadzornog odbora. Član nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje dužan je da odmah pismeno obavesti Narodnu banku Srbije o pitanjima koja nisu u skladu sa njegovim statusom člana. Članovi nadzornog odbora akcionarskog društva za osiguranje solidarno su odgovorni društvu za štetu koja je nastala kao posledica propuštanja propisanih obaveza.

2.2.3. Firma društva

Firma akcionarskog društva za osiguranje sadrži oznaku „**a.d.o.**“. Akcionarsko društvo za osiguranje dužno je da zatraži od Narodne banke Srbije *saglasnost na predlog odluke o promeni firme i sedišta društva*. O ovom zahtevu Narodna banka Srbije odlučuje u roku od 30 dana od dana prijema zahteva. Akti, odnosno radnje doneti, odnosno preduzete bez saglasnosti Narodne banke Srbije ništavi su.

2.2.4. Opšti akti, godišnji plan poslovanja i akti poslovne politike

Aкционarsko društvo za osiguranje donosi **statut, druge opšte akte, godišnji plan poslovanja i akte poslovne politike**. *Akti poslovne politike* akcionarskog društva za osiguranje su: opšti i posebni uslovi osiguranja i tarife premija; odluka o tehničkim osnovama osiguranja i ostale odluke i pravilnici koji detaljno uređuju pojedina pitanja poslovanja u osiguranju.

2.2.5. Saglasnost za ulaganja u druga pravna lica

Aкционarsko društvo za osiguranje dužno je da zatraži od Narodne banke Srbije saglasnost za ulaganja na osnovu kojih društvo, posredno ili neposredno, stiče kvalifikovano učešće u drugom pravnom licu, kao i o svakom sledećem ulaganju u to pravno lice. O zahtevu Narodna banka Srbije odlučuje u roku od 30 dana od dana prijema zahteva, shodnom primenom odredaba ovog zakona o davanju, odnosno oduzimanju saglasnosti na ulaganje u akcionarsko društvo za osiguranje.

2.3. Društvo za uzajamno osiguranje

Društvo za uzajamno osiguranje je *pravno lice koje obavlja delatnost osiguranja u interesu svojih članova (osiguranika), po principu uzajamnosti i solidarnosti*. Društvo za uzajamno osiguranje može obavljati sve poslove osiguranja, osim poslova reosiguranja. Društvo za uzajamno osiguranje mogu **osnovati pravna i fizička lica**.

Firma društva za uzajamno osiguranje sadrži oznaku „**d.u.o.**“.

Vrste društava Društvo za uzajamno osiguranje osniva se kao društvo s neograničenim doprinosom ili društvo s ograničenim doprinosom i može obavljati sve poslove osiguranja, izuzev reosiguranja. Cilj osnivača društva za uzajamno osiguranje nije sticanje dobiti, nego zadovoljavanje potreba iz oblasti osiguranja svojih članova.

Društvo za uzajamno osiguranje s neograničenim doprinosom može od svakog člana (osiguranika) zahtevati uplatu dodatnog doprinosa potrebnog za namirenje nepokrivenih šteta i ostalih rashoda, bez ograničenja. **Društvo za uzajamno osiguranje s ograničenim doprinosom** može od svakog člana (osiguranika) zahtevati uplatu dodatnog doprinosa koji nije veći od njegovog prethodno uplaćenog doprinosa u celini iz iste poslovne godine, ako su štete i ostali rashodi veći od prethodno uplaćenog doprinosa i ostalih prihoda društva. Ako društvo za uzajamno osiguranje obavlja poslove više vrsta

osiguranja, statutom se može predvideti plaćanje dodatnog doprinosa odvojeno za svaku vrstu osiguranja.

Visina novčanog dela osnovnog kapitala. Novčani deo osnovnog kapitala društva za uzajamno osiguranje **ne može biti manji od iznosa propisanog zakonom**.

Zahtev za izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja podnose osnivači društva za uzajamno osiguranje ili, u njihovo ime, lice koje oni ovlaste. Uz zahtev podnose se prilozi predviđeni zakonom, koji su konstitutivnog karaktera, s tim da na spisku članova (osiguranika) sa dokazom o uplati doprinosa (premija) mora biti najmanje 250 fizičkih lica, ako se društvo za uzajamno osiguranje osniva za poslove životnih osiguranja, odnosno najmanje 300 fizičkih ili pravnih lica, ako se društvo osniva za poslove neživotnih osiguranja.

Zakon je odredio i **obaveznu sadržinu ugovora o osnivanju društva za uzajamno osiguranje** kao i **statuta društva**, kao konstitutivnih akata.

Rezerve iz viška. Statutom društva za uzajamno osiguranje mora biti određen način formiranja rezervi za pokriće manjka u poslovanju društva, doprinosi (premije) koji se godišnje koriste za formiranje tih rezervi i najmanji iznos tih rezervi.

Prava i obaveze članova društva. Osiguranik stiče svojstvo člana društva za uzajamno osiguranje potpisivanjem ugovora o osiguranju. Član društva za uzajamno osiguranje ne odgovara za obaveze društva. Član društva za uzajamno osiguranje ne može prebijati svoje obaveze prema društву za plaćanje doprinosa i naknadnih uplata sa svojim potraživanjem prema društvu. Plaćanje doprinosa i raspoređivanje viška moraju biti pod jednakim uslovima za sve članove društva za uzajamno osiguranje.

Skupština društva. Skupštinu društva za uzajamno osiguranje čine osnivači i članovi (osiguranici). **Osnivači i članovi (osiguranici)** upravljaju društvom za uzajamno osiguranje srazmerno ulozima i doprinosima. Osnivači društva za uzajamno osiguranje učestvuju u upravljanju društvom do povraćaja uplaćenih uloga.

2.4. Posrednici i zastupnici u osiguranju

2.4.1. Posredovanje u osiguranju

Poslovi posredovanja u osiguranju su poslovi koji se odnose na dovodenje u vezu osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja sa društvom za osiguranje radi pregovaranja o zaključenju ugovora o osiguranju, na osnovu naloga društva za osiguranje osnovanog u skladu sa odredbama zakona ili naloga osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja.

Društvo za posredovanje u osiguranju. Poslove posredovanja u osiguranju, kao jedinu delatnost, obavlja društvo za posredovanje u osiguranju **koje je dobilo dozvolu Narodne banke Srbije** za obavljanje tih poslova. Uz poslove posredovanja u osiguranju, društvo za posredovanje u osiguranju **može obavljati i poslove savetovanja i pomoći u**

obradi šteta i proceni rizika i šteta. Društvo za posredovanje u osiguranju **ne može obavljati poslove zastupanja u osiguranju.** Izuzetno, društvo za posredovanje u osiguranju može obavljati i poslove zastupanja u osiguranju za određenu vrstu osiguranja pod uslovom da ispunjava uslove iz zakona i da ima dozvolu Narodne banke Srbije za obavljanje tih poslova, s tim što u istom pravnom poslu ne može biti zastupnik za jednu, a posrednik za drugu ugovornu stranu.

Firma društva za posredovanje u osiguranju mora sadržati i oznaku delatnosti „*posredovanje u osiguranju*“.

Osnivanje društva. Društvo za posredovanje u osiguranju osniva se kao akcionarsko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću, na osnovu zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena. Ako se društvo za posredovanje u osiguranju osniva **kao akcionarsko društvo**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 25.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Akcije akcionarskog društva za posredovanje u osiguranju mogu glasiti samo na ime. Ako se društvo za posredovanje u osiguranju osniva **kao društvo s ograničenom odgovornošću**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

Ako društvo za posredovanje u osiguranju obavlja i poslove zastupanja u osiguranju, iznos osnovnog kapitala uvećava se za 30%.

Zahtev za izdavanje dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju podnose osnivači društva za posredovanje u osiguranju ili, u njihovo ime, lice koje oni ovlaste, pod uslovima utvrđenim zakonom. O zahtevu za izdavanje dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju Narodna banka Srbije odlučuje rešenjem, u roku od 60 dana od dana prijema zahteva.

Upis u registar. Onivači društva za posredovanje u osiguranju dužni su da prijavu za upis u registar nadležnog organa podnesu u roku od 30 dana od dana dobijanja dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju. Društvo za posredovanje u osiguranju dužno je da rešenje o upisu u registar dostavi Narodnoj banci Srbije, u roku od sedam dana od dana prijema tog rešenja.

Ovlašćenje za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju. Poslove posredovanja u osiguranju u društvu za posredovanje u osiguranju mogu obavljati samo zaposleni u tom licu koji imaju ovlašćenje Narodne banke Srbije (*ovlašćeni posrednici*). Narodna banka Srbije izdaje ovlašćenje za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju licu koje ispunjava sledeće uslove: 1) ima prebivalište na teritoriji Republike; 2) punoletno je i ima potpunu poslovnu sposobnost; 3) položilo je stručni ispit za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju; 4) pravnosnažnom sudskom odlukom nije mu izrečena mera bezbednosti ili zaštitna mera zabrane obavljanja delatnosti.

Strano fizičko lice koje, po pravu države čiji je državljanin, ispunjava uslove za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju, može obavljati te poslove.

2.4.2. Zastupanje u osiguranju

Poslovi zastupanja u osiguranju. Poslove zastupanja u osiguranju obavlja pravno ili fizičko lice na osnovu ugovora o zastupanju, u ime i za račun društva za osiguranje osnovanog u skladu sa Zakonom o osiguranju.

Društvo za zastupanje u osiguranju i zastupnici u osiguranju. Poslove zastupanja u osiguranju, kao jedinu delatnost, obavlja društvo za zastupanje u osiguranju i fizičko lice - preduzetnik (zastupnik u osiguranju), koji su dobili dozvolu za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju u skladu sa ovim zakonom. Uz poslove zastupanja u osiguranju društvo za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnik u osiguranju *mogu obavljati i poslove savetovanja i pomoći u obradi šteta i proceni rizika i šteta*.

Ograničenje zastupanja u osiguranju. Društvo za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnik u osiguranju *može da obavlja poslove zastupanja samo za jedno društvo za osiguranje*. Izuzetno, društvo za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnik u osiguranju može zastupati više društava za osiguranje, uz njihovu pismenu saglasnost.

Firma društva za zastupanje u osiguranju, odnosno zastupnika u osiguranju mora sadržati i oznaku delatnosti „*zastupanje u osiguranju*“.

Osnivanje društva za zastupanje u osiguranju. Društvo za zastupanje u osiguranju osniva se kao akcionarsko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću, na osnovu zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća, ako ovim zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena. Ako se društvo za zastupanje u osiguranju osniva kao **akcionarsko društvo**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 25.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Ako se društvo za zastupanje u osiguranju osniva kao **društvo s ograničenom odgovornošću**, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

Zastupnik u osiguranju mora uvek imati na računu najmanje 1.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije.

Akcije akcionarskog društva za zastupanje u osiguranju mogu glasiti samo na ime.

Zahtev za izdavanje dozvole društvu za zastupanje u osiguranju podnose osnivači društva za zastupanje u osiguranju ili, u njihovo ime, lice koje oni ovlaste.

Zahtev za izdavanje dozvole zastupniku u osiguranju. Zastupnik u osiguranju upisuje se u registar kod nadležnog organa uprave, na osnovu dozvole za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju koju izdaje Narodna banka Srbije na njegov zahtev, odnosno zahtev lica koje on ovlasti.

Ovlašćenje za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju. Poslove zastupanja u osiguranju u društву za zastupanje u osiguranju i kod zastupnika u osiguranju mogu obavljati samo zaposleni u tom licu koji imaju ovlašćenje Narodne banke Srbije (*ovlašćeni zastupnici*). Narodna banka Srbije izdaje ovlašćenje za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju licu koje ispunjava uslove koje je zakon predviđao za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju.

Odgovornost za zastupanje u osiguranju. Za radnje preduzete u obavljanju poslova zastupanja u osiguranju odgovara društvo za osiguranje.

Primena odredaba o društvu za posredovanje u osiguranju. Na izdavanje i oduzimanje dozvole i saglasnosti društvu za zastupanje u osiguranju i zastupniku u osiguranju, ovlašćenja za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju i dokaz o upisu u registar, shodno se primenjuju odredbe zakona koje se odnose na društvo za posredovanje u osiguranju.

2.5. Agencija za pružanje drugih usluga u osiguranju

Agencija za pružanje drugih usluga u osiguranju (agencija) je **pravno lice koje obavlja poslove utvrđivanja i procene rizika i šteta, posredovanja radi prodaje i prodaju ostataka osiguranih oštećenih stvari i poslove pružanja drugih intelektualnih i tehničkih usluga u vezi sa poslovima osiguranja.**

Agencija se osniva kao *akcionarsko društvo* ili *društvo s ograničenom odgovornošću*, na osnovu zakona kojim se uređuje pravni položaj preduzeća (Zakon o privrednim društvima), ako matičnim zakonom pojedina pitanja nisu drugačije uređena. Agencija **ne može obavljati** poslove osiguranja, poslove posredovanja i poslove zastupanja u osiguranju

Osnivanje agencije. Ako se agencija osniva *kao akcionarsko društvo*, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 25.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Ako se agencija osniva *kao društvo s ograničenom odgovornošću*, novčani deo osnovnog kapitala ne može biti manji od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

Poslovima agencije mogu se baviti i preduzeća i druga pravna lica, pod uslovom da imaju *posebno organizovan deo* za obavljanje tih poslova, koji je kadrovski i tehnički sposobljen za pružanje drugih usluga u osiguranju i da na poseban račun uplate i vode iznos od 12.500 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate.

2.6. Imovina i poslovanje društva za osiguranje

Premija osiguranja sastoji se od *funkcionalne premije* i *režijskog dodatka*. Funkcionalna premija sastoji se od tehničke premije, a može sadržati i doprinos za preventivu, ako je uračunat u premiju osiguranja.

Društvo za osiguranje dužno je da, na kraju obračunskog perioda, utvrdi **tehničke rezerve** za pokriće obaveza iz obavljanja poslova osiguranja. Društvo za osiguranje koje obavlja poslove jedne ili više vrsta **životnih osiguranja** utvrđuje tehničke rezerve za: 1) prenosne premije; 2) rezervisane štete; 3) učešće u dobiti; 4) matematičku rezervu. Društvo za osiguranje koje obavlja poslove jedne ili više vrsta **neživotnih osiguranja** utvrđuje tehničke rezerve za: 1) prenosne premije; 2) rezervisane štete; 3) izravnjanje rizika.

Društvo za osiguranje **dužno je da obezbeđuje likvidnost i da blagovremeno isplaćuje štete i druge obaveze društva**. Društvo za osiguranje može slobodna sredstva deponovati i ulagati, uz uslov održavanja stalne likvidnosti društva i blagovremene isplate šteta i drugih obaveza društva. Društvo za osiguranje dužno je da u poslovanju sredstvima osiguranja preuzima potrebne mere za obezbeđenje sigurnosti deponovanja, odnosno ulaganja, sa ciljem da se ne ugrozi njihova realna vrednost i likvidnost društva u izvršavanju obaveza iz ugovora o osiguranju i drugih obaveza. Narodna banka Srbije bliže propisuje način utvrđivanja i praćenja likvidnosti društva.

Prihode društva za osiguranje čine premije osiguranja i aktivnih poslova reosiguranja i drugi prihodi od poslova osiguranja, prihodi od finansiranja i neposlovni i

vanredni prihodi. **Osnovni rashodi** društva za osiguranje jesu rashodi za štete i ugovorene sume osiguranja, rashodi za štete po osnovu aktivnih poslova reosiguranja, rashodi za premije po osnovu pasivnih poslova reosiguranja i drugi rashodi od poslova osiguranja, rashodi za obavljanje delatnosti osiguranja i reosiguranja (troškovi za sprovođenje osiguranja i reosiguranja), kao i rashodi finansiranja i neposlovni i vanredni rashodi.

Društvo za osiguranje dužno je da organizuje **internu reviziju**, koja je samostalna i nezavisna u obavljanju svojih poslova. Internu reviziju društva za osiguranje obavlja posebni organizacioni deo u društvu utvrđen statutom. Interna revizija društva za osiguranje za svoj rad neposredno odgovara nadzornom odboru društva. Organi društva za osiguranje i zaposleni u društvu za osiguranje ne smeju sprečavati, ograničavati ili otežavati izveštavanje o nalazima i procenama zaposlenih na poslovima interne revizije u društvu za osiguranje.

Nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja vrši, kako smo istakli, **Narodna banka Srbije**, prvenstveno, u cilju zaštite interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja.

3. Društva za upravljanje investicionim fondovima i investicioni fondovi

3.1. Društva za upravljanje investicionim fondovima

Društvo za upravljanje investicionim fondovima je **privredno društvo koje organizuje, osniva i upravlja investicionim fondovima, u skladu sa zakonom**.

Pravna forma. Društvo za upravljanje osniva *se isključivo kao akcionarsko društvo* koje nije javno društvo u smislu zakona kojim se uređuje tržište kapitala. Na društva za upravljanje primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva (Zakon o privrednim društvima) i odredbe zakona kojim se uređuje tržište kapitala, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Delatnost društva za upravljanje. Društvo za upravljanje: 1) organizuje i upravlja otvorenim fondom; 2) osniva i upravlja zatvorenim fondom; 3) upravlja privatnim fondom; 4) obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom kojim se urenuje tržište kapitala. Društvo za upravljanje *ne može obavljati drugu delatnost* osim navedenih delatnosti.

Društvo za upravljanje upravlja investicionim fondom **donošenjem investicionih odluka i vršenjem administrativnih i marketinških poslova i aktivnosti**. Društvo za upravljanje može poveriti obavljanje administrativnih i marketinških poslova i aktivnosti drugim licima, pri čemu se odgovornost društva za upravljanje ne isključuje.

Društvo za upravljanje može da organizuje, osniva i upravlja sa više investicionih fondova.

Društvo za upravljanje je dužno da se u svom poslovanju pridržava odredaba zakona kojim se uređuje tržište hartija od vrednosti, pravila sigurnog i dobrog poslovanja, korišćenja i saopštavanja privilegovanih informacija.

Pravo glasa na osnovu akcija koje čine imovinu investicionog fonda ostvaruje društvo za upravljanje koje upravlja investicionim fondom.

Ograničenje poslovanja. Društvo za upravljanje ne može imati učešće u kapitalu i upravljanju drugim pravnim licima, osim ukoliko je to propisano zakonom. Društvo za upravljanje može da stiče investicione jedinice, odnosno akcije investicionog fonda, i to najviše do 20% neto vrednosti imovine fonda.

Visina osnovnog kapitala. Novčani deo osnovnog kapitala društva za upravljanje prilikom osnivanja iznosi najmanje 200.000 (dvestahiljada) evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. U toku poslovanja društva za upravljanje novčani deo osnovnog kapitala se može držati i u hartijama od vrednosti sa rokom dospeća do jedne godine čiji je izdavalac Republika Srbija ili Narodna banka Srbije.

Organizaciona i tehnička sposobljenost. Društvo za upravljanje je dužno da angažuje *najmanje jednog portfolio menadžera* zaposlenog na neodređeno vreme. **Uprava društva** za upravljanje donosi odluke i druge pravne akte kojima se definiše investiciona politika i investicioni cilj investicionog fonda, a portfolio menadžer sprovodi navedenu politiku, odnosno cilj, donosi odgovarajuće odluke o pojedinačnim ulaganjima i za svoj rad odgovara upravi društva. Društvo za upravljanje je dužno da ispuni minimalne uslove organizacione, kadrovske i tehničke sposobljenosti, koje propisuje Komisija.

Upotreba poslovног imena. U poslovnom imenu društva za upravljanje moraju biti sadržane reči "*društvo za upravljanje investicionim fondom*". Pravno lice koje nije dobilo dozvolu za rad društva za upravljanje, ne može koristiti u pravnom prometu naziv "društvo za upravljanje investicionim fondom" ili drugi sličan naziv.

Zahtev za izdavanje dozvole za rad. Lice koje namerava da osnuje društvo za upravljanje dužno je da podnese Komisiji zahtev za izdavanje dozvole za rad društva za upravljanje. **Domaća i strana fizička i pravna lica** mogu osnovati društvo za upravljanje. Jedno domaće i strano fizičko i pravno lice i sa njim povezana lica ne može imati kvalifikovano učešće u više od jednog društva za upravljanje. Domaće pravno lice sa većinskim državnim, odnosno društvenim kapitalom ili drugo sa njim povezano lice, ne može biti osnivač društva za upravljanje. Izuzetno, banke i društva za osiguranje sa većinskim državnim, odnosno društvenim kapitalom mogu biti osnivači društva za upravljanje. Komisija donosi *rešenje o izdavanju dozvole za rad* i vodi *registro društava za upravljanje*.

Uprava društva za upravljanje. Na organe društva za upravljanje shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva, ukoliko zakonom nije drugačije određeno. Za *direktora* i *člana uprave* društva za upravljanje može biti izabранo lice koje nije pravnosnažno osuđivano za krivična dela protiv radnih odnosa, privrede, imovine, pravosuđa, javnog reda i pravnog saobraćaja, službene dužnosti, mita i korupcije, kao ni za krivična dela i privredne prestupe utvrđene zakonima kojima se uređuje tržište hartija od vrednosti, privatizacija, delatnost osiguranja, banaka i drugih finansijskih organizacija. Direktor i članovi uprave društva za upravljanje moraju imati

visoku školsku spremu, s tim da direktor i najmanje jedna polovina uprave moraju imati najmanje tri godine radnog iskustva stečenog u obavljanju poslova u vezi sa hartijama od vrednosti u zemlji ili inostranstvu na poslovima: u brokersko-dilerskom društvu; na berzi hartija od vrednosti, odnosno finansijskih derivata; u banci; u društvu za upravljanje investicionim ili dobrovoljnim penzijskim fondovima; u društvu za osiguranje; u centralnoj banci ili drugom državnom organu ili organizaciji; u pravnom licu koje poslove u vezi sa hartijama od vrednosti obavlja za račun države kao poverene poslove. Komisija daje i povlači saglasnost na izbor predloženih članova uprave i direktora društva za upravljanje.

Opšti akti društva za upravljanje su osnivački akt, pravila poslovanja i drugi opšti akti.

Društvo za upravljanje je dužno da, u roku od 30 dana od dana prijema rešenja o izdavanju dozvole za rad i rešenja o davanju saglasnosti na odluku o izboru direktora i članova uprave društva za upravljanje, podnese registracionu prijavu u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija privrednih subjekata. Društvo za upravljanje je dužno da, u roku od osam dana od dana prijema rešenja o upisu u registar privrednih subjekata, dostavi Komisiji **izvod iz upisa u registar**.

Vođenje poslovnih knjiga i sastavljanje finansijskih izveštaja društva za upravljanje i investicionog fonda vrši se u skladu sa zakonom kojim se uređuje računovodstvo i revizija i podzakonskim aktima Komisije. Društvo za upravljanje je dužno da, u poslovnim knjigama i finansijskim izveštajima, odvojeno prikazuje podatke za svaki otvoreni fond kojim upravlja. Društvo za upravljanje je dužno da, odvojeno od svojih, vodi poslovne knjige i sastavlja finansijske izveštaje.

3.2. *Investicioni fondovi*

Investicioni fond je **institucija kolektivnog investiranja u okviru koje se prikupljaju i ulažu novčana sredstva u različite vrste imovine sa ciljem ostvarenja prihoda i smanjenja rizika ulaganja**.

Naziv i poslovno ime investicionog fonda. *Otvoreni fond* ima naziv. **Zatvoreni i privatni fond** imaju poslovno ime. Naziv i poslovno ime ne mogu biti u suprotnosti sa odabranim investicionim ciljem investicionog fonda.

Naziv **otvorenog fonda** sadrži oznaku "otvorenii investicioni fond" ili skraćenicu "**o.i.f.**" ili "**oif**".

Poslovno ime **zatvorenog fonda** sadrži oznaku "zatvoreni investicioni fond" ili skraćenicu "**z.i.f.**" ili "**zif**".

Poslovno ime **privatnog fonda** sadrži oznaku "privatni investicioni fond" ili skraćenicu "**p.i.f.**" ili "**pif**".

Ulaganje u investicione fondove. Domaća i strana pravna i fizička lica mogu ulagati u investicione fondove, u skladu sa odredbama zakona.

Dozvola za investicioni fond. Društvo za upravljanje koje namerava da organizuje otvoreni, odnosno osnuje zatvoreni fond, dužno je da podnese Komisiji zahtev

za izdavanje dozvole za organizovanje otvorenog, odnosno osnivanje zatvorenog fonda. Komisija donosi rešenje po u roku od 30 dana od dana podnošenja zahteva. Dozvola za investicioni fond ne može se izdati bez pozitivno rešenog zahteva za izdavanje dozvole za rad društva za upravljanje. Prilikom izdavanja dozvole za organizovanje otvorenog fonda i dozvole za osnivanje zatvorenog fonda Komisija daje saglasnost na sadržaj prospekta i skraćenog prospeksa.

Investicioni fond se može osnovati *na određeno ili neodređeno vreme*.

Organizovanje (osnivanje) investicionog fonda. Investicioni fond smatra se organizovanim, odnosno osnovanim *danom upisa* u Registar investicionih fondova. Komisija izdaje izvod o upisu u Registar investicionih fondova kada se ispune uslovi predviđeni zakonom. **Imovina investicionog fonda** je u vlasništvu članova investicionog fonda i to srazmerno njihovom učešću u fondu i odvojena je od društva za upravljanje tim fondom.⁷⁴

Vrednost imovine investicionog fonda čini zbir vrednosti hartija od vrednosti iz portfolija fonda, nekretnina u vlasništvu fonda, depozita novčanih sredstava fonda kod banaka i druge imovine. Vrednost imovine investicionog fonda se obračunava prema tržišnoj vrednosti. **Neto vrednost imovine investicionog fonda** predstavlja vrednost imovine umanjenu za iznos obaveza. Računa se svakog radnog dana, po završetku trgovanja i predstavlja pokazatelj uspešnosti poslovanja investicionog fonda. Neto vrednost imovine investicionog fonda obračunava društvo za upravljanje i dostavlja ga kastodi banci kod koje se vodi račun investicionog fonda.

Ulaganje imovine investicionog fonda. Imovina investicionog fonda može se ulagati u: *dužničke hartije od vrednosti koje izdaje Narodna banka Srbije, u skladu sa zakonom kojim se uređuje organizacija i nadležnost Narodne banke Srbije; dužničke hartije od vrednosti koje izdaju Republika, jedinice teritorijalne autonomije i lokalne samouprave u Republici i druga pravna lica uz garanciju Republike, u skladu sa zakonom kojim se uređuje javni dug; hartije od vrednosti koje izdaju međunarodne finansijske institucije; hipotekarne obveznice koje se izdaju na teritoriji Republike; hartije od vrednosti koje izdaju pravna lica sa sedištem u Republici, kojima se trguje na organizovanom tržištu u Republici; hartije od vrednosti koje izdaju strana pravna lica, kojima se trguje na organizovanom tržištu u Republici; finansijske derivate kojima se trguje na organizovanom tržištu u Republici; akcije zatvorenih fondova sa sedištem u Republici; akcije akcionarskih društava registrovanih u Republici kojima se ne trguje na organizovanom tržištu; udele društava sa ograničenom odgovornošću registrovanih u Republici; nepokretnosti koje se nalaze na teritoriji Republike i dr.*

Postoji nekoliko vrsta investicionih fondova od kojih su najznačajniji otvoreni investicioni fondovi i zatvoreni investicioni fondovi.

3.2.1. Otvoreni investicioni fond

Otvoreni fond *funkcioniše na principu prikupljanja novčanih sredstava putem izdavanja investicionih jedinica i otkupa investicionih jedinica* na zahtev člana fonda. Otvoreni fondovi ulažu u likvidne hartije od vrednosti, kojima je moguće svakodnevno

---

⁷⁴ Kostadinović D., *nav.delo*, str. 286.

odrediti tržišnu vrednost, a investitori mogu svakodnevno ulagati sredstva ili ih povlačiti iz fonda. Otvoreni fond **nema svojstvo pravnog lica**.

Minimalna novčana sredstva za otpočinjanje poslovanja otvorenog fonda ne mogu biti manja od 200.000 (dvestahiljada) evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate i moraju se uplatiti na račun kod kastodi banke u roku od tri meseca od dana upućivanja javnog poziva za kupovinu investicionih jedinica. **Imovina** otvorenog fonda je *u svojini članova fonda*.

Investicione jedinice je srazmerni obračunski udio u ukupnoj neto imovini investicionog fonda. Utvrđivanje neto vrednosti imovine otvorenog fonda po investicionoj jedinici se vrši svakog radnog dana i objavljuje u najmanje jednom dnevnom listu koji se distribuira na celoj teritoriji Republike sa tiražom od najmanje 100.000 primeraka, kao i internet stranici društva za upravljanje ili otvorenog fonda. **Sticalac investicione jedinice** ima sledeća prava: pravo na srazmerni deo prihoda; pravo na otkup; pravo na srazmerni deo imovine otvorenog fonda u slučaju raspuštanja; druga prava, u skladu sa zakonom. Investicione jedinice otvorenog fonda daju ista prava članovima fonda. Investicione jedinice se ne mogu slobodno prenositi, osim po osnovu nasleđivanja i ugovora o poklonu.

Društvo za upravljanje vodi **registar investicionih jedinica** i evidentira svaku kupovinu i otkup investicionih jedinica. Sticanje investicionih jedinica može se vršiti isključivo kupovinom u novcu. Društvo za upravljanje ugovorom u pisanoj formi može preneti pravo upravljanja otvorenim fondom na drugo društvo za upravljanje, uz prethodnu saglasnost Komisije.

3.2.2. Zatvoreni investicioni fond

Zatvoreni fond je **pravno lice organizovano kao javno društvo**. Zatvoreni fond **prikuplja novčana sredstva prodajom akcija putem javne ponude**. Društvo za upravljanje osniva i upravlja zatvorenim fondom. Društvo za upravljanje ima pravo na podmirenje troškova osnivanja iz imovine zatvorenog fonda do iznosa 2% vrednosti osnovnog kapitala pri osnivanju zatvorenog fonda. Na zatvorene fondove primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje tržište hartija od vrednosti i odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva, ako matičnim zakonom nije drugačije određeno.

Utvrđivanje neto vrednosti imovine zatvorenog fonda po akciji vrši se najmanje jedanput mesečno i objavljuje u najmanje jednom dnevnom listu koji se distribuira na celoj teritoriji Republike sa tiražom od najmanje 100.000 primeraka, kao i na internet stranici društva za upravljanje ili zatvorenog fonda.

Zatvoreni fond *ne može biti ciljno društvo* u smislu zakona kojim se uređuje preuzimanje akcionarskih društava.

Osnovni kapital zatvorenog fonda **može biti samo u novcu**. Osnovni kapital zatvorenog fonda ne može biti manji od 200.000 (dvestahiljada) evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Osnovni kapital zatvorenog fonda uplaćuje se u celosti na račun kod kastodi banke, pre upisa tog fonda u Registar investicionih fondova.

Organí zatvorenog fonda su skupština i nadzorni odbor. Upravljanje zatvorenim fondom vrši društvo za upravljanje. Na sazivanje, održavanje i donošenje odluka **skupštine** akcionara zatvorenog fonda shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva. Ovlašćenja **upravnog odbora** u vezi sa sazivanjem i održavanjem skupštine akcionara obavlja društvo za upravljanje. Skupština zatvorenog fonda donosi odluku o zaključenju i raskidu ugovora o upravljanju u skladu sa zakonom, odobrava raspodelu dobiti, novu emisiju akcija i bira članove nadzornog odbora fonda. **Nadzorni odbor** zatvorenog fonda nadgleda sprovođenje obaveza društva za upravljanje u pogledu ostvarenja investicionih ciljeva, investicione politike, kao i poštovanje ograničenja ulaganja. U vršenju svoje funkcije, članovi nadzornog odbora mogu vršiti pregled poslovnih knjiga i dokumentacije i zahtevati pojašnjenja od društva za upravljanje.

Akcije zatvorenog fonda glase na ime, nedeljive su i neograničeno prenosive.

3.2.3. Privatni investicioni fond

Privatni investicioni fond je **pravno lice organizovano kao društvo sa ograničenom odgovornošću**, u skladu sa zakonom kojim se uređuju privredna društva. Minimalni novčani ulog člana privatnog fonda ne može biti manji od 50.000 evra u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan uplate. Društvo za upravljanje može neposredno ili preko povezanih lica imati učešće u kapitalu privatnog fonda kojim upravlja.

Privatni fondovi ne podležu opštim odredbama o investicionim fondovima koje se tiču izdavanja dozvole za investicioni fond, ulaganja imovine fonda, ograničenja ulaganja imovine fonda, ograničenja raspolaganja imovinom fonda, utvrđivanja prinosa investicionog fonda, izdavanja prospekta, marketinga, posrednika. Privatni fond se može zaduzivati bez ograničenja, u skladu sa svojim pravilima poslovanja.

Upravljanje privatnim investicionim fondom isključivo obavlja društvo za upravljanje, u skladu sa ugovorom o upravljanju zaključenim sa privatnim fondom. Na privatne fondove shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva, odnosno društvo s ograničenom odgovornošću.

Obavezni opšti akt privatnog fonda su **pravila poslovanja**.

Strana društva za upravljanje i investicioni fondovi koji nameravaju da, u Republici, prikupljaju sredstva dužni su da se registruju i posluju u skladu sa Zakonom o investicionim fondovima.

4. Zadruge

4.1. Osnovna obeležja

U pozitivnopravnom određenju "zadruga je oblik organizovanja fizičkih lica (**zadrugari**) u kojoj oni, poslovanjem na zadružnim principima dobrovoljnosti i solidarnosti, demokratičnosti, ekonomskog učešća, jednakog prava upravljanja, samostalnosti, zadružnog obrazovanja i međuzadružne saradnje, ostvaruju svoje

ekonomске, socijalne i kulturne interese",⁷⁵ dok u mnoštvu definicija, u "najširem smislu tog pojma može se reći da je zadruga organizacija koja je nastala udruživanjem proizvođača i potrošača sa ciljem zaštite njihovih privrednih i drugih interesa"⁷⁶

Razvoj zadrugarstva u svetu i u našoj zemlji je bio zanimljiv, u afirmaciji i zloupotrebi temeljnih principa (solidarnost, demokratičnost, jednakost prava upravljanja, samostalnost i dr.). Prva zadruga potrošačkog tipa osnovana je u Engleskoj 1844. godine (*Rochdale*), zatim 1845. kreditna zadruga u Slovačkoj (*Sobotište*) i 1846. Vojvodini (*Bački Petrovac*). Zadružni pokret između dva svetska rata bio je kod nas razvijen, a zadružno pravo kodifikованo Zakonom o privrednim zadrugama 1937. godine. Kraljevina Srbija je jedan od osnivača Međunarodnog zadružnog saveza. U vreme socijalističkog samoupravljanja napuštaju se tradicionalne vrednosti zadrugarstva, a reafirmišu se 90-tih godina prošlog veka napuštanjem koncepta dogovorne ekonomije i ozbiljnije najave tržišne privrede.⁷⁷

Zavisno od ciljeva osnivanja i potrebnih sredstava za osnivanje i poslovanje, zadruge se *mogu osnivati i poslovati sa udelima ili bez u dela*, u skladu sa ugovorom o osnivanju i zadružnim pravilima.

Zadruga je **pravno lice**, a smatra se osnovanom i stiče svojstvo pravnog lica upisom u sudski registar. Zadruga se ne može organizovati kao preduzeće ili drugi oblik organizovanja, niti se može pripojiti ili spojiti s preduzećem ili drugim pravnim licem koje nije zadruga. Zadruga u pravnom prometu *istupa u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime i za račun zadrugara ili u ime i za račun zadrugara*.

Zadruga u pravnom prometu *odgovara za svoje obaveze svom svojom imovinom*. Za obaveze koje se nisu mogle izmiriti iz imovine zadruge *odgovaraju zadrugari solidarno, najmanje iznosom svog u dela*, ako ugovorom o osnivanju, odnosno zadružnim pravilima nije predviđeno da odgovaraju većim iznosom. Zadružnim pravilima utvrđuje se rok, koji ne može biti kraći od godinu dana, u kome zadrugar kome je taj status prestao odgovara za obaveze zadruge nastale za vreme dok je bio zadrugar.

Zadruga može, ako je to u interesu zadrugara i ako je to utvrđeno njenim pravilima, obavljati poslove i sa nezadrugarama i za nezadrugare, na način i u obimu kojim se ne dovodi u pitanje ostvarivanje ciljeva zbog kojih je zadruga osnovana.

4.2. Osnivanje zadruge

Zemljoradničku zadrugu može osnivati *najmanje deset zemljoradnika* i drugih fizičkih lica koji imaju u svojini ili po drugom osnovu koriste zemljište, objekte ili sredstva za rad u poljoprivredi. **Stambenu zadrugu** može osnovati najmanje 30 fizičkih lica. **Potrošačku zadrugu** može osnovati najmanje deset fizičkih lica. **Zanatsku zadrugu** može osnovati najmanje deset fizičkih lica koja imaju stručnu spremu potrebnu za obavljanje poslova iz delatnosti zadruge. **Zdravstvenu zadrugu** može osnovati najmanje deset fizičkih lica, od kojih najmanje jedno mora biti lekar. **Omladinsku i**

⁷⁵ Član 1. Zakona o zadrugama ("Službeni list SRJ", br.41/96 i 12/98 i "Službeni glasnik RS". br. 101/2005-dr.zakon i 34/2006).⁷⁶

⁷⁶ Srđić M., Jovanović V., Pravni položaj privrednih subjekata, Novi Sad, 2006., str.162.

⁷⁷ O tome: Carić S., Vitez M. i Veselinović J., *nav. delo*, str. 128.

studentsku zadrugu može osnovati najmanje deset fizičkih lica (studenti, učenici i nezaposlena lica). **Učeničku zadrugu** mogu osnovati škole i domovi učenika. **Drugu vrstu zadruge** može osnovati najmanje deset fizičkih lica.

Osnivački akt zadruge je *ugovor o osnivanju*, a osnivački akt učeničke zadruge koju osniva jedno pravno lice je *odluka o osnivanju*. Osnivački akt sačinjava se u pismenom obliku i potpisuju ga osnivači. **Zadružna pravila** donose se na osnivačkoj skupštini većinom glasova osnivača.

4.3. Delatnost, sedište i firma zadruge

Delatnost. Zadruga može obavljati *sve delatnosti za koje je registrovana*. Zadruga može da otpočne obavljanje delatnosti, da obavlja delatnost i da menja uslove njenog obavljanja kad nadležni organ doneše *rešenje* da su ispunjeni uslovi u pogledu tehničke opremljenosti, zaštite na radu i zaštite i unapređenja životne sredine, kao i drugi propisani uslovi.

Sedište zadruge je mesto u kome se obavlja delatnost zadruge. Ako se delatnost zadruge obavlja u više mesta, sedište zadruge određuje se zadružnim pravilima.

Firma je naziv pod kojim zadruga posluje. Firma sadrži oznaku vrste zadruge, oznaku "zadruga", oznaku naziva zadruge i sedište zadruge. Pravo i obavezu da u firmi koriste oznaku "zadruga" imaju samo zadruge koje su osnovane i koje posluju u skladu sa zakonom. Na zahtev nadležnog organa, zainteresovane zadruge ili zadružnog saveza, sud koji vodi registar brisaće iz registra zadrugu ako utvrdi da nije osnovana i ne posluje u skladu sa ovim zakonom, a koristi oznaku "zadruga". Zadruga može imati i *skraćenu oznaku firme*, koja sadrži skraćenu oznaku vrste zadruge, oznaku "zadruga" i oznaku naziva.

4.4. Vrste zadruga

1) Zemljoradničke zadruge organizuju proizvodnju na gazdinstvima zadrugara, proizvode, prerađuju i prodaju poljoprivredno-prehrambene i druge proizvode zadruge i zadrugara, snabdevaju zadrugare reprodukcionim materijalom, energentima, sredstvima za proizvodnju, delovima za poljoprivrednu mehanizaciju i drugom robom, vrše promet roba zadrugara i za zadrugare i organizuju štedno-kreditne poslove u zadruzi. Zemljoradničke zadruge mogu biti opšte i specijalizovane (žitarske, voćarske, vinogradarske, reparske, stočarske, pčelarske, domaće radinosti i dr.). Zemljoradnici mogu osnovati i zemljoradničko štedno-kreditne zadruge.

2) Stambene zadruge, kao investitori i izvođači radova, organizuju izgradnju i održavanje i grade i održavaju stanove, stambene zgrade i poslovni prostor za zadrugare, angažovanjem sredstava i rada zadrugara i drugih fizičkih i pravnih lica.

3) Potrošačke zadruge snabdevaju svoje zadrugare i zadrugare drugih potrošačkih zadruga - članica istog zadružnog saveza proizvodima široke potrošnje.

4) Zanatske zadruge izrađuju i prodaju svoje zanatske proizvode i zanatske proizvode svojih zadrugara, obavljaju zanatske usluge i snabdevaju zadrugare reprodukcionim materijalom i sredstvima za proizvodnju.

5) Zdravstvene zadruge pružaju pomoć zadrugarima i članovima njihovih porodica u ostvarivanju zdravstvene zaštite, nabavkom lekova i pružanjem drugih zdravstvenih usluga.

6) Omladinske i studentske zadruge obezbeđuju zadrugarima da, na organizovan način za potrebe poslodavaca obavljaju povremene, privremene i slične poslove za koje se ne zasniva radni odnos, radi sticanja sredstava za školovanje i zadovoljavanje osnovnih, socijalnih, kulturnih i drugih ličnih i zajedničkih potreba zadrugara⁷⁸.

7) Učeničke zadruge kroz rad obrazuju i osposobljavaju učenike - zadrugare za određena zanimanja i omogućavaju im da tim radom stiču sredstva za vannastavne, društvene, sportske i kulturne aktivnosti, organizovanje ekskurzija, nabavku učila, pomoći učenicima slabijeg materijalnog stanja i druge slične potrebe.

4.5. Sticanje i prestanak statusa zadrugara

Fizička lica-osnivači zadruge **stiču status zadrugara osnivanjem zadruge**. Status zadrugara mogu steći fizička lica koja ispunjavaju uslove propisane za osnivače te vrste zadruga. Status zadrugara učeničke zadruge mogu steći učenici škole, odnosno doma učenika, osnivača te zadruge.

Status zadrugara posle osnivanja zadruge stiče **se po osnovu zahteva i pristupne izjave** kojom potpisnik prihvata prava, obaveze i odgovornosti zadrugara, utvrđene ugovorom o osnivanju, odnosno zadružnim pravilima. Odluku o sticanju statusa zadrugara donosi organ zadruge određen zadružnim pravilima. Po prihvatanju zahteva za sticanje statusa zadrugara, podnositelj zahteva potpisuje pristupnu izjavu i time stiče status zadrugara. Sticanjem statusa zadrugara, zadrugar odgovara i za obaveze zadruge nastale pre sticanja tog statusa.

Status zadrugara prestaje istupanjem iz zadruge, isključenjem iz zadruge, smrću zadrugara ili prestankom zadruge. Zadrugar može da **istupi** iz zadruge po osnovu pismene izjave o istupanju. Status zadrugara prestaje danom kad zadruga primi njegovu pismenu izjavu o istupanju, ako zadružnim pravilima nije određen otkazni rok. Ako zadrugar ima dospele obaveze prema zadrizi, status zadrugara prestaje po podmirenju tih obaveza, ali ne pre isteka otkaznog roka. Zadrugar može biti **isključen** iz zadruge zbog razloga utvrđenih zadružnim pravilima. Odluku o isključenju zadrugara donosi organ određen zadružnim pravilima. Odluka o isključenju mora biti obrazložena. Protiv odluke o isključenju zadrugar može podneti žalbu skupštini zadruge, u roku utvrđenom zadružnim pravilima. Odluku po žalbi zadrugara skupština zadruge donosi u roku utvrđenom zadružnim pravilima. Status zadrugara prestaje danom koji je određen odlukom o isključenju.

Naslednici umrlog zadrugara mogu steći status zadrugara, s pravima i obavezama umrlog zadrugara, ako o tome odluči organ zadruge određen zadružnim pravilima i ako ispunjavaju uslove za sticanje statusa zadrugara. Danom prestanka statusa zadrugara prestaju prava i obaveze zadrugara, osim imovinskih prava i obaveza utvrđenih ugovorom o osnivanju, zadružnim pravilima i zakonom.

---

⁷⁸ Opširnije: Bosanac D., *Ugovori o radu kojima se ne zasniva radni odnos*-doktorska disertacija, Beograd, 2006., str. 142-159.

4.6. Upravljanje zadrugom i organi zadruge

Zadrugom **upravljuju** zadrugari. U upravljanju zadrugom zadrugari imaju jednak pravo glasa (*jedan zadrugar jedan glas*).

Organii zadruge su: skupština, upravni odbor, nadzorni odbor i direktor zadruge, ako zakonom nije drugačije određeno. Predsednik i članovi upravnog odbora, direktor zadruge, predsednik i članovi nadzornog odbora biraju se na vreme određeno zadružnim pravilima, koje ne može biti duže od pet godina, uz mogućnost ponovnog izbora.

1) Skupština zadruge. Skupštinu zadruge *čine svi zadrugari*. Skupština zadruge: donosi zadružna pravila; utvrđuje poslovnu politiku zadruge; odlučuje o statusnim promenama i prestanku zadruge; odlučuje o osnivanju preduzeća i drugog oblika organizovanja; usvaja godišnji obračun i izveštaje o poslovanju; donosi programe i planove razvoja; odlučuje o raspodeli dobiti, odnosno viška prihoda nad rashodima i pokrivanje gubitaka, odnosno manjaka; bira i opoziva predsednika i članove upravnog odbora i predsednika i članove nadzornog odbora; bira i razrešava direktora zadruge; donosi poslovnik o svom radu; odlučuje o drugim pitanjima utvrđenim saveznim zakonom, ugovorom o osnivanju i zadružnim pravilima.

Ako zadruga ima više od 100 zadrugara, zadružnim pravilima može se odrediti da se poslovi iz delokruga skupštine zadruge *prenesu* na skupštinu predstavnika zadrugara.

Skupština o pitanjima iz svoje nadležnosti odlučuje, u pravilu, *većinom glasova ukupnog broja svojih članova*, ako zadružnim pravilima nije predviđeno da se te odluke donose drugom kvalifikovanom većinom.

2) Upravni odbor. Upravni odbor sastoji se od najmanje pet članova. Članovi upravnog odbora biraju se iz reda zadruga. Ako u zadrizi ima više od 50 zaposlenih koji nisu zadrugari, jedan član upravnog odbora bira se iz reda tih zaposlenih. Zadruga sa manje od 20 zadrugara ne mora obrazovati upravni odbor. Ako zadruga ne obrazuje upravni odbor, poslove iz delokruga upravnog odbora obavlja organ zadruge određen zadružnim pravilima. *Upravni odbor priprema i sprovodi poslovnu politiku zadruge*.

3) Nadzorni odbor. Nadzorni odbor sastoji se od najmanje tri člana. Članovi nadzornog odbora biraju se iz reda zadrugara. Nadzorni odbor vrši nadzor nad zakonitošću rada upravnog odbora i direktora i u tom smislu preduzima potrebne aktivnosti. Nadzorni odbor donosi odluke većinom glasova prisutnih članova, ako zadružnim pravilima nije drugačije predviđeno.

4) Direktor zadruge. Direktor zadruge organizuje i vodi poslovanje zadruge, zastupa zadrugu, stara se o zakonitosti i odgovara za zakonitost rada zadruge i obavlja druge poslove utvrđene saveznim zakonom, osnivačkim aktom i zadružnim pravilima.

4.7. Imovina zadruge

Imovinu zadruge čine pravo svojine na pokretnim i nepokretnim stvarima, novčanim sredstvima i hartijama od vrednosti (zadružna svojina) i druga imovinska prava. Zadružna svojina obrazuje se iz udela zadrugara koji su preneseni u svojinu zadruge ili članarine zadrugara, sredstava ostvarenih radom i poslovanjem zadruge i sredstava koja je zadruga stekla na drugi način.

U obavljanju delatnosti, zadruga koristi zadružnu svojinu, a na osnovu drugih imovinskih prava može koristiti i sredstva u svojini zadrugara, kao i sredstva drugih domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica. Zadruga *raspolaže* svojom imovinom na način određen zakonom, osnivačkim aktom, odnosno zadružnim pravilima.

Zadruga koja koristi imovinu koja je evidentirana kao društvena svojina, odnosno kao društveni kapital, ne može bez prethodne saglasnosti agencije nadležne za poslove privatizacije da donosi odluke o raspolaganju tom imovinom, a naročito odluke o: prodaji, poklonu, razmeni, korišćenju, poravnjanju sa poveriocima, davanju zaloge, davanju hipoteke i davanju garancije, davanju u dugoročni zakup i ulaganju u druga pravna lica.

Udeli su sredstva koja zadrugari obezbeđuju za osnivanje i poslovanje zadruge. Svaki zadrugar upisuje **jednak ideo**. Zadrugar upisuje ideo u novčanim sredstvima. Zadrugar može, u celini ili delimično, da upiše ideo i u nenovčanim sredstvima, koja se izražavaju u novčanom iznosu, ako je tako određeno osnivačkim aktom, odnosno zadružnim pravilima. Vrednost nenovčanog udela sporazumno procenjuju osnivači, a posle osnivanja zadruge-organ određen zadružnim pravilima. Udeli se ne mogu vraćati, zalagati niti biti predmet izvršenja za obaveze zadrugara za vreme trajanja statusa zadrugara.

Zadruge koje se osnivaju i posluju bez udela zadrugara mogu sredstva za poslovanje obezbeđivati **članarinom zadrugara**. Po prestanku statusa zadrugara, članarina se ne vraća.

4.8. Raspodela dobiti

Deo dobiti, odnosno višak prihoda nad rashodima zadruga raspoređuje u **obavezni rezervni fond**, u procentu utvrđenom zadružnim pravilima. Zadružnim pravilima mogu se predvideti i drugi fondovi i izdvajanje sredstava za druge namene. Deo dobiti, odnosno višak prihoda nad rashodima koji zadruga ne unese u fondove ili ne upotrebi za druge namene **raspodeljuje se zadrugarima u skladu sa zadružnim pravilima**.

Zadruga pokriva **gubitak**, odnosno manjak na teret obavezognog rezervnog fonda. Ako se gubitak, odnosno manjak ne može pokriti iz obavezognog rezervnog fonda, pokriva se iz drugih fondova i sredstava za druge namene, a ako se ne može pokriti ni iz tih sredstava-na teret udela.

4.9. Zadružni savezi

Zadruge se mogu udruživati u zadružne saveze. *Zadružni savezi su samostalne interesne i stručne poslovne organizacije, koje se osnivaju radi unapređenja delatnosti zadruga i zaštite njihovih zajedničkih interesa.*

Zadružni savezi obavljaju naročito sledeće poslove: pružaju stručnu i drugu pomoć pri osnivanju i unapređivanju poslovanja zadruga; zastupaju interes zadruga pred državnim organima i organizacijama i bankarskim i drugim finansijskim organizacijama u oblasti zadrugarstva; organizuju i podstiču stručno usavršavanje, naučno-istraživački rad i informativno-izdavačku i propagandnu delatnost od interesa za unapređenje

zadrugarstva; odlučuju o prenosu, odnosno davanju na korišćenje imovine koja im je predata po prestanku zadruge, u skladu sa zakonom;

Glava XVI

OSNOVI REŠAVANJA SPOROVA U PRIVREDI

1. Privredni sud

Nadležnost. Privredni sud u prvom stepenu sudi:

1) u sporovima između domaćih i stranih privrednih društava, preduzeća, zadruga i preduzetnika i njihovih asocijacija (privredni subjekti), u sporovima koji nastanu između privrednih subjekata i drugih pravnih lica u obavljanju delatnosti privrednih subjekata, kao i kad je u navedenim sporovima jedna od stranaka fizičko lice ako je sa strankom u odnosu materijalnog suparničarstva;

2) u sporovima o autorskim i srodnim pravima i zaštiti i upotrebi pronalazaka, industrijskog dizajna, modela, uzoraka, žigova, oznaka geografskog porekla, topografije integrisanih kola, odnosno topografije poluprovodničkih proizvoda i opremljenjivača biljnih sorti koji nastanu između subjekata iz tačke 1), u sporovima povodom izvršenja i obezbeđenja iz nadležnosti privrednih sudova, a u sporovima povodom odluka izabralih sudova samo kad su donete u sporovima iz tačke 1);

3) u sporovima koji proizlaze iz primene Zakona o privrednim društvima ili primene drugih propisa o organizaciji i statusu privrednih subjekata, kao i u sporovima o primeni propisa o privatizaciji i hartijama od vrednosti;

4) u sporovima o stranim ulaganjima; o brodovima i vazduhoplovima, plovidbi na moru i unutrašnjim vodama i sporovima u kojima se primenjuju plovidbeno i vazduhoplovno pravo, izuzev sporova o prevozu putnika; o zaštiti firme; povodom upisa u sudske registre; povodom reorganizacije, sudske i dobrovoljne likvidacije i stečaja osim sporova za utvrđenje postojanja zasnivanja i prestanka radnog odnosa koji su pokrenuti pre otvaranja stečaja.

Privredni sud **u prvom stepenu** vodi postupak za upis u sudske registre pravnih lica i drugih subjekata, ako za to nije nadležan drugi organ; vodi postupak stečaja i reorganizacije; određuje i sprovodi izvršenje na osnovu verodostojnih isprava, određuje i sprovodi izvršenje i obezbeđenje odluka privrednih sudova, a odluka izabralih sudova samo kad su donete u određenim sporovima; odlučuje o priznanju i izvršenju stranih sudske i arbitražne odluke donetih u određenim sporovima; određuje i sprovodi izvršenje i obezbeđenje na brodovima i vazduhoplovima; vodi vanparnične postupke koji proizlaze iz primene Zakona o privrednim društvima. Privredni sud u prvom stepenu odlučuje o privrednim prestupima i s tim u vezi o prestanku zaštitne mere ili pravne posledice osude.

Privredni sud **pruža međunarodnu pravnu pomoć** za pitanja iz svoje nadležnosti i vrši i druge poslove određene zakonom.

Zakonom se može predvideti da u određenim vrstama pravnih stvari postupa samo određeni privredni sud.

Privredni apelacioni sud odlučuje o žalbama na odluke privrednih sudova i drugih organa, u skladu sa zakonom. Privredni apelacioni sud odlučuje o sukobu

nadležnosti i o prenošenju nadležnosti privrednih sudova, utvrđuje pravne stavove radi jedinstvene primene zakona iz nadležnosti privrednih sudova i vrši druge poslove određene zakonom.

Odlučujući o *privrednim prestupima*, koje zakon definiše kao "*društveno štetne povrede propisa o privrednom ili finansijskom poslovanju koje su prouzrokovale ili su mogле prouzrokovati teže posledice i koja su propisom nadležnog organa, određene kao privredni prestup*", privredni sud, u skladu sa **Zakonom o privrednim prestupima**⁷⁹, može izreći samo *novčanu kaznu i zaštitnu meru*. Zakon je odredio maksimum novčane kazne za pravno lice i za odgovorno lice u privrednom subjektu. Za privredni prestup mogu se izreći sledeće zaštitne mere: *javno objavljivanje presude; oduzimanje predmeta; zabrana pravnom licu da se bavi određenom privrednom delatnošću i zabrana odgovornom licu da vrši određene dužnosti*.

Postupak za učinjen privredni prestup pokreće pred privrednim sudom nadležni tužilac podizanjem optužnog predloga protiv pravnog lica i preuzetnika kao i protiv odgovornog lica u pravnom licu ili kod preuzetnika.

2. Arbitražno rešavanje sporova

Osim rešavanja spornih pitanja u privrednim odnosima pred privrednim sudovima, kao državnim institucijama, sporna pitanja rešavaju se, imajući u vidu i autonomni karakter privrednog i trgovackog prava, pred arbitražama čiju nadležnost dogovaraju zainteresovani privredni subjekti. Oblici alternativnog rešavanja sporova imaju značajne prednosti u odnosu na rešavanje sporova pred sudovima kao državnim institucijama. Ovo se naročito odnosi na troškove postupka koji su manji, brzinu rešavanja sporne pravne stvari, načine učestvovanja u spornoj pravnoj stvari, sa različitim mogućnostima sporazumevanja i usklađivanja interesa itd. Privredni subjekti značajno koriste arbitražno rešavanje sporova u privrednom poslovanju, a sudske rešavanje im ostaje kao mogućnost ukoliko sporne pravne stvari nisu rešene arbitražom.

Arbitražno rešavanje **može biti predviđeno za sporna pitanja unutar privrednog subjekta**, kada je postupak uređen njegovim opštim aktima, a i u slučaju spora sa drugim privrednim subjektima.

U poslovnoj praksi arbitražno rešavanje sporova između privrednih subjekata je često, u kome se nastoji naći kompromisno rešenja koje, relativno, zadovoljava interese učesnika spora, trenutne i trajne. Intenzitet i trajnost privrednih odnosa utiče da se u uporednim pravima pri različitim vrstama komora (opšte privrednim, trgovackim, industrijskim) obrazuju **stalne arbitraže** koje rešavaju sporove između članova tih komora i udruženja. **Običajna pravila** u pojedinim delatnostima značajno olakšavaju rešenja određenih spornih pitanja, jer su ustanovljeni standardi odnosa koji se cene pri rešavanju konkretnе sporne stvari, a važna je i mogućnost primene **principa pravičnosti** koja u okolnostima neobaveze striktne primene zakona može omogućiti rešenje sporne pravne stvari. Važne su i tzv. **ad hoc arbitraže ili arbitraže po potrebi ili povremene arbitraže** koje se koriste u konkretnim spornim stvarima. Ove arbitraže su pogodne, jer u rešavanju

⁷⁹ "Službeni list SFRJ" br. 4/1977, 36/1977, 14/1985, 74/1987, 57/199, 3/1990, "Službeni list SRJ", br. 27/1992, 24/1994, 28/1996 i 64/2001 i "Službeni glasnik RS", br.101/2005 dr.zakon.

konkretnog spornog slučaja mogu da koriste metode, pravna sredstva i načine utvrđivanja činjenica prilagođene tom slučaju, što stalne arbitraže često nisu u mogućnosti, korišćenjem standardnih opštih načina rešavanja spornih pitanja. Ova fleksibilnost povremenih arbitraža je razlog da se one više primenjuju u praksi i predstavljaju katalizator u odvijanju poslovnih odnosa koji su u tržišnoj privredi masovni i intenzivni i svako odgovlačenje rešenja spornih pitanja može imati ozbiljne posledice za privredne subjekte, a ponekad i sudbonosne u njihovom opstanku na tržištu.

Značaj arbitražnog rešavanja privrednih sporova istakli smo i u delu knjige koji se bavi sudovima pri privrednim komorama u Srbiji, a naročito u spoljnotrgovinskim odnosima.

POSEBAN DEO- PRILOG

KOMPANIJSKO PRAVO EVROPSKE UNIJE (EU)

1. IZVORI KOMPANIJSKOG PRAVA EU

U predgovoru autor je napomenuo zbog čega u knjizi, u obliku posebnog priloga, iznosi samo osnovni koncept kompanijskog prava EU, njegov pravni okvir, kao nužni deo prepostavke nastavka harmonizacije nacionalnog prava sa međunarodnim pravom, koja je u toku.

Izvori kompanijskog prava EU (**komunitarno pravo**) dele se na primarne i na sekundarne izvore. *Primarni izvori* su: ugovori o osnivanju; konvencije između država članica Unije i sporazumi Unije sa trećim državama (izvan Unije, prim.autora). *Sekundarni izvori* su: pravila; direktive i odluke, kao obavezujući akti; kao i preporuke i mišljenja kao neobavezujući akti. *Primarni izvori imaju jaču pravnu snagu od sekundarnih izvora* i njihov međusobni odnos se uređuje prema pravilima *lex posterior derogat priori* (kasnije donet zakon ukida raniji) i *lex specialis derogat legi generali* (posebni zakon ukida opšti, odnosno prvenstveno se primenjuje).⁸⁰

1.2. Primarni izvori

1.2.1. Ugovori o osnivanju

Ugovori o osnivanju po svojoj pravnoj prirodi su **konstitutivni akti** i kao takvi ne podležu preispitivanju zakonitosti. Pravna snaga ovih izvora kompanijskog prava EU čine ih primarnim u primeni i hijerarhijskim parametrom po kome ostali izvori moraju biti u skladu s njima. Sadrže pravila bitna za poslovanje privrednih subjekata i njihovo ponašanje na tržištu. Osnivački ugovori su **direktno izvršni**⁸¹ i kao svi međunarodni akti koji se prihvataju ratifikacijom tim činom postaju deo prava država članica sa priznanjem direktnе izvršnosti.

Ugovori o osnivanju obuhvataju: Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za ugalj i čelik-Pariz (1951.); Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju-Euroatom-Rim (1957.); Ugovor o osnivanju Evropske ekonomске zajednice-Rim (1957.); Jedinstveni evropski akt (1986.); Ugovor o Evropskoj uniji (promena imena i karaktera EEZ-Maastricht, 1992.) sa pratećim aneksima, sporazumima i protokolima.

1.2.2. Konvencije između država članica

Konvencije između država članica zaključuju se u skladu sa Ugovorom o osnivanju EU i **imaju funkciju da obezbede odgovarajuće uslove svojim državljanima koji obavljaju privrednu delatnost** iz, ovim ugovorom, utvrđenih oblasti: ukidanje dvostrukog oporezivanja; uzajamno priznavanje privrednih društava, pojednostavljinje postupka uzajamnog priznavanja i izvršenja sudskih i arbitražnih odluka. U skladu sa ovakvim pristupom, države članice EU donele su sledeće konvencije:

⁸⁰ Opširnije: Vasiljević M., *nav.delo.*, str. 623. do 625.

⁸¹ *Isto.*

Konvencija o jurisdikciji i izvršenju presuda u civilnoj i trgovačkoj materiji, Konvencija o uzajamnom priznavanju kompanija, Konvencija o evropskom patentu i Konvencija o ugovornim obavezama.

1.2.3. Sporazumi Unije sa trećim državama i međunarodnim organizacijama

Sporazumi Unije sa trećim državama (izvan Unije) i međunarodnim organizacijama koje se bave određenim privrednim aktivnostima ili aktivnostima sa njima vezanim, zasnivaju se na osnovu Ugovora o osnivanju, kao osnivačkog akta, i po svojoj prirodi mogu biti: *sporazumi o pridruživanju, sporazumi o saradnji, sporazumi o zaštiti životne sredine, međunarodni trgovinski sporazumi i drugi sporazumi*.

1.3. Sekundarni izvori

Sekundarne izvore prava EU **stvaraju organi Unije**, pre svega Savet i Komisija i Evropski parlament zajedno sa Savetom. Ovi izvori se donose na osnovu ovlašćenja iz Ugovora o osnivanju, dok je **Sudu pravde** dato ovlašćenje da kontroliše njihovu zakonitost i da po tužbama pravnih i fizičkih lica poništi akte za koje ustanovi da su nezakoniti.

Pravila, kao sekundarni izvor kompanijskog prava EU, donosi Savet ili Komisija na osnovu Ugovora o osnivanju u postupku u kome se zahteva, u pravilu, obavezno ili konsultativno mišljenje Evropskog parlamenta. Pravila, koja imaju nadnacionalni karakter, se direktno primenjuju u svim državama članicama bez bilo kakve intervencije i posredovanja država članica.

Direktive su pravni akti koji obavezuju država članice EU, ali im ostavljaju slobodu u pogledu izbora oblika i sredstava njihovog izvršenja, saglasno svojstvima njihovog pravnog sistema. Sloboda izbora oblika i sredstava izvršenja direktive podrazumeva tzv. **proceduralnu diskreciju** i **materijalnu diskreciju**. Na directive se, pored država članica, mogu, pred nacionalnim sudovima, pozivati i pravna i fizička lica kada smatraju da su nacionalni propisi suprotni direktivama. Za razliku od pravila directive se ne mogu direktno primenjivati već po unošenju u nacionalni pravni sistem, na nekim od mogućih načina, *bez obavezne ratifikacije*. Directive predstavljaju najvažniji sekundarni izvor kompanijskog prava EU.

Odluke su pojedinačni administrativni akti koji obavezuju samo one subjekte koji su u njima označeni, nakon što su im na odgovarajući način saopšteni, dakle *one su obavezujući akti kao sekundarni izvor kompanijskog prava EU*. Subjekti na koje se odnose odluke mogu biti države članice, ali i pravna i fizička lica u državama članicama, pod uslovom da su odluke uvedene u nacionalno zakonodavstvo nekim od raspoloživih načina. Prema pravnom dejstvu odluke mogu biti *izvršne, administrativne i kvazisudske*.

Preporuke i mišljenja su pravno *neobavezujući akti* i time ne spadaju u pravne akte u užem smislu. No, ove izvori kompanijskog prava EU, zbog kompetentnih stavova i rešenja pojedinih pitanja poslovanja, nacionalni sudovi, neretko, uzimaju pri tumačenju i

primeni drugih izvora prava. Mišljenja i preporuke Saveta i Komisije vrše i određeni politički uticaj.

Opšta pravna načela i opšta pravila međunarodnog prava. Činjenica da nacionalnim pravima nije moguće urediti sva pitanja vezano za odnose u koje dolaze privredni subjekti u oblasti kompanijskog prava pa se Sud pravde i nacionalni sudovi pozivaju prilikom odlučivanja i na opšta pravna načela i pravila međunarodnog prava. Na osnovu osnivačkog akta EU na ova načela i pravila mogu se sudovi pozivati u tri slučaja: 1) prilikom spornih tumačenja komunitarnog i nacionalnog prava; 2) u postupku ispitivanja zakonitosti komunitarnih akata sekundarnog zakonodavstva i 3) radi preispitivanja određenih zakonskih i upravnih akata koje su donele države članice u postupku sprovođenja komunitarnog prava.

Princip *supsidijarnosti* predstavlja osnov za novu nadležnost organa EU i uređenje novih izvora prava. Prema tom principu, organi EU mogu i u oblastima koje nisu u njihovoj isključivoj nadležnosti preuzimati određene mere donošenjem odgovarajućih akata, ali samo ako ciljevi i akcije ne mogu biti ostvareni u potrebnoj meri od država članica.

Odluke Suda pravde su posebno u vodećim slučajevima **faktički izvor** komunitarnog prava, ali ne i formalni izvor tog prava.

2. DIREKTIVE PRAVA EU

2.1. Harmonizacija nacionalnih propisa

Nakon nastanka Evropske unije privredna kretanja karakterišu dva procesa koja su nastala istovremeno: harmonizacija nacionalnih propisa država članica EU i stvaranje novih specifičnih subjekata privređivanja.⁸²

Harmonizacija nacionalnih propisa u oblasti privrednog poslovanja predstavlja proces stvaranja pravnih normi privrednog i kompanijskog prava EU, pri čemu države članice uskladene propise primenjuju na svojoj teritoriji i i države koje nisu članice dobrovoljno vrše harmonizaciju. Pravne regulative Evropske unije kojima se vrši harmonizacija nacionalnih propisa predstavljaju, u pravilu, direktive EU.

Harmonizacija nacionalnih propisa s propisima Evropske unije odvijala se postupno i još se odvija, a zavisna je od postojeće pravne, ekonomске i ukupne društvene strukture.⁸³

2.2. Direktive kompanijskog prava EU

2.2.1. Prva direktiva⁸⁴

Prva direktiva se **primenjuje na akcionarska društva, komanditna društva na akcije i na društva s ograničenom odgovornošću**. Njen osnovni sadržaj je: 1)

---

⁸² Opširnije: Kostadinović S., *nav. delo*, str. 235.

⁸³ *Isto*.

⁸⁴ Prva direktiva EU 68/151 o koordinaciji pravila zaštite interesa akcionara (članova i trećih lica, u cilju činjenja ove zaštite ekvivalentnom u EU (OJ No. 1968, L. 65/8).

propisivanje dokumenata i podataka koji se moraju registrovati i biti dostupni javnosti; 2) uslovi za pravnu valjanost pravnih poslova izvan okvira ovlašćenja zastupnika društva i izvan predmeta poslovanja; 3) ništavost upisa kompanije u registar.

Države članice EU, prema ovoj direktivi, moraju nastojati da obezbede obaveznu objavu od kompanije bar sledećih dokumenata: 1) konstitutivnih akata; 2) imenovanje i prestanak funkcije zastupnika, članova uprave i nadzornog odbora, kao i revizora; 3) bar jednom godišnje upisani kapital i uplaćeni kapital; 4) bilana stanja i bilansa uspeha za svaku finansijsku godinu (sa oznakom lica koja ih sertifikuju); 5) promenu sedišta; 6) prestanak kompanije; 7) proglašenje ništavosti kompanije od strane suda; 8) imenovanje likvidatora i 9) okončanje likvidacije.

Objava dokumenata i podataka utvrđenih ovom direktivom vrši se u nacionalnim službenim novinama, u celosti ili delimično. *Nacionalne službene novine* mogu se čuvati u elektronskoj formi. Države članice mogu odlučiti da zamene objave u nacionalnim službenim novinama sistemom informacija koje su dostupne u hronološkom redu u centralnoj elektronskoj platformi (registru). Kompanije na koje se direktiva odnosi mogu se pozivati prema trećim licima na dokumenta i podatke tek nakon njihovog objavljivanja.

Države članice su izmenama direktive obavezne da preduzmu mere za izbegavanje nesaglasnosti između objavljenog i registrovanog stanja. Uz obavezno objavljivanje, izmenjena Prva direktiva omogućuje da države dozvole i dobrovoljnu objavu dokumenata i podataka koji se u skladu s ovom direktivom objavljuju i na propisani način i to na bilo kom zvaničnom jeziku EU, s tim što se mora propisati odgovarajuća overa.

Izmene ove direktive obavezuju članice da propišu da *memorandum kompanija* i drugi poslovni papiri, u papirnoj ili nekoj drugoj formi, moraju sadržavati: 1) informacije važne za identifikaciju registra gde je kompanija registrovana kao i registarski broj te kompanije; 2) pravnu formu kompanije, oznaku sedišta i lokacije i eventualnog postupka prestanka.

Ako dokumenti kompanije sadrže i **oznaku kapitala**, mora se označiti koji je kapital uplaćen, a koji je upisan. **Ovom direktivom se uskladjuju osnovi prestanka kompanija:** 1) nezakonitost predmeta poslovanja; 2) nepostojanje osnivačkog akta ili neobezbeđenost nacionalnim propisima preventivne kontrole njegovog izvršenja; 3) ništavost osnivačkog akta; 4) neuplaćen propisan minimalni kapital; 5) ako osnivači nemaju potrebnu sposobnost i 6) ako broj osnivača padne ispod propisanog minimuma.

2.2.2. Druga direktiva⁸⁵

Druga direktiva **primenjuje se samo na akcionarska društva** i dozvoljava da države članice odstupe od opšteg normativnog sistema osnivanja ovih društava i da predvide neki **sistem odobrenja**. Države članice mogu odlučiti da ne primenjuju ovu direktivu na investiciona društva sa promenljivim kapitalom i na kooperative koje su osnovane u ovoj formi.

---

⁸⁵ Druga direktiva EU 77791 o koordinaciji zaštite interesa članova i trećih lica, u pogledu osnivanja javnih kompanija i održanja i promene kapitala, u cilju činjenja ove zaštite ekvivalentnom (OJ 1977. No. L. 26/1).

Države članice imaju zakone kojima uređuju akcionarska društva tako da je ovom direktivom izvršena harmonizacija samo nekih pitanja u vezi sa ovim društvima, dok je većina regulative društava ostala na nacionalnom nivou. Direktiva uređuje osnivanje akcionarskog društva, kapital, sadržinu statuta (obavezne elemente), itd.

Druga direktiva ne određuje minimum osnivača akcionarskog društva, ali propisuje da ako nacionalna prava zahtevaju više osnivača, pa njihov broj spadne na jednog akcionara, to nije osnov za automatski prestanak društva. Minimalni propisani kapital za osnivanje ove kompanije je 25.000 evra, s tim što je ostavljeno ovlašćenje da se ovaj iznos revidira svakih pet godina. Kapital društva može biti samo ulog podoban za procenu, pa ne može biti u radu i uslugama. Uplaćeni kapital u vreme osnivanja ili ovlašćenja za početak rada mora biti bar 25% od minimalnog propisanog kapitala. Nenovčani ulozi u društvo moraju biti uneti u roku od pet godina od osnivanja ili ovlašćenja za početak rada.

Aкционари nemaju pravo na povraćaj unetog osnovnog kapitala u društvo, osim primenom pravila o smanjenju tog kapitala u sledstvu prestanka društva (po namirenju svih poverilaca). Акционари nemaju pravo na oslobođanje od unošenja ugovorenog uloga u imovinu društva, osim primenom pravila o smanjenju osnovnog kapitala. Акционари imaju pravo na dividendu koja ne prelazi profit te finansijske godine.

Aкционарско društvo **ne može upisivati sopstvene akcije**, osim ako to omogućuje nacionalni zakon kada treba ispuniti sledeće uslove: 1) odobrenje skupštine; 2) ukupna nominalna vrednost sopstvenih akcija ne može preći 10% ukupnog kapitala; 3) sticanje ne može imati efekat da se kapital smanji ispod upisanog kapitala plus rezerve koje nisu raspoložive za distribuciju; 4) samo potpuno uplaćene akcije mogu se otkupljivati od društva. *Sopstvene akcije ne daju pravo glasa.* Ako se uključe u kapital u bilansu stanja, rezerve istog iznosa moraju biti uključene u obaveze. Ako su stečene sopstvene akcije (kada to nacionalno pravo dozvoljava) to mora biti navedeno u izveštaju uprave društva i revizora. Kompaniji je zabranjeno da avansira iznose ili da podiže kredite ili da daje obezbeđenje za sticanje sopstvenih akcija od trećeg lica.

O povećanju osnovnog kapitala odlučuje skupština društva, s tim da se odluka i povećanje objavljuju u skladu sa Prvom direktivom. Statut ili osnivački akt društva mogu utvrditi i instituciju odobrenog (ovlašćenog kapitala) kada odluku donosi uprava (skupština ili statut određuju maksimum). Svako **smanjenje osnovnog kapitala**, osim po odobrenju suda mora biti odobreno od skupštine društva, čija se odluka, takođe, objavljuje u skladu sa Prvom direktivom. Ako ima više klase akcija čija prava su pogodjena odlukom o smanjenju kapitala, za odluku mora da glasa svaka klasa akcija.

Direktiva sadrži i ovlašćenje za nacionalne zakone da uvedu **niz podsticaja i niz izuzetaka od iznetih pravila** u slučaju sticanja akcija zaposlenih u društvu ili u povezanim društvima: 1) minimum uplate upisanih akcija može biti niži; 2) odlukom skupštine o ovlašćenom kapitalu ne mora se precizirati vreme i iznos; 3) povećanje kapitala može biti u funkciji akcija zaposlenih i sa posebnim pravilima, i uz isključenje prava prečeg upisa postojećih akcionara.

Druga direktiva obavezuje države članice da u svojim zakonodavstvima obezbede jednak tretman akcionara koji se nalaze u istoj poziciji (akcionari iste klase).

2.2.3. Treća direktiva⁸⁶

Treća direktiva se, takođe, primenjuje samo na akcionarska društva država članica *uredujući pitanje fuzije ovih društava*. Direktiva je doneta "u cilju zaštite poverilaca i akcionara prilikom fuzije društva."⁸⁷

Direktiva dozvoljava državama članicama da u svojim nacionalnim zakonima omoguće i veću gotovinsku isplatu nesaglasnim akcionarima od 10% vrednosti akcija koje se izdaju povodom fuzije ("gotovinska fuzija"). Omogućuje se državama članicama i da utvrde druge adekvatne oblike zaštite poverilaca društava koja učestvuju u fuziji od onih koje kao minimum ona utvrđuje. Takođe se propisuje da, ako zakoni država članica ne propisuju prethodnu sudsku ili upravnu kontrolu zakonitosti fuzije i svih neophodnih dokumenata, postoji obaveza da se ti akti sačine *u notarijalnoj formi*, uz dužnost notara da provere i ovore njihovo postojanje i validnost zahtevanih formalnosti. Direktiva upućuje na nacionalne zakone da utvrde građansku odgovornost akcionara društava koja učestvuju u fuziji od strane uprave i odgovornih eksperata (revizor, procenjivač) za eventualnu prouzrokovavanu štetu u pripremi i sprovođenju fuzije.

2.2.4. Četvrta direktiva⁸⁸

Četvrta direktiva se primenjuje na akcionarska društva, komanditna društva na akcije i društva s ograničenom odgovornošću. Izmenama ove direktive proširena je njena primena na tzv. *društva lica* (komanditno društvo i javno trgovačko društvo, odnosno odgovarajuća društva u nacionalnim zakonima). Svrha direktive je obezbeđivanje dostupnosti (*objava i deponovanje u registru*) potrebnih informacija u vezi sa finansijskim stanjem društva radi jednake zaštite interesa poverilaca i akcionara. U tom smislu godišnji račun je praćen bilansom stanja, bilansom uspeha i izveštajem uprave o poslovanju i izveštajem revizora i tzv. aneksom. Svi ovi dokumenti čine jedinstvenu celinu i objavljuju se na način utvrđen Prvom direktivom, s tim da države članice mogu propisati da se *izveštaj o poslovanju* ne objavljuje, u kom slučaju mora biti dostupan javnosti u sedištu društva.

Godišnji računi treba da su kontrolisani od strane jednog ili više lica koja su po zakonu ovlašćena da vrše kontrolu. Ova lica treba da verifikuju i da li je izveštaj o poslovanju u saglasnosti sa godišnjim računima konkretne poslovne godine. Države članice mogu oslobođiti neka društva od obaveze kontrole (revizije).

2.2.5. Šesta direktiva⁸⁹

Šesta direktiva ili **direktiva o podeli akcionarskog društva** odnosi se samo na akcionarska društva, kao i Treća direktiva, ali s *tim što ova direktiva odnosi na podele*

---

⁸⁶ Treća direktiva EU 78/855 o fuzijama javnih kompanija (OJ 1978, No. L. 295/36).

⁸⁷ Kostadinović S., *nav. delo*, str. 242.

⁸⁸ Četvrta direktiva EU 78/660 o godišnjim računima nekih kompanija (OJ 1978, No. L.222/11).

Amandmani: 83/349, 84/569, 9/90/604 i 9/90/605.

⁸⁹ Šesta direktiva EU 82/891 o podeli javnih kompanija (OJ 1982, No. L. 378/47)

akcionarskih društava, a Treća na fuzije. Obe direktive implementirane su u celosti u naš prethodni i važeći Zakon o privrednim društvima.

U Šestoj direktivi se predviđa da u vezi sa pravom manjinskih (nesaglasnih) akcionara, države članice mogu utvrditi pravo otkupa njihovih akcija po tržišnoj vrednosti od strane društava koja opstaju podelom i pravo izlaska tih akcionara iz društva, uz mogućnost određivanja cene od strane suda u slučaju spora. U funkciji ovog rešenja Treća direktiva dozvoljava državama članicama da u svojim nacionalnim zakonima omoguće i veću gotovinsku isplatu manjinskim akcionarima od 10% vrednosti akcija koje se izdaju povodom podele ("gotovinska podeła"). Šesta direktiva *ovlašćuje države članice da u pogledu zaštite poverilaca društva koje se deli utvrde i dodatna obezbeđenja*, ako ne prihvate sistem ograničene solidarne odgovornosti društava koja nastaju podelom za obaveze društva koje podelom prestaje, a ako države članice prihvate sistem ograničene solidarne odgovornosti nastajućih društava (do iznosa neto vrednosti podelom pripadajuće imovine) podelom, za obaveze društva koje podelom prestaje da postoji, mogu kombinovati ovaj sistem zaštite poverilaca sa sistemom drugih sredstava obezbeđenja poverilaca.

Ova direktiva, kao i Treća, ostavlja ovlašćenje državama članicama da propisu da za potrebe prenosa imovine, prava i obaveza sa društva koja prestaju u podeli na društva koja u tom postupku opstaju, ili se osnivaju privremeno, opstaje i subjektivitet tih prestajućih društava.

2.2.6. Sedma direktiva⁹⁰

Sedma direktiva se **primenjuje na akcionarska društva, komanditna društva na akcije i društva s ograničenom odgovornošću, i reguliše pitanje konsolidovanih računa u grupi društava**. Ova direktiva je integralni deo Četvrte direktive, koja, kako smo videli, uređuje godišnje račune društava. Ideja da se ova pitanja urede jedinstvenom direktivom nije uspela zbog spornosti definicije grupe društava.

Prema ovoj direktivi članice su obavezne da obavežu kompanije na sastavljanje *konsolidovanih računa i konsolidovanih godišnjih izveštaja* kada matično društvo: 1) ima većinu akcija ili udela s pravom glasa u zavisnom društvu; 2) ima pravo da imenuje ili opoziva većinu članova uprave, menadžmenta i nadzornog odbora zavisnog društva i kad je u isto vreme akcionar ili član u tom društву; 3) ima pravo dominantnog uticaja na zavisno društvo čiji je akcionar ili član shodno ugovoru koji je zaključen sa zavisnim društvom ili prema odredbama u konstitutivnom aktu, kad merodavno pravo za zavisno društvo omogućuje da bude subjekt ovakvog ugovora ili ovakve odredbe konstitutivnog akta.

Države članice ne moraju propisati da matično društvo mora biti akcionar ili član zavisnog društva. Od država čija prava ne omogućuju ovaj ugovor ili klauzulu u konstitutivnom aktu neće se zahtevati da primenjuju ovu odredbu; ili kad je matično društvo: 4) akcionar ili član zavisnog društva, i: jedino imenuje na osnovu svog prava glasa većinu članova uprave, menadžmenta i nadzornog odbora zavisnog društva, pod određenim uslovima i u poziciji da kontroliše samo većinu akcijskih ili članskih prava glasa u zavisnom društvu.

⁹⁰ Sedma direktiva EU 83/349 o konsolidovanim računima (OJ 1983. No. L.193/1), sa amandmanom 9/90/604.

Države članice, pored navedenih slučajeva, mogu zahtevati konsolidovani račun i konsolidovani izveštaj i u drugim slučajevima propisanim nacionalnim zakonima kada postoji tzv. **interes učešća** (pravo u kapitalu ili drugom biznisu-preduzeću, bez obzira da li je, ili ne, predstavljen odgovarajućim sertifikatom koji je zainteresovan da doprinese delatnosti te kompanije).

Države članice mogu *osloboditi obaveze sastavljanja konsolidovanog računa* finansijske holding kompanije ako: 1) ne učestvuju u upravljanju finansijskim društvom tokom finansijske godine, direktno ili indirektno; 2) nisu primenjivale pravo glasa vezano za kapital učešće u pogledu imenovanja članova organa zavisnog društva kad je to imenovanje bilo neophodno, niti je akcionar ili član matičnog društva s većinskim pravom glasa, ili kao član organa zavisnog društva, vršio funkcije sa mešanjem ili uticajem sa strane matičnog društva ili od bilo kog njegovog zavisnog društva; 3) su davale kredite samo zavisnim društvima gde imaju interes kapital učešća; 4) je odobreno oslobođenje od nadležnog upravnog organa posle provere ispunjenosti uslova.

Konsolidovani račun sadrži *konsolidovani bilans stanja, konsolidovani bilans uspeha i izveštaj o poslovanju*. Svi ovi dokumenti predstavljaju jedinstvenu celinu. Konsolidovani račun mora biti istinit i fer i prihvaćen po propisima objavljuje se u skladu s Prvom direktivom, i deponuje s ostalim dokumentima u sudskom ili drugom registru.

Značaj Sedme direktive je višestruk: 1) ustanovljava jedinstvenu terminologiju; 2) ustanovljava princip konsolidacije računa; 3) obavezuje i društva-kćeri koja imaju svoja zavisna društva, da sastavljaju svoje konsolidovane račune, čak i kad su ta društva-kćeri kontrolisana od društava-majki iz trećih zemalja.

2.2.7. *Osma direktiva*⁹¹

Osma direktiva propisuje mere harmonizacije u vezi sa licima odgovornim za: 1) kontrolu godišnjih računa privrednih društava i verifikaciju da su izveštaji uprave konzistentni sa njima; 2) kontrolu konsolidovanih računa. Direktiva propisuje različite uslove za pravna i fizička lica za bavljenje revizijom. Nadležan organ države članice izdaje odobrenje za obavljanje poslova revizije licima koja ispunjavaju propisane uslove (dobra reputacija, odgovarajuća stručna kvalifikacija, položen specijalistički ispit iz različitih pravnih i drugih odgovarajućih oblasti, odgovarajuće praktično iskustvo).

2.2.8. *Deseta direktiva*⁹²

Deseta direktiva **reguliše spajanje najmanje dva društva kapitala** (društvo s ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo) koja imaju sedište u najmanje dve države članice EU. Predviđena su dva načina spajanja: **spajanje pripajanjem** i **spajanje osnivanjem novog društva**. Društvo koje učestvuje u prekograničnom spajanju podvrgava se uslovima i formalnostima nacionalnog prava koje se primenjuje na njega (najčešće u odnosu na postupak donošenja odluka, zaštitu poverilaca i manjinskih vlasnika, kao i zaštitu zaposlenih). Direktiva predviđa prekogranično spajanje u

---

⁹¹ Osma direktiva EU 84/253 o odobravanju ovlašćenih računovodstvenih dokumenata (revizija)-OJ 1984, No. L. 126/28

⁹² Deseta direktiva EU 56/05 (OJ L 310/56/05) o prekograničnim spajanjima društva kapitala.

redovnom postupku i u pojednostavljenom postupku (kao i Treća direktiva EU). Ovo spajanje moguće je *i putem osnivanja evropske kompanije*.⁹³

2.2.9. Jedanaesta direktiva⁹⁴

Jedanaesta direktiva (**Direktiva o filijalama, ograncima ili zavisnim preduzećima**) određuje podatke koje mora objaviti filijala osnovana na teritoriji EU, bez obzira da li su osnivači iz države članice ili treće države. Cilj ove Direktive je da se obaveza publikovanja koja je predviđena u Prvoj, Drugoj, Četvrtooj i Sedmoj direktivi odnosi i na filijale.

Vezano za **filijale** obavezno se objavljuje: adresa filijale; delatnost; registar i broj registra; firma i pravna forma filijale i matičnog društva; podaci o zastupnicima društva; prestanak filijale i imenovanje likvidacionog upravnika; računovodstvena dokumenta i zatvaranje filijale.

Cilj donošenja ove Direktive je: da društvima koja nameravaju da osnuju filijalu u drugoj državi ujednači uslove za njeno osnivanje i zaštiti lica koja zasnivaju ugovorne odnose sa inostranim društvom.

Filijale u državama članicama EZ osnivaju se primenom Direktive o publicitetu, ali se primenjuju i norme Direktive o filijalama, ograncima i zavisnim preduzećima, a filijale društva iz država koje nisu članice EZ osnivaju se na osnovu dokumentacije koju je utvrdila ova druga direktiva.⁹⁵

2.2.10. Dvanaesta direktiva⁹⁶

Dvanaesta direktiva se **odnosi na društva s ograničenom odgovornošću koja su osnovana od jednog člana** (pravnog ili fizičkog lica)-tzv. *jednočlana društva*. Do donošenja ove Direktive ovaj oblik društva postojao je u Danskoj, Francuskoj, Holandiji, Belgiji, Italiji i Nemačkoj⁹⁷ (u Velikoj Britaniji radi se o privatnim kompanijama čija je odgovornost ograničena garancijom). Direktiva obavezuje sve države članice da na svojoj teritoriji dopuste osnivanje jednočlanih društava s ograničenom odgovornošću. Ova Direktiva propisuje, takođe, da se njene odredbe primene i na akcionarska društva, ako države članice omogućuju svojim nacionalnim zakonima osnivanje ovog društva s jednim akcionarom. *Naš raniji i važeći Zakon o privrednim društvima prihvataju koncept jednočlanih društava s ograničenom odgovornošću i akcionarskih društava.*

Ukoliko se jedno lice pojavljuje kao osnivač više jednočlanih društava smatra se da postoji zloupotreba ovog instituta, pa Direktiva dopušta državama članicama da

---

⁹³ Kod: Vasiljević M., *nav.delo*, str. 643.

⁹⁴ Jedanaesta direktiva EU 89/666 o obavezi objavljivanja određenih podataka od strane filijala za koje je merodavno pravo druge države (OJ 1989. No. L 395/36).

⁹⁵ Kostadinović S., *nav. delo*, str. 249.

⁹⁶ Dvanaesta direktiva EU 89/667 o jednočlanom društvu s ograničenom odgovornošću (OJ 1989, No. L 395/40)

⁹⁷ Kostadinović S., *nav. delo*, str. 247.

donesu različite mere kako bi se sprečila zloupotreba osnivanja jednočlanih društava (zabrana osnivanja više jednočlanih društava, obaveza gašenja kasnije osnovanog jednočlanog društva, lična odgovornost osnivača jednočlanog društva za obaveze društva preko visine uložanog kapitala). "Direktiva teži da stvori pravni instrument koji omogućava ograničenje odgovornosti individualnih preduzetnika (*sole traders*) na tlu Evropske unije."⁹⁸

Istakli smo, govoreći o društвима s ograničenom odgovornoшćу u našem pravu, da osnivački akt jednočlanog društva ima formu pismene odluke i da funkciju skupštine u tom društву obavlja osnivač.

2.2.11. Trinaesta direktiva⁹⁹

Trinaesta direktiva primenjuje se na **akcionarska društva** čije se akcije postojećih akcionara preuzimaju u propisanom postupku obavezne javne ponude (*takeover bid*). Direktiva uređuje institut preuzimanja ovih društava, te prava manjinskih akcionara u kontekst tog preuzimanja i, najzad, institut prinudne prodaje i prinudne kupovine i prava preostalih akcionara u tom kontekstu.

3. PRIVREDNA DRUŠTVA OSNOVANA OD EVROPSKE UNIJE

3.1. Evropska kompanija

Pojam. Evropska kompanija (*Societes Europae-SE*) je specifičan oblik privrednog društva Evropske unije sa zanimljivom predistorijom potrebe stvaranja nadnacionalnog privrednog društva koje razvojem kompanijskog prava i zadržavajući mogućnost supsidiarne primene nacionalnih prava u slučaju kada neko pitanje nije uređeno Statutom o SE poprima karakter mešovitog tipa društva. Ovo privredno društvo osnovano je Uredbom Evropskog saveta o Statutu Evropske kompanije (SE)¹⁰⁰ oktobra 2001. godine i ima status pravnog lica u obliku akcionarskog društva. "U oblasti kompanijskog prava donošenje Uredbe o evropskoj kompaniji (SE) predstavlja izuzetan uspeh i novu, gotovo revolucionarnu fazu u oblasti kompanijskog prava EU, koja omogućava drugačiji način organizovanja i funkcionisanja društva na jedinstvenom tržištu."¹⁰¹ U kontekstu navedenog mešovitog tipa ovog privrednog društva treba istaći da je Uredba ograničena na pitanja statusnog dela kompanijskog prava, a ostala pitanja, kao pitanje oporezivanja, konkurencije, intelektualne svojine ili insolventnosti regulišu se nacionalnim pravima, odnosno drugim odredbama komunitarnog prava koje reguliše ova pitanja direktno.¹⁰²

Izvori prava. Osim Uredbe izvori prava evropske kompanije su: Naredba Saveta Evropske unije br. 2757/2001/EC o statusu evropske kompanije od 8. oktobra 2001.

---

⁹⁸ *Isto*, str. 248.

⁹⁹ Trinaesta direktiva EU 2004/25/EC (OJ No. L 30/04/2004)

¹⁰⁰ Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European company (SE) OJ L 294 of 10.11. 2001.

¹⁰¹ Jevremović-Petrović T., Evropska kompanija EU, MP 2-3, 2007., str. 401.

¹⁰² O tome šire: *isto*, str. 400-432.

godine¹⁰³; Direktiva Saveta Evropske unije br. 2001/86/EC o osnivanju Societes Europea od 8. oktobra 2001. godine¹⁰⁴ i Uputstvo Saveta Evropske unije o učešću zaposlenih u upravljanju evropskom kompanijom¹⁰⁵. Vezano za pitanja koja nisu uređena Uredbom primenjuju se odredbe nacionalnog prava koje se odnose na evropsku kompaniju, odredbe merodavnog prava (pravo zemlje-članice u kojoj evropska kompanija ima registrovano sedište) koje se primenjuju na akcionarska društva i odredbe njenog statuta.¹⁰⁶

Osnivanje. Istakli smo da da evropska kompanija ima status akcionarskog društva, čiji se kapital izražava u evrima i najmanji iznos osnivačkog kapitala je 120.000 evra, s tim da država članica može za osnivanje za obavljanje određenih delatnosti propisati i veći osnovni kapital i za evropsku kompaniju koja ima registrovano sedište u toj zemlji, kao što je predviđeno za domaća društva u toj delatnosti. Pravila vezana za kapital Kompanije, njegovo održavanje i promene, kao i odredbe vezane za akcije, obveznice i druge hartije od vrednosti se određuju prema odredbama merodavnog nacionalnog prava koja se odnose na akcionarska društva.

Osnivači evropske kompanije **mogu biti samo pravna lica** i to akcionarska društva, društva s ograničenom odgovornošću i kompanije koje imaju to svojstvo prema nacionalnim zakonima država u skladu sa Ugovorom o osnivanju EU. Osnivanje evropske kompanije moguće je: 1) spajanjem (fuzijom) dva ili više akcionarskih društava; 2) stvaranjem evropske kompanije u vidu holdinga od akcionarskih društava iz najmanje dve države; 3) osnivanjem evropske kompanije kao društva-kćeri od strane bilo koje postojeće kompanije (formiranje zavisnog društva) i 4) transformacijom postojećih oblika nacionalnih akcionarskih društava u evropsku kompaniju.

Prema odredbama Naredbe Saveta EU ne postoji obaveza postojećih kompanija da se organizuju kao evropska kompanija, međutim ako žele da posluju u više država evropske unije dužne su da poštuju odredbe nacionalnog prava države članice, što uslove poslovanja čini drugačijim nego u poslovanje u formi evropske kompanije.¹⁰⁷

Sedište evropske kompanije prema Uredbi mora da se nalazi na teritoriji Unije i mora da se poklapa sa stvarnim sedištem.

Uprava i organi. Osnivači evropske kompanije mogu, na osnovu Statuta, izabrati jednodomni (jedan organ) i dvodomni (dva organa-upravni i nadzorni odbor) sistem organizovanja uprave.

Sklupštinu evropske kompanije čine akcionari i ona funkcioniše po opštim principima funkcionisanja skupštine akcionarskog društva (redovna i vanredna skupština i sl.). Skupština deluje na način uređen nacionalnim zakonom države članice u kojoj je sedište evropske kompanije. Skupština odlučuje, u pravilu, dvotrećinskom većinom glasova akcionara. Akcionari sa akcijama bez prava glasa odlučuju na posebnoj skupštini, i to svake klase akcija, ako se odlukom skupštine akcionara sa pravom glasa ugrožavaju njihova stečena prava.

¹⁰³ Službeni list EZ L 294/1 od 10. 11. 2001. godine

¹⁰⁴ Službeni list EZ L 294/1 od 10. 11. 2001. godine

¹⁰⁵ Službeni list EZ L 294/31 od 10.11. 2001. godine

¹⁰⁶ Jevremović-Petrović T., nav.delo, str. 410.

¹⁰⁷ Kod: Kostadinović S., nav. delo, str. 263.

Pitanje likvidacije, solventnosti i obustave plaćanja evropske kompanije uređeno je nacionalnim pravom gde je registrovano sedište kompanije.

U skladu sa odredbama Uputstva o učešću zaposlenih u upravljanju evropskom kompanijom, ono zahteva pregovore o obliku učešća zaposlenih u upravljanju telom koje predstavlja sve zaposlene.¹⁰⁸

3.2. Evropska ekonomска interesna grupacija (EEIG)

U cilju stvaranja uslova poslovne saradnje privrednih društava sa sedištem u različitim zemljama članicama Evropske unije je ustanovila Evropsku ekonomsku interesnu grupaciju (dalje: i kompanija), kao kompaniju posebne prirode, Uredbom o evropskom privrednom grupisanju br.2137/85 od 25. juna 1995. godine.¹⁰⁹ Posebnost ove kompanije proizilazi iz činjenice da *nema za isključivi cilj delovanja sticanje dobiti*, međutim to ne isključuje mogućnost da uspešnim poslovanjem ostvari određenu dobit. Rezultati poslovanja ove kompanije se ne oporezuju, ali se rezultati njenih članova oporezuju. Kompanija nastaje na ugovornoj osnovi od strane najmanje dva člana koji su iz različitih država članica EU, ne može javno emitovati hartije od vrednosti i ne može imati više od 500 zaposlenih, upisuje se u registar.

Interesna grupacija obavlja poslove u interesu svojih članova, a konkretna svrha njenog osnivanja je pogodnost za članove koja se ispoljava u: raspodeli troškova, raspodeli rizika poslovanja, jače prepostavke za nastup na tržištu, mogućnost korišćenja jeftinijih i efikasnijih usluga itd.

Interesna grupacija može biti osnovana sa i bez kapitala, pa je tako pogodna za mala i srednja preduzeća kojima ne odgovara mobilizacija velikog kapitala u cilju stvaranja društva preko kojeg bi se ostvarile i neke funkcije koje se realizuju osnivanjem ove grupacije.

Kao i kod ostalih privrednih društava važno je pitanje odgovornost kompanije za obaveze, kao i odgovornost konstitutivnih članova. *Za obaveze kompanija odgovara svojim sredstvima, a za njene obaveze članovi odgovaraju neograničeno solidarno.*

Interesna grupacija za organe ima skupštinu i jednog ili više poslovodnih organa. *Skupština* kao skup članova funkcioniše na principu da svaki član ima jedan glas, ali je moguće da član ima i više glasova, ali ne i većinu glasova. U određenim slučajevima, predviđenim Uredbom, odluke se donose jednoglasno, dok se ostali slučajevi odlučivanja i potrebna većina utvrđuju ugovorom o osnivanju.

Poslovodni organ obavlja klasičnu ulogu zastupnika i predstavnika kompanije, sa ovlašćenjem za zaključivanje svih poslova grupacije određenih ugovorom o osnivanju. Grupacija može imati više poslovodnih organa sa različitom nadležnošću.¹¹⁰

Interesna grupacija može prestati odlukom skupštine u skladu s osnivačkim aktom, u pravilu jednoglasno, ako nije drugačije predviđeno, što predstavlja dobrovoljnu likvidaciju iz motiva i interesa udruženih osnivača. Grupacija može prestati i sticanjem određenih uslova za prestanak: istek vremena ako je osnovana na određeno vreme;

¹⁰⁸ Isto, str. 264.

¹⁰⁹ Objavljena u Službenom listu EZ L 199/85.

¹¹⁰ Kostadinović S., nav. delo, str. 266.

gubljenje nadnacionalnog karaktera kao glavnog svojstva njene pravne prirode, kao i u drugim slučajevima utvrđenim osnivačkim aktom (fuzije s drugim grupacijama i sl.).¹¹¹

3.3. Ostali privredni kolektiviteti EU

Evropska zadruga (SCE) se osniva u formi evropskog zadružnog društva, sa promenjivim kapitalom koji je podeljen na akcije sa neodređenim brojem članova koji ne odgovaraju za obaveze zadružnog društva, osim ako odgovornost ne utvrde u aktu o osnivanju društva. Nakon prvobitnih propisa o zadrugama (Rezolucije o zadrugama EEZ i Generalne skupštine UN) na nivou EU je 2003. godine donet poseban Statut evropskog zadružnog društva. Zadružno društvo se osniva, naročito, zbog obavljanja delatnosti za zadovoljavanje poslovnih potreba svojih članova (princip ekskluziviteta) i ne može obavljati poslove za treća lica, osim ako je to predviđeno osnivačkim aktom.

Evropsko zadružno društvo prestaje po uobičajenim principima prestanka privrednih društava, s tim što, po prirodi zadruge, u slučaju likvidacije ili stečaja preostala imovina se, nakon ispunjenja dužničkih obaveza, raspodeljuje prema *principu neinteresne raspodele* (drugoj istoj ili sličnoj zadruzi ili u neke javne svrhe). Evropsko zadružno društvo može se pretvoriti (konverzija) u zadružno društvo države sedišta, pod istim uslovima i po istom postupku pretvaranja evropske kompanije u kompaniju države sedišta.¹¹²

Grupacija kompanija predstavlja skup kompanija pravno samostalnih, ali ekonomski i interesno prisiljenih na jedinstvo privrednih odluka. Termin grupacija kompanija popdrazumeva više oblika povezivanja kompanija- ***trust*** u američkom pravu i iz njega izведен ***holding, koncern*** nemačkog prava i ***grupa društava*** francuskog prava. Ovde treba istaći i ***kartel*** kao sporazum o sinhronizovanom jedinstvenom nastupu na tržištu čime se, na različite načine, ostvaruje monopolistički položaj na tržištu¹¹³

---

¹¹¹ Vasiljević M., *nav.delo*, str. 657.

¹¹² *Isto*, str. 661.

¹¹³ Kostadinović S., *nav. delo*, str. 266.

LITERATURA

- BARBIĆ J., *Pravo društava-Društva osoba*, Knjiga treća, Zagreb, 2002.
- BESAROVIĆ I., *Poslovno pravo* (Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje), Beograd, 2010.
- BOSANAC D., *Privredno pravo* (radna verzija), Beograd, 2013.
- BOSANAC D., *Ugovori o radu kojima se ne zasniva radni odnos*-doktorska disertacija, Beograd, 2006.
- BOSANAC D., *Korporativna društvena odgovornost-deklarativno opredeljenje ili stvarno ponašanje (sa osvrtom na stanje u Srbiji)*, Ekonomika, br. 3/2011, Niš.
- CARIĆ S., *Privredno pravo*, Novi Sad, 2004.
- CARIĆ S., VITEZ M. i VESELINOVIC J., *Privredno pravo*, Privredna akademija Novi Sad, Novi Sad, 2006.
- CARIĆ S., VILUS J., ĐURĐEV D. i DIVLJAK D., *Međunarodno poslovno pravo*, Privredna akademija, Novi Sad, 2007.
- ĆIRIĆ A., i Cvetković P., *Međunarodno trgovinsko pravo* (stručni eseji), Centar za publikacije, Niš, 2001.
- ĐUROVIĆ R., Međunarodno privredno pravo, Savremena administracija", Beograd, 2004.
- HART H., *Pojam prava*, Pravni fakultet u Beogradu i JP "Službeni glasnik", Beograd, 2013.
- JANKOVEC I., *Privredno pravo*, "Projuris", Beograd, 2005.
- JANKOVEC I., *Privredno pravo*, JP "Službeni list SRJ", Beograd, 2000.
- JEVREMOVIĆ-PETROVIĆ T., *Evropska kompanija EU*, MP 2-3, 2007.
- JOVANOVIĆ S., *Pravo osiguranja*, Novi Sad, 2007.
- KOSTADINOVIĆ, LJUBOJEVIĆ, RAČIĆ, *Poslovno pravo*, Beograd , 2000.
- KOSTADINOVIĆ D., *Privredno pravo*, Niš, 2011.
- KOSTADINOVIĆ D., *Osnove privrednog prava*, Beograd, 2004.
- KOSTADINOVIĆ S., *Kompanijsko pravo*, Univerzitet "Braća Karić", Beograd, 2006.
- KOSTADINOVIĆ S., *Međunarodno privredno pravo*, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet u Subotici, Subotica, 2005.
- KOSTADINOVIĆ S., MRKŠIĆ D., *Kompanijsko pravo*, Beograd, 2004.
- KOSTIĆ D., *Međunarodno poslovanje*, Megatrend, Beograd, 2006.
- MORSE G., *Partnership Law*, Oxford, 2001.
- SRDIĆ M., JOVANOVIĆ V., *Pravni položaj privrednih subjekata*, Privredna akademija samostalni i nedržavni univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 2006.
- STARČEVIĆ M., *Međunarodno privredno pravo*, Beograd, 2007.
- TRIFKOVIĆ, SIMIĆ, TRIVUN, SILAJDŽIĆ, MAHMUTČEHAJIĆ NOVALIJA, *Poslovno pravo (Ugovori, vrijednosni papiri i pravo konkurenkcije)*, Sarajevo, 2013.
- VASILJEVIĆ M., *Nestandardizovani oblici preduzeća u uporednom pravu i povezane teme*, Pravo i privreda, Beograd, br. 3-6/1995.
- VASILJEVIĆ M., *Privredna društva-domaće i uporedno pravo*, Beograd, 1999.
- VASILJEVIĆ M., *Kompanijsko pravo-Pravo privrednih društava Srbije i EU*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
- VASILJEVIĆ M., *Korporativno upravljanje*, Beograd, 2007.
- VASILJEVIĆ M., *Trgovinsko pravo* (deveto izmenjeno i dopunjeno izdanje), Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2006.

VUJAKLIJA M., *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd, 1996/97.

Pravni izvori-domaći

- Ustav Republike Srbije ("*Službeni glasnik RS*", br. 83/06)
Zakon o privrednim društvima ("*Službeni glasnik RS*", br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr. zakon i 5/2015)
Zakon o privrednim društvima ("*Službeni glasnik RS*", br. 125/04)
Zakon o postupku registracije u Agenciji za privredne registre ("*Službeni glasnik RS*", br. 99/11)
Zakon o privatnim preduzetnicima ("*Službeni glasnik RS*", br. 54/89, sa kasnijim izmenama i dopunama)
Zakon o obligacionim odnosima ("*Službeni list SFRJ*", br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i 31/93 i "*Službeni list SCG*", 1/2003-Ustavna povelja)
Zakon o zaštiti konkurenциje ("*Službeni glasnik RS*", br. 51/09)
Zakon o stečaju ("*Službeni glasnik RS*", br. 104/2009, 99/2011-dr.zakon i 71/2012-odluka US i 83/2014)
Zakon o stečaju i likvidaciji banaka i društava za osiguranje ("*Službeni glasnik RS*", br. 61/05, 116/08 i 91/2010)
Zakono o bankama ("*Službeni glasnik RS*", br. 107/2005 i 91/2010)
Zakon o Narodnoj banci Srbije ("*Službeni glasnik RS*", br. 72/2003, 55/2004, 85/2005-dr.zakon, 44/2010, 76/2012 i 106/2012)
Zakono o osiguranju ("*Službeni glasnik RS*", br. 55/2004, 70/04, 61/05, 85/05, 101/07, 63/09 i 107/09)
Zakon o zadrugama ("*Službeni list SRJ*", br. 41/96 i 12/98 i "*Službeni glasnik RS*". br. 101/2005-dr.zakon i 34/2006).
Zakon o privrednim komorama ("*Službeni glasnik RS*", br. 65/2001, 36/2009 i 99/2011-dr.zakon)
Zakon o slobodnim zonama ("*Službeni glasnik RS*", br. 62/2006)
Zakon o javnim preduzećima ("*Službeni glasnik RS*", br. 119/2012)
Zakon o tržištu hartija od vrednosti i drugih finansijskih instrumenata ("*Službeni glasnik RS*", br. 47/06)
Zakon o privrednim prestupima ("*Službeni list SFRJ*" br. 4/1977, 36/1977, 14/1985, 74/1987, 57/199, 3/1990, "*Službeni list SRJ*", br. 27/1992, 24/1994, 28/1996 i 64/2001 i "*Službeni glasnik RS*", br. 101/2005 dr.zakon)

Pravni izvori-međunarodni

- Prva direktiva EU 68/151 o koordinaciji pravila zaštite interesa akcionara (članova i trećih lica, u cilju činjenja ove zaštite ekvivalentnom u EU) (OJ No. 1968, L. 65/8).
Druga direktiva EU 77791 o koordinaciji zaštite interesa članova i trećih lica, u pogledu osnivanja javnih kompanija i održanja i promene kapitala, u cilju činjenja ove zaštite ekvivalentnom (OJ 1977. No. L. 26/1).
Treća direktiva EU 78/855 o fuzijama javnih kompanija (OJ 1978, No. L. 295/36).
Četvrta direktiva EU 78/660 o godišnjim računima nekih kompanija (OJ 1978, No. L.222/11. Amandmani: 83/349, 84/569, 9/90/604 i 9/90/605).

Šesta direktiva EU 82/891 o podeli javnih kompanija (OJ 1982, No. L. 378/47)
Sedma direktiva EU 83/349 o konsolidovanim računima (OJ 1983. No. L.193/1), sa
amandmanom 9/90/604.

Osma direktiva EU 84/253 o odobravanju ovlašćenih računovodstvenih dokumenata
(revizija)-OJ 1984, No. L. 126/28

Deseta direktiva EU 56/05 (OJ L 310/56/05) o prekograničnim spajanjima društva
kapitala.

Jedanaesta direktiva EU 89/666 o obavezi objavljivanja određenih podataka od strane
filijala za koje je merodavno pravo druge države (OJ 1989. No. L 395/36).

Dvanaesta direktiva EU 89/667 o jednočlanom društvu s ograničenom odgovornošću (OJ
1989, No. L 395/40)

Trinaesta direktiva EU 2004/25/EC (OJ No. L 30/04/2004)

Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European
company (SE) OJ L 294 of 10.11. 2001.